Riksdagens protokoll 1994/95:108

Torsdagen den 18 maj

Kl. 12.00 – 17.55
19.00 – 22.58

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 maj.

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU24
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU26

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU15, UbU12 och UbU13 samt trafikutskottets betänkanden TU23 och TU24 skulle avgöras i ett sammanhang.

3 § Anslag till högre utbildning och forskning, m.m.

Anslag till högre utbildning och forskning, m.m.

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU15
Anslag till högre utbildning och forskning, m.m. (prop. 1994/95:100 delvis och 139)
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU12
Inrättandet av professurer (prop. 1994/95:100 delvis)
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU13
Studiefinansieringen för doktorander (prop. 1994/95:100 delvis)

Andre vice talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden UbU15, UbU12 och UbU13 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 BEATRICE ASK (m)

Fru talman! I förra veckan anordnade Riksbankens jubileumsfond ett seminarium med anledning av OECD:s senaste rapport från det s.k. indikatorprojektet. Arbetet, som pågått i flera år som underlag för rapporten, syftar till att göra jämförelser mellan utbildning och

arbetsmarknad i olika länder. Nu liksom tidigare anser jag att det finns goda skäl för Sverige att ta intryck av de resultat som redovisas.

Sverige tillhör de länder som lägger ned mest pengar per elev på grundskola och gymnasium. Men när det gäller högre utbildning ligger Sverige under genomsnittet. Vi ligger bättre till när det gäller forskning. I Sverige är det också relativt få som har minst treårig universitetsutbildning. Bättre är resultatet för vår del när det gäller korta universitetsutbildningar.

Sverige ligger på artonde plats av 23 när det gäller den s.k. examensfrekvensen från treåriga universitetsutbildningar. Antalet utexaminerade tekniker och naturvetare är bland de lägsta i världen.

Det finns mycket att diskutera och förklara kring denna typ av rapporter och kring statistiken. Dessutom gäller resultaten ofta några år tillbaka i tiden. Den stora satsning på högre utbildning som den borgerliga regeringen genomförde kommer t.ex. att ge positiva resultat som så småningom syns också i OECD:s statistik.

Men vi måste vara realistiska. Det räcker inte. Skall vi i Sverige i ett längre perspektiv hävda oss internationellt krävs ett målmedvetet, långsiktigt och konsekvent arbete för att bygga upp kompetensen. Snabba kast och politiska piruetter är till skada i det sammanhanget.

Mycket allvarligt är det naturligtvis att den socialdemokratiska regeringen som en av de första åtgärderna börjar med att dra ned på anslaget till högre utbildning och forskning. Socialdemokraterna kommer säkert i dag liksom tidigare att hänvisa till det ekonomiska läget och nödvändigheten av att sanera statens budget. Det är en enkel, kameral inställning, men det är tyvärr ingen strategi som stärker Sverige på lång sikt.

Jag har ärligt undrat väldigt mycket över vart den socialdemokratiska regeringen syftar med sina förslag. Läser man betänkandet får man veta att ambitionen är att öka människors möjligheter till utbildning. Det är ju bra. Men Socialdemokraterna måste faktiskt förklara på vilket sätt människors möjlighet att skaffa sig en akademisk utbildning ökar om man drar ned på anslagen. Socialdemokraterna måste naturligtvis förklara på vilket sätt studier för fler underlättas när nivåerna i studiemedlen minskas.

Sanningen är att det inte blir enklare för de många – tvärtom. Man kan naturligtvis också undervisa fler för mindre pengar. Det är något som vi borgerliga politiker många gånger har varit med om att besluta. Man kan effektivisera. Det nya resurstilldelningssystemet syftar ju till det.

Men regeringens politik, som innebär att fler skall utbildas för ännu mindre pengar trots de stora effektiviseringar som genomförts och trots den volymökning inom den högre utbildningen som genomförts under senare år, handlar i klartext om att Socialdemokraterna accepterar en devalvering av undervisningens kvalitet. Kvantitet går före kvalitet.

Vi moderater anser att Socialdemokraterna växlar in på en farlig väg. Vi är helt överens om att det är nödvändigt att fler förmås läsa vidare på högskolor och universitet, men kvalitetskraven måste klaras.

Om svensk utbildning och forskning skall vara till verklig nytta för oss måste de hålla högsta internationella klass – varken mer eller mindre.

I det sammanhanget vill jag gärna kommentera det utbildningsministern i en interpellationsdebatt sade härförleden. Han sade nämligen att forskningen måste vara samhällsrelevant. Jag vill påstå att utbildningens och forskningens kvalitet är det som är avgörande för samhällsnyttan. Halvdåliga resultat eller mindre briljanta slutsatser i forskningen är t.o.m. någonting som skadar samhället och samhällsutvecklingen.

Därför måste det vara vårt ansvar här i riksdagen att på olika sätt lyfta fram och understryka vikten av hög kvalitet när det gäller högre utbildning och forskning.

Men det är uppenbart att Socialdemokraterna inte har den uppfattningen. Socialdemokraterna vill t.ex. inte införa den s.k. kvalitetspremien i resurstilldelningssystemet. Det är konsekvent om kvalitetsfrågorna skall prioriteras ned, men det är fel.

Att högskolor och universitet utvärderar och mäter resultaten i sin verksamhet är centralt. Det är också läroanstalterna själva som måste ha det avgörande ansvaret för det. Men jag är övertygad om att arbetet inte hade utvecklats så snabbt och i rätt riktning om inte den borgerliga regeringen satt press på skolorna. Vetskapen om att en kvalitetspremie skulle komma har haft positiv effekt.

När det är sagt vill jag inte påstå – jag kommer inte att göra det – att detta viktiga arbete som nu sker ute på högskolor och universitet läggs åt sidan om kammaren följer regeringens förslag. Universitet och högskolor är mycket klokare än så. Däremot finns det en risk för att tempot minskar. Det är nog så illa.

Nu är regeringens förslag att inte införa någon kvalitetspremie bara ett av flera förslag i samma riktning. Regeringens vidgade ambitioner när det gäller att utse egna representanter i högskolornas styrelser och möjligheten att utse professorer, liksom utbildningsministerns signaler om förändringar i antagningssystemet till högskolan, är andra exempel på samma linje.

Det mest uppseendeväckande förslaget hittills har vi i ett av de betänkanden vi skall behandla i dag. Regeringens förslag att i särskild ordning utbilda 9 000 vuxna i naturvetenskap och teknik är ett politiskt hugskott – varken mer eller mindre. Att mitt i en neddragning av resurserna till högre utbildning och i en tid när svångremmen dras åt för studenterna ordna en gräddfilsutbildning utan att ha gjort klart för sig vilka förkunskapskrav, avgränsningar och mål som skall gälla är inte bara utmanande utan direkt oseriöst.

Det som nu föreslås av utskottets majoritet är en bearbetning av Carl Thams förslag. Jag tycker att det är bra.

I budgetpropositionen begärde utbildningsministern pengar för denna arbetsmarknadspolitiskt motiverade engångsinsats motsvarande kostnaderna för ett större universitet. De som skulle förmås att ta plats i denna satsning skulle ha minst fem års yrkeserfarenhet. Om de kom från gymnasiets S- respektive E-program kunde man tänka sig att de behövde förutbildning, sades det.

Om utbildningen hade regeringen en enda sak att säga – den kunde vara kortare eller längre. Riktigt vad den skulle syfta till, utöver att allmänt bidra till att fler läser naturvetenskapliga och tekniska ämnen, framgick inte. Det hade man ingen uppfattning om.

Jag förstår att utbildningsministern i det läget bekymrade sig över möjligheten att rekrytera studerande, trots arbetsmarknadsläget. Därför klämde man till med en rejäl morot: ett arvode på 12 000 kr i månaden i två år och vips hade ytterligare en variant i ett brokigt studiemedelstäcke skapats.

Förslaget skapade en väldigt livlig debatt, och regeringen fick med rätta kritik. Jag behöver inte nämna att vi moderater naturligtvis hörde till kritikerna. En månad senare, efter förhandlingar med Vänstern, tvingades regeringen till reträtt. Det finns nu ett annat förslag som vi behandlar.

Det skall nu handla om minst treåriga utbildningar och sådana som leder fram till ingenjörsexamen inklusive påbyggnadsår, civilingenjörs-, kandidat- eller magisterexamen med huvudsaklig inriktning mot naturvetenskap och/eller teknik. Grundskollärarutbildning med N/T-inriktning framhålls som ett bra alternativ.

Satsningen skall rikta sig enbart till dem som har arbetslivserfarenhet, och det kan gälla personer som saknar högskoleutbildning alternativt sådana som inte har en naturvetenskapligt/teknisk inriktad utbildning tidigare. Studerande som saknar behörighet för studierna skall ges möjlighet att gå en behörighetsgivande förutbildning. Man har alltså rett ut litet grand om förkunskapskrav och annat.

Regeringen har också tvingats överge idén om det frikostiga arvodet på 12 000 kr i månaden, och skam hade det varit annars. Förslaget har ersatts av att de studerande skall erbjudas svux, särskilt vuxenstudiestöd, under tre års studier. Detta är också mycket frikostigt i jämförelse mot vad som gäller för huvuddelen av dem som läser vid universitet och högskolor, men det är ändå en tillnyktring i förhållande till januaripropositionen.

Vi moderater avvisar emellertid även det nya förslaget från Socialdemokraterna. Felet med förslagen är att de är orättvisa, samtidigt som de bidrar till att förlänga alternativt försena utbildningstiden, när det önskvärda är det motsatta. I praktiken innebär det att Socialdemokraterna nu föreslår att ungdomar som inte läst vidare utan gått ut i förvärvslivet i efterhand skall få frikostiga bidrag för att skaffa sig ett akademikeryrke, medan andra som har läst enligt normala villkor fått leva med en lägre standard under flera år för att sedan tvingas släpa på dryga studieskulder. Hur detta faktum påverkar framtida generationer i deras val kan man fundera över, men det viktiga är att slå fast att vi moderater anser att studiemedel skall hålla för höga krav på förutsägbarhet och att de skall bygga på rättvis fördelning mellan olika individer.

När det gäller själva utbildningen är det naturligtvis bra om fler utbildar sig inom naturvetenskap och teknik. Här har vi brister, det vet vi. Men det är inte vettigt att lägga enorma resurser på en relativt liten

grupp vuxna, samtidigt som man undergäver det som skulle kunna ge dessa utbildningsområden mer kraft i den ordinarie utbildningen.

Jag har valt att ganska ingående beskriva förslagen och utvecklingen när det gäller de 9 000 platserna av flera skäl. För det första visar det att regeringen inte har någon långsiktig utbildningspolitik, vilket är förödande. Framtiden kommer att ställa mycket höga krav på kunskap och kompetens inom alla områden, och det behövs ett kunskapslyft i Sverige, varken mer eller mindre. Vi skall inte ligga i OECD:s mittfält, på väg ut ur elitserien. Vi skall upp på prispallen. Det är vår plikt här i riksdagen att göra klart för svenska folket att denna ambition att ligga främst när det gäller utbildning och forskning faktiskt t.o.m. är viktigare än att vinna hockey-VM. En parentes i sammanhanget är att det finns tidigare undersökningar som gjorts som visar att Finland ligger före oss också i en del läskunnighetsundersökningar. Vi har en del att göra på området.

För det andra visar turerna med de 9 000 platserna på allvarliga brister i regeringens insikter om vilka villkor som måste ställas på stora satsningar av detta slag inom utbildningsområdet. Man får ett intryck av att regeringen först bestämde hur många som skulle erbjudas plats, därefter funderade över hur mycket betalt studenterna behöver under studierna och så småningom funderade över utbildningsbehov och hur utbildningens innehåll skulle utformas. Det är att börja i alldeles fel ände.

För det tredje avslöjar denna fråga att den politiska klåfingrigheten och taktiserandet prioriteras för att dölja effekterna av de besparingar som regeringen föreslår och som vi moderater är emot. Taktik är förvisso inget socialdemokraterna är ensamma om att använda sig av här i kammaren, men det är i vart fall min skyldighet som oppositionspolitiker att säga att så lätt lurar ni oss inte.

För det fjärde visar frågan att massiv kritik från oppositionen ger resultat, även om de är blygsamma. Det är viktigt mot bakgrund av den socialdemokratiska utbildningspolitikens brister.

Fru talman! Vi moderater har många viktiga reservationer till betänkandet. De håller vi givetvis fast vid i sak. Däremot respekterar vi kammarens arbetssituation och begränsar därför vårt yrkande till den första av reservationerna. Andra moderater kommer att ta upp en del av de frågor som vi tycker är särskilt viktiga och som jag inte har haft möjlighet att ta upp här.

Anf. 2 ANDREAS CARLGREN (c)

Fru talman! Jag tror att vi just nu upplever ett av de tillfällen som efteråt kommer att ses som avgörande och att man kommer att säga: Då valde vi framtid för vårt land. Det gäller hela ekonomin och den utveckling vi står för i Sverige, men det gäller också mycket tydligt utbildningen.

Antingen skapar vi ett Sverige som är mer och mer på efterkälken, där vi konkurrerar med låga löner, där den tekniska utvecklingen och kompetensen halkar efter och där vi så småningom ser standarden sjunka, miljökraven sänkas och livskvaliteten bli sämre, eller så satsar vi på

att göra Sverige till en ledande kunskapsnation, där det viktiga blir att skapa bättre utbildning för fler människor, där fler av dem som går ut i arbetslivet har högre utbildning bakom sig och där vi ser till att utveckla en forskning som för oss fram till spjutspetsen i utvecklingen.

Det är det avgörande vägvalet för Sverige. Det förutsätter att vi alla samlar oss till en mycket kraftfull satsning. Många gånger när man lyssnar på den politiska debatten – och jag tror säkert att det kommer att bli så i dag också – skulle man kunna tro att det i stället var en annan fråga som var viktigast för Sverige, nämligen om Socialdemokraterna har gjort fel eller Moderaterna har gjort fel.

Ingen talar om vad som är rätt, och ingen talar om vad vi behöver göra. Socialdemokraterna säger att huvudproblemet för Sverige är att Moderaterna är så farliga, och Moderaterna säger att huvudproblemet för Sverige är att Socialdemokraterna gör så fel. Jag tror inte på någondera. Jag tror att felet är att Sverige ännu så länge inte har lyckats åstadkomma den avgörande samling som behövs för att vi skall föra in Sverige på den utveckling som behövs.

Jag tänkte ta upp fyra punkter som anknyter till det vi talar om i dag. Den första punkten gäller dimensioneringen av utbildningen. Skall vi kunna skapa den kunskapsnation jag talar om måste vi se till att fler kan utbildas. Vi måste dimensionera utbildningen så att fler får plats i den. Det är därför som Centern har tagit upp frågan om att se till att det blir tillräckliga resurser för grundutbildningen. Det är därför som Centern har drivit kravet på att vi skall bygga ut högskolan med fler platser. Det är därför som Centern tar upp en mindre men viktig fråga som gäller sommaruniversiteten. Vi är mycket kritiska mot att Socialdemokraterna genomför denna ryckiga satsning på naturvetenskap och teknik som riskerar att bli en improvisation. Men Centern stödjer däremot att vi bygger ut den högre utbildningen och ser till att fler får plats.

Om vi skall klara av mer utbildning för fler kommer vi också att behöva en effektivisering. Det kommer inte att vara realistiskt att säga att varje plats i fortsättningen skall få kosta oförändrat lika mycket. Centern har kritiserat att den socialdemokratiska regeringen skär för mycket. Men jag tror också att det är en orealistisk hållning från Moderaterna att säga att det inte skall ske något alls. Det kommer att behövas en effektivisering. Det vet vi om vi lämnar retoriken och ägnar oss åt verkligheten i stället.

Den andra punkten jag vill ta upp är kvaliteten i utbildningen. När fyrklöverregeringen arbetade satsade vi på att genomföra ett nytt resursfördelningssystem. Där ingick en kvalitetspremie och ett prestationsrelaterat fakultetsanslag.

Det var en helhet för att skapa bättre prestationer och bättre kvalitet. Jag tror inte att man kan säga att allt det vi ville göra var perfekt. Jag tror att det vi föreslog också kan behöva vidareutvecklas, men jag tycker att fyrklöverregeringen genomförde en viktig reform. Jag tycker att det är dåligt för Sveriges utveckling som kunskapsnation att socialdemokraterna om igen bara vill riva upp och återställa. Kan ni inte ha litet mer spännande tankar på utbildningsområdet?

För det tredje tror jag att Sverige måste skapa en infrastruktur för kunskap. Jag tänker inte minst på de mindre och medelstora högskolorna runt om i vårt land. De drabbas ofta av en mycket fördomsfull kritik som bygger på ett gammaldags akademiskt synsätt där man inte har förstått de nya möjligheter som skapas med ny teknik, med möjligheter till samverkan i nätverk och möjligheter till nya arbetssätt.

Socialdemokraterna tar några försiktiga steg i rätt riktning. Moderaterna lyfter fram en litet försiktig kritik. Ingetdera är särskilt spännande. Ännu så länge händer väldigt litet. Det behöver ske mycket mer. Vi i Centern har fört fram flera förslag som Erik Arthur Egervärn kommer att utveckla senare i dag.

För det fjärde behöver vi en kraftfull satsning på forskning och utveckling. Här skedde också viktiga förändringar under fyrklöverregeringens tid. Även om det nu sker en mindre besparing, åstadkom vi trots allt ett bestående lyft för forskning och utveckling i den regering där vi medverkade. Det har varit viktigt för Sverige.

Jag tycker att det är viktigt att skapa konsekvens och klarhet för forskningens fortsatta möjligheter. Jag tycker att socialdemokraterna har fått de forskningsstiftelser som bildades genom löntagarfondsmedel på hjärnan. Ni riskerar att bara skapa oklara villkor för forskningen genom att gång på gång försöka hitta sätt att riva upp och återställa. Sluta med upprivandet och återställandet! Och sluta också med att skapa strid, och skapa i stället samling! Då kan vi skapa den utveckling som behövs för Sverige.

Centern vill göra det avgörande vägval för Sverige som jag har beskrivit. Vi vill utveckla landet till en ledande kunskapsnation. Det förutsätter det jag talat om, dvs. en utbyggnad av högskolans och universitetens dimensionering, framför allt med inriktning på de mindre och medelstora högskolorna. Det förutsätter en satsning på kvalitet. Det är inte bara kvantitet som skall räknas. Det kräver att vi skapar en infrastruktur för kunskap över hela landet, och det kräver att vi fördjupar satsningen på forskning och utveckling.

Detta är en strategisk framtidsfråga för vårt land. Det kräver konsekvens i stället för att vi slår in på än det ena än det andra stickspåret. Vi måste skapa en strömfåra för Sveriges utveckling i stället för dåliga och tvära kast mellan höger och vänster. Jag är övertygad om att det kräver samling i stället för ett ofruktbart skyttegravskrig mellan höger och vänster.

Jag vill också kort kommentera ytterligare några punkter som finns med i utskottsbetänkandet.

Vi i Centern har tillsammans med Folkpartiet och kds reserverat oss för en bättre satsning på informationsteknik i skolväsendet. Mot bakgrund av det jag har beskrivit är det ganska lätt att förstå varför vi har gjort det. Vi tror att det är en kompetens som är avgörande för framtiden.

Vi har också tillsammans med Miljöpartiet reserverat oss för en del pengar till Kungälvs Waldorfseminarium. Jag tror att det är mycket viktigt att ställa höga krav på kvalitet, men man måste också satsa de

pengar som gör det möjligt att uppnå den kvaliteten. Jag menar att vår reservation beskriver en sådan linje.

En tredje punkt jag vill nämna gäller tandläkarutbildningen. Där har vi gjort ett särskilt yttrande. Det är också ett exempel på hur statsmakten med ryckiga spelregler ändrar villkoren för enskilda studerande, och det är inte bra.

Till sist vill jag nämna högskolans antagningssystem. Där har Centern valt att inte reservera sig. Det beror på att vi menar att en utvärdering också kan leda till förnuftiga förändringar. Men som var och en förstår – och jag vill säga det tydligt efter det anförande jag har hållit – är det inte en signal om att Centern skulle vara beredd att medverka till att socialdemokraterna om igen river upp och återställer. Det är inte bra för Sverige.

Vi behandlar nu utbildningsutskottets betänkanden 15, 12 och 13. Centern har ställt sig bakom många reservationer och fortsätter att göra det även om jag nu bara yrkar bifall till reservation nr 6 i betänkande 15.

Anf. 3 MARGITTA EDGREN (fp)

Fru talman! Andreas Carlgren sade att Sverige söker sin väg med betoning på utbildning och forskning. Jag vill påstå att den förra borgerliga regeringen gjorde mycket tydligt att det måste vara en väg byggd på kvalitet i kunskap och forskning. Nu gör man i vissa fall avsteg från den vägen. Men nog måste väl ändå Andreas Carlgren hålla med mig om att vägen är vald.

Fru talman! Folkpartiet har accepterat de besparingar som nu görs inom högskolan när det gäller grundutbildning och forskning. Jag vill klart markera att det inte har skett utan kval. Men det är ett realistiskt accepterande av fakta om landets ekonomi.

Högskolan har byggts ut, sedan 1990 med 30 %. Detta har kunnat ske genom att man samtidigt har fått ett stort eget ansvar för resurser. Det har inneburit möjligheter till lokala prioriteringar och rationaliseringar. Vi menar att utbyggnaden måste fortsätta så att en mycket högre andel av varje årskull på sikt får möjligheter till en högre utbildning av något slag. Vi behöver fler högskoleutbildade. Vi behöver också fler forskarutbildade i näringslivet och inte minst inom universiteten och högskolorna själva.

Forskningen fick under den förra mandatperioden ett betydande tillskott för långsiktig expansion inom områden av stor strategisk betydelse för landet genom forskningsstiftelserna. Där delar jag Andreas Carlgrens uppfattning. På mig gör det socialdemokratiska partiets agerande intryck av att man har fått forskningsstiftelserna på hjärnan. Det verkar som om bara de var borta var allting löst. Så är det ju faktiskt inte.

Den avisering om fortsatta besparingar för forskningen som regeringen gör i sin proposition kommer vi folkpartister att granska mycket noga utifrån den vikt för samhällets utveckling som vi ger forskningen. Det gäller inte minst grundforskningen. Visserligen står andra finansiärer än staten för huvuddelen av forskningsanslagen, men det gäller inte

den fria, sökande och rena grundforskningen. Folkpartiet har inte det minsta emot att forskningsfinansiärer samarbetar, som aviseras i propositionen, men det skall faktiskt inte vara under hot om nerdragning av någon samarbetande parts anslag.

Vi ser med förväntan fram emot det resultat som utredaren kommer fram till om balansen mellan olika finansiärer, t.ex. privata, internationella, forskningsråd, fakultetsanslag, sektorsanslag och stiftelseanslag. Det kan faktiskt leda till en diskussion om en helt förändrad organisation för hela forskningen.

Att öka antalet platser är inte nog. Innehållet i högskoleutbildningarna måste hålla en hög kvalitet. Kunskapsstandarden måste vara hög, högre än i konkurrerande länder.

Men det räcker inte med detta. Jag har här tidigare sagt att för mig och för Folkpartiet har högskolan också ett etiskt ansvar. Förutom kunskaper av hög kvalitet skall de som genomgår utbildning även föra med sig ut i livet en humanistisk människosyn, civilkurage och en vilja till nationellt och globalt ansvarstagande samt dessutom en lust att lära, som man kan sprida ut i omgivningen och i samhället.

Jag vet att det är som att svära i kyrkan att säga att utbildningarna i högskolan är det allra viktigaste av de uppdrag som en högskola har. Jag har blivit mer och mer övertygad om detta ju mer jag har sett och lärt. Jag har därför, trots att jag vet att vi skall debattera detta om 14 dagar, här velat markera högskolans grundutbildningsroll. Men vi kommer tillbaka till den frågan.

Folkpartiets besparingar har samma storlek som regeringens, men Folkpartiet har gjort andra prioriteringar. Det gäller främst ökningen av platserna för naturvetenskap och teknik. Vi anser t.ex. att alla utbildningar, även idrottsliga och konstnärliga liksom även folkbildningen, skulle ha varit med om att göra besparingar. Vi anser också att förslaget om många nya platser på en gång ger en ryckighet som inte är bra för vare sig de studerande eller högskolorna.

Förslaget skapar trots utskottets ingripande en puckel, som vi inte tror att det är möjligt att klara med bibehållen kvalitet för studenterna och med rimliga krav på högskolesystemets elasticitet.

Folkpartiet ser positivt på att regeringen nu preciserat att utökningen skall vara långsiktig och minst treårig, men vi har hela tiden hävdat att de som får en plats också måste kunna få ta en examen. Detta borde få gälla även Sommaruniversitetet, som av de människor som planerar på litet längre sikt och som har långa sommarsemestrar skulle kunna utnyttjas för erhållande av en examen.

Vi har i reservationerna nr 18 och 28 föreslagit en minskning av hastigheten i utökningen för att ge högskolorna en rimlig chans och att i stället samtliga satsningar görs permanenta. Jag yrkar bifall till reservation 18.

Det är bra att utskottet gör ett tillkännagivande som aktualiserar det som sägs i högskoleförordningen om underrepresenterat kön vid urval av utbildningar. Men var det verkligen behövligt? Det stadgas ju faktiskt om detta i högskoleförordningen.

För att gå in på ett litet sidospår kan jag inte låta bli att kommentera Vänsterpartiets motion och reservation om avgiftsfri högskola. Vi har en sådan, och såvitt jag vet har ingen tänkt föra in något annat.

Men Vänsterpartiet får det att låta så enkelt – om högskolan fortsätter att garanterat vara avgiftsfri, försvinner den sociala snedrekryteringen. Så enkelt är det inte. Vi måste diskutera också de övriga och mycket mer betydelsefulla faktorerna i bakgrunden till den sociala snedrekryteringen, t.ex. föräldrayrkenas betydelse, utbildningsnivån i hemmet, omhändertagandet i och mötet med skolan från allra första dagen redan i förskolan. Jag tycker att det säger oss att vi behöver höja utbildningsnivån för alla. Hela skolgången är betydelsefull.

Vad gäller nya högskolor, som berörs i våra motioner nr 5, 10 och 57, har jag i motsats till Andreas Carlgren den uppfattningen att Sverige har en infrastruktur för kunskap, med kvalitet i högsätet. Det är mot den bakgrunden de nya mindre och medelstora högskolorna, som jag föredrar att kalla de nya högskolorna, har etablerats och successivt byggts ut. De har också successivt stärkts när det gäller de kvalitetskriterier som man hårt måste hålla fast vid.

All högskoleutbildning vilar på vetenskaplig grund med förankring i forskning, men det är inte självklart att landet har resurser som medger att alla högskoleorter har en egen forskningsorganisation. Det är kanske inte heller nödvändigt, om man kan bli bättre på att samarbeta och ta vara på varandras kompetenser med ömsesidig respekt.

Successiv utveckling i samarbete med universiteten måste bygga på respekt för varandras villkor och särart. Jag tycker faktiskt att universiteten ofta sätter sig på sina höga hästar och pekar med hela handen i stället för att bjuda in till samarbete. Jag tycker också att de är dåliga på att se grundutbildningarna vid de nya högskolorna som en för samhället gemensam resurs och använda dem liksom på att anstränga sig för att lotsa dessa utbildningar in i forskarutbildning och vidare in i en vetenskaplig utveckling.

Vi har i vår reservation 10 framhållit att vi tycker att det behövs någon sorts strategisk plan för hur vårt högskolesystem skall byggas ut, varvid man använder sig av de erfarenheter som vi har av de nya högskolornas uppbyggnad i Umeå och Linköping och som dessutom tar hänsyn till den tekniska utvecklingen och funderar litet på de visuella möjligheterna i framtiden.

Nya högskolor står ofta för den förnyelse som landet behöver. Studenterna trivs. Många har en bredare riksrekrytering än universiteten. De samarbetar också på ett mycket naturligt sätt med sin omgivning. De använder IT i undervisning och forskning, och de är bra på att bygga nätverk.

Trots att de på alla de här områdena är bra, tycker jag att man kan uppfatta att de saknar självförtroende. Det verkar som om hela deras status och framtid hänger på om de har egna forskningsresurser och som deras utbildningar inte dög utan sådana. Om igen: All högskoleutbyggnad skall vila på vetenskaplig grund, men det betyder inte att alla högskolor måste ha egna forskningsresurser. Resurserna måste byggas upp i den takt som samhället ekonomiskt, kvalitativt och personellt

förmår upprätthålla med fortsatta strikta kvalitetskrav. Annars gör vi oss själva en björntjänst.

Jag yrkar bifall till reservation 57.

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga några ord om doktorandtjänsterna, som behandlas dels i betänkande nr 15, dels i betänkande nr 13. Jag vill i anslutning till det yrka bifall till reservation 1 vid betänkandet UbU13.

Jag trodde inte mina ögon när jag läste förslaget att en socialdemokratisk regering när vi äntligen var framme vid att avskaffa utbildningsbidrag backar och återigen öppnar för denna möjlighet. Jag trodde faktiskt inte det. Man har hållit på med detta sedan 80-talet, alltsedan Lennart Bodström var utbildningsminister, och man har hela tiden – med utskottet i takt med utvecklingen – flyttat fram positionerna. Jag menar att den markering som nu görs av att man, visserligen under en övergångstid, accepterar detta är fel signal, herr minister.

Fru talman! Jag har på grund av dålig planering visserligen en och en halv sida kvar av mitt manuskript, men jag vill nu avslutningsvis peka på att jag vad gäller betänkande UbU15 yrkat bifall till reservationerna nr 18 och 57 och vad gäller betänkande UbU13 till reservation 1. Vi står självklart också bakom de övriga reservationer som vi är med på.

Anf. 4 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Fru talman! Jag vill bara svara på den fråga som Margitta Edgren ställde till mig. Jag menar att fyrklöverregeringen gjorde mycket viktiga vägval. När det gäller det som jag framhållit om att vi behöver en bättre infrastruktur för kunskap, inte minst genom satsningar på de mindre och medelstora högskolorna, vill jag säga att det också där gjordes viktiga, men inte tillräckliga, framsteg.

Jag menar därför att vi nu skall gå vidare och dels kraftfullt utveckla de mindre och medelstora högskolorna, dels i framtiden skapa nya universitet i Sverige. Det är att göra Sverige till ledande kunskapsnation.

Jag vill också säga att det inte räcker med att regeringen gör rätt vägval. Vad jag beskrev var att landet skall göra vägvalet. Då måste man mobilisera dels en tillräckligt stark politisk samling, dels ett tillräckligt starkt stöd bland alla dem som är verksamma i Utbildningssverige. Det är där jag konstaterar att varken Moderaterna eller Socialdemokraterna räcker till för den uppgiften, eftersom de hela tiden söker strid.

Jag menar att Centern – och jag utgår från att det också gäller Folkpartiet – skall ta på sig den mycket viktiga uppgiften att genom samling också skapa konsekvens. Det är vad Sverige behöver, inte minst Utbildningssverige. Annars blir det ryckighet och slängighet, och det är inte bra.

Anf. 5 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! Andreas Carlgren och jag har tydligen litet olika uppfattning om vad själva ordet "vägval" betyder. Vi är överens om att vi är inne på en väg som leder till ökad kunskap och ökat innehåll. Vägva-

let är gjort, vilket vi tydligen är överens om, och vad vi nu diskuterar är hur vi skall göra vägarna i det valet så bra som möjligt.

Jag delar Andreas Carlgrens uppfattning att det behövs en samsyn. Jag tycker att vi i många år i stort sett har haft en samsyn i utskottet, och vi skall nu återgå till det och se denna väg som det viktigaste. Sedan får vi försöka hitta lösningar som vi alla så långt som möjligt kan ställa oss bakom. Utskottet är tydligen helt överens om målet, om jag har förstått det rätt.

Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Fru talman! Det är ett väldigt mastigt betänkande som vi har att ta ställning till här i dag, men jag skall försöka dels fatta mig så kort jag kan, dels hitta något slags struktur på det här.

Jag vill börja med att säga någonting om Vänsterpartiets principiella inställning till högre utbildning.

Högskolan bidrar genom både utbildning och forskning till landets utveckling och välstånd, men den har också viktiga uppgifter som bärare av kulturella och demokratiska värden. Vi tycker alltså att det från många synpunkter är viktigt att nu göra en offensiv satsning på högre utbildning, bl.a. för att möta de behov och krav på kompetens och flexibilitet som kommer att ställas på arbetskraften i en alltmer avancerad verkstadsindustri och en kvalificerad tjänstesektor.

Den satsning vi vill göra skall i huvudsak inriktas mot mindre och medelstora högskolor. Vi vill göra en satsning som inte enbart är en engångsföreteelse. Vi har visserligen ställt oss bakom regeringens förslag på 17 500 nya utbildningsplatser, främst av arbetsmarknadspolitiska skäl men också av utbildningspolitiska skäl. Men det är viktigt att betona att vi också vill permanenta 3 000 av de platser som skall finnas inom naturvetenskap och teknik och 2 000 av de platser som skall finnas inom främst humaniora och samhällsvetenskap.

Vi vill också permanenta verksamheten med sommaruniversitet/sommarhögskola med 20 000 platser. Vi tror att det under det rådande arbetsmarknadsläget är viktigt att studenter, som ofta numera inte har möjlighet till sommararbete, kan få studera under hela året.

Sommaruniversitetet är ett mycket flexibelt system, som också kan göra det möjligt för fler att ta del av högre utbildning. Vi anser alltså att sommaruniversitetet medvetet skall medverka till att bryta den sociala snedrekryteringen, som Margitta Edgren pratade om, och på så sätt stimulera fler ungdomar att söka högre utbildning. Vi skulle gärna se att en långsiktig modell för sommaruniversiteten utarbetas.

Allt detta ser vi som led i en långsiktig strategi för en kraftig utbyggnad av den högre utbildningen.

Vi vet också att det för högskolorna är viktigt med förutsägbarhet och att kvaliteten på så sätt kan säkras och planeringen inte blir ryckig. Därför tycker vi att regeringen redan nu borde ha gett tydliga signaler om vad som kommer att gälla för framtiden, inte bara det närmaste budgetåret. Det skulle ha underlättat arbetet för högskolorna i högsta grad. En så här kraftig expansion är naturligtvis inte problemfri; den ställer mycket stora krav på högskolorna. Men genom kontakter med

företrädare för högskolorna har jag förstått att de är beredda att ta eventuella olägenheter för att bidra till att få ner arbetslösheten.

Återigen menar jag att fler utbildningsplatser inom högskolan är en av många nödvändiga åtgärder för att vi på sikt skall kunna lösa de strukturella problemen på arbetsmarknaden. Kompetenshöjande utbildning är nämligen en investering mot arbetslöshet. Det är inom de kunskapsintensiva verksamheterna som jobben i stor utsträckning kommer att finnas.

För min personliga del tycker jag att det finns starka skäl för att i ännu högre grad överföra medel från Arbetsmarknadsdepartementet till Utbildningsdepartementet.

Den utbildningssatsning som nu kommer att göras med arbetsmarknadspolitiska medel, de s.k. NT-platserna, är mycket intressant och kan ge betydelsefulla erfarenheter och kunskaper. Man har inte tidigare i någon högre grad prövat att använda sig av högskolan som arbetsmarknadspolitiskt instrument, och jag tycker att det är värt att pröva.

Det är därför oerhört viktigt att vi också noggrant följer upp vad som kommer att hända redan nu i höst, dvs. efter första antagningstillfället, för att vi skall kunna få en så fullständig bild som möjligt. Jag tänker då på studenternas ålder, kön, utbildningsbakgrund, arbetslivserfarenhet och om de är tjänstlediga för att studera eller om de tidigare varit arbetslösa. En sådan utvärdering kommer också att göras, enligt vårt motionsförslag.

Vi har också föreslagit och utbildningsutskottet har tillstyrkt att antagningarna skall spridas ut på tre olika tillfällen. Vi tror att det är bra, därför att det blir litet lugnare. Framför allt hinner man med behörighetskompletteringar, och det är viktigt, inte minst för kvinnorna.

Majoriteten i utskottet har också ställt sig bakom förslaget om positiv särbehandling av kvinnor i urvalet vid antagningen till utbildningsplatserna i teknik och naturvetenskap. Det är också bra. Det ligger väl i linje med det jämställdhetsarbete som pågår inom högskolan.

I ett sammanhang har vi gjort en annan bedömning än majoriteten i utskottet, och det gäller det framtida behovet av lärare. Man får nu möjlighet att söka grundskolelärarutbildning med hjälp av det s.k. NT-svux. Men vi tycker att man borde utsträcka de platserna till att också gälla lärare på gymnasieskolan. Vi tror att det fram mot 2000-talet kommer att vara en brist även på gymnasielärare. Det är stora pensionsavgångar och ett ökat antal gymnasieelever.

Vi har alltså en mängd olika reservationer om högre utbildning, och de rör främst ett ökat antal fasta utbildningsplatser. Jag står givetvis bakom våra reservationer, både dem som vi är ensamma om och dem som vi har tillsammans med andra partier, men jag yrkar inte bifall till dem.

Jag skulle också i samband med detta vilja kommentera litet av det som Margitta Edgren sade om den avgiftsfria högskolan. Det är klart att jag är medveten om att den i princip är avgiftsfri, men så är det med många saker, särskilt nu, när vi har hamnat i ett kärvt ekonomiskt läge. Margitta Edgren beklagade de nedskärningar som vi tvingas göra inom grundutbildningen, och det gör jag också. Men det kan då lätt smyga

sig in olika typer av avgifter, som försvårar för studenterna. Jag tror givetvis inte att det här är den enda lösningen på det stora problemet med den sociala snedrekryteringen, men jag tror att man alltid måste vara uppmärksam på sådana här saker. Vi vet att det finns ett faktiskt samband mellan social snedrekrytering och avgifter och mellan social snedrekrytering och studiestödets utformning.

Låt oss därför tillsammans bevaka de här frågorna, så att vi äntligen kan få en ändring till stånd inom högskolorna.

Jag skulle också vilja säga litet om forskningen. Det är viktigt att Sverige ligger på frontlinjen då det gäller teknisk utveckling och forskning, och då menar vi också grundforskningen.

Vi vill som en del av vår forskningspolitik, liksom på andra områden, betona också jämställdhetsperspektivet. Det är viktigt att kvinnornas andel av forskarna i samhället kommer i nivå med männens. Det medför faktiskt en kvalitativ förstärkning, eftersom kvinnor ofta formulerar andra frågor och väljer andra forskningsmetoder än sina manliga kolleger. Av särskild vikt är att kvinnoforskningen framgent försäkras tillräckliga resurser.

Jag tycker att de forskningsstiftelser som inrättades under den förra regeringen, med kapital från löntagarfonderna motsvarande nästan 20 miljarder kronor, har inneburit en hel del negativt. Vi i den här församlingen har nämligen inte längre inflytande över en mycket stor och viktig del av forskningsresurserna.

Jag ser det här som ett demokratiskt problem. Därför stöder vi regeringens försök att under mandatperioden återerövra det demokratiska inflytandet över dessa forskningssatsningar så att stiftelserna blir öppna för insyn både från stat och från allmänhet.

Vi vet att arbetet med att få en förändring till stånd delvis har mött mycket hårt motstånd från stiftelsernas sida. Jag vill inte säga att det gäller alla fall, men det förekommer. Nu har utbildningsministern uttalat en viss optimism om att frågan skall kunna lösas under sommaren så att ett konstruktivt samarbete mellan forskningsråd och stiftelser kan inledas.

Jag kan inte avgöra hur pass realistiskt det kan vara, men en sak vet vi: Stiftelserna har i dagsläget en klar inriktning mot tillämpad forskning. Om man från samhällets sida inte lyckas styra över stiftelseanslagen även till andra områden riskerar vi att balansen mellan den fria grundforskningen och den tillämpade forskningen rubbas. Det gäller i synnerhet nu när regeringen kraftigt vill skära ned anslagen till fakulteterna och forskningsråden.

Även EU:s ramprogram gynnar till övervägande del den tillämpade forskningen, vilket ytterligare förstärker obalansen. Nu har regeringen tillsatt en utredning med uppdrag att se över det svenska systemet för resurstilldelning till forskning. Utredaren har bl.a. i uppdrag att "belysa eventuella balansförskjutningar mellan inomvetenskapligt motiverad och målinriktad forskning, liksom orsakerna härtill".

Vi menar dock att det är fel att skära ned fakultetsanslagen och anslagen till forskningsråden innan utredningen slutfört sitt uppdrag och innan diskussionerna med forskningsstiftelserna lett till några konkreta

resultat. Forskningen i sin helhet är en viktig strategisk resurs, och den utgör förutsättningen för såväl samhällsutvecklingen i stort som den industriella förnyelsen och tillväxten. Tillräcklig omfattning och hög kvalitet inom grundforskningen är en förutsättning för utvecklingen av den tillämpade forskningen och också för forskarutbildningens standard.

Därför vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets reservation nr 54, där vi säger att vi vill ge ytterligare 88 miljoner kronor till forskningsråden. Under förutsättning att den bifalles yrkar jag också bifall till reservation nr 56.

Jag yrkar också bifall till Vänsterpartiets och Moderaternas reservation nr 33 om 157 miljoner kronor för att täcka regeringens föreslagna besparingar på fakultetsanslagen. Om den bifalles yrkar jag även bifall till reservation nr 35.

Givetvis ställer jag mig också bakom den gemensamma reservationen från Vänsterpartiet och Miljöpartiet om en utredning av sektorsforskningen i syfte att föra över medel till forskningsråden.

Jag skulle också något litet vilja kommentera forskarutbildningen. Jag sade förut att den naturligtvis också är av central betydelse. Om vi skall lyckas att kraftigt bygga ut den högre utbildningen måste vi också se till att vi får många fler forskarutbildade. De behövs i industrin, men de behövs också inom universitetet – både som lärare och som forskare. Därför tycker vi att vi också här varit konsekventa när vi velat inrätta ytterligare 300 doktorandtjänster utöver vad regeringen redan har föreslagit.

Däremot funderade vi väldigt mycket på det här med utbildningsbidraget. Det *känns* inte bra, men vi har trots det ställt oss bakom det. Vi vet att det är att sänka ambitionerna. Vi vet att doktoranderna faktiskt är förtjänta av bättre villkor – ökad social trygghet under studietiden är oerhört viktigt för dem. Men i vårt nuvarande ekonomiska läge tror jag ändå att utbildningsbidraget kan vara nödvändigt under en övergångsperiod. Det kan ge fler möjlighet att välja forskarstudier i stället för arbetslöshet, och det tycker vi alltid måste anses som värdefullt.

Vi vill också ge de studerande möjligheter att överklaga beslut om doktorandtjänster. Detta har vi motionerat om, och vi har också reserverat oss på den punkten, men jag tänker inte yrka bifall till den reservationen heller. Vi vill också införa möjligheter att överklaga beslut om utbildningsbidrag och institutionstjänster.

Jag skulle till sist också vilja kommentera det som gäller AT-året för tandläkare. Vi har motionerat om den situation som landets tandläkarstuderande befinner sig i. Även detta är faktiskt, tycker jag, en principiellt viktig fråga. Nu har alla partier utom Socialdemokraterna enats om ett särskilt yttrande på den punkten.

Jag tycker att det är olyckligt att studenter inte kan lita på att de premisser som de går in i studierna på håller under hela studietiden. De studenter som nu gör sin nionde termin hade väntat sig att de nu skulle gå ut på ett AT-tjänstgöringsår, men de får nu en tionde termin som ett påhäng. Det betyder att de hamnar i en ganska olycklig situation. Dels får de inte den utbildning som de hade förväntat, dels får de ytterligare

en termins kostnader för studielån, vilket de inte heller hade väntat sig, dels förlorar de ett års arbetsinkomst, som de hade förväntat under AT-tjänstgöringen. De är nu inte heller berättigade till a-kassa när de eventuellt går ut i arbetslöshet – det är ganska många tandläkare som gör det nu. De får också mindre klinisk träning. Däremot får de ytterligare en termins teoretiska studier, och innehållet i dem vet vi faktiskt väldigt litet om. Jag hyser vissa tvivel när det gäller kvaliteten på utbildningen under den terminen.

Anf. 7 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Fru talman! Det är bara en sak jag vill kommentera, och det gäller det som Britt-Marie Danestig-Olofsson sade om forskningsstiftelserna. De inrättades ju för att skapa mångfald inom forskningen. Jag delar Britt-Marie Danestig-Olofssons uppfattning att det är viktigt att åstadkomma en bättre satsning på grundutbildningen. Jag sade ju i mitt anförande att Socialdemokraterna och inte minst Carl Tham verkade ha fått forskningsstiftelserna på hjärnan.

Anf. 8 ANDRE VICE TALMANNEN

Repliken skall gälla Britt-Marie Danestig-Olofssons anförande.

Anf. 9 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Men när jag nu hörde det här inlägget av Britt-Marie Danestig-Olofsson fick jag i stället intrycket att det här är en eftergift till Vänsterpartiet. Det är då desto viktigare att skapa konsekvens i forskningspolitiken. Då blir det klara spelregler, och det är därför den samling som jag talade om behövs.

Anf. 10 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Fru talman! Jag kan lugna Andreas Carlgren med att det inte är en eftergift till Vänsterpartiet, även om det kunde vara trevligt med eftergifter åt det hållet också någon gång från Socialdemokraternas sida.

Vi har hela tiden varit starkt emot det här. Många har faktiskt upplevt det som ganska kränkande att det är just löntagarfondernas pengar som har använts till detta. Om man vill ha ett demokratiskt inflytande och ett öppet och genomskinligt samhälle – som Andreas Carlgren i många andra sammanhang säger sig vilja ha – finner man det närmast barockt att så mycket pengar har låsts i stiftelseform, vilket nästan omöjliggör en sådan insyn både från samhället och från allmänheten.

Anf. 11 GUNNAR GOUDE (mp)

Fru talman! Den högre utbildningen och forskningen i Sverige speglar naturligtvis det svenska samhället. Utvecklingen, den för forskning och utbildning så livsavgörande förnyelsen, har skett på samma sätt där som inom andra sektorer. Grunden har varit den ekonomiska tillväxten, och det politiken har handlat om har varit fördelningsprincipen: Skall tillväxten fördelas enligt socialdemokratiskt eller enligt borgerligt-moderat recept? Dessa olikheter i fördelning ser vi i

form av olikfärgade lager – röda och blå skikt – om vi gräver oss en bit ned i universitetens historia.

Den tillämpade forskningen är ett exempel. Den byggdes ut i takt med samhällets frammarsch och behandlar vad den dåvarande regeringen fann viktigast. Byggnadsforskning, försvarsforskning, kärnkraftsforskning, skolforskning, arbetslivsforskning, arbetsmiljöforskning, marknadsforskning, medicinsk forskning, social forskning och forskning om näringsliv och teknik, osv. fick sina egna medelsutdelande instanser. Varje departement och statligt verk håller sig i dag dessutom med egna medel för tillämpad forskning inom sitt område.

Den s.k. tillämpade forskningen har alltså sedan 50-talet vuxit steg för steg. Det är i dag svårt att göra en korrekt uppskattning av hur mycket pengar denna forskning använder. En grov uppskattning säger att det kan handla om ungefär 40 miljarder kronor per år.

När tillväxten i svensk ekonomi avstannade, rent av upphörde och t.o.m. minskade, drabbades Sverige och naturligtvis utvecklingen av forskning och universitet. I backspegeln ser vi år av socialdemokratiskt styre, där man helt enkelt fortsatte att bygga ut den offentliga sektorn och de generella bidragssystemen som om det fanns en tillväxt att fördela.

Politiken fick ett desperat drag, vilket kanske syns tydligast under den senaste, moderatledda mandatperioden, när man samtidigt försökte skära kraftigt i de offentliga utgifterna och ge Sverige en rejäl nyliberal injektion mitt under brinnande lågkonjunktur. Svenska folket skulle starta eget och börja konkurrera.

Universitet och högskolor fick under den förra regeringen del av den här medicinen. Man slapp de kraftiga nedskärningarna, och det var ju bra. Universiteten frigjordes från sin statliga förmyndare – det var också bra. De skulle bli självständiga och i fri konkurrens öka såväl produktion som kvalitet med hjälp av marknadskrafterna. Det blev mindre bra. Slarvigt och utan ordentlig förberedelse genomfördes en snabbreform i nyliberalismens anda.

Man borde ha förberett denna decentralisering och konkurrensutsättning av universitet och högskolor bättre, så att de hade fått rimligare förutsättningar att agera enligt de nya spelreglerna. I ivern att släppa fåglarna fria ställde man ut burarna men glömde att öppna dörrarna.

Hur är det då med våra universitet och högskolor där ute på den fria marknaden? Vilka förändringar behövs för att de skall kunna klara sig i framtiden?

Ett universitet leds av en styrelse och ett rektorsämbete, som av tradition är mycket försiktiga när det gäller att ingripa och styra. Ledningsfunktionen är svag.

Ett universitet är uppdelat i fakulteter, som i sin tur rymmer en mängd små institutioner. Dessa olika delar är mer eller mindre självstyrande, men de saknar bra instrument för egengranskning och självsanering. Så sitter t.ex. den som på institutionen ansvarar för forskningen ofta också i både fakultetsstyrelsen och det forskningsråd som anslår medel för forskning och forskarutbildning till institutionen och institutionens forskare inklusive den ansvarige själv. Utan att här gå in på

detaljerna kan man konstatera att vissa beslutsgångar och ledningsfunktioner i universitetet leder till att universiteten är tröga och konserverande.

En annan viktig bromskloss i det svenska universitetsväsendet är tjänstestrukturen. Tjänsterna – adjunktstjänster, lektorat och professurer – är i regel livstidstjänster. När Valter Åhman en gång för länge sedan blev fader till den svenska trygghetslagstiftningen på arbetsmarknaden tänkte han sig knappast att det var på våra universitet som den skulle genomföras.

I dag tror jag att inte ens fackförbunden som kämpat för universitetsforskarnas trygghet är helt nöjda med resultatet. Unga forskare, den växande gruppen kvinnor i forskarkarriären, forskare från andra länder m.fl. kan inte komma in i universitetskarriären och får inga tjänster på grund av orörligheten och stelheten i tjänstestrukturen. De har alla mött skylten som i över 20 år har hängt ovanför ingången till de svenska universiteten. På skylten står "fullsatt" eller möjligen "upptaget".

Fakulteterna har naturligtvis fördelar, men de är otidsenliga i sin nuvarande form. De är ett slags vattentäta skott i organisationen. De lägger hinder i vägen för många utbildningsvägar, dvs. för studenternas möjligheter att välja ämneskombinationer. De utgör också ett hinder för tvärvetenskaplig forskarutbildning och forskning, t.ex. när det gäller regler för medelstilldelning till doktorandtjänster, sättet att räkna tjänstgöringstimmar och finansieringsformer för fakultetsöverskridande utbildningar och forskningsprojekt.

Grundutbildningen vid svenska universitet är i stora stycken bra. Stagnationen i lärarkåren på grund av tjänstestrukturen har naturligtvis lett till att kvaliteten varierar onödigt mycket. En del yrkesutbildningar har förlagts till universitet och högskolor utan att konsekvenserna har utvärderats ordentligt. Men de ses över för närvarande, och vi får hoppas att utredningen leder till ökad kvalitet när det gäller de rena yrkesutbildningarna vid högskolor och universitet. Den sociala snedrekryteringen kvarstår som ett olöst problem. En annan viktig fråga som delvis berör grundutbildningen är kompletteringsutbildningar för invandrare med yrkesutbildning och yrkeserfarenhet från sina tidigare hemländer. Här måste universitet och högskolor kunna erbjuda individuellt anpassade kompletteringsutbildningar.

Forskarutbildningen håller sett i ett genomsnitt god standard, men den är alltför traditionell och stel för att svara mot förväntningarna på framsteg inom svensk forskning. Antalet doktorandtjänster är för litet, och de yngre forskarna har ingen möjlighet att få egna medel för den vetenskapliga verksamheten. De är hänvisade till att utnyttja handledarnas projektanslag, vilket innebär att de som går i befintliga spår också är de som kommer vidare i karriären. Hindren för kvinnor i forskarkarriären är tydliga, men dem återkommer vi till senare här i kammaren.

Universiteten svarar för utbildning av forskare. Den sker som regel inom grundforskningen med stöd av fakultetsanslag till universiteten och anslag från forskningsråden. Alla de forskare som är verksamma inom den tillämpade forskningen inom samhällets olika sektorer inklu-

sive forskningen inom industri och näringsliv, har sin utbildning inom universitetet. Forskarutbildningen och grundforskningen är den tillämpade forskningens bas. Kvaliteten inom denna är ett villkor för att Sverige skall stå sig i den internationella konkurrensen. Det är därför olyckligt att grundforskningen och forskarutbildningen har halkat efter jämfört med den tillämpade forskningen. Obalansen måste rättas till. Jag nämnde tidigare att ca 40 miljarder användes inom tillämpad forskning medan forskningsrådens samlade resurser ligger kring 2 miljarder.

Fru talman! Högre utbildning och forskning i Sverige har allvarliga brister. Vad gör då regeringen? Budgetpropositionen innehåller inte mycket av konstruktiva förslag. Man skär litet i fakultetsanslagen, och man går ett stort steg bakåt när det gäller doktorandtjänster. Man tar bort CSN-kortet. Man skär kraftigt på vissa håll, t.ex. på SLU och Skogs- och jordbruksforskningsrådet. Och så plussar man på litet grand på några få ställen.

Den borgerliga regeringens frigörande av universiteten liknades i inledningen vid ett försök att släppa fåglarna fria – ett försök som misslyckades för att man ställde ut burarna men glömde att öppna dörrarna. Att socialdemokraterna nu går omkring och ändrar på matransonen för de instängda fåglarna gör inte saken bättre.

Miljöpartiets utbildningsprogram arbetar på ett annat sätt. Vi föreslår att tjänstestrukturen ändras så att universitetens livstidstjänster ersätts av en rad tjänster på olika nivåer med tidsbegränsade förordnanden. Därmed ökar rörligheten mellan olika universitet, mellan universitet och näringsliv och mellan svenska och utländska universitet. Vi anslår i budgeten 187 miljoner så att doktorandtjänsterna kan byggas ut med ungefär 300 platser.

Vi vill behålla CSN-kortet bl.a. med motivering att studenterna skall kunna resa inte bara hem, utan också mellan olika universitet.

Vi har ett program för ökad jämställdhet vid universiteten. Vi vill att Högskoleverket i samarbete med universitet och högskolor och de fackliga organisationerna skall ta fram organisationsförslag som eliminerar nackdelarna med fakultetsgränser och cirkulära beslutsgångar och hjälper universitet och högskolor att få fram effektiva ledningsfunktioner.

Högskoleverket förutsätts i det sammanhanget också ge regering och riksdag information om vilka förändringar i lagar och regelverk som är nödvändiga.

Högskoleverket bör också få i uppdrag att se över sakkunnigeförfarandet vid forskningsrådens anslagsbedömningar så att t.ex. oberoende internationella sakkunniga anlitas i större utsträckning och att man får en samordning mellan universitetens planering och forskningsrådens anslag.

Vi föreslår att obalansen mellan tillämpad forskning och grundforskning åtgärdas genom ett särskilt grundforskningsavdrag som skall införas på alla medel som används för tillämpad forskning. Dessa medel skall föras över direkt till grundforskningen. Avdragets storlek kan vara t.ex. 5 % – det är vårt förslag. Det skulle innebära i praktiken att

den tillämpade forskningen får ett blygsamt rationaliseringskrav, vilket som regel borde vara lätt att uppfylla utan avkall på vare sig kvalitet eller forskningsvolym. Men det innebär också att grundforskningen skulle få ca 2 miljarder i förstärkning, alltså lika mycket som forskningsråden i dag har totalt. Dessa fördelas på fakultetsanslag till universitet och i vissa fall högskolor samt till de sex forskningsråden.

En viss del av denna mycket stora förstärkning skall öronmärkas för finansiering av yngre forskares vetenskapliga verksamhet. Fakultetsanslagen skall vara villkorade med åtgärder för att öka kvaliteten i forskarutbildningen varvid särskilt beaktas speciella åtgärder för att åstadkomma likvärdiga betingelser i forskningskarriären för kvinnor och män.

En särskild utredning skall tillsättas med uppgift att granska rationaliseringsåtgärderna inom den tillämpade forskningen, med speciell uppgift att bevaka att forskning inom särskilt angelägna forskningsområden ej försvagas.

Vi vill också villkora en del av användningen av de stora resursförstärkningarna med en tydlig anpassning till behovet av forskning inom speciellt viktiga forskningsområden, t.ex. miljöområdet.

Fru talman! Ytterligare en fördel med Miljöpartiets förslag är att det inte kostar staten något att genomföra det. Det belastar inte budgeten med en enda krona. Kanske är det så att det öppnar åtminstone en del av burarna så att fåglarna kan flyga fritt.

Jag yrkar bifall till reservationerna 50, 58 och 59, men står självfallet bakom de många reservationer som vi har när det gäller högskola, högre utbildning och forskning.

Anf. 12 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Fru talman! Att Kristdemokraterna har ett stort intresse för utbildningsfrågor visar partimotion, kommittémotion och enskilda motioner under allmänna motionstiden från 40 % av Kristdemokraternas ledamöter. Med utbildning och forskning kan vi låta tusen blommor blomma. Utbildningen blir allt viktigare som ett led i att få ned arbetslösheten och få en ökad tillväxt. Utbildning ger högt självförtroende och ökar kreativiteten hos den enskilda människan. Redan vid inlärningstillfället blir man försatt i en forskningssituation genom nyfikenheten att få veta mera.

Kristdemokraterna anser att det är förödande att inte Socialdemokraterna för en mera långsiktig politik. Jag efterlyser en satsning där vi gemensamt tar fasta på Sverige, kunskapens förlovade land. Vi skall alla tillsammans hålla den kunskapsfanan högt.

Jag vill citera universitetskansler Stig Hagström:

"Att Sverige står inför stora problem behöver inte påpekas. Dessa kommer att ägnas stor uppmärksamhet och föranleda politiska åtgärder. Vi menar att det är av stor vikt att satsningar på den högre utbildningen och forskningen karaktäriseras av långsiktigt tålamod. Den politiska uppslutningen att satsa på kunskap och kompetens är därför välkommen och ett steg i rätt riktning, men ett alltför kort politiskt perspektiv

kan leda till besvikelse och att fortsatta nödvändiga satsningar på kunskap och kompetens uteblir.

Många brottas i dag med frågan: Vågar vi ta steget? Jag skulle snarare vilja avsluta frågan: Hur skulle vi våga att inte våga?"

Där slutar citatet av universitetskansler Stig Hagström.

Högskoleverkets grundläggande värderingar är självreglering och lärande, professionell kultur, jämställdhet, internationell perspektiv, tydligt ledarskap, studenten i centrum samt samverkan med intressenterna. Detta kunde lika väl stått som deviser i ett kristdemokratiskt program för högre utbildning.

Kristdemokraternas högskolepolitiska program uttrycker:

"Kunskapssynen är grundläggande för all utbildnings inriktning. Kunskap är något vidare än resultatet av faktamottagning. Den innefattar också känslor, attityder och den inre intuitiva uppfattningen. Kunskapsbegreppet bör kopplas mer till begreppet insikt än åsikt, mer till vishet och omdöme att hantera sin kunskap än till att blott och bart öka sina faktakunskaper.

Varje samhälle behöver dessutom en bärande etisk struktur. Kunskaps- och informationssamhället ställer höga krav på människors etiska medvetenhet och en förmåga att bearbeta och ta ställning i etiska frågor utifrån en helhetssyn."

Fru talman! Utredningen om en samvetsklausul i högskoleutbildningen menade att studenter bör hos Överklagandenämnden för högskolan ges rätt att överklaga beslut om deltagande i obligatoriska utbildningsmoment. Detta ser Kristdemokraterna som en viktig fråga för elevernas rättssäkerhet.

Fru talman! Då forskningen på alla områden är viktig för utveckling och kvalitet, så behövs flera knutpunkter för forskning i universitets- och högskolenätet.

Inför nästa budgetperiod bör regeringen komma med en plan som tar sikte på att ge några högskolor fasta forskningsresurser.

De små och medelstora högskolorna är viktiga för kunskapsspridningen. De är ett stort stöd för det lokala och regionala näringslivet. Det är med viss stolthet i rösten man i en medelstor kommun talar om sin högskola. Dessa högskolor måste utvecklas kvalitativt och kvantitativt.

Jag är personligen stolt över växtkraften hos högskolan i Skövde, vårdhögskolan i Skövde och Lantbruksuniversitetet i Skara. Men jag skall inte stanna vid det. Alla vi kristdemokrater är naturligtvis stolta över våra högskolor och universitet. Givetvis värnar vi alla om högskoleutbildningen i våra län. Utbildningsnivån i ett geografiskt område får allt större betydelse för kompetensutvecklingen och möjligheten att hävda sig inom landet och internationellt.

Informationstekniken är den mest dramatiska händelsen efter Gutenberg. Den ökar kommunikationen inte bara tekniskt. Den binder också oss människor samman oavsett var vi bor i världen. Det gäller att kunna styra den information som man vill ta till sig. Med IT förbättras lärarrollen på alla nivåer. Det är därför oerhört viktigt att lärarutbildningarna innehåller träning i informationsteknik.

Skolverket måste se till att resurser avsätts för lärarutbildning, se till att satsning på undervisningsmaterial genomförs och samla in internationella erfarenheter.

Staten kan tillsammans med kommuner och landsting se till att alla får del av tekniken. Inte minst på högskole- och universitetsnivå ger den möjlighet till ett kunskapsutbud som inte en enskild lärare kan greppa.

Behovet av tekniskt och naturvetenskapligt utbildade diskuteras mycket och gärna. Att behovet finns är riktigt. Det är också här vi har en stor chans att visa vår kompetens i Europasamarbetet. Det är dock inte bra med kraftiga tillfälliga utbildningssatsningar. Kristdemokraterna anser att en permanent utbyggnad skall ersätta den tillfälliga satsningen. Det är bättre att 3 000 nybörjarplatser inom naturvetenskap och teknik inrättas från höstterminen 1995. Det blir bättre kvalitet på lärarresursen med en permanent utbyggnad. Det ställer inte till kaos för kommunerna med studentbostäder osv. Resursutnyttjandet blir bättre.

Vi kristdemokrater vill slå vakt om kulturbärarna i samhället. Därför måste humanioras villkor stärkas. Också här bör 3 000 platser inrättas för permanent utbyggnad.

Fru talman! Forskning föds inte ur ett vakuum. Forskningen ingår i en process för att driva utvecklingen framåt. Forskningen startar inte vid en nollpunkt, och kunskapsutvecklingen har inget slut. Utbildning och forskning tillhör Sveriges intellektuella infrastruktur. Kristdemokraterna vill utveckla denna infrastruktur. Därför måste det finnas ett system med successivt förbättrade villkor också för doktorander.

Kristdemokraterna ställer inte upp på en återgång till utbildningsbidrag. Utbildningsbidragen har stora nackdelar. De ger t.ex. under hela den fyraåriga studietiden samma låga ekonomiska ersättning, ger inte skydd vid sjukdom och utgör ingen tjänst med den studiesociala trygghet som det innebär. Det är bättre att i en trappa börja första året exempelvis med utbildningsbidrag. Detta år kan kanske kombineras med förvärvsarbete. Man kan kanske också spara i förväg för ett år, försöka leva billigare osv. Det är viktigt att vi får en ökad genomströmning av forskarstuderande och flera disputationer.

Beträffande min egen motion om möjligheter till forskning för lärare är jag tacksam för att regeringen aviserar att göra en översyn över lärarutbildningen och där ta upp frågor om yrkesverksamma lärares möjlighet att arbeta med forskning. Det är viktigt, som utskottet också säger, att använda lärarnas erfarenheter och att ge fler möjligheter till forskarutbildning.

Jag som själv är lärare har mött ett antal kolleger som på bekostnad av egen fritid och ekonomi valt att utbilda sig för forskning. Men flera har hoppat av på vägen. Den tunga studietiden, ofta vid sidan av heltidsarbete som lärare, och ekonomiska förluster genom dryga resekostnader och kostnader för litteratur gör att flera inte orkar fortsätta.

Det är tragiskt att forskare och skolans personal inte möts. Lärarna använder ju vetenskapligt utforskat material i sin undervisning. Men mycket av den allmänna forskning som sker är svårtillgänglig. Den borde systematiseras genom forskningsöversikter.

Ett bifall till regeringens begäran om att få inrätta professurer vid universitet och högskolor tycker vi kristdemokrater skulle vara en onödig centralisering och styrning från regeringens sida. Detta klarar universitet och högskolor själva. Därför ställer vi inte upp på detta.

Fru talman! Det finns mycket av olika områden som skulle behöva analyseras var för sig. Ett exempel är orättvisan när det gäller tandläkare utan AT-tjänstgöring som utexamineras samtidigt med dem som har AT-tjänstgöring. Det är fel när förutsättningarna ändras under pågående utbildning.

Vi vill också påpeka att invandrare med akademisk utbildning eller annan yrkesutbildning snarast efter ankomsten till Sverige måste få sin utbildning jämförd med motsvarande svensk och få kompletterande utbildning.

Kvalitetspremien enligt riksdagens tidigare beslut bör stå kvar. Vi vill ha ett långsiktigt arbete med utvecklingens kvalitet. Vi tycker också att det är angeläget med sommaruniversitetet för högskolan och universiteten. Vi har även ställt upp med ytterligare anslag till Waldorfdelen i Kungälv.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 i UbU13 samt 15 och 20 i UbU15. Naturligtvis står jag bakom våra övriga reservationer.

Anf. 13 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! När Ulla-Britt Hagström läser högt ur partimotionen i syfte att väcka intresse kan jag inte låta bli att begära ordet. Det gäller bl.a. samvetsklausulen. Men utredningen var ett svidande nederlag för kds. Den kom ju fram till att det inte finns behov av en samvetsklausul i vårdutbildningarna. Det här är inget problem. Att nu försöka plocka poäng på skrivningar i utredningen tycker jag faktiskt är övermaga.

Utskottets grundläggande uppfattning vid behandlingen av frågan var att varje patient som söker hälso- och sjukvård alltid skall vara säker på att få den vård och den behandling som situationen kräver. Patienten skall vara garanterad att bli behandlad av personal som är utbildad och kompetent för uppgiften.

Denna princip ställer naturligtvis höga krav på patientorienterade utbildningar. För att vårdpersonal skall erhålla och ha den kompetens som samhället fordrar får det i princip inte finnas utrymme för en student att vägra genomgå obligatoriska kursmoment.

Anf. 14 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Jag läste inte högt ur en partimotion, utan jag läste högt ur en reservation som jag sedan yrkat bifall till. När man yrkar bifall till en reservation anser jag att man något måste klargöra för kammaren vad det är man yrkar bifall till.

Vi kristdemokrater anser att nämnda behov finns. För studenternas rättssäkerhet vill vi därför ha en samvetsklausul.

Anf. 15 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! Under mycket lång tid fördes en diskussion om detta. Ibland var den infekterad. Det kan jag väl inte frångå. Men jag bidrar väl till det, eftersom jag reagerar så starkt här.

Jag ber om ursäkt om jag påstod att Ulla-Britt Hagström läste högt ur partimotionen. Ni är i varje fall ensamma om att anse att nämnda behov finns. Att detta är ett problem tycker jag att ni skall framställa på ett tydligt sätt.

Anf. 16 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Om vi kristdemokrater är ensamma om att anse att problemet finns och om att se till att problemet löses är det väl ändå tur att vi finns representerade här i Sveriges riksdag. Därmed finns det någon som står upp för det här behovet och som vill bevaka att samvetsklausulen finns kvar.

Anf. 17 BERIT LÖFSTEDT (s)

Fru talman! Många problem måste lösas, nya tankar tänkas och idéer prövas på ett nytt sätt. För denna mänskliga aktivitet är den svenska högskolan, med grundutbildning och forskning, vårt främsta forum.

Högskolorna består såväl av gamla ärevördiga institutioner som Uppsala universitet som av nya, fortfarande rätt små, enheter – kanske lika ärevördiga, men nya och unga – som Karlskrona/Ronneby. Dynamik och nytänkande finns inom små och stora enheter med deras traditioner och arbetsmetoder. De här arbetsmetoderna och traditionerna kan skilja sig från varandra. Men det är mångfalden som är viktig, och den bör främjas.

Högskolans centrala roll är – det är vi naturligtvis överens om – oomtvistad. Vi socialdemokrater anser att det är mycket viktigt att markera att högskolan i sin verksamhet skall främja det demokratiska samhällets grundläggande värderingar. Högskolan skall befordra jämställdhet och rättvisa levnadsvillkor för människor i vårt land och i alla delar av världen. Den skall också erbjuda kvalificerad utbildning för ett rikt, varierat och dynamiskt arbetsliv liksom utföra forsknings- och utvecklingsarbete så att samhället och vårt näringsliv kan förnyas.

Efter den här lilla upptakten vill jag poängtera att det, trots betänkandets omfattning, handlar om ett mellanår i högskolans planeringscykel. En rad motioner har avstyrkts just av det skälet. Det är också skälet till att jag vill yrka avslag på en rad reservationer som särskilt tar sikte på olika former av planer för långsiktig planering. Nästa år har vi att vänta mera grundläggande förslag från regeringen beträffande både grundutbildning och forskning. Debatten om de mera genomgripande verksamhetsförändringarna får anstå till dess. Det finns många motioner med goda idéer, men goda idéer kräver analys.

Jag vill också gärna säga att jag helt kommer att hålla mig till betänkande 15. Bengt Silfverstrand kommer senare med kommentarer kring betänkandena 12 och 13 samt kring några delar i betänkande 15 som främst handlar om forskningsfinansiering.

Jag vill säga till mina meddebattörer att jag inte har en chans att kommentera alla de 61 reservationerna. Detta är inte uttryck för en brist på respekt för åsiktsyttringarna utan mera ett uttryck för respekt för kammarens tid.

Informationsteknik är, och kan i framtiden i ännu större utsträckning bli, ett alldeles utomordentligt redskap för att bygga upp kunskap, förmedla kunskap och lagra kunskap för framtida behov. IT kan användas för att skapa kontakt mellan människor, t.o.m. på mycket långa avstånd. Trots att vi tycker att utvecklingen går snabbt och förundras över vad som kan åstadkommas 1995, har vi inte en chans att föreställa oss vare sig användningsområden eller konstfärdigheten hos den IT som om tio år tillhör vardagen.

Regeringen har naturligtvis varit uppmärksam på den dynamiska kraft för människor och samhälle som ligger i att IT utnyttjas och blir tillgänglig för både unga och gamla – för skolbarn, forskare och lärare. Regeringen har således tillsatt en kommission för att främja bredden i det här. Dessutom har ett ungdomens IT-råd inrättats. Trots de ambitioner regeringen har redovisat i budgetpropositionen finns det några reservationer på det här området. I ingen av dessa går man egentligen emot de åtgärder som regeringen redovisar. Jag uppfattar i stället att reservationerna mest handlar om att försöka bevisa att man själv visst är ännu litet bättre, och det må ju vara tillåtet.

Fler behöver skaffa mer kunskaper, oavsett vilken nivå de startar från eller var de befinner sig i landet och i sina egna liv. Därför satsar vi socialdemokrater på kommunal vuxenutbildning, på folkbildning och på möjligheter för fler kvinnor att bli professorer så att ytterligare fler kvinnor skall finna det mödan värt att skaffa sig en forskarutbildning. Vi vill också ge människor med samhällsvetenskaplig gymnasieutbildning möjlighet att läsa naturvetenskap och teknik, och vi vill bredda basen i de mindre och medelstora högskolorna. I dagarna har det dessutom tillsatts en kommitté som skall jobba fram en strategi för distansutbildning. Ett öppet folkuniversitet ligger inom räckhåll.

Det jag nu har nämnt är exempel; det finns fler. Sammantaget kan de här exemplen och åtgärderna om man så vill gärna kallas för en plan för en långsiktig kunskaps- och kompetensutveckling. Att, som moderaterna gör i sin reservation nr 4, kräva planmässighet tycker jag bitvis är att slå in öppna dörrar. Man kanske i stället kan ägna kraften åt att banka på stängda dörrar.

Jag vill emellertid återkomma till de mindre och medelstora högskolornas roll när det gäller långsiktig kunskaps- och kompetensutveckling. Alla högskolor utgör kraftcentrum när det gäller kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Möjligheterna för fler att skaffa sig högskoleutbildning ökar om tillgängligheten ökar. Tillgängligheten ökar om platsantalet ökar och om utbildningen är väl spridd över landet.

De största universiteten kan knappast bli större; det råder det enighet om. Det är också därför som utbyggnaden nu i stor utsträckning sker vid de mindre och medelstora höskolorna. Så var minsann inte alltid fallet under den förra regeringen. I opposition fick vi socialdemokrater ibland baxa på så gott vi kunde.

Både små högskolor och stora universitet skall spela en roll i de nationella utbildningssträvandena. Samtidigt är det tydligt att högskolorna betyder något alldeles speciellt för de regioner de verkar i. Samspelet mellan högskolan och den region där den finns är betydelsefullt för alla parter. Men om en mindre högskola skall kunna utgöra den kraftkälla som många önskar, då måste forskningen förstärkas och utbildningsutbudet måste breddas. Samma måttstock för god kvalitet måste dessutom användas vid alla lärosäten. En examen måste vara lika mycket värd oavsett vilket lärosäte den är uttagen vid.

Ett viktigt steg framåt för de mindre och medelstora högskolorna är att de nu får rätt att inrätta professurer efter den kvalitetsgranskning som kanslern skall stå för. Professorer har funnits länge vid flera av de här högskolorna, men de har formellt haft sina professurer vid något universitet. Det här steget är en naturlig följd av att det fruktbara samarbete som genom lokala initiativ vuxit fram mellan olika lärosäten och som fortsätter att utvecklas. Kopplingarna är i dag många och visar att samarbete kan vara minst lika fruktbart som konkurrens, åtminstone i denna typ av verksamhet där människors gemensamma ansträngningar är det alldeles grundläggande.

Både Kristdemokraterna och Centern har på olika sätt reservationer som handlar om fasta forskningsresurser och som pekar mot fler universitet. Bortsett från allting annat så är den typ av överväganden som man vill ha något som får göras i samband med mera grundläggande analyser inför de särskilda forskningspropositionerna. Till råga på allt så saknas nu de statsfinansiella förutsättningarna för att göra stora långsiktiga åtaganden utöver dem vi redan har. Vi måste faktiskt också ta ansvar för det vi har. Man får inte glömma att doktorandutbildning, fakultetsutbyggnad och annat som hör hit är ansvarsfulla uppgifter som kräver nya och stabila resurser.

Däremot behöver forskningen främjas och utvecklas vid de mindre och medelstora högskolorna. Det är också vad regeringen föreslår och aviserar.

Studenternas inflytande anser vi socialdemokrater vara en utomordentligt viktig fråga. Det handlar om demokrati för studenterna, möjligheter till inflytande över den egna studiesituationen. Men det handlar också om de kvaliteter som studenterna tillför när de utövar sitt inflytande beträffande bl.a. utbildningsfrågor, pedagogiska frågor och kvalitetsfrågor. Därför är det bra att studenterna nu genom en ändring i förordningen får utökad representation i styrelser och andra organ.

Vänsterpartiet tycker att regeringen också skall bevaka studenternas inflytande inom EU i övrigt. Det kan man naturligtvis tycka. Samtidigt får jag säga att jag har svårt att se hur detta skulle gå till i sak – vilka exakta krav man skulle ställa. Högskoleområdet är ju inte ett reglerat eller harmoniserat område i EU. Det finns inga bindande eller tvingande föreskrifter. Vart och ett av länderna förväntas att sköta sitt eget utbildningssystem. Jag tycker att detta är en bra ordning och skulle inte vilja förorda att högskoleområdet kom att omfattas av ett EU-regelverk.

Med en liten s.k. melodiradioövergång kanske jag efter detta också kan få säga några ord om europeisk utbildnings- och forskningssam-

verkan. Det skall inte bli så värst många ord, eftersom det råder bred enighet om vikten av en sådan. Men jag vill lyfta fram ett par tre saker.

Det ena är att det nu är en utmaning för högskolan att engagera sig i och dra nytta av de olika program som står till buds. Internationella kontakter är inget nytt för högskolan, så de borde inte innebära några större svårigheter. IT är naturligtvis ett effektivt redskap i detta samarbete.

Det andra är att jag har uppfattat att det råder bred enighet om att vi inte vill ha en för EU gemensam forskningspolitik i ordets vida och rätta bemärkelse. En sak är att gemensamt utveckla program med olika inriktningar för att främja utbildning och forskning. En helt annan sak skulle det vara att ge sig in i ländernas egna målsättningar och strategier.

Det tredje jag vill understryka är att EU-medlemskapet inte får innebära att fokus endast inriktas på EU-länderna. Världen är mycket större än så. Både av egennytta och av solidaritetsskäl måste också kontakterna med länder utanför EU upprätthållas och intensifieras.

Fru talman! Regeringen föreslår i budgetpropositionen, med en uppföljning i en särproposition som också ingår i detta betänkande, särskilda resurser och åtgärder för att under ett antal år möjliggöra en ökad intagning till högskolan. Det gäller t.ex. särskilda satsningar på studenter som har några års yrkeserfarenhet, vilka vill ändra inriktning och satsa på naturvetenskap och teknik. Vidare gäller det språk, ytterligare satsning – utöver vårens – på utbildningsplatser inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik, basår och ytterligare ett antal komponenter. Detta har i varierande grad mötts av oppositionens gillande, vilket egentligen inte har varit så stort om man tänker efter.

Vi socialdemokrater tycker att det är angeläget att skapa möjligheter för både ungdomar och litet äldre att skaffa sig en högskoleutbildning och höja sin kompetens. Samhället har ett behov av fler med naturvetenskaplig och teknisk utbildning. Vi har svårt att se det förkastliga i att ge dem en chans.

Nu gnyr man om arbetsmarknadspolitiken och tycker att det är fel att högskolan dras in i denna. Själv sover jag rätt gott om jag vet att fler ungdomar får studera, om de vill. Dessutom tycker jag att högskoleutbildning inom det reguljära utbildningsväsendet är bättre än en del andra satsningar som man kan tänka ut. Många högskolor är faktiskt också beredda att ta emot dessa studenter. Det visar sig bl.a. i en rad motioner med anledning av regeringens skiss i proposition 139. Jag vet av erfarenhet att sådana motioner har sitt ursprung i de berörda högskolorna. Påpekanden om att mindre och medelstora högskolor skall få en extra dosör kanske inte är alldeles nödvändiga, eftersom det är precis vad som står i propositionen.

Regeringen uttrycker utan omsvep att det blir besparingar i högskolans olika verksamheter. *Vidkännas* är det verb som används. Att tvingas till besparingar på detta viktiga område är naturligtvis beklagligt men icke desto mindre nödvändigt.

Jag tycker att det är alldeles onödigt att dra i gång en finansdebatt här. Därför skall jag inte orda mer om detta. Jag vill bara konstatera att

sunda statsfinanser på sikt är den enda garanten för ett stabilt utbildningssystem och att anslagen till grundutbildningen egentligen inte minskar i sig. Däremot minskar per capita-ersättningarna, dvs. priset, genom att högskolorna förväntas ta emot fler studenter.

Fru talman! Härutöver har i debatten en rad frågor nämnts, som det skulle kännas gott att kommentera. Men tiden är knapp. Därför väljer jag nu bara att kort säga något om kvalitetsaspekterna.

Vi socialdemokrater har aldrig trott på morot–piska-inslaget i kvalitetsarbetet. Vi tycker inte ens att det skall vara nödvändigt att utdela premier och tror inte att det är fruktbart att koppla kortsiktigt idéarbete om kvalitet till någon sorts slutavräkning. Därför vill vi nu låta bli att genomföra den förra regeringens s.k. kvalitetspremie. Men jag vill gärna understryka att det, genom det arbete som nu leds av kanslern, stimuleras ett utomordentligt viktigt arbete ute på högskolorna, vilket också har visat sig ha stor betydelse.

Man kan säga att ungefär samma resonemang gäller för prestationsrelaterade fakultetsanslag. Vi vet att det tar olika lång tid att bygga upp ett ämne på en ny högskola gentemot en gammal högskola. Det tar kanske också olika lång tid att doktorera i olika ämnen. Det är ett för enkelt fyrkantigt mått att bara räkna antalet doktorsexamina för att sedan dela ut pengar efter detta. Däremot är det viktigt att finna system för att högskolorna verkligen skall lägga på ett kol. Men att just bara räkna antalet studenter är litet väl enkelt. Därför låter vi bli att införa de s.k. prestationsrelaterade fakultetsanslagen.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till hemställan i betänkande UbU15 i dess helhet.

Anf. 18 BEATRICE ASK (m) replik

Fru talman! Berit Löfstedt sade att vi moderater bankar på öppna dörrar när vi kräver en plan för långsiktig kunskaps- och kompetensutveckling.

Om jag förstod det hela rätt ligger det något slags plan dold i den socialdemokratiska utbildningspolitiken. Därför skulle jag gärna vilja ha ett svar på frågan om vad det ligger för långsiktig strategisk tanke, som jag inte har upptäckt, i de stora neddragningar som socialdemokraterna tänker göra på grundutbildningens område.

Eftersom Berit Löfstedt berättade att hon sover bättre om nätterna om fler ungdomar får studera, skulle jag också vilja veta vad det är för tanke som ligger bakom att man då drar ned på den ordinarie högre utbildningen och samtidigt lägger resurser motsvarande ett universitet på folk i 30–40-årsåldern, som skall få en utbildning som vi inte riktigt känner till utformningen av. Utformningen var ju ganska slarvigt formulerad. Vad är det för strategi eller plan, vilken jag inte har upptäckt, som ni uppenbarligen har?

Vår uppfattning är nämligen att det är stora utmaningar som ligger framför oss, om vi skall rätta till de tillkortakommanden som bl.a. OECD:s indikatorredovisning ger uttryck för.

Anf. 19 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Fru talman! Ett av de allra väsentligaste inslagen i socialdemokratisk utbildningspolitik är att fler skall få tillgång till utbildning. För att få den eftersträvade och efterlängtade högskoleutbildningen måste också basen breddas. Jag nämnde i mitt anförande vuxenutbildning som en möjlighet, eftersom det helt enkelt måste bli fler studenter med exempelvis naturvetenskaplig bakgrund.

Sedan undrar Beatrice Ask vad det är för tanke bakom de stora neddragningarna. De stora neddragningarna handlar om en minskning av per capita-anslaget, ett lägre pris för att fler skall få plats.

Det som jag tänker säga nu är väl egentligen ord som ofta har sagts av moderater, men icke desto mindre kan en prislapp inte vara för evigt given. Man kan inte säga exakt på vilken prisnivå som kvaliteten ligger. Ungdomarna som studerar på högskolan och lärarna som finns där har också en möjlighet att tillsammans utveckla kvalitet.

Jag skäms inte ett skvatt för att vi vill ge möjligheter för människor som har varit ute i arbetslivet ett tag att kunna komma tillbaka till högskolan om de upptäcker att de kanske ville ha en annan inriktning. Men har man då ett jobb är detta inte alldeles lätt att genomföra. Därför är det inte så dumt med den finansiering som är tänkt. Dessutom lämnar dessa människor sina platser under den tid som de är tjänstlediga, vilket också ger utrymme för en vikarie som tidigare kanske har varit arbetslös.

Anf. 20 BEATRICE ASK (m) replik

Fru talman! Berit Löfstedt säger att socialdemokratisk politik går ut på att bredda basen, och det är mycket behjärtansvärt. Men jag kan ändå inte förstå mig på det. Risken med att dra ner på resurserna för grundutbildningen är ju ändå att det blir svårare för många att få tillgång till den utbildning som finns i det ordinarie utbildningssystemet.

Sedan säger Berit Löfstedt att hon inte skäms ett dugg för att man satsar våldsamt mycket resurser på 9 000 vuxna inom högre utbildning. Nej, det är klart att hon inte skall skämmas över det. Men vad jag undrar över är vilken strategisk tanke som ligger bakom när man drar ner på den ordinarie utbildningen och därmed försvårar för många ungdomar att skaffa sig akademisk utbildning, samtidigt som man lägger ner så ofantligt mycket pengar på denna vuxenutbildning.

Jag undrar också hur man har tänkt när det gäller det signalsystem som man åstadkommer. Man säger till en ungdom att den som har jobbat i stället för att studera på universitet senare kan få frikostiga bidrag för att skaffa sig en akademisk examen. Den som har gått direkt till högskolan får däremot ta lån och slita ganska hårt också ekonomiskt. Vad är det för strategisk tanke bakom? Jag har inte kunnat hitta någon socialdemokratisk plan, trots att jag har läst betänkandet och propositionen ganska många gånger.

Anf. 21 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Fru talman! Fler vuxna i högskolan är ett viktigt mål för oss. Högskolan och undervisningen där blir bättre om det finns både unga och

gamla i högskolan. Det har under några år varit en mycket stark fokusering på direktövergångar från gymnasieskolan till högskolan. Högskolan behöver båda dessa kategorier, både de som är litet äldre och de som är litet yngre, både de som har arbetslivserfarenhet och de som inte har det. De som har varit ute och jobbat ett tag kanske kommer på vad de vill studera. Man vaknar inte särskilt ofta på morgnarna när man är 19 år och tänker: Jag vet vad jag vill, och jag går rakt fram. Tvärtom brukar man komma på det efter ett antal år.

Det är viktigt att vi kan – precis som Britt-Marie Danestig-Olofsson sade – pröva ett annat instrument och se om det finns flera vägar att stimulera vuxna människor att söka sig till högskolan. Dessutom gör spridningen över landet och tillgängligheten till flera högskolor det möjligt för också vuxna att studera. En av de allra viktigaste planerna är en god spridning och en god tillgänglighet, Beatrice Ask.

Anf. 22 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Fru talman! Jag blev litet besviken över att Berit Löfstedt inte med ett ord kommenterade det som jag tyckte var huvudfrågan, dvs. vad socialdemokraterna vill göra för att se till att föra Utbildningssverige vidare i stället för att bara fastna i en ganska meningslös och ofruktbar strid med moderaterna. Det replikskifte som vi nyss hörde var också ett exempel på detta.

Såvitt jag förstår koncentrerar ni all er kraft på att riva upp och återställa. Ni har inte förberett er under oppositionstiden för att komma i regeringsställning med nya idéer. När ni väl befinner er där har ni för litet kraft att verkligen genomföra viktiga saker på utbildningsområdet. Ett typexempel på detta är de mindre och medelstora högskolorna. Vi i Centern ville ha en långsiktig utveckling. Tvärtemot vad Berit Löfstedt försökte antyda genomförde fyrklöverregeringen en viktig utbyggnad och fattade viktiga beslut, även om vi från Centern vill gå längre.

Vad socialdemokraterna gör är att tala väl, och så långt är det gott. Men när det kommer till handling säger Berit Löfstedt att det kräver mer grundläggande analyser. Ja, men det borde ni väl ha ägnat er åt medan ni förberedde er för regeringsställningen. Ägna er åt att göra förändringar i verkligheten i stället för att fastna i en meningslös strid där ni bara river upp och återställer! Vad vill ni göra i verkligheten för de mindre och medelstora högskolorna, som är en så viktig del i utvecklingen av Sveriges högskoleväsende?

Anf. 23 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Fru talman! Jag hör till dem som har ett resonabelt tonläge. Sedan kan man ta i litet grand när man står i talarstolen för att man skall veta att det som man säger går fram. Jag tycker också att det är meningslöst att bara stå och banka på varandra. Jag räcker gärna ut en hand åt litet olika håll för att dra nytta av idéer som andra har och för att kunna resonera om våra idéer.

I mitt anförande betonade jag att vi lever med treåriga budgetcyklar i högskoleväsendet. Jag tror att det är utomordentligt bra att vi gör det. Vi har under en ganska lång tid haft treåriga forskningspropositioner

och treåriga propositioner för grundutbildning. Inom ramen för sådana kan man diskutera om man t.ex. behöver slå ihop anslagen för forskning och grundutbildning, vilket Andreas Carlgren har framfört i någon motion.

Det krävs förarbete – och det är ingenting som man, när man befinner sig i opposition, utför på ett partikansli – och det sker i utredningar och kommittér, där det utarbetas förslag som skickas ut på remiss. Därför är det viktigt att man nu ser över forskningsfinansieringssystem, distansutbildningsmetoder o.d. för att man under nästa år skall kunna komma fram med mera principiella uppfattningar. Då är det självklart att utbyggnaden och breddningen när det gäller de mindre och medelstora högskolorna ingår i ett underlagsarbete.

När jag säger att forskningen behöver stödjas vid mindre och medelstora högskolor kan vi diskutera hur det skall gå till. Vi måste finna metoder för det. Man kan resonera om olika saker. Jag anser att det var ett viktigt genombrott att man nu har rätt att tillsätta professorer efter kön, vilket dessutom har varit ett mycket hett önskemål.

Anf. 24 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Fru talman! Jag gillar Berit Löfstedts tonläge, men jag nöjer mig inte med ett bra tonläge. Jag vill också se bra resultat. Det är hög tid för socialdemokraterna att nu inse att man inte löser några problem genom att riva upp och återställa. Det för oss inte en millimeter framåt. Det för oss i stället bakåt på flera områden, t.ex. när det gäller doktorandtjänsterna – som Margitta Edgren har sagt många bra saker om – och forskningsfinansieringen där man nu flaggar för försämringar. I stället borde ni ägna er åt att ta steg framåt. Då är de signaler som Berit Löfstedt ger bra signaler på det området.

Annars tycker jag att det är för få och svaga signaler, och framför allt räcker det inte med signaler. Det krävs förslag och beslut. Men kom till skott! Sluta med er meningslösa strid! Åstadkom förnyelse i stället!

Anf. 25 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Fru talman! Vi kan kanske ladda bössan tillsammans så skall vi se om det blir några bra förslag.

Vi har mycket tydliga planer för framtiden. Jag har även talat om fler vuxna och fler kvinnor i högre utbildning, om fler kvinnor på högre poster inom utbildningen, om åtgärder för att förändra den sociala snedrekryteringen, om en spridning av resurser över landet, om en god kvalitet i spridningen av resurser, om tillgängligheten, om användandet av distansutbildning, om informationsteknik i utbildningen, om sambanden inte bara till EU utan också till tredje världen, om ett globalt ansvar för både demokratiutveckling, jämställdhet och en stabilare miljö.

Anf. 26 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! Jag vill ta upp det Berit Löfstedt började med, IT-frågorna. Där uppfattade jag det så att Berit Löfstedt tyckte att det var onödiga reservationer. Det har hon naturligtvis rätt att tycka.

För vår del är ordet "verktyg" det viktiga. Jag uppfattar – jag säger inte att det är så – det som om man använder informationsteknik som någon sorts "ein Mädchen für alles", en slutlig lösning. Men det handlar inte om det, utan det handlar om att använda det som ett verktyg för att stärka andra ämnen, inte minst när det gäller att nå bättre kunskaper i svenska. Detta tycker jag att vi har tillfört i vår reservation 3. Jag hoppas att det kommer att implementeras i de utredningar och det arbete som pågår inom departementet.

När det gäller studentinflytande tycker väl ingen av oss att det står och faller med styrelserepresentation. Däremot tycker jag att vi på något sätt skulle kunna visa positiv uppskattning. I det finansieringssystem som nu fungerar inom högskolevärlden har studenterna ett oerhört stort inflytande. Det blir mycket tydligare mot 2000-talet, då arbetslösheten förhoppningsvis är lägre. Vi vet redan nu att antalet ungdomar i de aktuella årskurserna sjunker kraftigt, vilket gör att det kommer att bli oerhörd konkurrens om studenterna. De högskolor som behandlar sina studenter väl och tar hänsyn till deras behov och dessutom ger bra utbildning kommer att få studenter.

Jag hinner säga några ord om kvaliteten. Berit Löfstedt talar om piska och morot. Förklara för mig varför det nu sjuder av kvalitetsarbete, medan det alltid tidigare bara i retoriken varit ett högt prioriterat område. Det är först på senare år som det blivit så också i verkligheten.

Anf. 27 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Fru talman! I avsnittet om IT-frågorna i mitt huvudanförande använde jag visserligen inte ordet "verktyg" utan "redskap", och det är ungefär samma sak. Jag tror inte alls att man skall hetsa upp sig och tro att IT är någon särskild religion. Det är ett verktyg, ett redskap, något som vi kan använda för att nå varandra över världen genom matematiska formler eller genom att bli bättre på att läsa och skriva.

Studentinflytandet består självklart av en rad olika saker. Jag skall inte ta upp en debatt om kårobligatoriet här, för den har vi fört ett antal gånger.

Vi anklagas en hel del för att vilja riva upp och dona. Vi har inte givit oss på finansieringssystemet, Margitta Edgren. Det enda som vi känt en viss tveksamhet inför – det har vi gjort hela tiden – är det lilla inslag som gäller kvalitetspremien. Kanslerns viktiga arbete, som han dessutom utför med en viss excellens, syftar förhoppningsvis inte till att bara dela ut kvalitetspremier. Det syftar framför allt till ett intellektuellt skapande och utvärderande utbyte samt stimulans till att komma i gång. Jag tror inte att man på högskolorna dagligen tänker på kvalitetspremier heller. Jag tycker att det innebär ett administrativt krångel.

Anf. 28 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Fru talman! Vi delar uppfattningen om hur viktigt kanslerns arbete är för högskolan. Kvaliteten har varit i högsäte för högskolor och universitet så länge de funnits. Men det är först på senare år, naturligtvis med kanslerns stöd, som det börjat sjuda. Jag kan tänka mig att man under en övergångsperiod, när man lämnar ett sätt att tänka, kan behö-

va en extra morot, en kvalitetspremie. Det är synd att man inte fasar ut detta utan låter det ingå i någon sorts återställare.

Detsamma gäller de prestationsrelaterade fakultetsanslagen. Syftet var bl.a. att universiteten även skulle se en ekonomisk vits, inte bara vetenskaplig, med att anstränga sig för att t.ex. öka antalet kvinnliga forskare. Vi vet att det för att kunna öka antalet kvinnor krävs förändringar inifrån systemet självt. Där finns ett oerhört motstånd.

Det vore bra om man kunde säga till tvivlarna att det finns pengar och att man därmed kunde få vissa att anstränga sig mer i den förändring som behövs inom t.ex. struktur, seminarier, kultur, handledarutbildning i det inre arbetet för att få forskarstuderande, doktorander och färdigutbildade forskare.

Anf. 29 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Herr talman! Jag begriper inte varför man i denna intellektuella miljö som uträttar det mesta som gäller den svenska högskolan skall behöva ha små premier och små omfördelningar på marginalen för att uträtta det som är det grundläggande, nämligen att se till att vi får kvalitet i utbildningen, pedagogisk utveckling, forskning och utbildning av hög standard. Skall vi behöva ha myndigheter, administrationer och matematik för att fixa till det, att göra en kvalitetsavräkning? Jag tror inte att det är nödvändigt.

Anf. 30 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Berit Löfstedt säger att det för högskolans del är ett mellanår då det gäller utbildningsdimensioneringen. Hon säger också att det för Socialdemokraterna är ett viktigt mål att se att till fler får studera på högskola. Det borde betyda fler utbildningsplatser i framtiden. Om det är så att Socialdemokraterna har den ambitionen och den målsättningen, och också tänker förverkliga det under den här mandatperioden, hade det då inte varit klokt att trots mellanåret redan nu ge högskolorna ett tydligt besked om en framtida dimensionering? Det vore bra med tanke på den oerhörda expansion som nu sker men som är av engångskaraktär. Det hade gett en bättre stabilitet i planeringen och en bättre framförhållning när det gäller att skapa de resurser som behövs med tanke på denna expansion – lokaler, material och lärarresurser för högskolans del och tillgång till studentbostäder för kommunernas del.

Anf. 31 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Herr talman! Vi är inte beredda till långsiktiga åtaganden utöver det som vi redan har. Vi kämpar i en uppförsbacke när det gäller statsbudgeten. Just nu handlar det om att sanera statsfinanserna och samtidigt ge ett antal människor chansen att få utbildning. Jag kan förstå att alla som sysslar med någon verksamhet av den viktiga art som exempelvis högskolan är alltid vill veta hur det skall bli runt nästa krök. Det gäller kommunerna också. Men även kommunerna måste sanera sin ekonomi. Sedan kan man veta hur man skall göra de viktiga åtaganden som man faktiskt vill göra.

Anf. 32 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Jag tror att vi är överens om att utbildning och kompetenshöjning är oerhört viktiga i bekämpningen av arbetslösheten och för att få i gång hjulen i det här landet. Därför blir jag litet förvånad när Berit Löfstedt uttrycker sig som hon gör. Regeringen måste ju ha en plan, åtminstone för de närmaste fyra åren, dvs. den här mandatperioden, för vad man vill åstadkomma på utbildningsområdet.

Det här är viktigt, därför att det gäller att säkra kvaliteten på utbildningen. Man har mycket större möjligheter att göra det, om man vet hur det kommer att se ut de närmaste åren.

Anf. 33 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Herr talman! Det är klart att man vet bättre hur man skall bedriva en verksamhet om man vet hur det kommer att se ut. Men jag har redan sagt i flera av mina inlägg att högskolan och breddning av kunskaper för fler är en så viktig bas, att vi behöver fler högskolestuderande, och vi behöver fler som har en högskoleexamen.

Men nu är det dessutom så att vi behöver bredda underlaget så att fler faktiskt kan söka.

Anf. 34 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Det har varit en intressant debatt att lyssna till. Jag beklagar att jag missade några av de inledande inläggen beroende på ett regeringssammanträde, men jag tror att jag har fått en ganska klar bild av vad som sades.

Jag vill anknyta till en diskussion som fördes här angående det s.k. vägvalet och vem som egentligen hade gjort vilket vägval. Vägvalet när det gäller svensk utbildningspolitik gjordes för många år sedan och i stor enighet i denna riksdag. Det var när man bestämde sig för att skapa en demokratisk skola som skulle ge rätt till utbildning åt alla. Det är själva grunden för ett kompetenssamhälle, om man nu skall använda det ordet.

Redan i slutet av 1960-talet lanserades tanken på livslångt lärande eller återkommande utbildning. Det var Sverige som stod i spetsen för de diskussionerna också på internationell nivå, inom OECD och på annat håll.

Här i Sverige innebar det bl.a. att man satsade på att vidga högskolan också för äldre, både för kortare och för längre utbildningar. Vi införde ett antagningssystem som gav en extra möjlighet, en liten extra skjuts, för de äldre som hade yrkeserfarenhet, så att de skulle kunna komma till högskolan och skaffa sig ytterligare utbildning. Det har också inneburit att Sverige har haft fler äldre i högskolan än nästan alla jämförbara europeiska länder.

Jag ser det som en oerhörd styrka i vårt system. Det betyder inte att allting är bra, utan tvärtom måste vi gå vidare. Det är i det perspektivet man också skall se förslaget om de särskilda N/T-pengarna och satsningen på naturvetenskap och teknik.

Beatrice Ask sade att man inte riktigt vet vilken utbildning dessa personer bör ha. Jo, det är väldigt klart vilken utbildning de kan skaffa

sig. Det är ju inom de områden där jag tror att vi är ganska överens om att det finns ett behov, nämligen inom naturvetenskap och de tekniska områdena.

Det finns också ett behov, inte bara för yngre personer utan också för dem som redan har yrkeserfarenhet, att kunna bidra med både erfarenhet och ökad kompetens. Dessutom kan en sådan satsning undanröja risken för den arbetslöshet som vi vet hotar många personer i företagen i dag, personer som inte har tillräcklig utbildning.

Jag måste säga att jag är bekymrad över att man i det här sammanhanget vill spela ut yngre mot äldre, som om denna satsning på äldre personer – 35–40-åringar, som Beatrice Ask sade med visst förakt i rösten – på något sätt skulle försämra för dagens studenter som är yngre. Absolut inte.

Det här är extra pengar som anslås. Det är pengar som kommer från den aktiva arbetsmarknadspolitiken som möjliggör den här satsningen. Det innebär inte på något sätt någon försämring för någon studerande som är yngre, inte heller när det gäller möjligheten att vinna tillträde till de här utbildningarna. Tvärtom är det olyckligtvis så att det är för få unga personer som söker sig till framför allt de tekniska utbildningarna.

Detta är dessutom bara en del av en större satsning. Vi har faktiskt satsat kraftfullt på att trots det svåra ekonomiska läget få till stånd nya platser i hela utbildningssystemet. Det är klart att det måste vara en del av en politik som försöker pressa ner arbetslösheten. Jag tror att vi är överens om att utbildningen är ett viktigt instrument i det sammanhanget.

Det innebär faktiskt att det blir ca 33 000 nya platser i hela utbildningssystemet fr.o.m. nästa budgetår. Lägger man till de platser som redan tillskapats under innevarande budgetår blir det 90 000 nya platser i komvux, vid folkhögskola, vid sommaruniversitet och med de särskilda platser som jag nyss talade om. Det är en mycket central del av politiken. Strategin är alldeles glasklar. Vi vill gärna gå vidare på den vägen. Det har talats om, och jag instämmer i det, att man på längre sikt bör se arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken, inte minst när det gäller högskolan, som mer integrerade. Det är precis i linje med vårt tänkande.

Jag vill också understryka att det är sant, och det har vi inte på något sätt stuckit under stol med, att vi måste göra besparingar. Men vi tillför också via arbetsmarknadspolitiken avsevärda medel, över 1 miljard. Mitt intryck från många kontakter ute på högskolorna är att man anser att man kan klara dessa besparingar, den lägre studentpenningen, med bibehållen kvalitet.

Jag kommer då in på kvalitets- och kvantitetsresonemanget. Jag tror inte att någon har bestritt att det nya resursfördelningssystemet, som har många fördelar – det har jag många gånger understrukit från den här talarstolen – också har inneburit att högskolan i dess helhet har ägnat ett större utrymme i sitt tänkande åt undervisning och kvaliteten i undervisningen. Det var en av poängerna med det här systemet när det infördes. Det har vissa svagheter, jag skall återkomma till dem, men detta är i varje fall en styrka i systemet, det är helt klart.

Det har också utförts ett mycket intressant arbete ute på högskolorna. Jag har ingen misstro mot högskolorna. Jag är övertygad om att detta kommer att fullföljas med all kraft, utan särskilda premier eller ekonomiska bestraffningar. Jag tror inte att högskolor och andra kulturella institutioner bara är någon sorts ekonomiska institutioner, som enbart svarar på ekonomiska signaler. Det finns andra värderingar i högskolan som är viktigare. Den värderingen måste vara att högskolan har till uppgift att *ge undervisning och bedriva forskning*. Inte ger vi särskilda kvalitetspoäng för forskningen. Det är lika självklart att undervisningen är en central del av högskolans uppgift. Det skall vi från regeringens och riksdagens sida stryka under.

Det är också mitt intryck att detta är någonting som man tar till sig på högskolorna och som jag är helt övertygad om att man arbetar mycket intensivt med.

För att underlätta det arbetet skall man naturligtvis utnyttja den nya tekniken. Jag hör verkligen inte till dem som tror att IT plötsligt gör allting så mycket enklare och bättre. Det är klart att den tekniken måste bearbetas pedagogiskt. Man måste se hur man skall utnyttja de nya metoderna på bästa möjliga sätt. Det är för att bredda distansundervisningen i Sverige som vi har tillsatt denna kommitté.

Jag var i går i Kiruna och kunde där verkligen utifrån deras erfarenhet se vilken betydelse distansundervisningen kan få i en så avlägset belägen kommun som Kiruna ändå utgör. Kan man dessutom utveckla den moderna teknologin, kan det verkligen ge kvalitetsförbättringar.

Jag vill säga att detta inte är en vanlig utredning som bara skall utreda och lägga fram förslag, den har också pengar. Vi har satt undan ganska mycket pengar, så att den här kommittén skall kunna stödja intressanta projekt överallt i landet. Jag förutser att kvalitetsarbetet kommer att fortsätta med full kraft under de kommande åren, och jag är övertygad om att riksdagsmajoriteten står bakom denna tankegång.

Andreas Carlgren säger att vi inte skall strida så mycket med moderaterna, vi skall gräva ner stridsyxor. Javisst, vi skall gräva ner stridsyxor, men vi skall också diskutera åsiktsskillnader. Andreas Carlgren verkar en aning stridslysten själv, får jag lov att säga, just på en punkt som jag är förvånad över, nämligen när det gäller mindre och medelstora högskolor.

Det är ändå den här regeringen som har lagt fram förslag som innebär att de mindre och medelstora högskolorna skall kunna skaffa sig fasta forskningsresurser. Det förslaget kom såvitt jag vet inte från den gamla regeringen. Det är den här regeringen som har betonat betydelsen av de mindre och medelstora högskolorna. Jag tror att vi är helt överens på den punkten. Jag kan naturligtvis förstå att man i opposition vill göra en extra markering, jag har inget emot det, men i princip är vi helt överens. Här behövs ingen stridsyxa.

Jag vill också till sist säga, och jag instämmer i det Andreas Carlgren sade, att det inte bara är riksdag och regering som måste ta ansvar för förstärkandet av vårt utbildningssamhälles resurser och för att ge människor utbildning. Alla måste ta det ansvaret: kommunerna,

landstingen, organisationerna, samhället som arbetsgivare och inte minst företagen.

Vi kunde i dag läsa i Dagens Nyheter hur problematiskt detta fortfarande är inom en så viktig industri som metallindustrin. Jag hoppas att vi nu tillsammans skall kunna se till att kompetensen höjs och att alla i samhället tar sitt ansvar för detta.

Anf. 35 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Utbildningsministern menade att jag på något sätt skulle ha en föraktfull inställning till studerande i 40-årsåldern. Jag vill protestera mot det. Jag tillhör själv den åldersgruppen och har dessutom en del att fullfölja på universitetet, så jag är en varm anhängare av att vuxna och även medelålders skall kunna studera vid högskola.

Utbildningsministern hade inte möjlighet att lyssna till mitt anförande, men det vi diskuterade var den märkliga prioritering som den socialdemokratiska regeringen gör när man drar ner på den ordinarie utbildningen för att gödsla på en liten grupp vuxna. Det var det jag ifrågasatte, och det är det jag skulle vilja få utbildningsministerns syn på. Vad är det man långsiktigt avser att vinna på att göra denna märkliga prioritering, i synnerhet som utbildningsministern har helt rätt i att vi i Sverige har många äldre i högskolan, med de fördelar som det också kan innebära, och i synnerhet som inom den högre utbildningen över huvud taget de studerande har ganska hög ålder?

Jag läste i Dagens Nyheter i morse att det går mycket trögt med rekryteringen till de nya platserna i den utbildning som vi diskuterar och som vi moderater ifrågasätter. Det tyder ändå på att regeringen har satsat på alldeles fel häst. Man kan undra om det inte skulle gå att få ut mer av resurserna om regeringen hade valt att lägga pengarna på den ordinarie utbildningen och inte hade gjort de stora neddragningar som nu görs.

Anf. 36 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Beatrice Ask använder uttrycket "gödsla på en liten grupp vuxna". Jag måste säga att jag inte kan undgå att tycka att detta är ett ganska föraktfullt sätt att tala om en satsning på äldre som har yrkeserfarenhet. Det är vad det handlar om.

Det är klart att man alltid kan diskutera avvägningar. Jag bestrider inte det. Det här förslaget gör inte anspråk på att vara den enda tänkbara vägen att vidga kompetensen i Sverige. Men det är *en* metod, och det skall bli väldigt intressant att se vilka erfarenheter den ger. Beatrice Ask är beredd att döma ut den redan i förväg. Jag har nästan en känsla av att hon hoppas att det inte skall bli några sökande till utbildningen.

För egen del är jag övertygad om att det här verkligen kan vara ett viktigt tillskott i svenskt utbildningsväsen. Framför allt är själva strategin viktig – jag tyckte, herr talman, att jag pratade tämligen utförligt om detta – nämligen att man i framtiden i större utsträckning än i dag kan se högskolan som en resurs också när det gäller personer som redan är ute i förvärvslivet och som behöver förbättra sin kompetens, både för kortvarig och för mer långvarig utbildning.

Anf. 37 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Utbildningsministern får ursäkta, men det projekt med 9 000 särskilda platser, som regeringen föreslår, är väldigt dyrbart, i synnerhet när man tänker på hur väl man kan utnyttja de utbildade.

Jag gör ingen bedömning av om det är viktigt eller inte att ha den här utbildningen. Jag tror säkert att många kommer att dra nytta av utbildningen, och det är bra om utbildningsplatser utnyttjas. Men det är väldigt mycket pengar. Vi moderater tycker att det är en felaktig prioritering.

Om man träffar många studerande som får låna pengar och slita med vanliga studiemedel uppfattar man nog åtminstone regeringens första förslag – i vilket Carl Tham föreslog att de här särskilt utvalda vuxna skulle få 12 000 kr i månaden – som någon form av gödsling. Man behöver inte känna förakt för det. Men det är klart att det skapar orättvisor som långsiktigt inte har någon positiv effekt när det gäller att stimulera fler människor i det här landet till att göra sig omaket att gå en längre utbildning.

Anf. 38 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag kan bara konstatera att vi uppenbarligen har mycket olika synsätt i denna fråga.

Beatrice Ask sade, mer parentetiskt, att man kanske inte får ut samma ekonomiska effekt, d.v.s. utnyttjandet av den här utbildningen blir lägre genom att de här personerna är äldre och alltså utgör en del av arbetskraften under en kortare tid.

Jag kan inte acceptera det synsättet. Vi måste ha en arbetsmarknad som fungerar för alla. Vi kan inte acceptera att människor som är över 35 år inte längre har någon plats på arbetsmarknaden eller att de inte skulle kunna skaffa sig nya kunskaper för att utvecklas och bidra till vår gemensamma ekonomiska utveckling.

Därför menar jag att detta är en principiellt viktig sak. Sedan får vi se hur just det här förslaget fungerar. Jag är helt överens med Beatrice Ask om att man skall följa det noga. Jag instämmer också i att det förslag som regeringen till sist lade fram, nämligen svux, är bättre än det första förslaget. Det var därför vi gjorde den ändringen.

Men låt oss nu se hur det här fungerar och inte i onödan försöka spela ut yngre mot äldre, särskilt inte som det här förslaget inte på något sätt försämrar situationen för de yngre.

(forts. 5 §)

Ajournering

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.23 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30 då frågestunden skulle börja.

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

4 § Muntliga frågor till regeringen

Anf. 39 FÖRSTE VICE TALMANNEN

Jag hälsar socialminister Ingela Thalén, justitieminister Laila Freivalds, utbildningsminister Carl Tham, jordbruksminister Margareta Winberg och statsrådet Leif Blomberg hjärtligt välkomna till kammaren.

Med ändring av tidigare lämnat meddelande kommer socialministern och inte justitieministern att besvara allmänpolitiska frågor. Socialministern besvarar även frågor inom sitt eget ansvarsområde. Frågorna till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Frågestunden genomförs enligt de nya reviderade reglerna, som innebär att det finns möjlighet för annan än frågeställaren att ställa följdfrågor.

Ungdomar och alkohol

Anf. 40 URBAN AHLIN (s)

Herr talman! Jag har en fråga till regeringen. Jag har fått ett samtal från elever från Vadsbogymnasiet i Mariestad. De har engagerat sig väldigt hårt i att minska våldet i samhället.

De påtalade för mig hur lätt det är för ungdomar att få tag i hembränt. De sade att småungar bälgar i sig folköl som de har köpt i närmaste ICA-affär. För dem framstår kopplingen mellan våld och alkohol som helt uppenbar.

Vad anser regeringen om detta? Har man något förslag för att komma till rätta med problemet?

Anf. 41 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! Det är alldeles riktigt att socialförsäkringsminister Anna Hedborg och jag har uppmärksammat denna fråga tillsammans med övriga berörda statsråd. Vi har också varit runt i olika kommuner och lyft fram det faktum att väldigt många alldeles för unga använder mycket folköl.

Det vi kan göra åt det är att vi som vuxna, oavsett om vi är politiker, arbetar inom skolan, är fritidsledare, föräldrar, grannar eller anhöriga, ser till att jobba med, prata med och vara stöttepelare för unga människor så att de inte börjar dricka folköl. Vi kan också se till – det är ett ansvar för butikerna – att vara mycket strikta när det gäller vem vi säljer folköl till. Man får alltså inte sälja folköl till riktigt unga människor.

Det finns regler för vad som gäller för hembränt. Man får över huvud taget inte bränna hemma. Det finns lagar för att straffa dem som gör så. Också här handlar det om diskussion och upplysning. Hela vuxenvärlden måste ha en gemensam hållning när det gäller att förhindra unga att komma i kontakt med alkohol över huvud taget och hjälpa dem till miljöer där de inte kommer åt alkohol – varken folköl eller hembränt.

Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Enligt en enkät som Skaraborgsinstitutet har gjort vet 40 % av killarna i årskurs 9 var man får tag på hembränt. Detta är en allvarlig fråga.

Jag fick av statsrådet Anna Hedborg förra veckan reda på att man kan utdöma straffskatt med 474 kr per liter ren alkohol för hembränning, och inte bara fängelse eller böter. Men hon kunde inte ge något exempel.

Kan Ingela Thalén påvisa att någon har dömts på detta sätt?

Anf. 43 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! Nej, det kan inte jag heller göra.

Ordningen vad gäller hembränning är naturligtvis litet hemlig. Det är här jag menar att vuxenvärldens attityder kommer in.

Det handlar också om att vi vuxna är tydliga mot varandra och inte bara mot de unga, att man inte skall sprida hembränt till varandra och framför allt inte till unga människor. Det finns regelverk för hur man skall komma åt det. Men det handlar också om våra attityder som vuxna människor.

Anf. 44 INGRID NÄSLUND (kds)

Herr talman! Jag vill haka på här, eftersom jag hade tänkt att ställa en fråga i samma riktning.

Det är många av oss som tycker att det vore bättre om det inte var så fri tillgång till folköl. Jag undrar om regeringen har tänkt sig att göra någonting på det området.

För att vidga frågan har vi många signaler som tyder på att många väldigt unga människor, men också litet äldre ungdomar, handskas vårdslöst med alkoholen för sin egen del och kommer in i mycket dåliga vanor. Vi såg senast i går kväll och har hört under en tid hur det är i studentvärlden.

Jag undrar om socialministern har några lämpliga åtgärder att komma med när det gäller att kanske stimulera till en annan form av umgängesliv också på det stadiet.

Anf. 45 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! I mitt första svar anvisade jag litet grand det som Anna Hedborg och jag har ägnat hösten och vintern åt, nämligen att ta upp en diskussion i anslutning till den nya alkohollag som riksdagen har beslutat om.

Kommunerna får där möjlighet att arbeta med handlingsplaner för hur man bl.a. skall skapa ordning i sin egen kommun och bidra till att ordna med miljöer så att unga människor får en bättre tillvaro.

Det handlar återigen om ett förhållningssätt. Det finns redan i dag regler som man kanske inte alltid följer, t.ex. för försäljning av folköl i butiker m.m. Vi vuxna måste hjälpas åt som butiksägare, föräldrar och grannar så att man håller fast vid det som redan finns.

Sedan är frågan om man skall göra någonting ännu mer restriktivt. Jag utgår då ifrån att frågeställaren tänker sig folköl skall lyftas in på Systemet. Den frågan har i varje fall inte ännu varit föremål för prövning.

Anf. 46 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! När det gäller frågan om att komma åt hembränt vill jag utifrån mitt perspektiv säga att den omorganisation som nu pågår inom polisen innebär att man inför ett annat sätt att arbeta, nämligen närpolisverksamhet där man skall arbeta problemorienterat. Det kommer att innebära bl.a. att polisen får bättre möjligheter att ha kontroll över ett begränsat geografiskt område. Polisen får mycket större kunskap och möjlighet att få information när det bl.a. förekommer hembränt och kan då ingripa mot det.

Problemet i dag är att information om hembränning så sällan kommer till polisens kännedom. Det behövs ett annat arbetssätt för att få den informationen och kunna åtala och döma de som ägnar sig åt det.

Dopningspreparat

Anf. 47 KARIN PILSÄTER (fp)

Herr talman! Som Urban Ahlin sade här förut finns en mycket stark koppling mellan våld och bruk av droger. När droger är inblandade blir det mer våld.

Jag skulle därför vilja fråga justitieministern hur det ligger till med att få fram ett förslag om att kriminalisera bruket av dopingspreparat och vad regeringen i övrigt tänker göra för att bekämpa användningen av dopingspreparat.

Anf. 48 Justititieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Frågan skulle kanske egentligen har riktats till socialministern. Det är alltid litet svårt med dessa frågor som är departementsöverskridande. Låt mig därför besvara frågan, eftersom jag har en del som är mitt ansvar i sammanhanget.

När det gäller dopning har regeringen givit uppdrag åt en person att snabbt ta fram ett lagförslag när det gäller kriminaliseringen. Där kommer inom en ganska kort tid ett förslag som vi kan gå vidare med och lagstifta.

Det handlar i väldigt stor utsträckning om att få ut information till ungdomar som nu i så stor omfattning intresserar sig för dessa preparat

utan att veta om deras konsekvenser. Här måste vi använda de vanliga kanalerna, skolan, fritidsverksamhet och inte minst idrottsrörelsen.

Det är dess bättre så att t.ex. idrottsrörelsen i dag är mycket aktiv när det gäller att sprida information och komma i kontakt med de ungdomar som befinner sig i riskzonen och ägnar sig åt detta och få dem att inse att dessa preparat inte är bra för deras hälsa och att effekterna av dem t.o.m. kan leda till våld och annan kriminalitet.

Det är en oerhört viktigt uppgift vi har att se till att vi når ut till ungdomar på ett helt annat sätt än vad vi har lyckats med hittills och få dem att inse faran med detta bruk.

Åldersgränser för bantningsmedel

Anf. 49 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Herr talman! Jag vill anknyta till de andra frågorna om våld. När det handlar om våld hos unga människor talar vi ofta om förebilder. Vad gäller tjejer är förebilderna i dag anorektiska ideal, vilket gör att t.ex. 20 % av flickorna i årskurs 5 har bantat vid något tillfälle. I England har man kunnat påvisa att flickor bantar redan i 6-årsåldern.

Jag ser detta som ett våld mot sig själv och ett strukturellt våld där kvinnor inte accepteras i olika former. Jag undrar om regeringen avser att vidta några åtgärder, t.ex. att införa ett förbud mot att sälja bantningsmedel under en viss åldersgräns vad gäller sådana bantningsmedel som i dag kan säljas hur som helst på marknaden.

Anf. 50 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! De frågorna tillhör litet grand samma sfär som frågan om dopingspreparaten. Jag vill också anknyta till vad justitieministern sade om hela vuxenvärlden och våra förebilder, som Elisa Abascal Reyes själv nämnde.

För min egen personliga del kan jag säga att för de medel som har anknytning till läkemedelsområdet finns det föreskrifter. Sedan finns det bantningspreparat som är kopplade till vissa hälsoavsnitt, dvs. man hänvisar dem till hälsoavsnitt.

Det handlar också om på vilket sätt vi ser på unga människor och deras egen kropp och tillväxt. Här har vi gemensamt en väldigt stor uppgift att fylla.

När det gäller att plocka bort medel ur marknaden som är farliga finns det en särskild ordning för det. Beträffande de medel som är direkt farliga finns det redan i dag en åldersgräns.

Anf. 51 ELISA ABASCAL REYES (mp)

Herr talman! Jag tyckte att socialministern undvek frågan om åldersgräns. Det gäller de preparat på marknaden som i dag kan säljas till t.ex. 10-, 11- och 12-åringar, vilket kan leda in i beroende, anorexi och bulimi.

Finns det något sätt att hantera den frågan? Finns det redan i dag på marknaden preparat som bara kan säljas till äldre människor, t.ex. genom åldersgränser? Jag tyckte inte att jag fick något svar.

Anf. 52 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! För att kunna vara väldigt konkret skulle jag behöva ett exempel på vilket preparat som avses. De medel som påverkar kroppen på ett sådant sätt att man blir sjuk av dem, t.ex. efter bantning, skall inte säljas vare sig till minderåriga eller till andra.

Sedan kan det finnas andra typer av preparat som påverkar. Är det så att det finns exempel på den typen av preparat, måste man gå in och titta på enstaka preparat. Att svara generellt är litet svårt när man skall diskutera en åldersgräns.

Vårjakt på morkulla

Anf. 53 ARNE ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag vill ställa en fråga med kulturell anknytning till jordbruksministern.

För en vecka sedan beslutade regeringen att avskaffa vårjakt på morkulla, och det har upprört jägarleden. Av den information som då lämnades framgick att det mer var ett självklart följdbeslut med anledning av vårt EU-inträde.

Jag har förkovrat mig litet i det här ärendet och funnit att det både är ett förenklat och felaktigt synsätt. Jag vill påpeka vad som stod i propositionen när riksdagen beslutade i Europafrågan. Där framgår alldeles tydligt att nuvarande allmänna jakttider utom vad beträffar skarv och korp skulle kunna gälla, och även avseende dem skulle man kunna tillämpa undantagsregler.

Herr talman! Som ytterligare stöd har jag också läst på i en programförklaring från Socialdemokraterna inför valet, där man hade riktlinjer för en socialdemokratisk jaktpolitik. Där säger man att jakten med detta programutkast skulle sättas i fokus och att jakten är ett traditionellt och tungviktigt inslag i svenskt liv och leverne.

Nu vill jag fråga jordbruksministern hur det kunde bli så stolligt alldeles strax på vårkanten både med propositionen och med det jaktliga budskap som kom från Socialdemokraterna.

Anf. 54 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Får jag först kommentera det socialdemokratiska jaktprogrammet. Det är mycket riktigt så som Arne Andersson läste upp. Med anledning av det och att vi gick till val på det har jag också tillsatt en jaktutredning under ledning av Ulla Pettersson som skall titta på litet olika saker inom de ramar som står till buds när vi nu är medlemmar i EU.

Medlemskapet medför att vi omfattas av EU:s fågeldirektiv. Det medförde att regeringen för 14 dagar sedan – inte en vecka – ändrade

jaktförordningen. Det betyder att det blir ändrad jakttid på fyra fågelarter. Det är morkulla, ringduva, skarv och korp.

I de förhandlingar som hölls inför medlemskapet fanns det en arbetsgrupp där olika departement var inblandade. Där fanns också de båda jägarorganisationerna med. Där fanns det möjlighet att ta upp frågan om undantag för t.ex. morkulla. Men någon sådan framställning gjordes aldrig.

Den här frågan diskuterades första gången i departementet före folkomröstningen. Det gavs ett uppdrag till Naturvårdsverket alldeles efter folkomröstningen, och nu har vi fattat beslut. Detta följer helt EU:s fågeldirektiv, vilket jag tycker är bra.

Anf. 55 ARNE ANDERSSON (m)

Herr talman! Jag tackar statsrådet för att det har blivit en jaktlig utredning. Men hade det inte varit lämpligt att låta Ulla Pettersson titta på detta fenomen och inte skynda på med ett beslut.

Jag är mycket inriktad på att detta skall få en bra lösning och vill för den skull inte gå ministern för när, men jag tror nog att medarbetarna bör ta fram propositionen och tillsammans med ministern ta del av vad det faktiskt står. Där står uttryckligen: I anslutningsakten framgår beträffande fågelskyddsdirektivet att Sverige som medlem i unionen kan behålla nuvarande allmänna jakttider utom vad gäller korp osv.

Jag vill nog ändå tillstå att det är något som vi borde talas vid om.

Anf. 56 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Nu vet inte jag vilken av de två EU-propositionerna – den borgerliga regeringens eller den socialdemokratiska regeringens – som Arne Andersson avser.

Däremot vet jag att den tidigare borgerliga regeringen var mycket ljumt intresserad av att föra fram dessa frågor inför folkomröstningen. Man visste redan då att det fågeldirektiv som EU har skulle komma att innebära förändringar för svensk del. Det fanns grupper som skulle oroas av detta. Därför diskuterades den här frågan inte alls. Det sades att den jakt som vi har skulle kunna fortsätta, möjligen med dessa undantag.

Men det är alltså fyra fågelarter som berörs av detta. Jag räknade upp dem alldeles nyss. Jag förstår inte hur vi skulle kunna komma undan fågeldirektivet. Jag ser för övrigt ingen anledning till det heller. Det betyder i sak att för morkulla senareläggs jakten. Starten senareläggs från första måndagen efter midsommar till den 21 augusti.

Anf. 57 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Jag vill börja med att gratulera jordbruksministern till ett mycket bra beslut. Det här följer helt EU-direktivet som säger att det inte skall vara någon jakt på fågel under häckningstid.

Jag skulle vilja ställa en följdfråga. Det här måste betyda att vårjakten på fågel också skall följa detta lika strikt. Är det en riktig tolkning?

Anf. 58 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jag tror att Gudrun Lindvall och jag skall ha en debatt om detta. Jag antar att hon tänker på jakt på ejder. Vi skall ha en debatt om detta om ett litet tag här i kammaren. Jag har inga planer på att frångå EU:s fågeldirektiv på något område, inklusive vårjakten.

Flyktingar

Anf. 59 ELVER JONSSON (fp)

Herr talman! Jag har en fråga till invandrarministern. Den gäller flykt. Dock icke fåglar, utan de miljontals stackars flyktingar som tvingas ge sig i väg därför att förhållandena där de bor är omöjliga.

Vi har haft många debatter om det här i kammaren. Mina frågor är: Vad gör regeringen för att mer aktivt undanröja motiv för att människor skall behöva fly? Vad gör regeringen för att våra grannländer, de västeuropeiska länderna och de nordiska länderna, tar ett större ansvar för den flyktingström som vi har?

Anf. 60 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! När det gäller att föregripa och förhindra att flyktingsituationer uppstår kan man påstå att både vårt fredsarbete och vår biståndsverksamhet kan bidra i den riktningen.

I de direktiv som vi har gett Invandrings- och flyktingpolitiska kommittén ingår klara och entydiga direktiv om att just se på den här situationen och på vilket sätt vi i framtiden bättre skall kunna föregripa och förhindra att flyktingsituationer uppstår. Det kan ske genom att vi samverkar och samordnar oss internationellt med andra länder. Men också genom att samordna sakpolitikområden, t.ex. flyktingpolitik, biståndspolitik, säkerhetspolitik osv. Det är den inriktning de har.

Kommittén kommer att lägga fram sitt betänkande i slutet på juni månad, dvs. inom loppet av cirka en och en halv månad. Då får vi svar på dessa frågor. Sedan kan vi debattera detta under hösten. Vi kommer också att lägga en proposition på riksdagens bord.

Vad gör vi då i övrigt? Inom den europeiska gemenskapen diskuteras för närvarande fördelningen av bördor mellan de olika länderna i EU i händelse av en kommande massflykt. Än så länge har vi inte nått fram till något resultat, men debatten och dialogen fortgår. Vi hoppas att vi skall kunna hitta fram till en lösning där fler länder tar ett större ansvar än för närvarande.

Anf. 61 GUSTAF VON ESSEN (m)

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Leif Blomberg om närområdet. I Baltikum finns det tre länder som inte har skrivit på flyktingkonventionen. Man arbetar väl med att göra det så småningom. Därför kan vi inte återsända flyktingar dit ännu.

Dessutom finns det, har jag förstått via UNHCR, ett antal av UNHCR definierade flyktingar i de baltiska staterna. De har alltså flyktingstatus. De är inte så hemskt många, men det finns ett antal.

Har invandrarministern något förslag på hur man skulle kunna göra något för dessa flyktingar? Vi har ju en kvot för s.k. kvotflyktingar. Skulle man inte kunna tänka sig att hjälpa till här? De är fast där och kommer inte därifrån. Det finns inga möjligheter för dem att återvända till sitt ursprungsland.

Anf. 62 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Det är riktigt att vi har tre länder inte så långt ifrån oss som inte har skrivit på Genèvekonventionen, nämligen de tre baltiska staterna.

Låt mig börja med att säga att vi nu har dragit i gång ett arbete tillsammans med baltiska staterna i syfte att skapa förutsättningar för dem att skriva på Genèvekonventionen och även kunna leva upp till den. De har preciserat det så att de vill ha hjälp med lagstiftning på området för att ha en bra asylhantering. De vill ha hjälp med förläggningsverksamhet och även med att bygga upp kunskap och kompetens kring gränsbevakning osv.

Detta är en verksamhet som fortgår. För att ta ett konkret exempel kommer vi att ha en dialog med Lettlands inrikesminister här i Sverige under juni månad i syfte att konkretisera dessa insatser och få en nära dialog för att kunna lösa dessa problem.

När det gäller personer som har flyktingstatus och som finns i Baltikum vill jag säga att vi för närvarande inte har några planer på att göra något. Men det kan finnas skäl att ha detta i åtanke och se om vi skulle kunna göra något. Jag kan inte lova något i dag.

Samefonden

Anf. 63 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till jordbruksministern, eller jag kanske skall säga sameministern.

I kompletteringspropositionen redovisas att regeringen har för avsikt att dra in 494 000 kr från Samefonden för, som man skriver, felaktigt utbetalda partistöd. I ett brev som jag har fått del av, och som är ställt till regeringen och daterat den 27 april, från Ingwar Åhrèn som är styrelseordförande redovisas att det inte har framgått av regleringsbrevet vare sig från 1993/94 eller 1994/95 att man inte får betala ut partistöd. Vidare sägs det att Sametinget således har handlat i god tro när de har gjort det.

Det framgår också att man inte har hört vare sig Samefondens samiska ledamöter eller Sametinget innan man har lagt fast kompletteringspropositionen.

Då vill jag fråga om sameministern anser att det är juridiskt och moraliskt rätt att mot den bakgrunden dra in dessa pengar retroaktivt. Jag vill också ha reda på vilka kontakter departementet har tagit med Sametinget och Samefonden.

Anf. 64 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jag har personligen haft kontakt med samerna i den här frågan. Samerna har varit mycket medvetna om att de har använt pengarna på ett felaktigt sätt. De gjorde detta trots att de visste att det var fel.

Sametinget är ju en ny företeelse och har vissa inkörningsproblem på olika områden. Det är både en myndighet och ett folkvalt organ. Visst kan jag säga att det är otillfredsställande att vi hittills inte har lyckats lösa frågan om ett partistöd. Det kommer vi att göra i särskild ordning. Vi har hittills inte gjort det, och inte heller den tidigare regeringen gjorde det.

Man har varit medveten om att man inte fick använda sitt förvaltningsanslag till partistöd, och trots det gjorde man det. Det är skälet till att vi nu drar in pengarna den här vägen.

Vi har också uttryckligen uttalat att det finns en möjlighet att använda pengarna i Samefonden till partistöd, men det har Sametinget inte velat göra.

Anf. 65 MAGGI MIKAELSSON (v)

Herr talman! Det framgår av betänkandet och av den debatt som har förts i kammaren att detta skall ses över, men jag tycker att det verkar finnas en förmyndaraktig attityd. Man säger: Bara därför att ni tidigare har gjort fel skall vi nu dra in det här, så att ni inte får några pengar i framtiden. Är inte detta ett förlegat sätt att handlägga en sådan fråga?

Jag vill höra vilka möjligheter regeringen har att ompröva detta.

Anf. 66 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Nej, vi kommer inte att ompröva detta. Däremot kommer vi att försöka hitta en lösning för framtiden.

Förfarandet har kritiserats också av Riksrevisionsverket, och det är ett av skälen till att vi nu gör på detta vis. Jag vill återigen poängtera att man var medveten om att det inte var möjligt att använda pengarna på detta sätt. Ändå gjorde man det. Man gjorde det alltså i trots mot vad som var tillåtet, och det är skälet till att vi drar in pengarna på detta sätt.

Tullen

Anf. 67 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! En man som reste från Washington i lördags mellanlandade på Arlanda. Han gick över till inrikeshallen och reste till Göteborg. Där hämtade han ut sitt bagage på inrikesterminalen.

Jag undrar om det inte är underligt att tullen inte på något vis har möjlighet att bevaka vad som händer.

Anf. 68 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! Detta får väl hamna under allmänna frågor. Jag känner inte till det enskilda fallet. Normalt sett skall man ju förtulla på den

ankomstplats som man först kommer till, dvs. Arlanda, Landvetter eller Bulltofta, när man kommer utifrån.

Jag utgår från att om detta är ett undantag från den vanliga regeln, får man granska just detta enskilda fall. Jag har dock ingen möjlighet att djupare kommentera detta.

Anf. 69 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! Jag hoppas i så fall att detta på något sätt kommer att åtgärdas. Detta är väl något som i varje fall inte de europeiska gemenskaperna kan uppskatta.

Kontroll av kött från EU-länder

Anf. 70 MARIE WILÉN (c)

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till jordbruksminister Margareta Winberg om frihet från salmonella i kött från EU-länderna. Det framkom för drygt en månad sedan i medierna att EU-länderna inte följer reglerna om certifiering, som skall garantera att nöt- och griskött som förs in i Sverige är fritt från salmonella, på det sätt som man kom överens om i EU-förhandlingarna.

Jag fick den 2 maj i ett svar från jordbruksministern besked om att man inom EU inte var överens om vilka mikrobiologiska tester som skall utföras för att certifieringen skall kunna genomföras. Jordbruksministern skulle ta nya initiativ i frågan, som åter skulle tas upp i Coreper.

Jag undrar nu om frågan har tagits upp och vad man i så fall kom fram till. Om frågan inte har varit uppe i Coreper undrar jag när den kommer upp.

Anf. 71 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vi ännu inte har ett godtagbart skydd mot salmonella i Sverige, såsom förespeglades inför folkomröstningen och som även sades i förhandlingsresultatet. Skälet är att det finns vissa länder som mer eller mindre bromsar det hela. Vissa länder, t.ex. Nederländerna och Spanien, har aldrig kontrollerat sin mat visavi salmonella, och nu skall man där plötsligt göra det för att få exportera till Sverige. Man vet inte hur man skall göra, vilka tester man skall utföra osv. Dess värre kommer länderna dessutom sinsemellan inte överens. Det är just nu en tvist, trots att vi har fått in detta i vårt förhandlingsresultat.

Problemet har tagits upp men är ännu inte löst. Jag sade vid det aktuella tillfället, eller möjligen senare i någon intervju e.d., att jag avser att ta upp detta på rådsmötet den 29, om det då inte ändå skall behandlas. Om frågan den 29 inte är färdigbehandlad och löst, kommer jag då att ta upp den under övriga frågor för att trycka på, eftersom den ordning som nu råder är helt otillfredsställande.

Anf. 72 MARIE WILÉN (c)

Herr talman! Jag undrar också hur det svenska agerandet kommer att utformas fram till dess att kontrollfrågan har lösts. Jordbruksministern har tidigare sagt att miljö- och hälsoskyddsnämnden i respektive kommun måste åta sig detta arbete. För en vecka sedan framkom det dock i medierna att kännedomen om reglerna vad avser salmonella vid införsel av kött från de övriga EU-länderna är dålig i köttbranschen. Detta framfördes av Sven Rydberg, som stadsveterinär vid Stockholms hälsoskyddsförvaltning.

Jag anser att det är av stor vikt att de som importerar kött informerar sig och informeras om vilka regler som gäller. Jag undrar därför vilka informationsåtgärder avseende köttbranschen jordbruksministern avser att vidta.

Anf. 73 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Det som jag hittills har gjort är att jag har sammankallat representanter för köttbranschen och handeln, bl.a. importörer, för att diskutera inte specifikt denna fråga utan mera märkningsfrågan. Då kom också denna fråga upp.

Jag anser inte att det är mitt huvudansvar att lära köttbranschen hur den skall kontrollera det här, utan det är ett ansvar som ligger på miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Jag tror också att den debatt som vi har i Sverige och den påtagliga efterfrågan som i dag finns på svenskt kött, eftersom man vet att det är salmonellafritt, gör att denna medvetenhet ökar hos importörerna. Annars får de inte sälja något importerat kött.

Sverige som investeringsland

Anf. 74 PER BILL (m)

Jag vill ställa en fråga till statsrådet Blomberg. Flera utländska företag känner sig i dag motarbetade i Sverige. Ett av dem är det nybildade Toys R Us Ltd. Företaget har på kort tid satt i gång med att driva affärsverksamhet. Tyvärr har det märkt att Sverige skiljer sig från det övriga Europa.

Företaget har på ett halvår skaffat sig 100 anställda och har investerat över 250 miljoner kronor. Ändå motarbetas man.

Herr talman! Jag tycker att Sverige skall vara ett attraktivt land att investera och skapa nya jobb i. Jag skulle därför vilja fråga statsrådet vad han tänker göra inom sitt ansvarsområde för att Sverige skall bli ett attraktivt land att investera i och att ordna nya jobb i, såväl för svenska som för utländska företag.

Anf. 75 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Sverige är ett bra land att investera i för bra företag. Toys R Us har uppträtt i Sverige på ett sätt om inte anstår ett seriöst företag. Jag tycker faktiskt att det borde försöka anpassa sig till de svenska förhållandena och det svenska kulturmönstret och acceptera de regler och förordningar som gäller i Sverige.

Det gäller också i det övriga EU att man får ta skeden i vacker hand i det land som man kommer till. Det gäller både Toys R Us och andra företag, och jag tycker att det är mycket viktigt.

Anf. 76 PER BILL (m)

Herr talman! Företaget i fråga har butiker i 18 länder, och man säger att Sverige är det absolut svåraste landet att investera i. Man vill sätta sig ned och komma fram till en lösning, men problemet är att man i Sverige skall skriva under kollektivavtal utan föregående förhandling. Det finns ingen möjlighet att anpassa det individuellt till företaget.

Anf. 77 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Det som Per Bill tar upp är en fråga mellan parterna på arbetsmarknaden. Jag tycker faktiskt att det är ett renlighetskrav att Toys R Us accepterar det svenska synsättet när det gäller den verksamhet som företaget har i Sverige.

Detta är viktigt. Så får vi göra som individer när vi kommer till andra länder. Vi får då anpassa oss till den kultur som finns där och rätta oss efter det regelverk och det synsätt som finns i det landet i olika frågor. Det gäller också för företagsamheten.

Jag tycker alltså att det är ett renlighetskrav att begära detsamma av de företag som kommer till Sverige.

Toys R Us är ett dåligt exempel, men det finns många företag som har gjort seriösa investeringar i Sverige och som tillämpar svensk lagstiftning och svenska avtal. Det fungerar alldeles utmärkt, och det kan det göra också på Toys R Us, bara man vill acceptera vårt regelverk.

Anf. 78 ANNIKA JONSELL (m)

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Leif Blomberg som ansluter till Per Bills fråga.

I måndags besökte jag ett större företag i Malmö. Företaget har verksamhet i flera länder, och man jobbar mycket med att få bort gränserna mellan kontorsjobb och s.k. jobb på golvet. Man tycker på företaget att det är betydligt svårare att få bort de här gränserna i Sverige än vad det är i andra länder där man har fabriker. Detta beror inte minst på den svenska arbetsrätten och de svenska kollektivavtalen. Det är alltså ett annat exempel än Toys R Us.

Man kan tycka att det, inte minst för statsrådets parti, borde vara angeläget att förändra lagstiftning som låser människor till en viss typ av arbete eller en viss klass, om man talar i de termerna.

Jag undrar när statsrådet Leif Blomberg kommer att föreslå de nödvändiga förändringar och moderniseringar av arbetsrätten som de exempel som Per Bill och jag har anfört aktualiserar.

Anf. 79 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Vi har tillsatt en arbetsrättskommission, där parterna är företrädda, dvs. arbetsgivare och arbetstagare. Det finns också en tredje part, och det är staten, regeringen. I trepartssamverkan skall vi försöka åstadkomma de förändringar av arbetsrätten som, med beak-

tande av rimliga krav från företagsamhet och från löntagarhåll, kan anses vara lämpliga och nödvändiga. Det skall vi göra i samverkan med varandra.

Jag kan inte här förutskicka att vissa ändringar kommer att ske. Jag föreställer mig att arbetsgivarparten i Arbetsrättskommissionen kommer att tillvarata arbetsgivarintressena.

Försvarets dimensionering

Anf. 80 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en försvarsfråga. Det blir väl närmast socialministern, som är vikarierande statsminister, som jag får testa frågan på.

Min fråga gäller: Hur skall vi dimensionera det svenska försvaret, och vilka besparingar skall egentligen göras?

Jag är medveten om att det är lätt att svara att beredning pågår, men jag tycker att det är alltför lätt. Det pågår egentligen inte någon beredning, i varje fall inte parlamentariskt. Beredningen har dessutom spruckit; Moderaterna har lämnat den, och Folkpartiet har tvingats ut ur den. Därför måste debatten föras utanför beredningens stängda dörrar.

På senare tid har vi nu fått så många motsägelsefulla utspel angående det svenska försvarets dimensionering, framför allt beträffande besparingarna, att det vore bra om vi kunde få ett klarläggande, för att minska förvirringen i frågan och oron hos personal och svenska folket.

Anf. 81 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! Jag tror att Bengt Harding Olson har ganska stor förståelse för att jag inte kan gå in i en försvarsdebatt här. Jag vill bara göra två kommentarer.

För det första finns det direktiv till den grupp som arbetar. Det är utgångspunkten för det arbetet.

För det andra vill jag bestämt tillbakavisa påståendet att Folkpartiet skulle ha tvingats ut ur denna arbetsgrupp. Ingen har tvingat ut Folkpartiet ur någon arbetsgrupp.

I den långsiktiga diskussionen har vi, från vår utgångspunkt, sagt att vi ansluter oss till FN:s synpunkter när det gäller anpassningen av försvarskostnaderna i förhållande till fredsarbete och säkerhetsarbete i övrigt.

Anf. 82 BENGT HARDING OLSON (fp)

Herr talman! Bakgrunden till mitt påstående om de motsägelsefulla beskeden är alltså att försvarsministern upprepade gånger har sagt att det inte skall bli några radikala förändringar av det svenska försvaret och inte heller några stora besparingar. Ändå framträder den kanske främsta socialdemokratiska försvarsexperten, nämligen Britt Bohlin, och säger att det nog kan bli aktuellt med en halvering av försvaret. Det är ju klart att det sprider osäkerhet och förvirring.

Kan vi få något litet klarläggande på den här punkten, om Socialdemokraterna skall gå åt det ena hållet eller åt det andra hållet?

Anf. 83 Socialminister INGELA THALÉN (s)

Herr talman! Eftersom debatt pågår, kommer vi naturligtvis att få klarlägganden från den debatten. Jag vill än en gång poängtera att det finns direktiv till arbetsgruppen. Vad som ligger i uttrycket "radikala förändringar" utgår jag från att försvarsministern får redovisa litet tydligare.

Jag vill också säga att jag är på det klara med att Bengt Harding Olson vet att jag inte har vare sig förutsättningar eller möjligheter att gå in och föra någon diskussion om huruvida det finns synpunkter åt det ena hållet från försvarsministern eller åt det andra hållet från en av försvarsutskottets ledamöter. Det finns direktiv, det finns en arbetsgrupp och det finns en långsiktig plan. Sedan kan man lägga värderingar i tolkningen av vad ett antal miljarder i besparingar inom försvaret står för. Enligt min uppfattning är det ganska mycket pengar.

Yrkesteknisk högskoleutbildning

Anf. 84 INGER LUNDBERG (s)

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till utbildningsministern.

Det är väldigt mycket som talar för att den yrkestekniska högskoleutbildningen hör framtiden till. Den ger unika möjligheter för yrkesskickliga människor ute i industrin att få en modern utbildning.

Jag vill fråga utbildningsministern om han är beredd att ta initiativ till en utbyggnad av YTH i olika delar av landet.

Anf. 85 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Det pågår för närvarande en diskussion över huvud taget när det gäller vissa delar av den eftergymnasiala utbildningen, särskilt inriktad på en mer praktisk utbildning. Där finns bl.a. ett förslag som i dagarna har skickats ut på remiss. Det innefattar också en mera praktiskt orienterad yrkesutbildning. Innan synpunkter på detta förslag har inkommit är jag inte beredd att säga någonting ytterligare.

Anf. 86 INGER LUNDBERG (s)

Herr talman! Jag hoppas i alla fall att utbildningsministern är medveten om vikten av att de människor som nu jobbar ute i industrin och i kontorsarbetsyrken, genom en utbildning på mycket kvalificerad nivå men där man tar till vara yrkeskunskaperna, får chansen på framtidens arbetsmarknad. Det finns anledning att vara mycket oroad av att många arbetslösa metallarbetare och pappersbruksarbetare fortfarande går arbetslösa, trots att industrin nyanställer i mycket stor skala. Jag vill påpeka för utbildningsministern att det är bråttom och att det är viktigt.

Anf. 87 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag kan helt instämma i detta. Vi har nyligen här i kammaren ägnat några timmars diskussion åt just denna fråga. Jag vill bara understryka vikten av att det sker en allmän utveckling av kunnande, utbildning och kompetens i näringslivet. Jag vill också understryka att företagen har ett ansvar, också i sitt eget intresse, för att bidra till en sådan personalutveckling.

Arbetstidslagstiftningen

Anf. 88 STEN TOLGFORS (m)

Herr talman! Arbetstidslagens utformning har visat sig kosta jobb och försvåra utveckling och tillväxt i svenska företag. Det exempel jag vill ge gäller Seven-Eleven, där 50 arbetstillfällen hotas när Handels med stöd av arbetstidslagen hindrar företaget att ha nattöppna servicebutiker. Den svenska arbetstidslagen går betydligt längre än internationella konventioner kräver.

Regeln är ju, att om man gör en resurs dyr eller svåråtkomlig så minskar efterfrågan på den resursen. Det gäller också människor på arbetsmarknaden.

Med anledning av det här vill jag fråga statsrådet Blomberg: Vad säger statsrådet till dem på Seven-Eleven som hotas av arbetslöshet på grund av arbetstidslagens utformning och fackets agerande? Är statsrådet beredd att medverka till en avreglering av arbetstidslagen för att underlätta framväxten av fler jobb i svenska företag? Har vi råd med lagar som kostar jobb i företagen?

Anf. 89 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Den frågan hör inte till mitt ansvarsområde, men jag kan säga att regeringen har tillsatt en arbetstidsutredning, som just skall se över arbetstiden från en rad olika aspekter. Det här kan ju vara en aspekt. Man skall diskutera arbetstidsförkortning och andra typer av förändringar i arbetstidslagstiftningen. Vi får avvakta den utredningens resultat innan vi kan gå in och göra några förändringar.

Det här förefaller vara litet som att sparka in en öppen dörr. När jag rör mig i Stockholm kan jag gå in på Seven-Eleven praktiskt taget när som helst och köpa t.ex. en banan eller en ask tabletter. Det verkar alltså inte vara något större problem med att hålla öppet.

Anf. 90 STEN TOLGFORS (m)

Herr talman! Det är intressant att statsrådet inte följer utvecklingen. Seven-Eleven tvingas nämligen byta fackföreningsanknytning, och där kommer problemen. Jag är rädd för att statsrådets möjlighet att köpa bananer kommer att förändras med tiden.

Jag vill också fråga om statsrådets egen uppfattning om detta. Hur ser statsrådet Blomberg på en ökad flexibilitet, t.ex. genom att man öppnar större möjligheter till individuella avtal mellan företag och

medarbetare? Hur ser statsrådet på att regleringsbördan i dag försvårar framväxten av nya jobb i Sverige? Det har vi väl knappast råd med?

Anf. 91 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Ja, man kan ju säga, att för att vi skall kunna ha det bra här i landet skall löntagarna återföras till tjänstehjonsstadgan. Men den har vi avskaffat, och vi vill inte ha tillbaka den. Det tycker jag är viktigt att ha klart för sig.

Så fort fackföreningar och människor får någon form av inflytande över sin egen arbetssituation, sina egna arbetstider osv. finns det de som tycker att det är ett hinder för en positiv utveckling i landet. Får man däremot som arbetsgivare göra precis som man tycker och själv önskar kommer paradiset att inträffa i Sverige.

Det här är ju ingen rimlig beskrivning av ett framtidsscenario; det fungerar inte så. Det är genom samverkan, att man löser människors och företags problem via överenskommelser, som man kan få ett framåtskridande också i Sverige. Det är i varje fall min syn på saken.

De sverigefinska skolorna

Anf. 92 BIRGITTA WICHNE (m)

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till utbildningsminister Carl Tham.

Utifrån tidigare uttalanden från ledande socialdemokrater, bl.a. Lena Hjelm-Wallén, har jag förstått att man gärna vill slå vakt om de sverigefinska skolorna. Med anledning av en artikel i Borås Tidning vill jag fråga om utbildningsministern har ändrat uppfattning när det gäller de sverigefinska skolorna.

Jag citerar kort ur tidningen. *Han* syftar på det socialdemokratiska kommunalrådet i Borås, Ulf Olsson:

"Han vill att kommunen själv ska få besluta om man ska stödja en skola eller inte.

Om den möjligheten funnits hade åtminstone två av Borås friskolor fått slå igen.

– Sverigefinska skolan och Livets ords skola finns ingen anledning att stödja, tycker Ulf Olsson."

Litet längre ned i artikeln står följande:

"Konsekvenserna av den hårdare politiken märks redan. Sverigefinska skolan i Borås har gått till kammarrätten för att få mer bidrag än kommunstyrelsen vill betala. Tvisten gäller om kommunen ska betala bidrag för fyra elever som kommit till skolan under terminen."

Man hänvisar till att "Borås inte ska ge bidrag till friskolor utöver det man är tvingad till enligt reglerna i skollagen".

Det är möjligt att detta är i enlighet med reglerna i skollagen. Men det får orimliga konsekvenser om det kommer fyra elever strax efter det att skolan har börjat eller en bit in på en termin.

Det här har givetvis skapat stor oro bland de sverigefinska skolorna. Därför vill jag fråga: Hur ser framtiden och villkoren ut för dessa skolor?

Anf. 93 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Det här är inte mitt ansvarsområde, och jag kan därför inte kommentera det här specifika fallet. Rent allmänt vill jag dock gärna säga två saker, som inte torde vara någon överraskning här i kammaren.

För det första har vi i regeringen klart markerat att vi inte vill ha en utveckling som innebär fler och fler privatskolor i landet med därmed följande segregation. Detta gjordes också klart i valrörelsen.

För det andra har vi tillsatt en utredning som skall se över hela systemet med stödet till privatskolorna, eller friskolorna som de ofta kallas. Innan den är klar kan vi inte säga hur det skall bli.

Det är dock helt klart att man inte kan ha ett system där privatskolor skriver ut sina kostnader på kommunerna samtidigt som dessa har tillräckligt med utbildning. Det är just sådana system som urholkar den offentliga skolans möjligheter att ge god utbildning, och det motsätter vi oss.

Anf. 94 BIRGITTA WICHNE (m)

Herr talman! Här gäller det alltså inte privatskolor utan friskolor. Kommunen får väl i det läget minska sin egen verksamhet. Andra länder har ju ett system där man har olika skolor bredvid varandra.

De sverigefinska skolorna är unika eftersom de utbildar så småningom fullständigt tvåspråkiga elever. Detta är en stor tillgång för Sverige, så jag hoppas verkligen att friskolorna över lag men speciellt de sverigefinska skolorna får möjlighet att verka på samma villkor som den offentliga skolan.

Anf. 95 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Som jag sade har jag självklart ingen anledning att på något sätt kritisera just de sverigefinska skolorna. Men jag vill göra en principiell kommentar med anledning av språkbruket. Det är inte oviktigt, eftersom språkbruket föder tanken.

Den verkligt fria skolan är den offentliga skolan. Den garanterar en god utbildning för alla. Den är oberoende gentemot alla intressen. *Det* är den verkligt fria skolan. De andra föredrar jag, trots olika språkbruk här, att kalla för privatskolor.

Jordgubbar

Anf. 96 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! Vid de här frågestunderna kan man ju ställa både stora och små frågor. Jag skall ställa en mycket liten fråga.

I tidningarna har man dessa dagar kunnat läsa de mest häpnadsväckande beskrivningar av hur det skall se ut om man skall bjuda jord-

bruksministern på jordgubbar; de får inte se ut hur som helst när vi är med i EU. Det måste man – för att använda ett uttryck som vår värderade talman gillar – betrakta som trams.

Jag vill fråga jordbruksministern, eller jordgubbsministern om det finns någon sådan: Hur är det med det här – kommer vi i sommar att få äta hurdana jordgubbar vi vill i Sverige eller finns det några sådana här idiotiska bestämmelser från EU som gör att man måste slänga alla jordgubbar av en viss storlek? Morkullan får ju se ut som hon vill, men får en jordgubbe det?

Anf. 97 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Om man odlar dem själv antar jag att de får se ut hur som helst – det går ju inte att styra.

Uppriktigt sagt har jag inte kommit i kontakt med det här problemet i Bryssel, i ministerrådet eller i någon annan grupp; jag har bara läst om det i tidningen. Jag har inget svar på frågan. Jag vet alltså inte om det är någon regim – det finns ju bananregimer och det finns mjölkregimer, och det är möjligt att det också finns jordgubbsregimer; jag har inte hunnit kontrollera det, men jag skall be att få återkomma när jag har gjort det.

Anf. 98 CARL-JOHAN WILSON (fp)

Värderade talman! Det skulle ändå vara roligt att få ett uttalande av jordbruksministern. Tycker jordbruksministern att det här är frågor som skall behandlas på den nivå som det blir tal om både här och i Bryssel?

Anf. 99 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Självfallet inte! Det är ju en av mina uppgifter – och den är gigantisk – att försöka att avbyråkratisera och avreglera det överreglerade systemet på jordbrukets område, och detta inkluderar i förekommande fall jordgubbarna. Det har jag åtagit mig, och det skall jag försöka göra efter bästa förmåga.

EU:s regler för arealbidrag

Anf. 100 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Då fortsätter vi med regleringarna på jordbrukssidan. Jag vill alltså ställa en fråga till jordbruksministern.

Den här våren är ju inte vädergudarna oss nådiga. Såsom det ser ut på åkrarna nu går det inte ens att ge sig ut med traktorn. Det är historiskt.

Det lär vara så att man för att få arealbidrag enligt EU:s bestämmelser i CAP skall ha sått den sista maj. I många delar av vårt land lär det vara tämligen omöjligt i år – det är redan den 18 maj. Jag undrar nu: Finns det som jordbruksministern ser det en möjlighet att beveka – jag skall inte kalla dem gudarna i Bryssel men i alla fall dem där nere? De kanske är lättare att beveka än vädergudarna. Kan man alltså se till att

de svenska bönderna får arealbidrag trots att vädrets makter är som de är?

Anf. 101 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! I vilken mån vi kan få gehör för våra önskemål kan jag inte säga, men självklart arbetar vi med det här; regelsystemet är orimligt på den här punkten. Både Finland och Sverige är nya medlemsländer som så att säga inte passar in i det regelsystemet. Vi har alltså uppmärksammat saken, men jag vet inte vad resultatet kommer att bli.

Anf. 102 GUDRUN LINDVALL (mp)

Herr talman! Det här är alltså ingenting som Sverige har uppmärksammat i de förhandlingar som har förts tidigare?

Anf. 103 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jag kan inte svara på den frågan, eftersom det var en annan regering än den socialdemokratiska som förhandlade. Men jag skulle gissa att svaret på den frågan är nej – hade man förhandlat borde en förändring ha kunnat gå igenom; det är en ganska självklar sak, tycker jag, med hänsyn till vår geografiska belägenhet och vårt klimat.

Det s.k. Lindomefallet

Anf. 104 ELISABETH FLEETWOOD (m)

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till justitieministern.

Det s.k. Lindomefallet har upprört hela svenska folket – två gärningsmän, och ingen kunde bindas vid brottet, som var oerhört grymt och aggressivt. Nu har flera sådana fall dykt upp under senaste tiden. Min fråga till justitieministern är: Vilka åtgärder anser justitieministern skulle kunna motverka att detta upprepas?

Anf. 105 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! De fall som Elisabeth Fleetwood hänvisar till är sinsemellan ganska olika.

Den förra regeringen tillsatte en utredning för att se över medverkansreglerna i brottsbalken. Den utredningen gav till resultat att det regelverk vi har i dag är bra. Man pekade på någon möjlighet att gå vidare i ett visst avseende för att göra en mindre förändring av lagstiftningen som skulle kunna fånga upp vissa situationer. Men utgångspunkten för den utredningen var alltså att de regler vi i dag har om medverkan kan leda till att den som på något sätt har bidragit till att en våldsgärning har blivit begången kan bli bestraffad och bli bestraffad såsom gärningsman.

När det gäller det enskilda fallet är frågan ännu inte rättsligt avgjord. Den ligger fortfarande i Högsta domstolen för prövning av resning. Vi vet alltså egentligen inte hur tillämpningen av den lagstiftning vi har utfaller i slutändan i just det enskilda fallet.

Det enskilda fallet gjorde oss uppmärksamma på att den här problematikens tyngdpunkt kanske trots allt inte ligger på själva lagstiftningen. Den ligger bl.a. på hur man tillämpar lagstiftningen i samband med att man formulerar åtalet för att säkerställa att domstolen har ett så vitt utrymme som möjligt att döma i.

En annan reflexion som vi har haft anledning att göra är att polisarbetet i samband med brottsutredning måste bli betydligt bättre för att säkerställa bevisning. Det är oacceptabelt att människor som gör sig skyldiga till brott blir svåra att överbevisa om sitt ansvar genom att de skyller på varandra eller förnekar brottet. Det betyder att polisen måste ha bättre möjligheter att säkerställa bevisning. Det är nog lösningen i de flesta fall som leder till att en brottsling inte blir dömd.

Men lika fullt går vi vidare med den lilla öppning som den förra regeringens utredning resulterade i. Den kommer kanske så småningom att leda till någon förändring av lagstiftningen. Jag är i dag inte beredd att säga vad resultatet kan bli av de övervägandena.

Anf. 106 ELISABETH FLEETWOOD (m)

Herr talman! Jag är på det klara med att justitieministern inte här i dag kan tala om för oss vad som kan komma att ske. Däremot är det lätt att konstatera att om vi inte kommer till rätta med det här minskas människors respekt för svensk lag. Jag vill bara ställa följdfrågan: När tror justitieministern att ett förslag kan ligga på riksdagens bord?

Anf. 107 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)

Herr talman! Jag vill understryka att jag delar uppfattningen att vi måste komma till rätta med det här, men det gör vi inte genom ändringar i lagstiftningen utan genom att effektivisera polis- och åklagararbetet.

Invandrarverkets organisation

Anf. 108 EVA FLYBORG (fp)

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till invandrarministern om förslaget att stänga alla Invandrarverkets regionkontor utom två, nämligen Stockholm och Malmö; Malmö skulle få ansvar för södra Sverige upp till Mälardalen och Stockholm för allt därutöver.

Det pågår ju en utredning om det här som är klar om ungefär sex månader. Min fråga är: Varför kan man inte avvakta resultatet av den innan man fattar beslut?

Anf. 109 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s)

Herr talman! Det finns ingen utredning som utreder exakt hur Invandrarverket skall vara organiserat i Sverige. Den utreder snarare vilken roll en myndighet skall ha – om den skall vara enbart en migrationsmyndighet eller om den också skall ha hand om integrationsfrågorna. Det är snarare befogenheter och ansvar som kommittén skall titta på.

Den förändring som nu sker genomförs av flera skäl. Två är mer framträdande än andra. Det ena är att vi har en kraftig minskning av antalet asylsökande och personer på förläggningar. Det andra är att det har ställts ett icke oväsentligt sparkrav på Invandrarverket och att verket har att uppfylla detta. Det är de två huvudskälen, och det är mot den bakgrunden man skall se förändringarna.

Vi kan alltså lösa de uppgifter som vi har på ett bra sätt med en mindre organisation. Minskningarna sker i ledningsfunktioner och administration – inte direkt i den operativa verksamheten. Invandrarverkets generaldirektör har det hundraprocentiga ansvaret för strukturförändringen och omorganisationen.

Den muntliga frågestunden var härmed avslutad.

5 § (forts. från 3 §) **Anslag till högre utbildning och forskning, m.m** (forts. UbU15, UbU12 och UbU13)

Anslag till högre utbildning och forskning , m.m.

Anf. 110 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik

Herr talman! Jag kan hålla med Beatrice Ask om att socialdemokraterna här representerar en ryckighet, att man inte har någon långsiktighet och att det också finns tendenser till centralisering. Detta anser jag minska möjligheterna till kvalitet och konkurrenskraft för högskolorna och universiteten.

Om vi tittar på de platser som tillsätts vore det bättre att ha en konsekvent och långsiktig tillsättning. Om man gör alla tillsättningar på en gång, medför det att vi får brist på kvalificerade lärare och situationen med att få fram tillräckligt antal studentbostäder i kommunerna blir katastrofal osv.

Jag skulle önska att man vid sidan av naturvetenskap och teknik också finge platser för humaniora m.m.

Anf. 111 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Herr talman! Det har skett en enorm utveckling på kunskapsområdet. Att stå stilla är, som någon har sagt, att gå med stormsteg bakåt. Ändå är det obegripligt vilka nya viktiga satsningar på utbildningsområdet som den socialdemokratiska regeringen vill göra.

Däremot är det lätt att se de steg som tas bakåt. Det gäller doktorandtjänsterna. Jag vill understryka att jag instämmer i allt det som Margitta Edgren har sagt på den punkten. Vi kommer säkert också att rösta tillsammans senare i dag.

Man river upp en del av reformen när det gäller stödet till högskolorna. Man hotar med nya steg bakåt – forskningsstiftelserna. Man vågar bara ta små steg när det gäller de mindre och medelstora högskolorna.

Jag måste fråga Carl Tham vad socialdemokraterna är beredda att göra när det gäller de mindre och medelstora högskolorna.

Anf. 112 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Som jag tidigare sade i mitt anförande är det den nuvarande regeringen som har lagt fram förslag om att ge de mindre och medelstora högskolorna möjlighet att efter prövning hos Kanslersämbetet – i framtiden Högskoleverket – kunna få fasta forskningsresurser. Jag betraktar det som ett mycket viktigt inslag i politiken som syftar till att stärka de mindre och medelstora högskolornas kapacitet både för undervisning och forskning. Det är en skillnad i förhållande till den tidigare regeringen som mig veterligen inte lade fram något sådant förslag. Det är uppenbart att man i de i den tidigare regeringen ingående partierna har delade meningar.

Det är också helt uppenbart att regeringens politik är helt klar. Det framgår klart av propositionen och av vad Berit Löfstedt m.fl. har sagt i kammaren tidigare i dag att vi vill satsa på en bred kompetensutveckling i samhället. Den skall inte bara omfatta spetsarna i samhället utan även alla andra som ännu inte har kunnat skaffa sig en kvalificerad utbildning. Det genomsyrar hela politiken. Därför vill vi satsa på Komvux och folkhögskolorna. Därför vill vi också gå vidare med att utnyttja högskolan som en del i den återkommande utbildningen.

Detta är den socialdemokratiska utbildningspolitiken. I själva verket är det en politik som åtminstone tidigare har stötts av Andreas Carlgrens parti. Jag är övertygad om att vi egentligen har det stödet även i dag.

Anf. 113 ANDREAS CARLGREN (c) replik

Herr talman! När det gäller de mindre och medelstora högskolorna säger Carl Tham – för att uttrycka det milt – verkligen inte hela sanningen. Den förra regeringen tog viktiga steg när det gäller att utveckla och satsa på fler platser vid de mindre och medelstora högskolorna. Nära hälften av de nya platserna i högskoleväsendet skapades därigenom. Dessutom satsade vi på mer resurser för forskning och utveckling på de mindre och medelstora högskolorna – en mycket större satsning än vad den socialdemokratiska regeringen någonsin tidigare hade gjort och mycket större satsning än vad Carl Tham gör nu.

Carl Tham tar några försiktiga steg i rätt riktning, och jag tycker att det är bra. Men jag tycker fortfarande att det är alldeles för litet.

Jag konstaterar att Carl Tham inte svarade på frågan om vad den socialdemokratiska regeringen vill göra i fortsättningen. Det är väl så, som Berit Löfstedt sade, att ni behöver mera tid för grundläggande analyser. De analyserna tycker jag att ni skulle ha gjort innan ni kom i regeringsställning. Det är lättare att regera då.

Carl Tham säger att Kiruna är så avlägset beläget. Det uttalandet får stå för Carl Tham i Stockholm. För dem som befinner sig i Kiruna är det mycket långt till Carl Tham i Stockholm. Då är det Carl Tham som är mycket avlägsen. Det här är poängen med ett annat synsätt på de mindre och medelstora högskolorna. De förutsätter inte ett centrum som tror att allt bestäms från centrum. De skapar en utveckling över hela landet, och det är den vi vill se.

Anf. 114 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag måste medge att det var mycket svårt att hänga med i Andreas Carlgrens senaste utläggning om hur det egentligen förhöll sig med Kiruna och med avståndet mellan Kiruna och mig och möjligen också Andreas Carlgren.

Jag vill ändock konstatera att man bedriver distansundervisning i Kiruna och att man tycker att det är mycket bra. I det här fallet är man kopplad till Umeå universitet. Min poäng med att påminna om Kiruna – jag kunde lika gärna ha tagit en annan stad som kanske hade legat närmare Andreas Carlgren – är att man där har resurser för att bedriva distansundervisning.

Genom den utredning som vi har tillsatt skall man också få möjlighet att utveckla en teknologi på detta område. Detta var min poäng. Man skall kunna utnyttja TV- och videokonferenser och den nya datateknologin i hela dess potential. Den nya utredningen skall också som jag sade få möjlighet att stödja sådan försöksverksamhet.

Till sist vill jag bara säga beträffande de mindre och medelstora högskolorna att ett för Andreas Carlgren möjligen något besvärande faktum kvarstår, nämligen att det var den här regeringen och inte den föregående som öppnade möjligheten för de mindre och medelstora högskolorna att få fasta forskningsresurser. Så förhåller det sig.

Det är också svaret på Andreas Carlgrens fråga. Vi vill att högskolorna skall ha sådana här möjligheter i den takt som resurserna det medger. Det är en del av vår politik. En annan del i politiken är naturligtvis också att ge skolorna en möjlighet till expansion även inom ramen för tillgängliga resurser. På den punkten skiljer vi oss från den föregående regeringen.

Det behövdes inte någon mera djupgående analys för att inse att det var bra att högskolor som redan bedrev viss forskningsverksamhet också kunde få fasta forskningsresurser. Det var ett beslut som den föregående regeringen inte kunde samla sig kring. Det är inte så konstigt. Här har vi hört att bl.a. Moderaterna har motsatt sig en sådan utveckling.

Anf. 115 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! Jag accepterar naturligtvis Carl Thams milda tillrättavisning vad gäller ordet vägvalet. Det kanske var ett litet väl stort ord i förhållande till att vi aktivt arbetade för en allmän förskola för alla och med livslångt lärande. Det har helt klart varit positivt för högskolan att man har vidgat åldersgrupperna genom nya tillträdeskriterier. Jag är en stark motståndare till de försök som t.ex. Lunds universitet vill göra, nämligen att ersätta 25 år plus 4 års yrkeserfarenhet med högskoleprovet.

Jag använder ordet vägval, eftersom man under 70- och 80-talet hade ett tämligen passivt intresse av att vidga högskolan när det gäller antalet studenter, tillträde osv. Redan 1990 inleddes en drive mer eller mindre på utbildningsutskottets initiativ, där man såg att högskolan behövde oerhört många fler platser. Det var detta jag syftade på i mitt anförande. Då började det, och det riktigt viktiga vägvalet gjordes.

När det gäller kvaliteten är vi helt överens om att det ingår i högskolans ansvar och att man då inte bara skall svara på ekonomiska signaler. De ekonomiska signalerna är också viktiga. På högskolan menar jag att även ansvar för fort- och utbildningen och för regionerna faller. Vilket verktyg de då använder, t.ex. distanspedagogik, borde vara deras eget val.

Jag kan inte förstå, och jag tycker faktiskt att Carl Tham är ologisk, varför det är så bra att man har extra pengar när det gäller distansutbildning. När det däremot gäller kvaliteten är man helt avvisande. Det är ju samma sak.

Anf. 116 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag har inte så mycket att lägga till den här vägvalsdiskussionen. Jag tror att vi är ganska överens på den punkten.

Jag vill understryka vad jag sagt flera gånger tidigare att det har gjorts utomordentliga insatser på högskolepolitikens område också under den föregående regeringen. Den senaste expansionsvåg som ägt rum påbörjades, som det sades här, i slutet på 1980-talet under den socialdemokratiska regeringen och fortsatte under den borgerliga med värdefulla reformer, t.ex. när det gäller det ekonomiska styrsystemet.

Min uppfattning är att det systemet har många förtjänster. Men det har också svagheter. Det är därför vi har givit uppdrag till den av den tidigare regeringen tillsatta utredningen att se på hur och om det nuvarande resurssystemet har negativa effekter på kvaliteten, och om det negativt påverkar universitetens möjlighet att erbjuda undervisning åt kvällsstuderande och äldre studerande. Det finns alltså vissa problem som måste lösas.

När det gäller kvalitetspremie och pengar till distansundervisning tycker jag det är en avgörande skillnad. I fallet kvalitetspremie handlar det väldigt mycket om att man tror på de ekonomiska incitamenten, ett slags bestraffnings-belöningssystem, för att det över huvud taget skall satsas på kvalitet. I fallet distansundervisning handlar det om att ge ekonomiska möjligheter att införskaffa den utrustning och bedriva den pedagogiska utvecklingsverksamhet som krävs för att man skall kunna introducera sådana system. Jag tycker det är en ganska avgörande skillnad.

Anf. 117 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m)

Herr talman! Jag skall börja med att upprepa de yrkanden vårt parti gör: UbU15 reservation 1 och UbU12 reservation 2.

Efter flera timmars debatt kan de flesta saker i detta betänkande till synes redan ha avhandlats. Så är inte fallet. Här handlar det om ett stort och mycket komplicerat betänkande. Bara att vi har avverkat inte mindre än 250 motioner säger litet om hur svårt det har varit. Det finns totalt ett 60-tal reservationer, och vi har hittills bara talat om en liten del av allt detta.

Det finns en del grundidéer som jag tänkte ta upp.

Moderata samlingspartiet är det parti som föreslagit mest besparingar i alla andra utskott under den nuvarande riksdagen. Detta har

enligt vår syn varit nödvändigt för att omvärlden skall återfå förtroendet för vår ekonomi.

Undantaget är utbildningsutskottet. Bra arbetsförhållanden vid våra skolor, gymnasier och högskolor är en förutsättning för att Sverige skall kunna hålla och höja sin position i världen och göra skäl för att anses ha Europas bästa utbildning.

Vi var på god väg att få en sådan position. När nu den Thamska eran har inletts kan vi se av resultatet i bl.a. dagens betänkanden att våra farhågor har, åtminstone delvis, besannats. Den socialdemokratiska majoriteten är inte så utbildnings- och forskningsvänlig att den påbörjade utvecklingen kan fortsätta.

Nu kommer även på detta område – som borde prioriteras – indragning av tjänster och en besvärande tempoförlust.

I stället framtonar en regering utan visioner på utbildningsområdet och en idisslande grämelse över att löntagarfonder har blivit forskningsstiftelser.

Mitt anförande blir med nödvändighet litet fragmentariskt, eftersom det finns så många saker och man bara kan ta upp några.

Jag skall ett ögonblick gå in på informationstekniken. Vi har reserverat oss för dels ett program för bred användning av informationsteknik i enlighet med vad som presenterades i utredningen "Vingar åt människans förmåga" och dels ett program för hur informationstekniken skall användas i skolan och i den högre utbildningen.

Sverige måste ha mycket höga ambitioner när det gäller att dra nytta av den nya tekniken som kommer att gagna landet i dess helhet, men också den enskilda människan. En helhjärtad insats är nödvändig om Sverige år 2010 skall tillhöra IT-utvecklingens absoluta världsledning när det gäller att till alla delar utnyttja informationstekniken.

Villkoren för högskolans distansutbildning behöver ses över. Detta har vi delvis diskuterat här tidigare. IT-tekniken måste för att underlätta det här sträcka sig ned i grundskolan så att eleverna när de kommer till högskolorna är vana att arbeta med datorer och kommunikationsteknik.

Vi behöver bygga ut skolans datanät och förnya skolans undervisningprogram när det gäller kommunikation – och detta borde redan vara gjort. Men än så länge ligger det hela bara i en beredning.

En systematisk kompetensuppbyggnad på alla områden är viktig för Sverige på sikt. Den kan också konstrueras så att den blir en del av arbetsmarknadspolitiken. Men en sådan politik måste planeras mycket noggrant. Vi får hoppas att man tar sig samman så mycket på departementet att man inte fastnar i vanlig politisk retorik.

Redan i dag är en kompetenshöjning nödvändig inom de flesta yrkesgrupper. Samhällets mycket snabba förändringar gör att enskilda yrkesverksamma personer blir mindre attraktiva på arbetsmarknaden genom att deras kunskapsmassa hastigt föråldras.

Det är mycket viktigt att lärarnas kompetens utvecklas. Det gäller lärare på alla nivåer. Det har uppstått problem för de kompetenta högskolelärarna på grund av den snabba ökningen av studentantalet.

De flesta lärarkategorier måste själva till fulländning behärska IT-medierna. Det är nödvändigt med stora satsningar på dessa, dels för att

de måste kunna använda tekniken i sin egen undervisning och dels för att de måste kunna lära ut den i både undervisnings- och forskningssammanhang.

Kompetensutveckling hos invandrarkategorierna är oerhört viktig ur ren arbetsmarknadssynpunkt.

En konsekvent och långsiktig utbildnings- och forskningspolitik krävs för den fortsatta förnyelsen av utbildningsväsendet. Enligt min mening bör man underlätta för universitetens och högskolornas lektorer att bedriva forskning vid sidan av de undervisande uppgifterna. Här är det dock viktigt att hävda kvaliteten.

Därmed kan vi komma in på de små och medelstora högskolorna. Den grundutbildning som äger rum vid dessa skolor är mycket väsentlig, men den kräver för att vara fullgod en bakgrund i forskningssamhället. På sikt bör ytterligare ett antal professorer knytas till dessa högskolor. Den satsning man gjort på dessa högskolor är angelägen, men måste äga rum under ett ständigt beaktande av kvaliteten.

Utbyggnad av nätverksstrukturer mellan dessa högskolor och universiteten måste stödjas. Samarbete med näringsliv och samhälle är väsentligt. Forskningen vid dessa högskolor måste drivas under samma kvalitetskrav som vid universiteten. Alla forskare måste ges förutsättningar för kontakt och erfarenhetsutbyte med kolleger.

Det är tveksamt om sådana förhållanden föreligger vid de flesta av dessa högskolor. Man kan fråga om utbildning vid de mindre högskolorna förmedlad av lärare utan egen forskning är lika bra som utbildning med lärare som är engagerade i forskning i det stora nätverk som finns vid ett fullt utbyggt universitet. När kurserna annonseras ut förutsätts att det är samma kurser som ges vid de stora universiteten som vid de små högskolorna.

Så kan vi komma över på grundutbildningen. Regeringen föreslår besparingar inom högskolornas grundutbildning på 250 miljoner kronor för det förlängda budgetåret 1995/96. Vi tycker att regeringens förslag om minskad per capita-ersättning är fel.

En kraftig rationaliseringseffekt har redan blivit konsekvensen av det nya prestationsinriktade system som infördes av den borgerliga regeringen. En nedskärning av det slag som regeringen vill göra kommer att gå ut över utbildningskvaliteten. Vi vill därför tillföra 340 miljoner kronor för att täcka de av regeringen föreslagna nedskärningarna. Den förra regeringen förstärkte både den grundläggande och den tillämpade forskningen. Carl Tham drar ner på båda.

Tror verkligen den socialdemokratiska regeringen att man kan hålla uppe gällande kvalitetsmål om 100-tals miljoner tas bort från utbildningen?

Carl Tham tillsätter dessutom en forskningsberedning, där näringslivet inte kan komma till tals. Är det möjligen ett återfall i socialistiska tankebanor att man inte vill lyssna på dem?

Regeringen vill också göra besparingar på 100-tals miljoner på de s.k. fakultetsanslagen. Fakultetsanslagen är en viktig förutsättning för att universiteten skall bedriva en god grundforskning. Vi moderater kan inte acceptera detta.

Grundforskning och forskarutbildning är det fundament som sedan skall leda fram till tillämpad forskning och är närmast en förutsättning för att Sverige skall behålla sitt industriella försprång. Vi vill anvisa 157 miljoner kronor för att täcka den minskning av anslagen som Socialdemokraterna förordar.

Hur ser Socialdemokraterna på det här problemet? Är grundforskningen utan betydelse för Carl Thams eventuella visioner om Forskningssverige?

Riksdagen har tidigare beslutat om prestationsrelaterade fakultetsanslag. Detta är en viktig stimulans för god kvalitet och höjer effektiviteten i forskarutbildningen. När nu detta samband bryts av den socialdemokratiska regeringen finns det en stor risk att kvaliteten i studierna försämras. För kvalitetens skull måste det vara en målsättning att nästan alla universitetslärare skall ha doktorsexamen.

Den socialdemokratiska regeringen vill också göra besparingar beträffande forskningsråden och övrig forskningsverksamhet på 238 miljoner kronor och sedan ytterligare besparingar under de närmaste två åren. Självfallet är inte Moderata samlingspartiet med på detta – den största neddragningen av resurser till forskning och högre utbildning i modern tid. Därför föreslår vi att de här summorna skall återföras till universiteten.

Dessa indragningar är alla av den arten att de med nödvändighet kommer att innebära att påbörjade projekt i all hast måste avbrytas. Svåra neddragningsprioriteringar måste göras både i forskning och i utbildning. Vi moderater anser det vara oacceptabelt att dra ner så mycket som man gör. Vilken typ av projekt skall man dra ner på? Eller skall universitetsledningarna gå fram med osthyvelsmetoden och sänka kvaliteten?

Som redan sagts i denna kammare har en kurs vid odontologiska fakulteten kommit på mellanhand. Gruppen får genom Landstingsförbundets agerande sämre möjligheter till anställning än tidigare och efterkommande kurser. Det är naturligtvis viktigt att rätta till sådana olyckshändelser. Det skulle vara bra om Carl Tham, som inte inte längre finns här i kammaren, kunde tala om vad han tänker göra för denna visserligen lilla men diskriminerade grupp.

Till sist litet grand om inrättandet av professurer.

I dag bestämmer ju universiteten och högskolorna själva om de vill inrätta professurer. Detta har varit en viktig del i den decentralisering och avreglering som har ägt rum på högskolans område. En förutsättning för högskolorna är att det finns en fakultet. Nu föreslås att även högskolor utan sådan fakultetsorganisation skall få inrätta professurer. Vi moderater reserverar oss mot det beslutet, eftersom det kan innebära en kvalitetssänkning och en nivellering av professurerna.

Regeringen föreslår även att den själv i händelse av att det rör "nationellt viktiga forskningsområden" skall återfå rätten att inrätta professurer. Men vad innebär begreppet "nationellt viktiga forskningsområden" för Carl Tham? Eftersom det innebär en återgång till centralisering och styrning av högskolan vill vi inte bifalla detta.

Anf. 118 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c)

Herr talman! Vi i Centerpartiet pekar både i vår partimotion och i ett antal kommittémotioner på behovet av en ökad satsning på de små- och medelstora högskolorna. Vi gör det mot bakgrund av övertygelsen om de här högskolornas stora betydelse både för kompetenshöjningen i vårt land och för den regionala utvecklingen. Vi gör denna prioritering trots det statsfinansiella läget – alldenstund vi ser detta som en resursskapande investering, inte som en utgift.

Det är klart – som en del andra talare här har sagt, bl.a. Berit Löfstedt – att det expansionsutrymme som vi i framtiden måste ha inom den högre utbildningen finns vid de små och medelstora högskolorna, inte vid de redan tillräckligt stora universiteten. Dessutom handlar det om en rättvis och rimlig geografisk fördelning av högskoleplatserna.

Vi menar att sådana här överväganden måste vara vägledande inför riksdagens ställningstagande och beslut när det gäller högskole- och forskningsfrågor. Andreas Carlgren pekade i sitt inledningsanförande tidigare i dag på just detta. Det gäller alltså det strategiska vägvalet i dessa frågor.

Jag skall mycket kortfattat utveckla Centerns tankegångar i några avseenden.

Vi menar att alla högskolor skall ha ett nationellt ansvar för grundutbildning. Sedan skall de också ha ett mera specifikt ansvar för sin regions utveckling. Den senare aspekten är mycket viktig. Det är en numera accepterad sanning, det vågar jag nog säga, både nationellt och internationellt att erfarenheten talar för att de här små och medelstora högskolorna har nämnda roll för sin regions utveckling.

I några sammanhang har från olika håll förts fram en tanke om att de mindre högskolorna skulle förändras till en sorts amerikanskt collegesystem, dvs. en postgymnasial utbildning på mellannivå. Jag vill här klargöra att Centern avvisar en sådan tanke. Vi menar att ett enhetligt högskolesystem är helt nödvändigt för kompetensutveckling och kompetenshöjning i hela landet. Ett differentierat högskolesystem skulle troligen leda till en kategorisering, till någon form av A- och B-lag.

De små och medelstora högskolorna har i dag 22 % av landets studenter, men de har bara 10 % av de ekonomiska resurserna. Det är, med förlov sagt, nationellt resursslöseri. Centern menar att en rättvisare fördelning av anslagen är ekonomiskt motiverad när det gäller att tillgodogöra sig de små högskolornas kapacitet.

I det sammanhanget vill jag passa på att lyfta fram Centerns krav på att Mitthögskolan och högskolorna i Växsjö, Örebro och Karlstad på sikt skall ha universitetsstatus. Som ett led i en sådan utvecklingsprocess anser vi att de högskolor som har, eller kommer att få, rätt att ge magisterexamen givetvis automatiskt skall vara berättigade till fasta forskningsresurser, till möjligheten att frivilligt inrätta en fakultetsorganisation samt, som en konsekvens därav, till att inrätta professorstjänster. Vi avvisar således regeringens förslag, att regeringen skall ha exklusiv rätt att utse professorstjänster på de små och medelstora högskolorna. Den rätten skall givetvis tillkomma det enskilda lärosätet

– precis som Hans Hjortzberg-Nordlund antydde i sitt inlägg tidigare i debatten här.

Detta är helt logiskt, mot bakgrund av att vi anser att grundutbildning och forskning hör ihop. Därför föreslår vi ett enhetligt anslag för utbildning och forskning.

För att genomföra dessa utbildningspolitiskt väl motiverade åtgärder föreslår vi också att de minsta högskolorna skall få ytterligare 50 miljoner kronor i en ny anslagspost, utöver vad regeringen har anslagit – detta för att lyfta de här högskolorna till en nivå som ger god grund för att också långsiktigt uppfylla kvalitetskraven.

Vidare vill vi anslå 100 miljoner kronor till forskningsändamål beträffande de mindre och medelstora högskolorna.

I likhet med vad någon här tidigare sade tänker inte heller jag dra i gång en finansdebatt. Avslutningsvis vill jag bara framhålla att de här anslagshöjningarna är finansierade i vårt budgetalternativ för högskoleområdet. De finns redovisade i vår partimotion. Jag ser ingen anledning att i detalj gå in på den saken.

Herr talman! Givetvis står jag bakom de reservationer som Centern har i det betänkande från utbildningsutskottet som vi nu debatterar. Andreas Carlgren har i sitt anförande yrkat bifall till reservation 6. Jag instämmer däri och behöver därför inte upprepa yrkandena.

Anf. 119 PER LAGER (mp)

Herr talman! Waldorfseminariet i Kungälv kämpar för sin överlevnad. I tio år har seminariet försett de fristående, godkända och bidragsberättigade Waldorfskolorna med kompetenta och enligt Skolverkets tillsynsrapporter även behöriga lärare i Waldorfpedagogik. Seminariet står under statlig tillsyn och de studerande kan söka studiebidrag och studiemedel. Ändå ges fortfarande inte ett öre till själva driften av seminariet.

Efter många turer med ansökningar, examensrätt och överlevnadsbidrag – jag behöver kanske inte dra hela historien igen; vi har ju haft detta uppe tidigare här i kammaren – ligger sedan februari i år Kanslersämbetets rapport på Utbildningsdepartementet. I den avstyrks att Waldorfseminariet ges examensrätt enligt högskoleförordningen. I stället görs bedömningen att Waldorflärarutbildningens årskurser 1–7 och eurytmilärarutbildningen bör inordnas i sektorn för kvalificerad eftergymnasial yrkesutbildning, medan bildlärarutbildningen inte alls anses uppfylla kraven.

Tiden går och vad händer? På seminariet i Kungälv är man förtvivlad. Kronofogden har väntat sedan januari, och nu går tidsfristen ut. Värdet som finns att hämta ligger i själva verksamheten och pedagogiken, knappast i seminariets få möbler och materiel, så det blir en mager utmätning. Från och med i sommar tvingas skolan permittera sina 15 lärare, och ett fyrtiotal lärarstuderande lämnas därhän med halvfärdiga utbildningar och studieskulder. Detta är mycket värre. Det är ett slöseri med värdefulla kunskaper och med människors personliga insatser. Det skapar arbetslöshet och därmed också andra problem.

Skolan har gjort allt för att under vägen tillmötesgå kraven på kvalitet och innehåll. Utbildningen har förlängts och anpassats så mycket som själva idén, Waldorfpedagogiken, tillåtit. Att ytterligare förändra utbildningen innebär delvis att man helt enkelt drar undan själva förutsättningarna för den pedagogiken.

Genom att frågan om examensrätt och rätt till statliga bidrag har blivit en sådan långbänksfråga har planeringen av verksamheten och arbetet i skolan utsatts för svåra påfrestningar.

Kärnfrågan är om regeringen vill att Waldorfseminariet skall finnas eller inte. Just nu ligger frågan hos Utbildningsdepartementet. Antingen får man bestämma sig för att ge silkessnöret, eller så får man se till att seminariet får resurser för att klara en normal verksamhet. Man kan inte tala om vikten av pedagogiska alternativ och samtidigt avstå från att ge rättmätiga resurser.

Miljöpartiet de gröna anser att frågan om Waldorfseminariets överlevnad är av stor principiell betydelse. Fristående skolor med beprövad och erkänd alternativ pedagogik måste ges möjligheter att överleva för att vårt ordinarie utbildningssystem inte helt skall tömmas på andra, ofta befruktande och pedagogiska, idéer och inspirationskällor.

Waldorfskolorna har funnits i Sverige sedan slutet av 40-talet och har sedan dess bedrivit en framgångsrik verksamhet. Waldorfseminariet i Kungälv startade för tio år sedan. Hittills har man där drivit verksamheten med hjälp av gåvor, fondmedel, uppdragsutbildningar, elevavgifter, förhållandevis låga löneanspråk och inte minst mycket ideellt arbete. Den här formen av finansiering fungerar inte på samma sätt nu som tidigare, bl.a. på grund av den allmänna ekonomiska situationen i samhället. Risken är stor att de andra Waldorfseminarierna också faller om seminariet i Kungälv läggs ned.

Resultatet av den förestående nedläggningen av seminariet kommer att stå samhället betydligt dyrare än om man i det här läget lyfter bort skulden på 600 000 kronor så som vi i Miljöpartiet begärt i vår motion. Waldorfskolorna ropar efter lärare och det finns alltså ett stort behov av fortsatt utbildning. Det kan väl sägas ligga en logik i att man, om man stödjer Waldorfskolorna och därmed Waldorfpedagogiken, också ger sitt stöd till utbildningen av lärare till skolorna. Jag kan inte förstå hur man annars får tanken att gå ihop. Jag har över huvud taget väldigt svårt att förstå och acceptera den utdragna hanteringen av detta ärende.

Herr talman! I reservation 41, mom. 98, som Miljöpartiet lagt tillsammans med Centern och Kristdemokraterna och som jag härmed yrkar bifall till, har vi villkorat de 600 000 kronorna med att seminariet presenterar en godtagbar plan för att uppnå Kanslersämbetets kvalitetskrav för examensrätt. Jag tycker att det skulle vara mer än till fyllest som underlag för en räddande gest från staten, så att seminariet åtminstone till att börja med, dvs. nu, har möjlighet att klara av sin akuta obeståndssituation.

Nästa steg är givetvis examensrätt och ett kontinuerligt bidrag till driften som ger möjlighet till fortsatt verksamhet.

Som Andreas Carlgren tidigare påpekade måste pengar satsas, om det skall vara möjligt att uppnå den kvalitet som samhället kräver. Bara luft räcker inte ens för den här utbildningsverksamheten.

Waldorfseminariet i Kungälv är alltför viktigt för att läggas ned. Det är märkligt att inte fler protesterar.

Anf. 120 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Herr talman! Frågan om Waldorfseminariet handlar inte alls om seminariet i sig. Jag hör till dem som tycker att om det finns en Waldorfpedagogik i Waldorfskolor, så är det också bra om det finns lärarutbildning för den pedagogiken.

Det handlar om att vi numera har ett enhetligt system för att granska kvalitet och kriterier för att utfärda examensrätt. Skulle vi tumma på den regeln, tror jag att vi skulle hamna i ett moras. Jag vill inte föregripa regeringens behandling. Men tidigare kunde man bevilja överlevnadsbidrag på litet andra grunder, medan vi nu har ett system som de flesta av oss – jag tror nästintill alla – har accepterat när det gäller kvalitetsgranskning och granskning av den ekonomiska basen för en verksamhet. Skulle vi frångå detta system i just detta fall, tror jag att vi skulle hamna i ett moras. Det finns nämligen en rad enskilda högskolor, t.ex. teologiska seminarier etc, där vi skulle kunna göra ett antal insatser. Men jag tror ändå att det är viktigt att hålla fast vid nämnda princip.

Men jag vill på intet sätt föregripa regeringens behandling av frågan, och jag hoppas självfallet att regeringen följer den med uppmärksamhet. Men jag tror ändå att det är viktigt att vi vet vad vi pratar om, och inte tänker att detta bara gäller Waldorfseminariet, för det kan lika gärna handla om kvalitetsbedömning vid en vanlig svensk högskola.

Anf. 121 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Berit Löfstedt, anledningen till att det har uppstått akuta problem är bl.a. att frågan har behandlats i långbänk. Waldorfseminariet i Kungälv har inte kunnat planera sin verksamhet på grund av att hela hanteringen med att få examensrätt har dragit ut så långt på tiden.

Jag tycker att det märkliga är att man godkänner Waldorfskolorna och tycker att de har sitt berättigande, men sedan ger man inte möjlighet för själva lärarutbildningen att fungera.

Som jag sade i mitt anförande går det inte att leva på fonder och bidrag från privata givare i fortsättningen. Det måste till ett stöd från samhället, om de alternativa pedagogikerna skall kunna leva vidare.

Anf. 122 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Herr talman! Jag vill bara säga att jag tycker att Universitetskanslern och Kanslersämbetet gör ett utomordentligt arbete när det gäller att granska underlaget för att ge examensrätt. Det gäller såväl vid Waldorfseminarier som vid enskilda regionala högskolor, mindre och medelstora, i vårt land som exempelvis vill ha rätt att utfärda magisterexamen. Det kan tyckas att det tar lång tid, men arbetet är viktigt, och det

är inget som man får fuska ifrån sig på en kafferast. Jag vill inte rikta någon kritik mot Kanslersämbetet, för arbetet har faktiskt varit ganska svårt.

Anf. 123 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! När man skulle undersöka möjligheten att ge Waldorfseminariet examensrätt, gavs olika tidsfrister. Seminariet planerade sin verksamhet efter detta. Men det tog för lång tid, vilket innebar att en akut situationen uppstod när det gällde ekonomin. Problemet är nu att denna förnämliga utbildning i Kungälv tvingas läggas ned. Det ger följdkostnader för samhället, och jag undrar vem som är beredd att ta ansvaret för dem.

Anf. 124 DAN ERICSSON (kds)

Herr talman! Jag har inget yrkande. Men jag vill ändå ta upp några motioner som behandlas i betänkandet. De behandlar just Östgötaregionen.

Det finns motionsförslag från mig själv, från flera partier och i form av flerpartimotioner, om att utveckla just Linköpings universitet till att på ett tydligare sätt också omfatta Norrköping. En av tankarna är att det skall bli en profilering kring frågor som rör Östersjön – utvecklingen i Östersjöområdet, infrastrukturen, logistiken och inte minst miljöfrågorna – dvs. en profilering i form av ett miljöuniversitet i Norrköping.

Herr talman! Ett steg på vägen, som jag pekar på i min motion, är tillskapandet av en särskild Östersjöakademi. Om detta hade jag en debatt här i kammaren i måndags med utbildningsministern. Beskedet från honom var att han inte var benägen att arbeta för en sådan etablering.

Jag menar att det faktiskt hade varit väsentligare att utveckla just universitetet i Linköping till att också omfatta Norrköpingsområdet och att där bygga upp kompetensen kring Östersjöfrågorna i stället för att, som föreslås i ett kommande betänkande, etablera ett nytt universitet i Stockholmsområdet.

Nu är det inte så mycket att göra åt detta, utan betänkandena har lagts fram. Men jag vill ändå i detta sammanhang ställa en försynt fråga till Berit Löfstedt med anledning av motionerna. Det hänvisas nämligen i skrivningarna till en kommande fördjupad anslagsframställning. Berit Löfstedt känner ju väl till Östgötaregionen och kommer från Linköping. Jag undrar hur hon ser på möjligheten att få en ökad satsning på Linköpings universitet och på tanken om en större tyngd också i Norrköpingsområdet.

Min andra fråga handlar också om detta med en Östersjöakademi och tanken på ett miljöuniversitet. Det skrivs i betänkandet att man med intresse har noterat tankarna i motionen. Därför undrar jag om Berit Löfstedt har några tankar om hur detta intresse kan omsättas i någon sorts praktisk handling i pådrivande syfte. Eller är det så, som antyds, att statsmakterna avhänder sig ansvaret för en sådan utveckling, så att det blir upp till universiteten och andra institutioner att själva jobba med detta? Jag vill gärna höra vad Berit Löfstedt har för syn på detta.

Anf. 125 BERIT LÖFSTEDT (s) replik

Herr talman! Det finns ju flera motioner om utvecklingen av Linköpings universitet. Det finns många bra tankar i motionerna om utveckling av högskolor över huvud taget ute i landet. Vi har i utskottet varit eniga om att vi inte kunde peka ut någon särskild högskola och fick inför nästa års propositioner lägga undan alla dessa förslag. Vad jag också syftade på i mitt inledningsanförande för ett antal timmar sedan var att många motioner innehåller många bra idéer men att de behöver analyseras en del.

Dessutom vill jag säga: Jo, man skall nog vid ett universitet föda en tanke och sedan själv utveckla den ganska långt. Detta är själva tanken när det gäller hur universitet och högskolor skall arbeta i dag. Själv tycker jag att det är spännande med det engagemang som Linköpings universitet har utvecklat och de kontakter som man där har skaffat sig i Östersjöområdet.

I ett betänkande som skall tas upp litet senare och som Bengt Silfverstrand skall diskutera har vi noterat att det över Östersjön finns viktiga relationer mellan flera olika högskolor. Det är viktigt att dessa får leva vidare och att de får stöd.

Anf. 126 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Det är i alla fall bra att Berit Löfstedt ser detta som goda tankar. Man vill nu avvakta litet, men jag hoppas att Berit Löfstedt – som mycket väl känner till universitet i Linköping – kan se möjligheter att utveckla detta i framtiden.

Som det sägs är det också viktigt att man själv utvecklar dessa tankar och kanske blir mer konkret. I detta ligger också att statsmakterna ser var de olika tyngdpunkterna skall läggas. Då har jag fortfarande väldigt svårt att se en etablering av ett nytt universitet som skall handlägga Östersjöfrågor när det faktiskt finns kompetens just i Norrköpingsområdet. Man hade på ett betydligt mer naturligt sätt kunnat utveckla den kompetensen. Vi missar nu ett bra tillfälle, och det beklagar jag. Men vi får, som sagt, hoppas att vi kommer en bit längre nästa år.

Anf. 127 BENGT SILFVERSTRAND (s)

Herr talman! Jag skall i detta anförande något kommentera de avsnitt som rör forskning i utbildningsutskottets betänkande nr 15 samt betänkandena nr 12 om inrättandet av professurer och nr 13 om studiefinansieringen för doktorander.

Även om en mera ingående diskussion om forskningen och forskningens villkor får anstå till den forskningspolitiska proposition som kommer att läggas fram 1996, finns det anledning att göra några principiella kommentarer.

Av statsfinansiella skäl sker vissa besparingar också på anslagen till forskningsverksamhet. Totalt motsvarar minskningen av forskningsanslagen 1,7 % per år fram t.o.m. 1998. Dessa besparingar framställdes av moderaternas förre utbildningsminister som en *lemlästning* av svensk forskning i en interpellationsdebatt här i kammaren måndagen den 15 maj. Det används ganska kraftiga uttryck från moderaternas sida

med anledning av de besparingar som sker både på forskningen och på grundutbildningen.

Uttalandet om lemlästning föranleder två kommentarer. För det första vittnar det om ett mindre väl utvecklat sinne för proportioner och språkets valörer hos Moderata samlingspartiets företrädare. För det andra tillförs svensk forskning i verkligheten totalt sett nya resurser. Det är oerhört grundläggande viktigt att konstatera att det finns kraftig ökade forskningsresurser i samhället. Problemet är att de genom den förra regeringens inrättande av privata stiftelser, som är skyddade från offentlig insyn och demokratisk påverkan genom medborgarvalda organ, starkt försvårar avvägningen mellan olika forskningsområden.

Det handlar alltså inte om grämelse, Hans Hjortzberg-Nordlund, utan det handlar om att vi får sämre förutsättningar att tillgodose de angelägna forskningsområden som flera företrädare för olika partier här har gjort sig till tolk för. Det är det som är problemet. Fåglarna är inte inlåsta, Gunnar Goude, utan dem vill vi släppa fria från buren. Vi vill i verklig mening ha en fri forskning, men eftersom det är samhällsresurser – pensionsmedel och skattemedel – som används för detta vill vi också ha ett ord med i laget när det gäller den övergripande fördelningen av resurserna.

Som bl.a. forskningsråden framhöll vid en uppvaktning hos utbildningsutskottet den 16 mars innebär tillkomsten av forskningsstiftelserna och utvidgningen av EU:s ramprogram för forskning att balansen mellan resurser för programstyrd forskning och resurserna för fri grundforskning redan förskjutits till de senares nackdel. Vi är inte ensamma om att ha den uppfattningen att man nu har råkat ut för ett allvarligt balansproblem.

Vad i första hand Moderaterna nu klagar över, och tyvärr också Folkpartiet och Centern i viss mån, är verkningarna av sin egen politik. Beslutet att privatisera pensionsmedel och överföra beslut från demokratiskt valda organ till privatpersoner har sålunda inneburit en allvarlig snedvridning av resursfördelningen på forskningsområdet.

De privata forskningsstiftelserna förfogar totalt sett över ca 17 miljarder kronor, dvs. stiftelsekapitalet, varav drygt 1,5 miljarder beräknas kunna delas ut fram t.o.m. 1998. Detta ger mig än en gång anledning att understryka att det sammantaget finns starka forskningsresurser i det svenska samhället.

Det finns också anledning att säga att svensk industri just nu satsar mer än någonsin på forskning och utveckling. För att ta några alldeles dagsfärska exempel ligger Ericsson och läkemedelsföretagen i den absoluta toppen. Ericssons forsknings- och utvecklingskostnader är nu mer än dubbelt så höga som investeringarna i fastigheter, maskiner och varor. Drygt 60 % av 1994 års fakturering avsåg produkter som inte fanns för tre år sedan. Detta är naturligtvis positivt, och det säger något om vikten av att ha förmåga till förnyelse och överlevnad i en föränderlig tid.

Problemet är att vi i dag har mindre möjligheter att tillgodose angelägna behov inom grundforskningen på grund av den snedvridning som blivit följden av privatiseringen av pensionsmedlen.

De problem som återstår att lösa är att försöka rätta till de obalanser som har uppstått. Strävan måste vara att åstadkomma en samordning och en samverkan med den övriga statliga forskningspolitiken. Det pågår fortfarande diskussioner och det är möjligt att man är beredd till en dialog, det finns det vissa antydningar om i uttalanden från Naturvetenskapliga forskningsrådet under den senaste tiden. Vi måste se till att vi utnyttjar de totala forskningsresurserna på ett optimalt sätt.

En särskild utredare har också fått regeringens uppdrag att se över hela strukturen för forskningsfinansiering. Den socialdemokratiska regeringen har alltså tagit flera initiativ på detta område.

Herr talman! Med detta yrkar jag avslag på de reservationer till utbildningsutskottets betänkande nr 15 som rör anslag till forskning, och bifall till utskottets hemställan på motsvarande punkter.

I betänkandet UbU12 tillstyrker utskottet regeringens förslag om att ge mindre och medelstora högskolor som saknar egen fakultetsorganisation möjligheter att inrätta professurer efter särskild kvalitetsprövning. Jag vill rätta Erik Arthur Egervärn som sade att regeringen skall utse dessa personer. Det är inte frågan om det. Man inrättar professurerna på vanliga grunder, och innan man fattar beslut om vilka personer som skall få tjänsterna skall de genomgå en särskild prövning.

Utskottet ställer sig också bakom förslaget om att regeringen återigen skall få rätt att inrätta professurer vid universitet och högskolor för att kunna prioritera vissa nationellt angelägna forskningsområden.

De mindre och medelstora högskolorna har fått ökade resurser för grundutbildning och forskning. För att kunna fortsätta uppbyggnaden av kvalitet och kompetens hos dessa högskolor måste vi förstärka den vetenskapliga ledningen. Forskningsanknytningen i grundutbildningen är av avgörande betydelse för utvecklingen av de högskolor som saknar egen fakultetsorganisation.

Det är sålunda kvalitetskravet som motiverar att alla högskolor nu bereds möjlighet att inrätta egna professurer. Självfallet måste dessa beslut föregås av en ingående prövning huruvida den vetenskapliga miljön och kvaliteten inom respektive högskola motiverar inrättandet av sådana professurer. Prövningen sker av Kanslersämbetet eller den nya högskolemyndighet som vi kommer att diskutera och fatta beslut om här i kammaren om några veckor.

Inte oväntat reserverar sig Moderaterna mot beslutet. Det förefaller vara en logisk uppföljning av den minst sagt sparsmakade inställning som moderaterna alltid haft till de mindre och medelstora högskolorna, i synnerhet de mindre. Så sent som för något år sedan återkom moderaterna med sin gamla käpphäst om att nivågruppera högskolevärlden i ett A- och ett B-lag, där de mindre högskolornas verksamhet skulle inskränkas till grundutbildning för att uppfylla det regionala näringslivets behov.

Centern kritiserar i dag tanken på s.k. collegehögskolor. Jag vill då bara erinra om att Centern för något år sedan ställde upp på det scenario som moderaterna skisserade när det gäller kategoriklyvning. Det är bra att centerpartisterna nu har återgått till att bli talesmän och före-

språkare för en utbyggnad av de mindre och medelstora högskolorna, och för att det inte skall föreligga någon sådan nivågruppering.

Moderaterna står nu helt ensamma och isolerade bakom sitt misstroende till dessa högskolor.

Utskottet framhåller att huvudansvaret för forskningens organisation skall ligga på universitetens och högskolornas styrelser. För att kunna säkerställa behovet av vetenskapligt kompetenta forskare inom områden av särskilt nationellt intresse bereds genom utskottets förslag nu möjligheten för regeringen att inrätta professurer inom sådana områden. Ett exempel på sådana angelägna områden är att öka antalet kvinnliga professurer – ett regeringsförslag som riksdagen kommer att behandla om några veckor. Det har inte skett någon förbättring på det området med den struktur som vi har i dag utan det är ett typiskt exempel på områden där vi måste få initiativ från politisk nivå för att det skall ske. Regeringens möjlighet att inrätta professurer inom särskilda områden skall tillämpas restriktivt. Någon grund för påståendena i reservation 2, att förslaget skulle innebära en återgång till ökad styrning och centralisering av beslutsfattandet, finns därför inte.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 2 och bifall till utskottets hemställan.

Slutligen några ord om utbildningsutskottets betänkande 15. Mot bakgrund av det kärva statsfinansiella läget tillstyrker utskottet regeringens förslag att tillfälligt – observera tillfälligt – och i begränsad utsträckning återinföra utbildningsbidrag som finansieringsform för doktorander. Minst 50 % av de medel som lärosätena avsätter för studiefinansieringen inom fakultetsanslagen skall dock avse doktorandtjänster.

Redan 1982 skapades genom riksdagsbeslut möjligheter att inrätta doktorandtjänster som en ny form av studiefinansiering inom forskarutbildningen. Syftet har varit att skapa bättre ekonomiska villkor och en större social trygghet för forskarstuderande. Resurserna för denna forskarutbildning har också successivt byggts ut.

Det bör framhållas att återinförandet av utbildningsbidragen är en åtgärd på kort sikt. I den kommande forskningspolitiska propositionen avser regeringen att återkomma med förslag om ett nytt och mer flexibelt system för studiefinansieringen inom forskarutbildningen.

Låt mig avslutningsvis också konstatera att möjligheten att kombinera utbildningsbidrag med anställning som assistent återinförs.

Herr talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 128 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Herr talman! När det gäller professurerna är vi inte motståndare till att de små och medelstora högskolorna skaffar sig professurer. Det är snarare precis tvärtom. Det är omsorgen om dem så att de inte skall hamna i en B-lagsituation som gör att vi inte tycker att de själva skall inrätta professurer. Att vara solitär professor vid en högskola är en ganska svår roll. Det innebär att man behöver bygga upp nätverk som

är kompetent så att man inte hamnar i en situation med sämre kvalitet än på andra ställen.

Det viktiga som Bengt Silfverstrand berört i sitt inlägg gäller forskningsanslagen. Procentuellt sett är det litet. Men 157 miljoner i fakultetsanslag och 238 miljoner i rådsanslag är inte små pengar för forskningen. Det måste naturligtvis påverka forskningen i hög grad. Var någonstans skall en högskola börja riva ner? Det kommer att bli svåra problem, svåra prioriteringar. Det är inte alldeles säkert att det kommer att gå i den riktning som vi politiker vill.

Det är tur att vi har forskningsstiftelserna som kan komplettera Socialdemokraternas dåliga modell. De här medlen är inga pensionsmedel. Det är löntagarfondsmedel som företagarna har betalat in under många år och som är omvandlade till stiftelser och verkligen gör mer nytta än de politiskt styrda medlen.

Anf. 129 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Herr talman! Jag hävdar med bestämdhet att det är en nedvärdering av de mindre och medelstora högskolorna att inte tro dem om kraften och kompetensen att kunna inrätta professurer. Det skall ske samma kompetens- och kvalitetsprövning som vid alla andra tillsättningar. Det innebär att det blir en ökad resurs på de mindre och medelstora högskolorna. Det ger bättre kvalitet. Vi kommer ett bra steg från den uppdelning i A- och B-lag som Moderaterna i all tid har varit förespråkare för.

När det gäller forskningsstiftelserna och löntagarfondsmedel ingick varje krona oavkortat, som mest 30 miljarder, i pensionssystemet genom att löntagarna hade avstått från löneökningar i förhandlingarna. Det innebär att när man upplöste detta dränerade man detta system. Jag tror ändå att det vid den uppgörelse som träffades 1992 hade funnits förutsättningar för en kompromiss, och man hade i mera demokratiska former kunnat ta en del av dessa medel och avsätta till forskning. Det var faktiskt meningen – jag avslöjar ingen hemlighet när jag säger detta. Nu valde man i stället formen att låsa in dessa pengar i privaträttsliga stiftelser där det inte finns någon insyn. Offentlighetsprincipen gäller inte. Styrelserna utser sig själva. Dessutom har vi ingen möjlighet att avsätta resurser för de områden där samtliga partier gång på gång säger att vi inte får göra avkall på grundforskningen, vi behöver pengarna. Man har alltså försvårat möjligheterna att styra medlen dit de bäst behövs. Det är denna utveckling som forskningsråden nu är oroliga för.

Anf. 130 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik

Herr talman! Stiftelserna ger i själva verket en frihet för forskarsamhället att få medel utan att behöva passera politiska spärrar. Det är fullt kompetenta forskare som sitter i stiftelserna och kan sköta utdelningen av medel. Eftersom det är många olika stiftelser kan demokratin tillgodoses. Jag tror att det är bättre.

Det Bengt Silfverstrand säger om pensionsmedlen är en efterkonstruktion. Det är löntagarfondsmedel, inbetalda av företagarna.

Anf. 131 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Herr talman! Om man av statsfinansiella skäl måste pruta på forskningsanslagen – jag betvivlar inte siffrorna, de är korrekta – och samtidigt har tillgång till 1,5 miljarder kronor och gör en enkel summering av minskningarna och satsningarna, kommer man fram till att forskarsamhället totalt tillförs mycket kraftigt ökade resurser under den period som vi nu talar om. Men så uttrycker Moderaterna och andra oro för att man dränerar grundforskningen. I nästa ögonblick säger man att det är bra att man får de här pengarna. Då säger vi att det är bra att vi har tillgång till starka forskningsresurser. Men vi tycker att man i demokratisk ordning på samma sätt som i fråga om fakulteter, forskningsråd och sektorsorgan skall ha möjlighet att styra resurserna på demokratisk väg där de gör den största nyttan. Det är en snedvridning där som är allvarlig och som hela forskarvärlden uttrycker oro över. Moderaterna är tydligen till freds med att man kunnat välja en klart odemokratisk form, ett unikum i svensk utbildningspolitisk historia.

Anf. 132 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! När det gäller UbU12 har vi accepterat som ett logiskt led i utvecklingen av de nya högskolorna att de skall kunna inrätta professurer efter sedvanlig kvalitetsgranskning. Däremot håller jag inte med Bengt Silfverstrand om regeringens rätt att inrätta professurer. Det är fullt möjligt att kombinera en aktiv jämställdhetspolitik med att inte låta regeringen inrätta professurer. Det går nämligen att göra det via de högskolor och fakulteter som finns. Att nu göra det är att lyfta på en spärr som lätt – minsta motståndets lag – kan leda till att man återgår till ökad centralisering och ökad styrning av högskolan.

Sedan vill jag prata litet om doktorandtjänsterna. Jag hoppas att jag sade i mitt anförande att vi är helt emot att etablera utbildningsbidrag som begrepp igen, och därför har vi också finansierat ytterligare 300 doktorandtjänster.

Att nu föra in utbildningsbidrag i diskussionen om forskningsfinansieringen tycker jag är ett nederlag för riksdagen, ett nederlag för de studerande, ett nederlag för våra ansträngningar att öka antalet kvinnliga forskare och ett nederlag för tilltron till vårt utbildningsutskott och riksdagens beslut att olika forskningsstödjande organ skall ha som sin uppgift att även finansiera doktorandtjänster. Jag tänker speciellt på de forskningsstiftelser som föregående debatt handlade om.

Tror verkligen Bengt Silfverstrand att detta är en tillfällig åtgärd? Kan Bengt Silfverstrand på heder och samvete lova att detta är en tillfällig åtgärd? Hur har Bengt Silfverstrand kunnat acceptera detta efter alla våra gemensamma uttalanden och ansträngningar?

Anf. 133 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Herr talman! Med all respekt för Margitta Edgrens fina insatser när det gäller jämställdhetsarbetet, måste jag säga att de tyvärr inte avsatte de förväntade spåren i den förra regeringens politik. Vi kan bara konstatera att situationen är bedrövlig när det gäller antalet kvinnliga

förskare i förhållande till antalet manliga forskare, och inte minst när det gäller kvinnliga professurer.

Nu kommer det ett förslag som löser de problemen. Men en förändring åt rätt håll sker bara på ett politiskt initiativ. Därför är det här området ett bra exempel på att det i vissa fall, under vissa omständigheter, kan finnas anledning för regeringen att gå in och inrätta professurer. Innehavarna skall sedan utses på vanligt sätt, efter kompetensbedömning. Det skall alltså vara en restriktiv tillämpning. Det finns ingen anledning att hysa oro på den punkten.

Jag tycker inte att man i den här frågan skall ta till överord när det gäller förslagen om att fortsätta med utbildningsbidrag. Det finns så klara markeringar, dels av hur mycket det handlar om, dels av att det är en tillfällig åtgärd. På detta område – även om vi inte vet resultatet eftersom vi ju inte har någon insyn – har man från ett par av dessa forskningsstiftelser talat om att man skall använda en del av sina medel till doktorandtjänster. Det finns alltså åtminstone på det här området ett någorlunda klart besked. Det innebär också att det kommer vissa resurstillskott på det här området.

Sedan utfärdar jag naturligtvis inga löften om när förändringar sker. Vi har alltså att ta oss ur det ekonomiska moras i vilket den borgerliga regeringen försatte oss, och det är först när vi har kunnat komma upp ur det som vi kan börja tala om nya reformer.

Anf. 134 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! En av uppgifterna för de nya forskningsstiftelserna var, Bengt Silfverstrand, att finansiera forskarutbildning. Erkänn det! Det är helt klart och helt tydligt och har funnits med i diskussionen hela tiden. Det är ett faktum som ni socialdemokrater gärna hoppar över. Bengt Silfverstrand och jag har diskuterat att denna övergång – det finns en tidsgräns för utbildningsbidraget – under en period skulle kunna innebära en viss turbulens, men på sikt skulle det finnas tillräckligt många studieplatser tack vare forskningsstiftelserna.

Anf. 135 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Herr talman! Jag har inte hoppat över det faktum att forskningsstiftelserna kommer att avsätta resurser för det här ändamålet. Jag sade, och upprepar det eftersom Margitta Edgren tydligen inte hann med i svängarna, att det var ett av de få områden som vi vet kommer att få vissa resurser, områden som vi är överens om är mycket angelägna.

Det talar ytterligare för det jag sade: Vi vill ha en total överblick, så att vi kan tillföra forskningsresurser till de områden som vi finner mest angelägna. Vi tycker att detta är ett angeläget område, och det är därför vi gör mycket klara markeringar av att de förändringar, som vi nu genomför via riksdagsbeslut, är tillfälliga och begränsade. Det är i alla fall ett tydligt besked om våra ambitioner.

Hade vi haft den här överblicken och de här möjligheterna också när det gäller forskningsstiftelserna i övrigt, kunde vi också ha tillgodosett andra angelägna områden, exempelvis grundforskningen. Då skulle

vi ha kommit undan dessa besvärliga problem som vi nu har att räkna med under i alla fall de närmaste åren.

Anf. 136 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Herr talman! Som jag påpekade i mitt anförande har universitet och högskolor som bedriver forskning och undervisning mycket stora problem. Det gäller t.ex. balansen mellan tillämpad forskning och grundforskning, som utgör ett mycket allvarligt problem. Näringslivet och den offentliga sektorn i Sverige behöver hög kvalitet i den tillämpade forskningen och i grundforskningen, och forskarutbildningen klarar inte av detta.

Jag skall inte upprepa de problem som jag tog upp tidigare. Jag kan bara nämna de yngre forskarnas situation. De saknar totalt forskningsmedel för sin verksamhet. De är helt uppbundna och beroende av handledarna.

Vi har den helt omöjliga tjänstestrukturen, som är unik internationellt sett. Vi saknar rörlighet genom att vi har livstidstjänster på alla viktiga poster vid universiteten. Det gör att ungdomar och kvinnor inte kommer in vid universiteten, och vi får ingen rörlighet.

Vi har naturligtvis också hindren för den tvärvetenskapliga verksamheten, som är så oerhört viktig både på forskningsrådssidan och inom universiteten, där fakulteterna är ett stort hinder.

Nu säger Bengt Silfverstrand att man tar initiativ. Om budgetpropositionen såg ut som Bengt Silfverstrand låter vore det bra. Men inget initiativ alls finns på de här punkterna i budgetpropositionen. Det är förvånande. Jag ställer frågan: Varför finns inte de här stora problemen behandlade i budgetpropositionen?

Anf. 137 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Herr talman! De stora problemen finns behandlade i budgetpropositionen, där vi konstaterar, som jag har gjort i mitt inledningsanförande och i flera repliker, att det totalt sett finns goda forskningsresurser i samhället. Problemet är fördelningen, den snedvridning och obalans som finns mellan grundforskning å ena sidan och tillämpad forskning å andra sidan.

Jag är i stor utsträckning överens med Gunnar Goude om problembeskrivningen. Men det är förvånansvärt att Gunnar Goude mot den bakgrunden så lätt går förbi, närmast i ironiska svängar, de forskningsstiftelser som sitter inne med de här resurserna. Hade vi förfogat över dessa resurser på samma sätt som vi har överblick över de samlade resurserna till sektorsforskning, till forskningsråden och till fakultetsanslag, hade vi också kunnat tillgodose många av de önskemål och krav som Gunnar Goude har fört fram.

När vi nu är överens om problembeskrivningen borde Gunnar Goude litet kraftfullare ta itu med obalanserna och skjuta in sig på de problem som har förorsakats av olyckliga politiska beslut under förra mandatperioden.

Anf. 138 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Herr talman! Jag håller med om att stiftelserna är en djupt olycklig form för organisation av forskningsmedel. Dessutom har vi fått ytterligare 800 miljoner av EU-medel på tillämpningssidan.

Men faktum kvarstår: i budgetpropositionen finns ingen lösning på problemet med den bristande balansen. Det ser vi från Miljöpartiet tydligt, eftersom vi har förslag på hur detta skall lösas. Vi har förslag om grundforskningsavdraget, vi har förslag om ändringar i tjänstestrukturen och vi har förslag om finansiering av de yngre forskarnas verksamhet.

Det finns ingen motsvarighet till de här förslagen i budgetpropositionen. Det gör t.ex. att diskussionen är svår att föra. Det finns inget alternativ från er sida att ta upp och ställa vårt förslag mot. När initiativet nu skall komma från socialdemokraterna tror jag säkert att man behöver mer tid på sig än ett oppositionsparti behöver. Det ligger i sakens natur. Man måste utreda litet noggrannare. Men eftersom det bara föreligger ett förslag, Miljöpartiets, skulle det vara trevligt att höra hur socialdemokratin ställer sig till den typ av förslag som Miljöpartiet har framfört.

Anf. 139 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Herr talman! Den enkla anledningen till att vi inte för några djupgående resonemang om satsningen på den framtida forskningsinriktningen är, som jag också angav i min inledning, att de förslagen kommer i en forskningspolitisk proposition nästa år. Den omfattar en treårsperiod.

Eftersom vi inte närmare har analyserat vidd och vikt av Miljöpartiets förslag, skall jag gärna göra den personliga reflexionen att jag finner många av tankegångarna mycket intressanta och väl värda att närmare fundera på. Det är på flera punkter, som jag uppfattar det, förslag som innebär litet av ett nytänkande som vi självklart kan diskutera.

Men svaret är att det kommer en forskningspolitisk proposition och att beredningen av dessa förslag är i gång. Det är den ena biten.

Den andra biten är att man också har tillsatt en särskild utredare för att se över strukturen för forskningsfinansieringen. Det framgår klart och tydligt av direktiven, som jag utgår från att Gunnar Goude har tagit del av, att vi lyfter fram de här frågorna för framtiden och för Sveriges förmåga att överleva som välfärdsland och industrination. Jag är alldeles övertygad om att vi kommer att få tillfälle att djupare diskutera de här frågorna när det är dags att fatta de viktiga besluten i de här sammanhangen.

Anf. 140 BERTIL PERSSON (m)

Herr talman! Forskning och utbildning är själva nyckelfrågan när det gäller hur det skall gå för vårt land i framtiden. Jag vill ta upp en av de allra viktigaste aspekterna när det gäller att lyckas i fråga om forskning och utbildning. Där går jag längre än mitt eget parti egentligen ställer upp på.

Jag menar att den viktigaste faktorn för en framgångsrik forskning och utveckling är att man skapar tillräckligt stora kreativa massor. Man behöver grupper med många forskare med olika bakgrund som arbetar tätt samman. Det skall vara naturvetare, tekniker och kulturarbetare.

Man kan tala mycket om elektronisk frihet, t.ex. att man säljer en etta i Gamla stan, köper en herrgård i Värmland och sitter vid datorn och forskar. Men det är i människors möten som kreativiteten uppstår. Det är ett faktum som gör att de stora universiteten i dag är de ställen där de nya idéerna föds.

Man kan tycka hur mycket man vill om de små högskolorna, men det är inte där de väsentliga innovationerna görs. Inser man inte detta är Sverige i en bekymmersam situation.

Sverige har halkat efter när det gäller forskning och utveckling. Det har jag talat om länge. Vår kompetens är inte av det snitt som den var vid förra sekelskiftet. Vi har en bred industri i Sverige som nästan genomgående befinner sig i det Percy Barnevik kallar solnedgångsbranscherna eller det som andra kallar de priskonkurrerande branscherna. Det rör sig om uppfinningar från förra sekelskiftet. Vi försöker med låga priser och därmed låga löner att hålla vår verksamhet i gång. Det är telefoner, bilar, kullager, pappersmassa, kanoner, kylskåp – alltihop är gamla produkter.

Det finns enstaka undantag. Ericsson har lyckats hålla sig på topp fortfarande. Men de lever i en tuff bransch. Och vi har läkemedelsindustrin. Jag vill hävda att deras framgångar beror på att de har haft tillgång till en rad forskningsfonder för medicinska ändamål, som politikerna inte kunnat styra. De har haft bättre förutsättningar än andra forskningsbranscher.

De som betraktas som soluppgångsindustrier, vars forskning skall ge oss nya produkter som vi kan sälja för hutlösa priser till en häpnande värld, finns enligt allas uppfattning inom områdena optik, gen- och bioteknik, datakommunikation – kommunikation, inte datorer – miljö- och solarteknik och ren mat. Där är Sverige tunt, tyvärr.

Vi lever i en värld av tuff konkurrens. Den första fungerande datamaskinen hette Besk och stod i Stockholm. Det är en bransch där vi inte är starka i dag. Den första platta bildskärmen gjordes i Göteborg. Den görs i Japan i dag.

De som letar i de databaser våra universitet har är i första hand amerikaner, därefter japaner och sedan svenskar. Bara ett företag som Canon har tolv man ute för att ragga folk genom att leta i de internationella databaserna efter begåvningar att rekrytera. Det finns inga svenska företag som är ute på det viset.

Om man tittar på situationen i dag finner man att 12 % av svenskarna har en längre akademisk utbildning, i USA är de dubbelt så många och i våra konkurrentländer är de fler.

Om man ser på den utbildning som pågår i dag ligger Holland, Danmark och England på en nästan dubbelt så hög nivå som Sverige när det gäller långa, akademiska utbildningar. USA, Japan och Kanada ligger ännu högre.

Att bli civilingenjör i Sverige tar fyra och ett halvt år. Utbildningen är ungefär två år längre i våra viktigaste konkurrentländer. Möjligen är svenskar så pass mycket mer begåvade att det här jämnar ut sig – inte vet jag – men det kan diskuteras.

Vad gäller resurser till civilekonomutbildningen i Sverige är det egentligen bara Handelshögskolan som har resurser av internationell storlek.

Man sade tidigare att man behövde ett universitet per miljon invånare. Nu är viktiga konkurrentländer på väg att få ett universitet per en halv miljon. Vi har sex universitet på 9 miljoner invånare.

Vi missar chansen att skapa en stor kreativ massa genom att koncentrera forskningen och bredda utbudet på de områden där man kan skapa en sådan här kreativ massa. I stället satsar vi på statussymboler som residensstäder. Detta tror jag är en stor fara för Sverige och framtiden.

När man skall återta en ställning som ledande nation i världen på forskning och utbildning handlar det om en elitsatsning. Det kan jämföras med elitsatsningar i hockey, fotboll och tennis. Det handlar inte om arbetstidsreglering, rättvisa, fördelning eller styrning. Tänk på när vi styrde 7 miljarder till energiforskningen. Det kom inte ut någonting av det som kunde säljas till en häpen omvärld. Det handlar bara om hårt arbete och kompetens. Det gäller att skapa förutsättningar för ofta udda personer att arbeta i ovissa branscher där ingen politiker kan se var genombrotten sker. Det handlar om grundforskning. Där behöver vi göra rejäla satsningar. Vi behöver helt enkelt fler universitet i det här landet.

De faktorer som skapar tillväxt i ett land är forskning, utbildning, infrastruktur och livsmiljö. Det är på dessa områden vi har möjlighet att göra någonting för att komma tillbaka i välfärdsligan, där vi har ramlat ner från tredje till sjuttonde plats på litet drygt 20 år.

Per Unckel gjorde en rejäl satsning när det gällde forskningsanslagen. Det var en mycket väsentlig insats. Den var inte tillräcklig, men det är farligt att gå den motsatta vägen.

Vi måste skapa den stora kreativa massan om vi skall få inte bara en utbildning på mellannivå utan också nya genombrott inom nya tekniker. Det är mitt budskap. Vi är ute i en internationell konkurrens. Det är inte fråga om en lokal, intern fördelningspolitik.

Anf. 141 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Med risk att framstå som teknikfientlig vill jag ställa en fråga. Det gäller moderaternas, som jag tycker, nästan magiska bundenhet till detta med informationsteknik, som om den vore en patentlösning på i stort sett alla problem. Eftersom moderaterna ägnar väldigt mycket tid, kraft och energi åt detta vill jag fråga: Talar ni någon gång om informationens innehåll – detta enorma flöde – om kvaliteten, om vad som händer med människorna och om vilka de psykologiska effekterna är? Det har i varje fall inte jag uppmärksammat.

Jag vill också kommentera det som sades om forskning och forskningsinsatser. Ericsson nämndes som ett gott exempel. Det är bra att

Ericsson har kommit långt med sin forskning och att företaget har utvecklats så pass bra. Men frågan är om forskning skall finansieras med löntagarfondspengar och om inte ett företag som Ericsson, som gör miljardvinster, mycket väl kan finansiera sin forskning själv.

Det gjordes också en jämförelse mellan kvaliteten på den akademiska utbildningen i USA och i Sverige. Mig veterligt kan man inte göra sådana jämförelser, därför att kvaliteten är så olika på de akademiska utbildningarna i USA. Den varierar i allra högsta grad.

Anf. 142 BERTIL PERSSON (m) replik

Herr talman! Det är märkligt att man inte kan prata så att det hörs. Vad jag sade var att elektronisk frihet är intressant, men den kan aldrig ersätta människors möten. Det är därför man skall skapa dessa stora kreativa massor.

Jag tror utan tvekan att den informationsteknik vi har är en stor tillgång – särskilt när vi i en framtid har lärt oss hantera den och när vi har fått en struktur på exempelvis Internet som fungerar.

Det är mycket påtagligt att Ericsson är i en tuff bransch. Hälften av vad man säljer i år är produkter som togs fram under det senaste året. Detta visar hur otroligt viktigt det är att forskningen förs framåt.

Det är viktigt att Astra och Ericsson inte är de enda. Vi måste fram i soluppgångsbranscherna, där vi kan få nya företag som tar in stora vinster på nya produkter som är en följd av en kraftfull satsning på grundforskning.

Anf. 143 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik

Herr talman! Jag tror att vi kan vara ganska överens om vikten av att satsa på forskning – både den tillämpade forskningen och grundforskningen.

Det jag ifrågasatte var exemplet. Ericsson framhölls som ett gott exempel i samband med debatten om medel från forskningsstiftelserna. Ericsson är ett företag med mycket stora vinster. I det svåra ekonomiska läget – det brukar moderaterna annars markera – borde dessa företag kunna finansiera betydligt större del av sin forskning själva.

Anf. 144 BERTIL PERSSON (m) replik

Herr talman! Låt mig påminna om ett annat exempel som jag också tog upp: energiforskningen. Vi bestämde oss i Sveriges riksdag i allmän välmening för att lägga 7 miljarder på energiforskning. Dessa miljarder skulle inte få användas till någon forskning som industrin skulle kunna ha någon nytta av. Det hade man heller inte. Man gick rätt i sjön.

Anf. 145 ROY OTTOSSON (mp)

Herr talman! Behovet av såväl högre utbildning som forskning på universitet och högskolor ökar. Det är många som i debatten tidigare pekat på att behovet av en ytterligare ökning är stort. Vi behöver satsa mera på forskning och högre utbildning i Sverige.

Numera finns det också en ganska vidlyftig flora av mindre högskolor utanför universiteten runt om i landet, i huvudsak för utbildningsändamål. Kraven på att knyta forskning till dessa ökar. Prognoser pekar på att denna utveckling kommer att fortsätta.

Det pekar på att tiden är mogen för åtminstone ett nytt fullskaligt universitet i landet – förmodligen två – inom en tioårsperiod. Ser man till geografin, utbildningsnivån och den regionala utvecklingen bör ett första nytt universitet lokaliseras till Sundsvall, vars högskola i dag ingår i ett nätverk med främst Östersund – den s.k. Mitthögskolan. Det är den i särklass största medelstora högskolan.

Ett universitet med Sundsvall som huvudort kan ha en inriktning på miljö och information – soluppgångsbranscherna, som föregående talare pratade om. Det är expansiva branscher inom teknik och näringsliv. Redan nu är såväl naturvetenskap som journalistik profilämnen på Mitthögskolan.

Jag läste så sent som i dag om hur dessa branscher utvecklas. Bara miljöbranschen har i dag en tillväxt på över 10 % om året i Europa. I Sverige är motsvarande siffra 2–3 % för just denna bransch. Det visar att vi släpar efter och att behovet är enormt inte minst när det gäller forskning och utbildning på detta område.

Ett beslut om ett universitet i Sundsvall nu skulle leda till en effektivare och mer rationell kraftsamling av den naturligt pågående utbyggnaden av högre utbildning och forskning i landet.

Några i Miljöpartiet har skrivit en motion om detta. Utskottet har inte velat ta ställning. Man nöjer sig med att hänvisa till de utökade forskningsresurser som man ställt till förfogande för bl.a. Mitthögskolan.

Det är naturligtvis meningslöst att yrka bifall till motionen, men jag förutsätter att utskottet liksom regeringen begrundar frågan och så småningom återkommer med ett förslag i denna riktning.

Anf. 146 ANNA ÅKERHIELM (m)

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motion Ub641 om ett handikappuniversitet i Lund. Det finns två bärande tankar bakom motionen. Motionen syftar dels till en samling av de resurser som redan är spridda i Skåne, dels till en möjlighet för alla handikappade i Sverige att få tillgång till högre utbildning genom modern teknik.

Skåne kan som bekant framhävas i många sammanhang. Tveklöst är det så att det finns en koncentration av kompetens, erfarenhet, forskning och utveckling inom handikappområdet. Lunds universitet och Tekniska högskolan och CERTEC är ett kunskapscenter. Universitetssjukhuset och Rehab Orup är ett annat. Ideon är ett tredje. HADAR i Malmö är ett fjärde, för att bara nämna några.

Utifrån detta faller det sig naturligt att försöka få till stånd en samling som är större än en centrumbildning. Vi vet alla vad en kreativ miljö som bygger på samverkan och kunskapsutbyte kan innebära. Intresset kring utbildning och forskning knuten runt den handikappade och dennes livssituation kan mycket väl bli en kommande svensk spjutspetsverksamhet.

Redan nu har t.ex. HADAR internationellt utbyte, och svensk know-how kan bli en framtida exportvara i form av både kunskap och utvecklade handikapptekniska produkter.

Rehabiliteringsteknik är en snabbt växande marknad allteftersom befolkningen åldras och flera funktionshindrade behöver stöd och assistans. Detta innebär att det skapas en intressant ekonomisk marknad med konkurrens inte minst från USA.

För att uppnå denna dynamik är det viktigt att knyta till sig forskare och lärare. En professur i handikappteknik eller rehabiliteringsteknik skulle lyfta fram detta område som en speciell disciplin, och det skulle i sin tur vara positivt för rekrytering av forskarstuderande och teknikutveckling inom området.

Att det är viktigt kan sammanfattas i följande: Vi har skaffat oss teknik och kunskap för att rädda liv. Nu måste vi fortsätta med att anpassa till livet.

Den andra delen i motionen gäller frågan hur vi skall kunna öka tillgängligheten för handikappade när det gäller att studera vid universitet och högskolor.

Utbildning är en investering i humankapital även för människor med handikapp. Den kan bidra till rehabilitering och integrering i arbetslivet.

Med nya medier och tekniker kan befintliga undervisningsresurser användas bättre. Distansundervisning via modern datorteknik och interaktiv multimediateknik med möjligheter också till socialt samspel ger handikappade studenter tillfälle att delta i undervisning och forskning på villkor som aldrig har kunnat erbjudas tidigare.

Man kan om man så vill bygga ett "Campus", reellt och virtuellt, som öppnar helt nya vägar. Det är en spännande och fascinerande men inte omöjlig tanke.

Det allra viktigaste är att ta all den kraft som finns i modern teknologi och skapa en utbildning som anpassas till den enskilda individens behov, kapacitet och önskemål.

Detta, herr talman, är tanken bakom motionen.

Jag konstaterar att utskottet behandlat motionen välvilligt. Det gläder mig förstås. Det innebär att det finns ett samförstånd kring motionens intentioner som är värt att följa upp.

Anf. 147 EVA PERSSON SELLIN (s)

Herr talman! Anledningen till att jag går upp i den här debatten är att jag vill försöka att fästa kammarens uppmärksamhet på den speciella situation som råder vid en av vår högskolor i landet, nämligen högskolan i Luleå och forskningsresurserna där.

Högskolan i Luleå är den enda högskolan i landet där lärarna utanför det tekniska området varken har tillgång till fakultetsanslag eller forskningsstödjande åtgärder. Förutom den tekniska utbildningen finns i dag tre huvudområden. Det är samhällsvetenskaplig utbildning, där ekonomi ingår, lärarutbildning och musikutbildning. Inom de områdena får man i dag ingenting till forskning.

Hur kan det komma sig att det har blivit så här? Det kan man fråga sig. Jag skall försöka att förklara det. Högskolan i Luleå räknas inte till de mindre och medelstora högskolorna och har därför inte någon del av de forskningsstödjande åtgärderna. Eftersom det finns en teknisk fakultet räknas den i stället till universiteten.

Men Luleås högskola är en högskola och inget universitet. Det innebär att den heller inte får några fakultetsanslag till de andra områdena förutom det tekniska området. Högskolan i Luleå har hamnat någonstans mitt emellan. Forskningsresurserna finns inte där, förutom på det tekniska området. Den har hamnat i kläm när det gäller forskningsresurserna.

Detta har påtalats vid ett flertal tillfällen av andra socialdemokratiska riksdagsledamöter från Norrbotten. Högskolan i Luleå har också föreslagit att den i stället skall kallas Tekniska universitetet i Luleå för att reda ut den förvirring som råder om vad den skall anses vara.

Regeringen anser att forskningen och forskarutbildningen vid de mindre och medelstora högskolorna skall stärkas. Man föreslår också att anslaget för forskningsstödjande åtgärder förstärks. Det tycker jag är bra. Jag hade hoppats att även Luleå skulle haft tillgång till detta.

I många sammanhang framhålls vikten av att högskolans lärare är forskarutbildade. Förutsättningarna för en effektiv forskning utanför den tekniska fakulteten är i dag mycket begränsade vid högskolan i Luleå. Om Luleås högskola skall kunna utvecklas måste det tillföras ekonomiska resurser och forskningsstöd. Det är också nödvändigt att resurser tillkommer om den skall konkurrera med andra högskolor på ett något så när rättvist sätt.

Högskolan i Luleå har stor betydelse för Norrbotten och norrbottningarna. Jag skulle vilja påstå att det är den bästa regionalpolitiska satsning som har skett i vårt län. Flera företag har avknoppats från högskolan. I dag har man ett mycket bra samarbete mellan högskolan, företag, myndigheter och organisationer.

Högskolan har också en väldigt viktig roll i den strukturomvandling som i dag sker i näringslivet i Norrbotten. Den har en mycket viktig uppgift för vidareutbildning av arbetskraften och vidareutveckling av tekniken. Den har givetvis också en mycket stor betydelse för länets ungdomar.

I det nya kunskaps- och informationssamhället kommer utbildningen att ha stor för att inte säga avgörande betydelse för möjligheten att konkurrera. Det gäller såväl för enskilda individer som för företag och organisationer. Det gäller också för kommuner, län, regioner och länder. Norrbottens framtid är i mycket stor utsträckning beroende av vilken tillgång på kunskap och utbildning som finns i länet. Högskolan har här en avgörande betydelse.

Det kan inte råda några som helst tvivel om orättvisan. Högskolan i Luleå har inte tillgång till forskningsstöd utanför det tekniska området. Jag förutsätter att den situation som högskolan i Luleå befinner sig i när det gäller forskningsstödet löser sig i och med den forskningspolitiska propositionen.

Jag ser fram emot den propositionen och lovar att jag kommer att följa frågan med stor nyfikenhet och spänning tills dess den är löst.

Anf. 148 HANNA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Jag tänker inte förlänga debatten så mycket mer. Jag tycker att den har varit lång nog.

Jag vill poängtera två saker som för Vänsterpartiet är väldigt viktiga och som vi inte har talat så mycket om i dag. Det handlar för det första om antagningssystemet till högskolan för folkhögskoleelever. Det är i dag mycket oklart. Vi har tidigare och också nu efterlyst överblickbara antagningssystem. De måste också vara kända för dem som söker från en folkhögskola till en högskoleutbildning.

Det finns en utredning som är tillsatt för det ändamålet, och det är väldigt bra. Men vi vill poängtera att det är ett område som måste bevakas. En utredning är bra, men det beslut som utredningen resulterar i är kanske det allra viktigaste.

Frågan om meritvärderingar och studieomdömen handlar om det viktiga att skapa större rättvisa och en bättre samordning så att elever behandlas på lika sätt oavsett vilken högskola de söker till och oavsett vilken folkhögskola de kommer från. Anledningen till att jag tar upp det är förstås att teorin skiljer sig från praktiken. I teorin fungerar systemet ganska bra, men i praktiken behandlas elever på helt olika sätt.

Det andra som är viktigt handlar om studentinflytande. Det hade jag tänkt tala mycket längre om. Men jag begränsar mig till att säga att det är viktigt för oss i Sverige att sprida det till andra länder som vi samarbetar med. Det sker genom studerandeorganisationer och liknande.

Det har här i dag förts en liten diskussion om EU-medlemskapet och de studerandes inflytande. Vi i Vänsterpartiet har i vår motion krävt att Sverige skall arbeta för att sprida elevdemokrati och studerandeinflytande även inom EU. Anledningen till att Vänsterpartiet gör det är ju att vi i Sverige skulle gå in i EU för att påverka.

Jag hoppas verkligen att det inte bara handlar om lagar och regler eller ekonomi, utan att det också handlar om ett sätt att se på studerande i relationer mellan lärare och elever. Det är en mycket viktig tradition som vi i Sverige i och för sig också behöver förbättra. Men jag vill gärna se att vi diskuterar med andra länder som vi samarbetar med. Det innebär naturligtvis inte för den sakens skull att Sverige eller något annat medlemsland skall ge upp sin suveränitet när det gäller utbildningsfrågor, utan det handlar mer om en social påverkan.

Jag avslutar med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservationer nr 49 och nr 61.

Anf. 149 ULLA LÖFGREN (m)

Herr talman! Socialdemokraterna tar från universiteten och ger till högskolorna. Det är kontentan av utbildningsutskottets betänkande nr 15. Detta drabbar särskilt de två yngsta universiteten i landet, Umeå universitet och Linköpings universitet, vilka ännu inte kan betraktas som fullt utbyggda.

I det statsfinansiella läge som vi befinner oss är det särskilt viktigt att på ett effektivt sätt utnyttja resurserna för att den högre utbildningen och forskningen skall kunna hävda sig i konkurrensen med övriga EU-länders och därmed kraftfullt kunna bidra till utvecklingen av landet. Det gäller inte minst forskningen, där Sverige betalar betydande avgifter till EU och där landets forskare förväntas att i konkurrens med forskare inom EU hämta tillbaka minst det belopp som Sverige satsat.

Den uttunning av landets kompetens som uppstår till följd av förslaget att förstärka de mindre och medelstora högskolorna kan bli ett allvarligt hot mot landets konkurrenskraft inom högre utbildning och forskning. Det behövs i stället en kraftsamling. Det innebär att en fortsatt utbyggnad av Umeå universitet och Linköpings universitet bör prioriteras före en satsning på de mindre och medelstora högskolorna.

Detsamma gäller förslaget om inrättandet av en ny högskola i Stockholm med placering på Södertörn. Jag delar uppfattningen att Stockholmsområdet lider brist på utbildningsplatser för högre utbildning. Men jag menar att en nyetablering måste anstå till dess det finns ekonomiska förutsättningar för att både bygga färdigt de befintliga universiteten och bygga nytt. En annan ordning är varken mer eller mindre än ett svek mot våra yngsta universitet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UbU15 Anslag till högre utbildning och forskning, m.m.
Mom. 1 (program för bred användning av informationsteknik)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
224 för utskottet
68 för res. 1
1 avstod
56 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	139 s, 20 c, 20 fp, 19 v, 16 mp, 10 kds
För res. 1:	67 m, 1 kds
Avstod:	1 c
Frånvarande:	22 s, 13 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Inger Davidson (kds) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 13 (satsning på de mindre och medelstora högskolorna)
1. utskottet
2. res. 6 (c)

Votering:
173 för utskottet
24 för res. 6
102 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	141 s, 6 m, 2 fp, 7 v, 16 mp, 1 kds
För res. 6:	23 c, 1 fp
Avstod:	61 m, 19 fp, 12 v, 10 kds
Frånvarande:	20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 22 (studenternas rättssäkerhet)
1. utskottet
2. res. 15 (kds)
Votering:
288 för utskottet
11 för res. 15
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	141 s, 67 m, 23 c, 22 fp, 19 v, 16 mp
För res. 15:	11 kds
Frånvarande:	20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 27 (särskilda resurser under flera år för grundutbildningen)
1. utskottet
2. res. 18 (fp)
3. res. 20 (kds)
Förberedande votering:
24 för res. 18
11 för res. 20
264 avstod
50 frånvarande
Kammaren biträdde res. 18.
Huvudvotering:
178 för utskottet
22 för res. 18
99 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	141 s, 1 m, 1 c, 19 v, 16 mp
För res. 18:	22 fp
Avstod:	66 m, 22 c, 11 kds
Frånvarande:	20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 39 (besparingar på fakultetsanslagen)
1. utskottet
2. res. 33 (m, v)
Votering:
212 för utskottet
87 för res. 33
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 23 c, 22 fp, 16 mp, 10 kds
För res. 33: 67 m, 19 v, 1 kds
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 98 (bidrag m.m. till Kungälvs Waldorfseminarium)
1. utskottet
2. res. 41 (c, mp, kds)
Votering:
247 för utskottet
51 för res. 41
1 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 67 m, 20 fp, 19 v
För res. 41: 23 c, 1 fp, 16 mp, 11 kds
Avstod: 1 fp
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 106 (anslagsbeloppet under Övriga utgifter inom forskning och forskarutbildning)
1. utskottet
2. res. 49 (v)
3. res. 50 (mp)
Förberedande votering:
20 för res. 49
16 för res. 50
263 avstod
50 frånvarande
Kammaren biträdde res. 49.
Huvudvotering:
218 för utskottet
19 för res. 49
61 avstod
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 65 m, 1 c, 1 fp, 10 kds
För res. 49: 19 v
Avstod: 2 m, 21 c, 21 fp, 16 mp, 1 kds

Frånvarande: 20 s, 13 m, 5 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 116 (besparingar inom nationella och internationella forskningsresurser för budgetåret 1995/96)
1. utskottet
2. res. 54 (v)
Votering:
213 för utskottet
20 för res. 54
66 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 23 c, 22 fp, 16 mp, 11 kds
För res. 54: 1 m, 19 v
Avstod: 66 m
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 118 (översyn av strukturen inom universitetens forskningsorganisation)
1. utskottet
2. res. 57 (fp)
Votering:
277 för utskottet
22 för res. 57
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 67 m, 23 c, 19 v, 16 mp, 11 kds
För res. 57: 22 fp
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 119 (sektorsforskningen m.m.)
1. utskottet
2. res. 58 (v, mp)
Votering:
263 för utskottet
35 för res. 58
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 67 m, 23 c, 22 fp, 10 kds
För res. 58: 19 v, 16 mp
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 120 (tvärvetenskaplig forskning)
1. utskottet
2. res. 59 (mp)

Votering:
283 för utskottet
16 för res. 59
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 67 m, 23 c, 22 fp, 19 v, 11 kds
För res. 59: 16 mp
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 126 (anslagsbeloppet under Medicinska forskningsrådet: Forskning)
1. utskottet
2. res. 61 (v)
Votering:
279 för utskottet
20 för res. 61
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 66 m, 23 c, 22 fp, 16 mp, 11 kds
För res. 61: 1 m, 19 v
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU12 Inrättandet av professurer
Mom. 3 (rätt för regeringen att inrätta professurer)
1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kds)
Votering:
178 för utskottet
121 för res. 2
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 1 c, 1 fp, 19 v, 16 mp
För res. 2: 67 m, 22 c, 21 fp, 11 kds
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 4 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU13 Studiefinansieringen för doktorander
Mom. 1 (doktorandernas studiefinansiering)
1. utskottet
2. res. 1 (c, fp, mp)
3. res. 2 (kds)

Förberedande votering:
56 för res. 1
13 för res. 2
230 avstod
50 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
224 för utskottet
60 för res. 1
13 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 66 m, 17 v
För res. 1: 23 c, 21 fp, 16 mp
Avstod: 2 v, 11 kds
Frånvarande: 20 s, 14 m, 4 c, 5 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 17 maj

TU23 Bilregisterverksamheten
Mom. 1 (bilregisterverksamheten)
1. utskottet
2. res. (v, mp)
Votering:
191 för utskottet
34 för res.
72 avstod
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 6 m, 21 c, 20 fp, 2 v, 1 kds
För res.: 16 v, 16 mp, 2 kds
Avstod: 61 m, 2 c, 1 v, 8 kds
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 6 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds
Lennart Fridén och Ola Sundell (båda m) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 2–4
Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU24 Kommunikationsforskning
Mom. 3 (anslag till Kommunikationsforskningsberedningen)
1. utskottet
2. res. 1 (v)
Votering:
278 för utskottet
20 för res. 1
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 67 m, 23 c, 21 fp, 15 mp, 11 kds
För res. 1: 19 v, 1 mp
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 5 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Mom. 10 (miljöinriktat trafiksystem i övrigt)
1. utskottet
2. res. 3 (mp)
Votering:
282 för utskottet
16 för res. 3
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 67 m, 23 c, 21 fp, 19 v, 11 kds
För res. 3: 16 mp
Frånvarande: 20 s, 13 m, 4 c, 5 fp, 3 v, 2 mp, 4 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras vid morgondagens arbetsplenum.

6 § Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.

Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU14
Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m. (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 150 RUNE RYDÉN (m)
Herr talman! Alla anser säkert att det är en dygd att spara i nuvarande budgetläge. Besparingar får dock inte göras utan analyser av hur de slår på verksamheten, och vi inser säkert att det finns områden där

investeringarna och anslagen behöver öka för att Sveriges konkurrenskraft och produktionsförmåga skall stärkas.

Några sådana tankegångar verkar inte ha funnits med vid regeringens behandling av anslagen till Sveriges lantbruksuniversitet. Sofistikerade och varsamma verktyg som osthyvlar har inte använts, utan det är snarare yxhugget som har varit kännetecknet för behandlingen av SLU. Borta tycks tankar ha varit om att forskning av god internationell standard är av grundläggande betydelse för möjligheten att upprätthålla välfärden och välståndet i Sverige.

Forskning och utbildning av god kvalitet är verksamheter som dessutom behöver långsiktighet och konsekvent målmedvetenhet. Universiteten och högskolorna, och naturligtvis också Sveriges lantbruksuniversitet, måste garanteras en god framförhållning för anpassning och förändring av verksamheten för att kapitalförstöring skall undvikas. Att tvärt avbryta pågående forskningsprojekt är en styggelse och borde inte förekomma. Likväl tvingas SLU till detta.

I det sammanhanget borde SLU ha behandlats på samma sätt som övriga universitet och högskolor. Frågan om SLU:s departementstillhörighet bör enligt min uppfattning behandlas snarast. Personligen anser jag det vara av stort värde för SLU att överföras från Jordbruksdepartementets till Utbildningsdepartementets budget och inte bara till utbildningsutskottets ansvarsområde. Genom överföringen till utbildningsutskottets ansvarsområde har det första steget i denna förändring tagits. Nu, herr talman, är det enligt min uppfattning dags för det andra steget. Det skulle vara intressant att höra vad Socialdemokraternas talesman i den här frågan, Majléne Westerlund Panke, har för uppfattning om detta.

Den besparing som regeringen och Socialdemokraterna har föreslagit för SLU för det kommande budgetåret är på 10 % av anslaget, vilket motsvarar 104 miljoner kronor. Det skall jämföras med att övriga universitet och högskolor under samma budgetperiod får en nedskärning på 2,4 %. Dessutom har Skogs- och jordbrukets forskningsråd föreslagits få en minskning av anslaget med 25 %. Totalt blir nedskärningen på detta sätt 200 miljoner kronor. Det är alltså fråga om ganska avsevärda nedskärningar.

Även om också vi reservanter föreslår besparingar på SLU och Skogs- och jordbrukets forskningsråd tycker vi därför att regeringens förslag till besparingar är alltför drastiska, och vi vill höja anslaget till SLU och anslaget till Skogs- och jordbrukets forskningsråd med 30 miljoner kronor vardera.

Vi reservanter anser att det är speciellt märkligt att regeringen har lagt fram en så stor besparing under det första budgetåret. Det strider också mot den budgetteknik som Socialdemokraterna har tillämpat i andra avseenden, där deras besparingar har varit utomordentligt baktunga. I det här fallet är besparingen utomordentligt framtung.

Man har inte angivit hur anslagsutvecklingen skall se ut fram t.o.m. budgetåret 1998. De uppsägningar som blir följden av det större sparbetinget som SLU har måst genomföra kan då inte ske med den framförhållning som behövs. Det är enligt vår uppfattning angeläget att

samma principer skall gälla för SLU som gäller i övrigt på Utbildningsdepartementets område och att den besparing som nu är ålagd SLU skall gälla för perioden fram t.o.m. 1998.

Även om regeringen anser att SLU är gynnat i jämförelse med andra universitet och högskolor och kanske också i jämförelse med internationella motsvarigheter, borde tankarna ha ägnats åt den alldeles speciella organisationsform som grundforskningen och branschforskningen har vid SLU. Till skillnad från i många andra länder är i Sverige denna forsknings- och utvecklingsverksamhet på ett eller annat sätt knutna till SLU. Näringens egna forskningsinstitut är i många andra länder – jag tänker t.ex. på grannlandet Danmark – välgödda, och vid en jämförelse med dem är SLU och den forskning som bedrivs här inte speciellt gynnade.

Vi borde i stället resonera som så, att när vi nu har blivit medlemmar av den europeiska unionen och när modernäringen för första gången en har fått tillträde till den europeiska marknaden, bör forskning och utveckling premieras för att vi på så sätt skall kunna förbättra kvaliteten och konkurrenskraften på våra jordbruksprodukter.

Herr talman! För att det skall finnas rimliga möjligheter att genomföra de här besparingarna och samtidigt uppnå det examinationsmål som finns för SLU utan att utbildningskvaliteten sänks, måste SLU ges frihet att förutsättningslöst pröva varje enskild verksamhet och besluta om de förändringar som krävs därför. Varken regeringen eller vi i utskottet och i riksdagen skall påverka SLU i det här avseendet. Det var därför vi i utskottet med viss häpnad såg att jordbruksministern försökte dela ut ett fribrev från indragningar av SLU:s verksamheter på en speciell ort. Så får inte en minister agera, även om ministern bor nästan granne med verksamhetsorten, som i det här fallet råkar vara Bispgården. SLU:s styrelse har också bortsett från skrivningen i budgetpropositionen, och det tycker jag länder den till heder.

Herr talman! Jag vill slutligen yrka bifall till reservation nr 2, som jag kommer att begära votering och rösträkning på. Självfallet står vi moderater bakom också övriga reservationer till det här betänkandet.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

6 § (forts.) **Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.** (forts. UbU14)

Anf. 151 MARIE WILÉN (c)

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2, Anslagsbelopp under Sveriges lantbruksuniversitet. Vi står givetvis bakom samtliga Centerns reservationer, men med hänvisning till kammarens arbetsbelastning avstår jag från att yrka bifall till flera reservationer.

Centern anser att regeringen har gjort orimligt stora besparingar på SLU. Man sparar ungefär 7 % på SLU eller 104 miljoner. Därtill kommer att man tar resurser från SJFR och SLF – medel som också i stor utsträckning går vidare till forskning vid SLU. Forskning och utbildning inom områden som rör livsmedel, djurskydd, miljö och naturresurser anses tydligen av socialdemokrater vara mindre viktig än annan forskning och utbildning – detta trots att livsmedelsproduktion, tillgången till en god miljö och hushållning med naturresurser är avgörande för vår överlevnad.

Vi anser att det är av största vikt att utbildningarna inom jord- och skogsbrukssektorn bibehåller en hög standard och att de utvecklas för att möta de nya krav som ställs på näringen när det gäller brukningsmetoder och miljö.

Centern anser också att det i de utmaningar som samhället står inför finns ett tydligt samband med SLU:s verksamhet. De resurser och den kunskap som finns inom SLU kan och måste användas till att intensifiera forskning på många områden, exempelvis om ekologiskt jordbruk och kretsloppsrelaterad verksamhet. Jord- och skogsbruket är också intimt förknippat med miljö- och naturvård, vilket innebär att forskning inom dessa ämnesområden är av största vikt.

Ett annat exempel är att jord- och skogsbruket har stora möjligheter att producera biobränslen. En ökad användning av biobränslen är en viktig del i strävandena att skapa ett kretsloppssamhälle.

Ny teknik behöver utvecklas för elproduktion i samband med värmeproduktion baserad på biobränslen. Andra områden där energiforskningen måste utvecklas är utvinning av energi från exempelvis rötslam och vallväxter. SLU har många viktiga framtidsuppgifter i det svenska samhället.

Den vetenskapliga verksamhet som gäller odlings- och växtförhållandena måste vara spridd över hela landet med hänsyn till varierande växtbetingelser. Det är därför nödvändigt att SLU har försöksstationer och anläggningar över hela landet.

Ur regionalpolitisk synvinkel är det också viktigt att verksamheten är spridd över hela landet. De olika verksamheterna runt om i landet fungerar ofta som en inspirationskälla för den omkringliggande jord- och skogsbruksnäringen. Omvänt fungerar näringen stimulerande för Lantbruksuniversitetets regionala verksamhet.

För utvecklingen inom jord- och skogsbruksforskningen är det alltså mycket viktigt att den regionala verksamheten inte prioriteras ned. Mot bakgrund av det anser Centern att regeringens förslag till besparingar på SLU inte skall genomföras fullt ut. Det är också därför som vi

har reserverat oss och anser att sparbetinget skall minskas med 30 miljoner kronor.

Fru talman! Jag vill också kortfattat beröra Stiftelsen Lantbruksforskning, som ger bidrag till forskning och utvecklingsprojekt som stärker lantbrukets konkurrenskraft och bidrar till att utveckla nya verksamheter. SLF beviljar vanligtvis bidrag till forskningsprojekt som löper över flera år. Många av projekten genomförs, som jag har nämnt, vid SLU.

Utskottets tillstyrkan av regeringens förslag att helt dra in anslaget till SLF innebär att flera angelägna forskningsprojekt inte kan fullföljas. Det finns ett flertal forskningsprogram. Man kan nämna projekt för att finna alternativ till burar vid hönshållning samt miljöinriktade program för ett resurshushållande jordbruk.

Mot denna bakgrund anser vi i Centern att regeringens och utskottets förslag att hela bidraget till SLF skall avvecklas är felaktigt, men med hänsyn till kammarens arbetssituation yrkar jag bifall endast till reservation 2.

Anf. 152 RAGNHILD POHANKA (mp)

Fru talman! Miljöpartiet de gröna satsar i sin budget 254 miljoner kronor mer än regeringen på SLU. Vi satsar även många sköna miljoner på forskningsrådet. Miljöpartiets ställningstagande är helt klart: Det skall inte göras några neddragningar på de här områdena. Det gäller i första hand undervisning och former av ekologiskt skogs- och jordbruk. Miljöpartiets budget innehåller alltså inga nedskärningar!

Miljöpartiet anser att livsmedel skall vara det som ordet anger, dvs. medel för livet. Vi anser att våra båda modernäringar, skogen och lantbruket, behöver utvecklas och förbättras. Vi är på väg i vissa avseenden, men än behöver mycket göras. Det har skett förändringar i skogsbruket – man har slutat med de allra största slutavverkningarna och tar i högre grad naturvårdshänsyn. Men i ett fall som jag känner till skulle en tjäderspelplats sparas – och den sparades också men endast med en liten skyddsridå av träd runt omkring, dvs. storskogen där utanför låg utslagen. Dit kom aldrig mer tjädrarna för att spela!

Trots att det förekommer förbättringar hotar skogsbruket fortfarande växter och djur. Som Roy Ottosson har sagt i en paneldebatt: "Skogsbruket fortsätter att utarma naturen i vårt land. Växter och djur som är akut utrotningshotade åtnjuter inte det skydd de borde. Trots nya internationella avtal, riksdagsbeslut och lagar försvinner urskogar och andra unika naturmiljöer. De nya bestämmelserna har gjorts alltför krångliga, ihåliga och beroende av ersättningar till markägaren."

Genom riksdagsbeslut delas nu pengarna ut i en påse till SLU. Detta är en vällovlig satsning på decentralisering. Men det blir inte alltid som man har tänkt sig. Denna decentralisering leder i SLU:s senaste beslut när det gäller besparingar till en centralisering: Man lägger ned Bispgården i Jämtland för utbildning av skogstekniker och Garpenbergs skogshögskola för forskning och delutbildning av jägmästare. Resultatet blir alltså en centralisering. Detta sker på många områden i dag.

Man trodde att om man delade ut pengarna skulle resultatet bli en decentralisering, men det blir ofta motsatsen.

När det gäller skogs- och lantbruk är det en nödvändighet att förlägga forskning och utbildning till olika breddgrader i Sverige. Skogen runt t.ex. Umeå, dit man vill flytta delar av Garpenberg, har inte alls den mångfald som finns runt Garpenberg eller i södra och mellersta Sverige.

Sedan motioner, utskottsbetänkande och reservationer skrevs har beslut fattats om nedläggning av Skogshögskolan i Garpenberg, varför jag vill stödja men inte yrkar bifall till en s-motion som handlar om att utveckla Garpenberg till ett centrum för ekologisk odling och ett internationellt naturresursuniversitet med regional närvaro. Det är redan ett viktigt nationellt centrum med samarbete med Högskolan Falun/Borlänge, Högskolan Gävle/Sandviken och Solenergiforskningscentrum i Borlänge. Man skulle också få möjligheter att arbeta tillsammans med Vassbo kretsloppscentrum, som är i vardande. Här slår man undan fötterna för ett unikt samarbete inför framtiden.

Vad gör man i Garpenberg? Jo, man har gjort mycket för småskaligt skogsbruk. Man forskar om biobränslen, åkergranar och plantors stabilitet. Man har en speciell, omställningsbar panna för forskning om biobränslen och stora ytor för jordprover. Man har en undervisningsyta på 10 000 kvadratmeter. Värdet uppskattas till 250 miljoner. Man har bedrivit forskning om skogen sedan början av 1900-talet, och vi kan föreställa oss vad det innebär när det gäller provytor och upparbetade forskningsvägar.

Här kommer flera forskarteam som uppvisar goda resultat och som har enastående arbetsvillkor att spräckas. Vid en nedläggning hotas fullt ändamålsenliga lokaler och anläggningar att bli öde, samtidigt som kostnader genereras på annat håll. På andra orter kan man inte ta emot och täcka det här behovet om Garpenberg läggs ner. Man måste bygga ut och utvidga verksamheten.

Det här strider också mot Agenda 21 och sunt förnuft när det gäller resursutnyttjandet.

Jag har följt Garpenberg i mer än 16 års tid. Jag har två barn som har gått på utbildning där. Jag har varit på många utbildningsdagar och har gjort studiebesök. Vår landshövding, tidigare riksdagsledamoten, Gunnar Björk har begärt en omprövning av beslutet, bl.a. på grund av regionala hänsyn. Men det är ändå inte det viktigaste.

Det viktigaste är att man kommer att spräcka den här forskningen. Det är viktigast – även om man skall ta regionala hänsyn och även om det står i glesbygdspropositionen att verk och myndigheter skall ta sitt regionalpolitiska ansvar. Det står inte att de "bör" utan att de "skall". Jordbruksministern har också uttalat det tydligt i en interpellationsdebatt den 16 februari.

Man kan inte nog betona en högskolas betydelse för en region. Skolan har också en viss betydelse för medlemskapet i EU, bl.a. för att den ligger i region 2. Om verksamheten i Garpenberg försvinner, förlorar regionen en av sina viktigaste utvecklingsresurser för att kunna tillgodogöra sig fördelarna av medlemskapet i EU.

Personalen har jag nämnt. Det är ett problem. Anläggningen är suverän. Jag var där senast för tre veckor sedan. Då undersökte jag verkligen anläggningen, eftersom risken för den här nedläggningen fanns. Att lägga ned Garpenberg skulle vara en resursförstöring utan dess like. I Garpenberg finns, som sagt, en undervisningsyta på 10 000 kvadratmeter. Det är fantastiskt hög klass på undervisningsytan och på lokalerna. Det finns en mängd andra fördelar. Det finns elevbostäder. I en gammal herrgård finns t.ex. samlingslokaler. Därför menar jag att man gör ett stort misstag om man lägger ner anläggningen.

Garpenberg är också Sveriges mest jämställda arbetsplats. Där arbetar många kvinnor på en så traditionellt manlig arbetsplats. Det är förvisso överskott på manliga blivande jägmästare. Men på den här arbetsplatsen råder jämställdhet. De har fått utmärkelser för sin jämlikhet från kommunen och länet. Det här är ett ganska tydligt tecken på att man vill ha en jämställd arbetsplats. Vi har svårt att få igenom det på andra ställen. Jag hoppas nu bara att den omprövning som landshövdingen vill göra kommer att få någon effekt.

Anf. 153 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Fru talman! Betänkandet behandlar såväl anslag till SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, som till SJFR, Skogs- och jordbrukets forskningsråd. Jag nöjer mig med att koncentrera mig på SLU.

De övergripande målen för SLU är att genom utbildning, forskning och information öka kunskaperna och förutsättningarna för en varaktig och effektiv biologisk produktion. Förutsättningarna för att denna skall kunna bedrivas och utnyttjas skall också öka. Givetvis skall SLU själv bestämma hur verksamheten vid universitetet skall organiseras. Besparingarna på Lantbruksuniversitetet är mycket hårda. De kommer att medföra stora ingrepp i SLU:s verksamhet. Jag uppfattar det så att trots att fast beräkning inte föreligger för SLU ända fram till 1998, får det inte bli ytterligare sparbeting. Det klarar inte SLU:s verksamhet. Det skulle leda till oro för såväl verksamheten som personalen. Jag tycker att den socialdemokratiska regeringen på något sätt missar SLU.

Vi skall i vårt land tillsammans med andra länder ta oss från ett resursslösande samhälle till ett uthålligt kretsloppssamhälle. Vi är på väg in i ett kunskaps- och informationssamhälle. Informationstekniken är positiv för landsbygdens utveckling. Det går lika bra att bo på landsbygden och samtidigt vara ledande i landets utveckling. Vi måste finna en balans på arbetsmarknaden.

En viss del av anslagen till SLU och SJFR bör öronmärkas i syfte att få en utveckling av ekologiskt lantbruk och biologiskt fullvärdiga livsmedel. Lantbruket kan bl.a. av hälso-, miljö- och beredskapsskäl inte jämställas med andra näringar. För ett lands medborgare är fullvärdig mat en grund till god hälsa. Ekologiskt anpassade metoder för odling och förädling är långsiktigt hållbara. Riksdagen har satt upp ett mål om att 10 % av åkermarken skall odlas ekologiskt år 2000. Vi kristdemokrater vill inte låsa fast denna procentsats utan vill nå mycket längre. Vi ser dock positivt på att detta krav äntligen fått acceptans i riksdagen.

Fru talman! En andra våg av ekologiska produkter är på väg in på marknaden. Som komplement till de ekologiska basprodukterna kommer vidareförädlade produkter från charkuterier, konserverade och frysta grönsaker, saftade och syltade bär och ett utökat spannmålssortiment. Flera slakterier, stycklokaler, kvarnar, mejerier, bagerier och butiker har sökt auktorisation hos KRAV för att hantera och förädla ekologiska produkter.

Utvecklande forsknings-, innovations- och försöksverksamhet skall enligt vår mening fördelas efter den samhällsnytta som kan nås i form av förbättrade odlings- och djurskötselfrågor. SLU är inne i en kraftig och ensidig neddragning av tillämpad forsknings- och försöksverksamhet.

Över huvud taget kan vi inte handskas så vårdslöst med forskningsfrågorna som det föreliggande förslaget gör. Forskningen är långsiktig. Om staten inte vidtar åtgärder av långsiktig karaktär, kommer det inte att finnas en neutral och obunden rådgivnings- och försöksorganisation tillgänglig för alla näringsutövare. Hur skall då kunskapsöverföringen mellan staten och näringsutövarna ske? Helhetssynen är då i fara, eftersom man inte kan ta för givet att handeln och branscherna skall prioritera samhällsnyttan.

Det krävs mycket av forskning för att ta ansvar för kretsloppsfrågorna. Stöd till miljöinvesteringar och satsning på bioenergi och resurshushållande system är en förutsättning för att flytta positionerna framåt vad gäller kretsloppstänkandet.

Fru talman! Sveriges medlemskap i EU innebär att vi skall samordna vår politik på livsmedelsområdet med EU:s jordbrukspolitik. Utformningen är en överlevnadsfråga för hela den svenska kulturbygden. En tredjedel av den svenska livsmedelsproduktionen sker i Västsverige, och den utgör en mycket stor andel av industrisysselsättningen i Skaraborg.

Kristdemokraterna har ambitionen att skapa ett miljövänligt, konsumentinriktat och konkurrenskraftigt jordbruk. Vi tycker att man bättre skall ta till vara den kompetens som finns i Västsverige. En grupp av oss kristdemokrater har en motion i den frågan. Vi pekar på att Västsverige som svarar för en tredjedel av produktionen oavsett produktionsgren i dag bara får 3 % av SLU:s medel. Detta tycker inte vi är ett bra sätt att ta till vara kapaciteten och åstadkomma ett bra europeiskt utbyte. Samtidigt som SLU får för litet att röra sig med är det logiskt att konstatera att fördelningen inte är uppbyggd för att ge bästa möjliga effektivitet, med tanke på vad Västsverige kan tillföra och tillför.

Jag står bakom kristdemokraternas reservationer men avstår för tids vinnande från att yrka bifall till dem.

Anf. 154 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)

Fru talman! Utbildning och forskning är nyckeln till den port som öppnar sig mot framtiden. Nya kunskaper och ny kompetens inom alla näringar är i dag kanske mer än någonsin tidigare nödvändiga för en bred och framgångsrik utveckling i vårt land. Om detta torde det inte

råda några meningsskillnader i Sveriges riksdag, vilket framkom i föregående debatt.

Tyvärr är Sveriges statsfinansiella läge sådant att vi i dag inte kan följa upp denna insikt om forskningens betydelse med den ekonomiska satsning som vi väl allra helst skulle vilja göra.

Vi skall i dag fatta beslut om utbildningsutskottets betänkande om anslag till Sveriges lantbruksuniversitet m.m. i vilket vi socialdemokrater delar regeringens uppfattning om i dagsläget nödvändiga kraftiga besparingar på detta universitet liksom på Skogs- och jordbrukets forskningsråd och på stödet till kollektiv forskning.

Jag vill i detta sammanhang betona vikten av att riksdagen är klar över den roll som tilldelats varje universitet och högskola vid användandet av tilldelade medel. Med de beslut om avreglering av universitetens och högskolornas verksamhet som riksdagen har fattat följer ett ökat ansvar för universitet och högskolor vid fördelning och utnyttjande av de tilldelade medlen. Detta gäller naturligtvis även Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

Därför hemställer vi att riksdagen avslår samtliga motioner som yrkar att riksdagen skall uttala sig om SLU:s fördelning av medel, både vad gäller forskningens organisation och lokalisering. Riksdagen bör kunna utgå från att SLU strävar efter att uppnå de mål som riksdagen har uppställt för dess verksamhet, och att man också strävar efter en så ändamålsenlig verksamhet som möjligt. Detta gäller naturligtvis även verkamheten vid Bispgården, som nämns i regeringens proposition.

Fru talman! Som jag inledningsvis sade delar vi regeringens uppfattning att kraftiga besparingar på anslaget till Sveriges lantbruksuniversitet är nödvändiga i dagens statsfinansiella läge. Vi vill dock i sammanhanget göra några icke oväsentliga påpekanden.

De högskolor och universitet som lyder under Utbildningsdepartementet får också vidkännas besparingar på såväl grundutbildning som forskning. Beräknat på det närmast följande budgetåret är dessa emellertid procentuellt avsevärt mindre än de besparingar som nu föreslås för Sveriges lantbruksuniversitet, som sorterar under Jordbruksdepartementet.

Enligt vår mening skulle verksamheten vid SLU gagnas av att regeringen redovisat en samlad syn på den högre utbildningen och forskningen, gemensam för de båda departementen.

Vi inser att det här framlagda förslaget kommer att medföra stora ingrepp i SLU:s verksamhet, men då det inte för SLU förekommer någon beräkning för en samlad besparing fram t.o.m. 1998, vilket är fallet för de universitet och högskolor som finns inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde, uppfattar vi det som att ytterligare sparbeting för tiden fram t.o.m. 1998 inte kan komma i fråga.

Vi delar regeringens uppfattning även när det gäller kraven på besparingar på Skogs- och jordbrukets forskningsråd, liksom vi delar dess uppfattning vad gäller minskat stöd till kollektiv forskning.

Vad gäller bidraget till kollektiv forskning och då till Stiftelsen Lantbruksforskning vill vi anföra följande.

Stiftelsen Lantbruksforskning är LRF:s och lantbrukskooperationens gemensamma organ. I den forskningspolitiska proposition som den borgerliga regeringen framlade 1993 anfördes att den mer produktionsinriktade försöksverksamhet till vilken Stiftelsen Lantbruksforskning faktiskt hör i allt högre grad borde finansieras av näringen och på sikt helt finansieras av respektive bransch. Denna uppfattning föranledde ingen erinran från riksdagen.

Vad vi förstår är denna förändring förberedd inom näringen. I dagens statsfinansiella läge anser vi att det är dags för denna förändring.

Fru talman! Jag vill med hänvisning till det anförda yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 155 RUNE RYDÉN (m) replik

Fru talman! Majléne Westerlund Panke säger att den avreglering av högskolan som har skett leder till ett ökat ansvar för de enskilda enheterna, bl.a. för hur medlen används, men också för hur man lokaliserar sina olika verksamheter, och att det gäller alldeles speciellt SLU.

Jag tycker det var ett utomordentligt välgörande och klargörande inlägg i det avseendet. Då vet vi att man inte från ministerhåll kan gå in och ange att en viss ort skall vara kvar inom SLU:s verksamhetsområde. Det ankommer enbart på SLU:s styrelse att fatta dessa beslut sedan rikdagen har fastlagt ramarna. Det tycker jag var bra och välgörande.

Sedan tog Majléne Westerlund Panke också upp det statsfinansiella läget. Hon nämnde att vi alla måste hjälpas åt med att spara på statens utgifter. Det är alldeles riktigt. Vad vi från oppositionens sida har reagerat mot är att besparingen på SLU är utomordentligt framtung. Man tar det här stora yxhugget nu, direkt, utan att se till hur besparingen skall kunna läggas ut under en period på kanske fram till 1998.

Även på den punkten fick jag ett klargörande som innebär att SLU fram t.o.m. 1998 inte skall få vidkännas några ytterligare besparingar, och att man därför kommer att kunna bli litet mera jämställd med övriga universitet och högskolor.

Jag hoppas att jag har tolkat rätt på den punkten.

När det gäller Stiftelsen för lantbruksforskning, där det rör 40 miljoner kronor, vill jag bara säga att det i och för sig är riktigt att näringen så småningom kan överta dessa forskningsanslag. Men att hugga av dem från den ena dagen till den andra innebär att man sätter många forskningsprojekt i knipa och att de inte kommer att kunna fullgöras. Det hade kunnat lösas betydligt bättre och effektivare på ett annat sätt.

Anf. 156 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! När det gäller SLU och de forskningsråd som hör till universitetet uttryckte Rune Rydén att vi gör väldigt drastiska nedskärningar. Han jämförde det hela med ett yxhugg.

De siffror Rune Rydén använde i sitt inledningsanförande är väl korrekta. Lantbruksuniversitetet får vidkännas nedskärningar på 10,4 %, när motsvarande siffra för övriga universitet ligger på strax över 2 %. Men när man ser vilket yrkande Moderaterna har rör det sig

om en skillnad på endast 30 miljoner kronor. Då måste gränsen för yxhugg gå någonstans mellan 8 och 10 %.

Jag tycker att det är att använda litet för drastiska ord när det är så liten skillnad.

Anf. 157 RUNE RYDÉN (m) replik

Fru talman! "Drastiska ord" – ja, men det är på marginalen som det är väldigt avgörande *hur* besparingarna görs. 30 miljoner kronor är avgörande för om verksamheter behöver läggas ner från den ena dagen till den andra eller om man kan fasa ut på lämpligt sätt. Det är där som vi i oppositionen är emot regeringens sätt att lägga besparingar.

Man har inte gjort så här på något annat område. Så har man framför allt inte gjort inom Utbildningsdepartementets område. Varför då hugga på detta sätt mot Jordbruksdepartementet och SLU?

Det kan misstänkas att man har en förutfattad mening om SLU:s verksamhet. Jag hoppas dock att det inte är rätt tolkat.

Anf. 158 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Jag tror inte att vi skall se detta på det sättet att man skulle ha en missriktad syn på verksamhetens innehåll när det gäller SLU. Vad det i stället är fråga om är besparingar på grund av det statsfinansiella läge som vi nu befinner oss i.

Jag är övertygad om att vi, om det statsfinansiella läget hade varit annorlunda, inte skulle ha haft denna besparingsdebatt här i dag. Då hade vi kanske i stället haft en debatt om helt andra satsningar ekonomiskt. Tyvärr befinner vi oss inte i den situationen i dag, och det är jag den första att beklaga.

Anf. 159 MARIE WILÉN (c) replik

Fru talman! Majléne Westerlund Panke nämnde inledningsvis vikten av nya kunskaper och kompetens och sade att det är nyckeln till framtiden. Även universitetens roll och mål togs upp.

Det som är så svårt att förstå är just vad det är som gör att så mycket mera skall sparas på SLU än på de andra universiteten och utbildningarna.

Nya kunskaper och kompetens är nyckeln till framtiden också rörande de områden som SLU arbetar med. Det handlar då om livsmedelsproduktion, miljö och hushållning med naturresurser. Men det här är ämnesområden som jag inte kan se att det är mindre viktigt att satsa på jämfört med andra. Därför frågar jag: Varför gör man särskilt kraftiga besparingar på just nämnda verksamhet?

Anf. 160 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Som jag betonade i mitt huvudanförande hade det nog gagnat Lantbruksuniversitetet om regeringen hade presenterat en samlad syn på besparingarna när det gäller universitet och högskolor. Tyvärr har det inte varit så.

Anf. 161 MARIE WILÉN (c) replik

Fru talman! Jag får inte svar på min fråga om varför man skall spara särskilt mycket på områden som rör miljö, livsmedelsproduktion och naturresurser, och det tycker jag är tråkigt.

Det är konstigt att man gör så olika prioriteringar på olika forsknings- och utbildningsområden och att man gör det på nämnda sätt.

Sedan vill jag nämna Stiftelsen Lantbruksforskning, som man bara kapar av och tar bort resurser för. Detta spelar roll också för andra beslut. Jag nämnde ju tidigare det projekt som gäller burhönsen. Det kan förefalla vara ett litet projekt. Men riksdagen har faktiskt fattat beslut om att alla höns skall vara ute ur sina burar den 1 januari 1999. I dag är det problem i det avseendet. Man har inte löst forskningssidan.

Att man gör en så kraftig besparing och tar bort pengarna omedelbart får alltså konsekvenser längre fram på andra politikområden.

Anf. 162 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Beträffande bakgrunden till de medel som finns för kollektiv forskning är det ju inte så att vi hugger av alla bidrag till kollektiv forskning. Vad vi tar bort är de 40 miljonerna till Stiftelsen Lantbruksforskning. Pengarna tillkom ju i samband med det livsmedelspolitiska beslutet 1990. Då försvann de s.k. inomramsmedlen och ersattes av de här pengarna som en kompensation. Men redan då betonades att det inte var pengar som varade för evigt, utan så småningom skulle en utfasning ske. Branschen och näringen skulle själva ta hand om medlen.

Såvitt jag förstår efter samtal med branschens organisationer har man varit förberedd på detta. Man har kommit ganska långt t.ex. när det gäller att ta ut en avgift på produktionen inom näringen för att täcka upp medlen i fråga. Jag tror att jag kan lita på de uppgifterna.

Jag tror därför att man kanske inte behöver vara så mycket av domedagsprofet när det gäller de här projekten. Jag är övertygad om att detta löser sig.

Anf. 163 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Fru talman! Vilket ökat ansvar blir det när man lägger ner en decentraliserad uppbyggnad? Både Bispgården och Garpenberg har hela tiden, utan anmärkning, haft ett stort ansvar för sitt område.

En forskning som branschen skall betala blir en styrd forskning. Grundforskningen måste åtminstone vara statligt finansierad. Jag vet att branschen redan i dag på många håll finansierar en hel del forskning. Stora finansierar t.ex. i Garpenberg när det gäller stabilitet hos plantor. Sådant förekommer alltså redan i dag. Det är bra, för då kan man forska på områden där hjälp behövs. Men grundforskningen är något helt annat. Den måste staten till största delen stå för.

Vidare måste vi betänka att skogen ger 75 miljarder per år i exportvinster. Och då skulle man inte ha råd att satsa några futtiga miljoner! Jag tycker att man måste ha litet relation både till nyttan av forskning när det gäller friska livsmedel och en bra miljö i skogen och till att den här branschen finansierar sig själv tusentals gånger om. Det är

alltså mycket märkligt att man just beträffande våra största exportinkomster skall dra ner.

Anf. 164 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! I fråga om grundforskningen står staten för det största bidraget, och kommer så att göra.

Forskningsbidraget till Stiftelsen Lantbruksforskning stöder en helt annan typ av forskning. Man kan säga att det gäller forskning som är direkt kopplad till näringens produktivitet. Därför kan man tala om tillämpad forskning. Denna forskning är det alltså meningen att branschen och näringen själva i större utsträckning skall ta ansvar för. Vi anser att det är läge att göra denna förändring nu.

Anf. 165 RAGNHILD POHANKA (mp) replik

Fru talman! Jag vet att forskare gärna i hög grad vill ha även tillämpad forskning av skogsbolagen, LRF osv., och det är inget fel i det. Men om man släpper den här forskningen från staten kan det bli en väldigt styrd forskning. Vi kanske inte får veta vad vi behöver veta i de här frågorna. Det behöver verkligen satsas här. Vi vet ju att naturen är mycket förorenad, att livsmedel orsakar allergier och att skogen på sina håll dör till följd av försuring. Det finns ju nästan inga gränser för hur mycket man skulle kunna, och även behöva, satsa här.

Att staten satsar utgör inget hinder för branschen när det gäller att för framtiden utöka forskningen.

Anf. 166 EVA ERIKSSON (fp)

Fru talman! I ett antal motioner till det betänkande som vi nu behandlar har det yrkats på ett antal tillkännagivanden om ändrad regional fördelning av SLU:s resurser för forskning och utbildning. Samtliga av dessa motioner har avslagits.

Utskottet pekar dock i betänkandet mycket riktigt på framför allt behovet av tvärvetenskaplig forskning inom den inriktning som hänvisas till naturresursernas användning och forskning för en bättre miljö. Utskottet anför vidare att forskningsinsatserna måste styras och att krav måste ställas på omsorg om miljön i vid bemärkelse. Forskningsstrategin måste vara tvärsektoriell för att göra det möjligt att lösa olika miljöproblem. Det framtida odlingslandskapet måste ge förutsättningar för en biologisk mångfald och ett öppet och varierat landskap, rikt på naturvärden. Det är bra att utskottet formar betänkandet på detta sätt.

Men neddragningarna på lantbruksforskningen kan ge negativa effekter, om inte den kunskap och kompetens som byggts upp stärks vid de enheter där en snabb utveckling under senare tid har skett på dessa forskningsområden.

Fru talman! Jag vill i detta hänseende hänvisa till Folkpartiets motion som behandlar Skara som ett lantbrukspolitiskt utvecklingscentrum. En tredjedel av den svenska livsmedelsproduktionen sker i Västsverige i dag, och ett flertal huvudkontor för livsmedelsföretagen är placerade i Skaraborg. Livsmedelsindustrin dominerar industrisys-

selsättningen. Denna koncentration av kunskap och kompetens kommer att få en stark ställning i EU-samarbetet.

Vid SLU i Skara kan man skapa nätverk med universitet och högskolor i hela Europa, där forsknings- och utvecklingsarbetet om jordbruk kan ske inom både ekonomi- och miljöområdena.

Med dagens IT-teknik ges olika universitet och högskolor i regionen nya möjligheter att samverka när det gäller forskning, grundutbildning, information och fortbildning.

För att klara regeringens ambitioner om ett miljövänligt, konkurrenskraftigt och konsumentinriktat jordbruk bör man ta till vara den kompetens som finns i den västsvenska regionen och i Skaraborg. Lantbruksuniversitet med lantbruks- och veterinärforskning, livsmedelsföretagen med utbildningskapaciteter som Farmek Analycen samt högskolan i Skövde med specialitet på ADB och företagsledning är ytterligare resurser som bör tas till vara.

Dessutom sker i Västsvenska Lantmäns regi utveckling och produktion av alternativa bränslen samt utveckling av etanol och andra alternativa användningar av jordbruksgrödor som industriråvara.

Folkpartiet föreslog därför att regeringen med utgångspunkt från de kompetenser och erfarenheter som finns i regionen skulle utreda formerna för hur den forskning och utveckling som i dag pågår och som också planeras vidare skulle kunna stärkas för hela det svenska samhället och naturligtvis också för den västsvenska regionen.

Vi pekade också på att en tänkbar plattform kunde vara det nybildade Agro Väst, där samverkan i dag sker mellan lantbruket och livsmedelsbranschens företag, SLU och regionens högskolor samt de regionala myndigheterna. En sådan satsning skulle också stärka det kontaktnät som redan i dag finns med många europeiska forskningsinstitutioner. Därigenom skulle man öka förutsättningarna att få del av de finansiella resurser som finns i EU:s forsknings- och utvecklingsfonder.

Fru talman! Med all respekt för SLU:s fristående funktion är min uppfattning att utskottet i sin roll som ansvarigt starkare borde ha understrukit vikten av att befintliga starka regionala resurscentra utvecklas och att den samlade kompetensen kommer samhället till del. I tider av besparingar och nedskärningar är detta viktigare än någonsin. Allt handlar inte om pengar.

Besparingarna inom SLU kan få konsekvenser. Riskerna är stora att ambitionen inom jordbrukets forskning och den förändring som måste ske inom jordbruksnäringen mot ett miljövänligare jordbruk för ett samhälle i ekologisk balans inte kan uppfyllas. Därför är det viktigt att man tar till vara de kompetenser, den forskning och utveckling som i dag redan finns i Sverige.

Med detta inlägg och ett understrykande av vikten av att inte bara se till nedskärningarna och pengapåsen utan också vikten av att se till den kompetens som finns i vårt land yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.

Anf. 167 GUNNAR GOUDE (mp)

Fru talman! I en motion som behandlas i socialutskottets betänkande uppmärksammas problemen med amalgam som tandfyllnadsmaterial. Det är många som har svåra besvär av amalgamfyllningar. Svårigheten att få gehör för rimliga krav på hjälp med amalgamsanering har varit mycket stor och är så fortfarande.

Tandvårdsskadeförbundet har drivit frågan en längre tid. Det finns kliniker som kan erbjuda hjälp till personer med besvär av amalgam, t.ex. amalgamenheten vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Deras verksamhet har uppmärksammats av Tandvårdsskadeförbundet, som rekommenderar andra landsting att starta motsvarande verksamheter.

Svårigheterna att få gehör för sina krav är stora, inte bara för dem som är drabbade utan också för dem som arbetar inom vården, t.ex. läkarna vid amalgamenheten.

Den del av motionen som hänvisats till utbildningsutskottet gäller emellertid inte denna fråga, utan frågan om behovet av ett metallbiologiskt centrum. Därmed sätts amalgamfrågan in i ett större sammanhang.

Ytterst handlar det om människans miljöförstörande verksamhet. Det moderna industrisamhället har under flera decennier ökat sina utsläpp av tungmetaller i omgivningen genom sopor, avfall, användning av kemikalier i jordbruk, industri och hushåll, industrins utsläpp till luft och vatten, användning av fossila bränslen osv.

Vi vet sedan länge att en överexponering av tungmetaller ger skadliga effekter på levande organismer. Det gäller bly, koppar, kadmium etc. och naturligtvis också kvicksilver – den metall som används i amalgam.

Laboratorieförsök visar att metylkvicksilver radikalt ändrar cellens livsbetingelser med direkt påverkan på själva proteinsyntesen. Epidemiologiska undersökningar visar ett tydligt samband mellan förhöjda kvicksilverhalter hos gravida och den mentala utvecklingen hos barnen till dessa mödrar. Dessa undersökningar handlar om det kvicksilver som modern tar upp via födan, huvudsakligen fisk. Socialstyrelsen avråder också gravida från att äta fisk från svenska insjöar, just på grund av kvicksilverhalterna. Man känner inte exakt till de fysiologiska förändringarna. Man vet inte heller i detalj hur olika tungmetaller samverkar vid olika typer av skador. Men man vet att samtidig exponering av flera olika tungmetaller kan ge skador som var och en enskilt inte skulle ge vid samma dosering.

Metallbiologiskt centrum i Uppsala är en samarbetsorganisation för forskare inom en rad olika discipliner – forskare som alla arbetar med tungmetallers biologiska effekter. Med hänsyn till bl.a. amalgamfrågans framtida lösning är ett sådant centrum viktigt. Men det har förvisso en större uppgift. Tyvärr är naturens nedsmutsning av tungmetaller redan stor, och den växer. Skadorna av tungmetaller på människa, växter och djur är redan avsevärda. Vi vet att problemen med allergier, inflammationer, vävnadsskador, nervskador etc. kommer att öka i vårt samhälle. Kunskapen om såväl orsakerna som effekterna är i dag otillräcklig. Det är därför mycket viktigt att Metallbiologiskt centrum får ett sådant stöd att dess verksamhet i framtiden kan garanteras.

Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.

Miljöpartiet stöder varmt innehållet i motionen.

Anf. 168 CHRISTIN NILSSON (s)

Fru talman! För att det inte skall ske någon misstolkning skall jag börja med att yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 14. I mitt inlägg kommer jag att beröra verksamheten vid Sveriges lantbruksuniversitet.

I budgetpropositionen finns en besparing på 104 miljoner kronor. Det är en stor besparing, och jag inser att det inte är så lätt att genomföra denna utan att en hel del verksamhet påverkas.

Man anger i propositionen att det är upp till styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet att besluta om hur dessa besparingar skall genomföras, men man anger också en del förutsättningar och målinriktningar för verksamheten.

Fredagen den 5 maj fattade man beslut i SLU:s styrelse om hur besparingarna skall genomföras. Man beslutade bl.a. att verksamheten vid institutionen för växtförädling i Svalöv skall omlokaliseras. Jag kan bara beklaga att man har fattat detta beslut.

Det finns många skäl att beklaga detta, och jag skall ta tillfället i akt att här ange några.

I propositionen nämns att ett av målen för verksamheten är att öka antalet utexaminerade vid den lantbruksvetenskapliga fakulteten.

Institutionen i Svalöv är den institution som har flest utexaminerade i förhållande till sin storlek och i förhållande till andra institutioner.

Det är också viktigt att ha en kostnadseffektiv utbildning och forskning. Här har man på institutionen i Svalöv en klar fördel, eftersom man ligger i direkt anslutning till Svalöf Weibull AB.

Svalöf Weibull är ett av Europas största växtförädlingsföretag med verksamhet i hela världen. Det innebär att Svalöv i dessa kretsar är ett mycket välkänt namn.

Detta är naturligtvis en stor fördel för SLU:s institution i Svalöv. Man har stora möjligheter att utnyttja de resurser som finns på företaget, och man har ett stort kunskapsutbyte mellan institutionen och företaget. Man har också ett mycket bra samarbete.

Det viktiga är också att här finns det nära sambandet mellan den tillämpade forskningen vid institutionen och den målinriktade forskningen och sortframställningen som bedrivs vid växtförädlingsföretaget. Detta nära samband mellan näringslivet och forskning och utbildning är ju något som alla partier säger sig vilja arbeta för, och här finns ett lysande exempel som tyvärr är på väg att försvinna.

Detta viktiga samband insåg man redan 1979 när det här i riskdagen fattades beslut att placera institutionen i Svalöv.

Det är min förhoppning att man i SLU:s styrelse inser att det är av stort värde att ha denna närhet till näringslivet.

När man fattade beslutet i styrelsen har jag förstått att man fäste stor vikt vid lokaler och lokalkostnader. I Svalöv har institutionen lokaler som är byggda för just dess verksamhet och helt anpassade till densamma. Lokalerna ägs av Svalöf Weibull, och man har ett kontrakt som sträcker sig fram till år 2001.

Det innebär att om man skall få någon besparing måste verksamheten flyttas till Ultuna. Besparingen blir då inte så stor på lokalsidan, utan den sker främst genom att man får lägre personalkostnader. Sannolikheten att stora delar av personalen flyttar med till Uppsala är ytterst liten. Detta i sin tur leder till att man tappar en mycket stor kunskap och kontakten med växtförädlingsföretagen i Skåne.

Institutionen i Svalöv har samarbete, inte bara med Svalöf Weibull, utan det finns ju många fler aktörer i regionen som sysslar med växtförädling, t.ex. Hilleshög, Nordreko, Risö i Roskilde och motsvarande institution i Köpenhamn.

För att ytterligare peka på hur viktigt det är att växtförädlingsforskningen huvudsakligen bedrivs i denna region skall jag hänvisa till en artikel som var införd i Månadens affärer i december 1994.

Artikeln handlar om företagens favoritkommun. 1994 blev det Helsingborg. I samma artikel redovisades också en översikt över Sveriges kompetenscentra inom olika verksamhetsområden, dvs. kommuner som har en speciell säljpotential och där det är intressant för europkapitalet att satsa.

I denna artikel pekas Svalöv och Landskrona tillsammans med 20 andra svenska kommuner ut. Just växtförädlingen anges som säljpotential för dessa två kommuner.

En annan synpunkt som jag vill lyfta fram är den regionalpolitiska. Det står i propositionen att man i SLU:s styrelse skall ta ett regionalpolitiskt ansvar.

I Svalövs kommun jobbar över 20 % inom jordbrukssektorn. Det innebär att flyttning av SLU:s institution är en stor förlust för kommunen.

Jag kan bara än en gång beklaga beslutet i SLU:s styrelse, och jag hoppas att man, när man den 8 juni skall fatta det definitiva beslutet om lokalisering, har tagit till sig alla fakta som har lagts fram i ärendet och att man har lyssnat till alla synpunkter som har inkommit.

Det är min förhoppning, och många andras, att man låter verksamheten i Svalöv vara kvar, detta för att värna om forskningen och utvecklingen inom växtförädlingen och låta den vara kvar i den region där den hör hemma.

Anf. 169 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m)

Fru talman! Som redan väl framgått av debatten råder det en samstämmig uppfattning om att en neddragning av anslagen i den storleksordning som regeringen föreslagit får förödande konsekvenser för forskningen, utvecklingen och utbildningen inom jord- och skogsbruket i vårt land. Vi har redan efter SLU:s styrelsemöte för en dryg vecka sedan sett vad det får för konsekvenser.

SLU är och skall givetvis vara suveränt att besluta om var man skall lägga de besparingar som man åläggs av regering och riksdag. Denna uppfattning har Rune Rydén och jag också givit uttryck för i en motion som behandlas i detta betänkande. Men det är besparingens storlek som dikterar Lantbruksuniversitetets beting att sy in sin kostym. Med det förslag som regeringen har lagt fram och som utskottsmajoriteten nu

stöder blir det fråga om inte endast att sy in utan att klippa av en ärm här eller ett ben där på kostymen.

Vi moderater har inte gjort oss kända för att tveka inför besparingar, där vi har ansett dessa vara nödvändiga och möjliga. Men detta är ett område där vi anser att regeringen går för långt.

Forskning och högre utbildning är verksamheter som kräver långsiktighet och uthållighet i planering och genomförande. Alldeles särskilt viktigt är det på växtförädlingens område. Det är ett biologiskt material som man hanterar. Att t.ex. ta fram en ny växtsort med bättre resistens – dvs. motståndskraft mot sjukdomar – tar många år; fem, tio eller kanske femton år. Det är ett arbete som kräver kontinuitet i försöksserierna.

Beträffande Lantbruksuniversitetet har jordbruksministern föreslagit en besparing på hela 104 miljoner kronor på basanslaget för budgetåret 1995/96. Detta är en nedskärning med hela 10 % och skall jämföras med övriga universitets besparingskrav. Som vi tidigare har hört ligger de på endast 2,4 % för samma tid, och för hela perioden fram till 1998 endast på 8 %.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd har föreslagits få en minskning av anslagen med hela 25 %.

Fru talman! Detta är enligt min mening ytterligare ett typiskt uttryck för regeringens jordbruksfientliga politik som den såg ut före uppgörelsen med Centern. Detta bekräftas också av Majléne Westerlund Pankes undvikande svar till Marie Wilén på frågan varför.

Dess värre har Vänsterpartiet stött det här förslaget, vilket förvånar mig med tanke på den miljöprofil som detta parti är mån om att försöka påskina.

Forskning och utveckling på jord- och skogsbruksområdet och framtagning av t.ex. nytt växtmaterial är i högsta grad angeläget just från miljösynpunkt. Det syftar till att få fram motståndskraftiga växter och därigenom minska beroendet av växtskyddsmedel och kemikalier i jordbruket.

Vi är nu inne i EU, vilket innebär att vår marknad för jordbruksprodukter och livsmedel ökar avsevärt. Vi vet att optimismen nu åter är stor för att öka våra marknadsandelar på det här området i Europa. Vad vore då naturligare än att förstärka samarbetet mellan forskning och näringsliv för att man ytterligare skall kunna utvecklas på det området? För mig är detta en självklarhet.

Tyvärr fick vi helt andra besked i förra veckan. SLU:s styrelse har tvingats fatta en rad drastiska nedläggningsbeslut. Det drabbar verksamheten på flera olika orter och på flera värdefulla kompetensområden inom jord- och skogsbruket.

Fru talman! Den landsända som jag representerar drabbas naturligtvis extra hårt av beskedet att lägga ned SLU:s verksamhet i Svalöv. Det innebär att man splittrar en verksamhet som byggts upp under ett femtontal år, och som nu fungerar mycket väl. Det finns, om jag får tala i växtförädlingstermer, ett korsbefruktande samarbete med universitetet genom SLU. Det rör sig om praktisk förädling och uppförökning genom Svalöf Weibull, om kontroll genom Statens utsädeskontroll och

till viss del om implementering i praktiken genom Svalövs lantbruksskola.

Nedläggningen innebär naturligtvis en smärtsam minskning av arbetstillfällen på en ort som till stor del är beroende just av sin växtförädling. Den innebär också att ett mycket viktigt forsknings- och utbildningssamarbete med Danmark av ett unikt slag nu riskeras.

Fru talman! Jag skall inte kritisera SLU:s styrelses ställningstagande. Den är och skall vara suverän i detta avseende. Men jag hoppas att man har haft ett väl dokumenterat underlag för sitt ställningstagande. Det har i debatten efter beslutet bl.a. i pressen framhållits att besparingen inte blir så stor, eftersom SLU har ett hyresavtal med Svalöf Weibulls som kostar över 5 miljoner kronor per år. Denna kostnad kommer SLU uppenbarligen att ha kvar även om verksamheten flyttas. Detta verkar inte rimligt, och det borde innebära att beslutet omprövas. Men om det till sist blir fråga om en flyttning är vi i Skåne mycket angelägna om att åtminstone få behålla verksamheten där.

Från jordbrukets och livmedelsindustrins synpunkt vore det mycket olyckligt om den landsända som är så beroende av dessa branscher skulle gå denna viktiga verksamhet förlustig, och Alnarp skulle gå miste om en förstärkning på bekostnad av Ultuna.

Fru talman! I den motion som jag nämnde i början har vi pekat på det angelägna i att Lantbruksuniversitetets departementstillhörighet prövas och att SLU underställs Utbildningsdepartementet. Även om den frågan inte skall avgöras i samband med detta ärende tycker jag att den just nu känns aktuellare än någonsin.

Jag noterar med tillfredsställelse att Majléne Westerlund Panke också vill se vad jag tolkar som en samordning. Jag är övertygad om att forskning och högre utbildning inom jord- och skogsbruket då skulle få en större uppmärksamhet, och att samordningsvinster skulle göras tillsammans med våra andra högskolor, t.ex. universitetet i Lund.

Fru talman! Moderaterna har i väntan på att detta utreds och kanske blir en realitet yrkat på en minskning med 30 miljoner på besparingen på SLU, och ytterligare en minskning med 30 miljoner på besparingen på Forskningsrådet. Med moderat politik skulle SLU inte tvingas behöva fatta alla dessa drastiska och svåra nedskärningsbeslut.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2, men stöder givetvis även reservation nr 4.

Anf. 170 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Som jag påpekade i mitt anförande skall den här typen av debatt inte längre föras i riksdagen. Vi har nämligen fattat ett principbeslut om att universiteten själva skall fatta beslut om organisation och verksamhet. Däremot kan jag gå in på frågan rent principiellt.

Vi är inne i en tid av besparingar. Besparingarna märks var än man måste göra dem.

Jag kan hålla med om att Lantbruksuniversitetet får göra en större besparing fram till 1995/96 än övriga högskolor och universitet. Men som jag sade i mitt anförande utgår utskottsmajoriteten ifrån att det inte blir ytterligare sparbeting.

Anf. 171 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik

Fru talman! Till skillnad från Majléne Westerlund Panke tycker jag att denna debatt är mycket viktig. Det visar också det engagemang som visats i denna fråga i dag, även från Majléne Westerlund Pankes partikamrater. Vi anser att det handlar om en alltför stor neddragning. Vi pekar på de konsekvenser som det får i olika delar av vårt land och även i olika delar av de olika kompetensområdena. Det är mycket viktigt att understryka. Däremot borde denna debatt kanske inte föras med anledning av en proposition från Jordbruksdepartementet. Jag skulle gärna se att ärendet lades under Utbildningsdepartementet så att vi fick en samordning av all forskning och högre utbildning i det här landet.

Anf. 172 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik

Fru talman! Den principiella debatten om besparingar för vi i riksdagen. Att i riksdagen debattera enskilda verksamhetsområden är inte vår uppgift. Jag kan förstå att det känns svårt när man kommer från de trakter som berörs. Jag förstår att man i riksdagen vill visa att man har uppmärksammat problemet.

Jag vill upprepa att debatten om dessa typer av neddragningar förs på grund av de beslut som fattats av riksdagen om ansvarsfördelningen i SLU:s styrelser. Jag kan som vår mening yttra att jag tycker att det är beklagligt att vi inte längre har allmänrepresentanter i dessa styrelser som skulle kunna ge den politiska profilen, eller åtminstone den politiska synen och översikten, över besluten i universitetens och högskolornas styrelser. Men så har vi det inte.

Anf. 173 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Här kommer ytterligare ett inlägg om att SLU borde få behålla sina medel. Miljöpartiet har en reservation, reservation 3, som jag yrkar bifall till.

Vi vet att svenskt lantbruk inte är långsiktigt hållbart. De specialiseringar som vi fått, med stora spannmålsgårdar på slätten och animaliegårdar i skogslänen, gör att lantbruket är mycket beroende av fossila bränslen, handelsgödsel och bekämpningsmedel. Vi menar i Miljöpartiet att vi måste bryta detta. Vi måste få ett lantbruk som är i ekologisk balans och som är långsiktigt hållbart. Just nu har vi chansen. Just nu är efterfrågan mycket stor på den typ av produkter som det lantbruket ger. Den är så stor att vi Sverige har en nettoimport.

I det sammanhanget är SLU mycket viktigt. Det är inte alldeles enkelt för en konventionell odlare att gå över till ekologiskt lantbruk. Det kräver en annan sorts kunnande och ett annat sätt att hantera naturresurser. Det kräver utbildning och rådgivning. Just där har SLU en mycket viktig roll att fylla. Dels behövs det en hel del forskning för att göra det ekologiska lantbruket så effektivt som möjligt, dels behövs det forskning som visar hur vi kan få ett resurshushållande konventionellt lantbruk och om det finns möjligheter att förbättra det konventionella lantbruket i dag. Vi menar att SLU under den närmaste tiden borde få ökade anslag i stället för minskade. En av de gåvor som vi måste ge

Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.

den framtida generationen är ett lantbuk i ekologisk balans. Matproduktionen är väsentlig för människor och för framtiden.

I Miljöpartiets reservation har vi talat om på vilket sätt vi kan klara det. Vi vill t.o.m. tillföra 250 miljoner till SLU. Vi vill att medlen delvis skall användas till forskning runt ekologiskt lantbruk, ungefär 150 miljoner. Vi anser det ytterst väsentligt att vi får en forskning som handlar om hur vi kan knyta ihop stad och land. Vi vet att näringsämnen i dag finns i staden i övermått. Det finns för litet av det i lantbruket. Det är därför det finns behov av konstgödning. Kunde vi knyta ihop stad och land skulle vi kunna undvika att använda så mycket konstgödsel. Vi skulle slippa många av de problem som vi får av avloppshanteringen, som gör att vi får övergödda sjöar osv. När näringsämnen hamnar på fel ställen orsakar det problem. Här har vi i framtiden stora möjligheter, men då måste vi ha forskning. Därför tycker vi att SLU är viktigt.

Vi anser också att rådgivningen måste byggas ut. Riksdagen har satt upp som mål att 10 % av åkerarealen skall vara ekologiskt odlad fram till år 2000. Det innebär att över ett par tusen nya odlare kommer till. Här är ökningen mycket snabb. Många hör av sig i dag som vill komma i gång med ekologisk odling. Det är mycket glädjande, men det får inte bli så att ambitionerna stupar på att rådgivningsverksamheten inte är tillräckligt utbyggd. Så är det i dag. Rådgivarna jobbar så mycket de kan men hinner inte riktigt med.

Slutligen yrkar jag åter bifall till reservation 3.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

7 § Ny högskola i Stockholms län

Ny högskola i Stockholms län

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU11
Ny högskola i Stockholms län (prop. 1994/95:100 delvis)

Anf. 174 MARGARETA E NORDENVALL (m)

Fru talman! Kunskap och kompetens kommer att vara avgörande för Sveriges framtid. Genom forskning och utveckling görs nya landvinningar; nya idéer föds som utgör frön till nya växande företag.

Moderaterna har i olika sammanhang betonat vikten av satsning på forskning och högre utbildning, inte minst i kammaren i dag. Ett nytt universitet i Stockholm är ett led i detta. I Stockholms län finns i dag ett universitet och högskolor med sammanlagt ca 40 000 helårsstuderande. Trots detta är Stockholmsregionen underförsörjd och har i förhållande till folkmängden en lägre andel högskoleplatser än övriga landet. Stocksholmsregionens näringsliv skiljer sig också från övriga landet. Flertalet av landets storföretag har förutom sina huvudkontor också stora forsknings- och utvecklingsenheter i regionen. Här finns

Ny högskola i Stockholms län

även en koncentration av kunskapsföretag som kräver närhet till välutbildade medarbetare.

Behovet av ett nytt universitet i Stockholm är stort. Kunskapssamhället ställer krav på kontinuerlig kompetensutveckling, och allt fler studenter går vidare till högre utbildning. Universitetet i Frescati håller på att sprängas. Det finns 50 000 fler sökande per utbildningsplats jämfört med övriga landet. Genom samarbete med ett nytt Östeuropa finns en unik möjlighet att åter ge Östersjön en central roll. Ett nytt universitet, med framsida mot Östersjön och med speciell inriktning på Östersjöregionen, kan bli ett bidrag i denna utveckling.

Detta var utgångspunkten för den utredning, 1994 års Stockholmskommitté, som den förra regeringen tillsatte för att analysera villkoren för den högre utbildningen och forskningen i Storstockholm. Även vikten av att låta olika kunskapsområden befrukta varandra skulle iakttas.

Vi anser att det förslag som presenterades i betänkandet "Kronan Spiran Äpplet" hösten 1994 är en bra utgångspunkt för en ny universitetsstruktur i södra Stockholm. Vi förordar att det nya universitetet förläggs till Kvarnholmen alternativt Södra Hammarbyhamnen. Dit bör också merparten av de konstnärliga högskolorna liksom lärarhögskolan förläggas. En internationell forskningsenhet med Östersjö- och Östeuropainriktning bidrar till en tvärvetenskaplig miljö med kulturvetenskap och språk som bas.

Vi förordar vidare en förstärkning av den tekniska utbildningen i Haninge. Behovet av tekniker är stort och akut.

Huddinge är ett redan väl etablerat centrum för medicinska vårdutbildningar och medicinsk forskning. Kommande satsningar inom dessa områden bör därför koncentreras där.

Fru talman! För att möta ett växande behov av forskning och högre utbildning anser vi att ett nytt universitet i Stockholm är en nödvändighet. Ett Östersjöuniversitet i en attraktiv central miljö med tvärvetenskaplig internationell inriktning, med Östersjön i fokus, är ett tillskott inte bara för Stockholm utan för hela Sverige – ett svenskt bidrag till utvecklingen i hela Östersjöregionen.

Jag vill därmed yrka bifall till moderaternas reservation nr 1.

Anf. 175 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 2 under mom. 2.

Det är mycket klokt som står i det här betänkandet. Här talas om hur det ser ut i Stockholms län, vilka ambitioner man har och hur man vill se framtiden an.

Fast Stockholm verkar så stort och verkar innehålla så mycket, kan vi se att Stockholms län är underförsörjt på högskoleplatser. Vi kan också se att det finns en förskjutning där vi i de södra kommundelarna – jag kommer själv från Södertälje – har ett lägre antal studerande som går vidare till högre utbildning jämfört med norra länsändan. Vi kan också se att samhällena i södra länsdelen har en mer gammal brukskaraktär än i norra delen. Många som bor i de södra kommundelarna och

har högre studier bakom sig har svårt att hitta jobb i de södra kommundelarna. De är tvungna att pendla.

Det här skulle man kunna rätta till genom att förlägga en högskola till Södertörn, som föreslås i betänkandet. Det är *mycket* bra.

Det vi utvecklar i den här reservationen är framför allt Södertälje. Södertälje har i dag en filial av lärarhögskolan. Vi har också litet teknisk utbildning, men det är allt. Södertälje har behov av mer högskoleutbildning. Tidigare har man i olika förslag framhållit att Haninge och Södertälje skall ses över när man förlägger högskoleutbildning till södra länsdelen, tillsammans med Huddinge där man tänker ha centrum för högskolan på Södertörn.

Nu har emellertid Södertälje försvunnit som en prioriterad kommun. Det måste jag som representant för Södertälje naturligtvis beklaga djupt. Vi har i den här reservationen framhållit att vi anser att Södertälje som tidigare *skall* jämställas med Haninge och vara en kommun som pekas ut som en kommun som skall prioriteras när det gäller högskoleplatser.

Det finns en total politisk samstämmighet i Södertälje om detta. I Södertälje kommun har alla partier gemensamt jobbat mycket hårt för att vi skall få högskoleplatser. Vi känner att det skulle vara ett sätt att kunna utveckla kommunen. Vi känner också att Södertälje halkar litet lätt vid sidan om. Vi ligger i utkanten av Stockholms län. Vi har mycket speciella behov. Vi har en speciell struktur på vårt samhälle. Vi anser att Södertälje därför skall prioriteras extra.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 2.

Anf. 176 BENGT SILFVERSTRAND (s)

Fru talman! Frågan om lokalisering av ny högskoleverksamhet i Stockholms län har varit föremål för riksdagens behandling i mer än tio år.

Det är sannolikt en allmänt utbredd uppfattning att utbildningsutbudet i Stockholmsområdet är både rikhaltigt och mångfasetterat. Förvisso finns i länet både ett universitet och elva högskolor. Samtidigt föreligger onekligen en obalans i regionen i så måtto att länets statliga högskolor har sin huvudsakliga verksamhet i norra delen av området. Jämfört med övriga delar av landet har regionen också en klart mindre andel högskoleplatser i förhållande till befolkningens storlek. Utbildningskapaciteten är onekligen också alltför låg i förhållande till arbetslivets krav.

En på riksdagens begäran tillsatt utredning föreslog redan 1989 – det var alltså inte först 1993 eller 1994 som man började tänka på detta, utan redan 1989 – en kraftig förstärkning i olika former av högskoleutbildning på Södertörn. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen anslöt sig i budgetpropositionen 1990 till förslaget, som i huvudsak innebar en koncentration till Haninge.

Fyrpartiregeringen förordade sedan en lokalisering av en ny universitetsstruktur med centrum förlagt till Kvarnholmen i Nacka alternativt Södra Hammarbyhamnen i Stockholm.

Ny högskola i Stockholms län

Den nuvarande regeringen har efter noggrant beaktande av de synpunkter som framkommit med anledning av kommittéförslaget om en nätverksstruktur kommit fram till slutsatsen att den nya högskolan i Stockholms län bör byggas upp med sin huvudsakliga bas och ledning på ett ställe. Det är viktigt med en koncentration.

Utskottet delar regeringens bedömningar och understryker behovet av högskoleutbildning i Stockholmsområdet. Denna bör enligt utskottets uppfattning byggas upp i form av en ny högskola vid Huddinge sjukhus/Novum med viss utbildning förlagd till andra Södertörnskommuner. En organisationskommitté får nu uppdraget att planera verksamheten vid den nya högskolan och göra de förberedelser som krävs för att högskolans verksamhet skall kunna starta den 1 januari 1996.

Moderaterna och Miljöpartiet reserverar sig med olika motiveringar i lokaliseringsfrågan. Moderaterna håller fast vid de lokaliseringsalternativ som den tidigare regeringen förordat, medan Miljöpartiet vill styra viss utbildning till namngivna kommuner. En samlad bedömning av remissinstansernas synpunkter talar för en uppbyggnad av den nya högskolan vid Huddinge sjukhus/Novum och att viss utbildning förläggs till vissa andra Södertörnskommuner som inte behöver anges av utskottet. Organisationskommittén får fastställa närmare var det skall ske. Det är också angeläget att utbildningar kan erbjudas i lokala studiecentra.

Jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 2.

Centerpartiet reserverar sig till förmån för fasta forskningsresurser och en bredare ämnesinriktning inom den nya högskolan. Även här anser utskottsmajoriteten att det bör vara en uppgift för kommittén att överväga och fatta beslut om den närmare ämnesinriktningen och utbildningsutbudet. Självfallet förutsätter vi härvidlag att en samverkan kommer att ske med de utbildningar som bedrivs av Karolinska institutet och Kungl. Tekniska högskolan.

Jag yrkar avslag på reservation 3.

Slutligen vill Vänsterpartiet i reservation 4 ändra på det förhållandet att medel från Stiftelsen för forskning inom områden med anknytning till Östersjöregionen och Östeuropa i stiftelsens stadgar bundits till den nya högskolan i Stockholm.

Vi kan för det första konstatera att kompetens för forskning kring Östersjöregionen och Östeuropa genom lokala initiativ byggts upp vid flera andra högskoleenheter i landet. Vi delar också motionärernas uppfattning att forskningsmedel skall fördelas i konkurrens på lika villkor och att kvaliteten skall tillmätas en avgörande betydelse.

Genom bildandet av bl.a. denna stiftelse, vars kapital utgörs av upplösta pensionsmedel i de tidigare löntagarfonderna, omöjliggörs emellertid en demokratisk styrning av forskning till andra områden än just detta. Praktiska och juridiska förutsättningar saknas alltså för närvarande för att tillgodose motionärernas i och för sig angelägna krav.

Mot denna bakgrund yrkar jag avslag på reservation 4 och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 177 MARGARETA E NORDENVALL (m) replik

Fru talman! Det är inte bara lokaliseringen som skiljer oss åt, Bengt Silfverstrand. Det är också ambitionsnivån vad gäller forskning och högre utbildning. Det har framkommit mycket klart i debatten i dag.

Tyvärr ser vi att den satsning man gör på Södertörn är ett led i den nedrustning av den högre utbildningen och forskningen som faktiskt görs. Vi anser inte att man lever upp till de vackra ord man använder när man talar om behovet av kunskap och kompetens och att vi på något vis skall se till att Sverige möter de framtida behov som kunskapssamhället har. Vi saknar den satsningen. Det kan jag bara beklaga.

Anf. 178 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Fru talman! Vi har tidigare hört moderater prata om "lemlästning" av forskning och utbildning. Nu hör vi ordet "nedrustning". Det är inte trovärdigt, Margareta Nordenvall, att använda den vokabulären i så här seriösa sammanhang.

Vi har en klar ambitionsnivå, och vi gör en ökad satsning i detta område. Vi kan bara beklaga att man genom de turer som den förra regeringen vidtog inte kom till skott i dessa frågor utan fortsatte utredningsarbetet. Man har förhalat frågans lösning.

Jag vill också konstatera att det finns en stor majoritet bakom denna ambitionsnivå. Moderaterna är ensamma om att anse att det är en nedrustning. Jag kan på enkla grunder – rent matematiskt – inte kalla en utbyggnad för nedrustning. Någon ordning måste det väl ändå vara också i Moderata samlingspartiet.

Anf. 179 MARGARETA E NORDENVALL (m) replik

Fru talman! Nedrustning kan ses på olika sätt. Det jag utgår från är de vackra ord som vi får höra från Socialdemokraterna om att man skall satsa på kompetens, på kunskap för framtiden och på forskning och högre utbildning.

Det förslag som togs fram i "Kronan Spiran Äpplet" var betydligt mer omfattande än det förslag som Socialdemokraterna nu lägger fram.

Det är med denna utgångspunkt som jag säger att vi ser en nedrustning. Det har vi också sett mycket klart och tydligt i budgeten, vilket framkommit tidigare i dag.

Jag kan bara beklaga det. Jag skulle önska att Socialdemokraterna handlade i enlighet med de ord som de framför, dvs. att orden också leder till en adekvat handling. Det behöver Sverige för framtiden.

Anf. 180 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Fru talman! Bakom förslaget om en lokalisering och uppbyggnad, som det faktiskt är frågan om, ligger en ökning av antalet högskoleplatser i området. Det blir en ny högskola i Stockholmsområdet. Det är alltså en utvidgning.

Man kan ha olika uppfattning om hur långt man kan gå i dessa sammanhang. Det är uppenbarligen så att Moderaterna tycker att man

skulle ha byggt ut ännu kraftigare. Det är lätt att säga. Vi måste också ha resurser för det.

Det är inte bara Socialdemokraterna, som ständigt apostroferas i detta sammanhang, utan också Folkpartiet, Centerpartiet, kds, Miljöpartiet och Vänsterpartiet som står bakom denna uppbyggnad.

Det tycker jag är en klar och tydlig ökad ambitionsnivå. Den är väl förankrad i denna riksdag, och också i regionen.

Anf. 181 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Att Södertälje kommun har reagerat beror naturligtvis på att Haninge har framhållits som en kommun till vilken utbildning skall förläggas. Tidigare stod det både Haninge och Södertälje. Det har skapat viss oro i Södertälje av naturliga skäl.

Jag hoppas att vi i grunden inte har olika uppfattning om detta, utan att vi egentligen har en samsyn utan att den för den skull kommer till uttryck direkt i betänkandet.

På s. 8 står det att viss utbildning skall förläggas till andra Södertörnskommuner. Man skriver också att utbildning skall förläggas till ställen där det redan finns viss typ av utbildning.

Jag hoppas att jag kan tolka denna skrivning som att man också kommer att se över möjligheterna att förlägga utbildning till den sydligaste kommunen i södra Stockholms län, nämligen Södertälje. Jag förstår att jag inte kan få något löfte om det i dag.

Jag vill förklara varför man har reagerat i Södertälje. Det beror på att Haninge lyfts fram. Jag förstår i och för sig att Haninge har speciella problem och att det kan finnas skäl för att göra så.

Anf. 182 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik

Fru talman! Jag kan lugna Gudrun Lindvall på denna punkt. Organisationskommitténs uppdrag är inte insnävat till Södertälje eller Haninge. Det finns också utbildning i Botkyrka i dag.

Genom de öppna skrivningarna i utskottets betänkande finns det möjlighet för organisationskommittén att pröva också andra kommuner. Man har alltså ett förhållandevis öppet mandat.

Anf. 183 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Jag hoppas också att det finns en förståelse för att vår oro har ökat genom att Södertälje inte fick Lärarhögskolan, vilket regeringen i ett tidigare skede hade beslutat att vi skulle få. Miljöpartiet och Socialdemokraterna hade en gemensam ståndpunkt under den mandatperiod som föregick den förra.

Det är ingenting vi har anledning att diskutera här, men jag hoppas att vi kan se framtiden an med tillförsikt i Södertälje kommun. Jag tolkar Bengt Silfverstrands svar som så.

Anf. 184 EVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Det är en sann glädje att få yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 11. Med det beslutet bidrar nu riksdagen till att unga och vuxna i Stockholmsregionen och människor i

andra delar av landet får likvärdiga möjligheter till högre studier. Vi bidrar i och med beslutet dessutom till att skapa en bättre balans inom Stockholmsregionen.

Margareta Nordenvall efterlyste nyss mer adekvat handling bakom vackra ord. Ja, Margareta Nordenvall, det kommer att annonseras ut 1 000 platser som skall starta hösten 1996. Redan 1999 räknar vi med att denna högskola skall ha uppemot 8 000 platser. Det tycker jag är handling. Det är också adekvat. Det är ingen dålig start av den socialdemokratiska regeringen.

Stockholmsregionen är i mycket en delad region. Det har sagts här tidigare. Innerstaden och områdena strax norr därom är väl försörjda med både arbetsplatser och utbildningsplatser, och där är också levnadsvillkoren i övrigt generellt sett mycket bra. Till den bilden hör också att framför allt unga människor skaffar sig en högre utbildning.

Den andra delen av vår region innefattar bl.a. hela Södertörn och en del andra kommuner i regionens ytterkanter. Där ser verkligheten annorlunda ut. Där är arbetslösheten stor. Där är arbetsplatserna betydligt färre. Kommunikationer och service i olika former är också sämre. I detta sammanhang är det också viktigt att notera att betydligt färre ungdomar skaffar sig en högre utbildning.

Vi vet att utbildning och "kunskapandet" i alla dess former är en av de allra starkaste drivkrafterna för utveckling. Det är för övrigt – med tanke på den diskussion som har förts tidigare i dag – just därför som de allra flesta är överens om att de mindre och medelstora högskolorna är så viktiga också i ett regionalpolitiskt perspektiv.

Det är därför man i varje region i vårt land är angelägen om att inom sig rymma just denna drivkraft. På samma sätt är det med Södertörn.

För att råda bot på den obalans som präglar Stockholmsregionen behöver vi inte bara fler utbildningsplatser till regionen. De måste lokaliseras till just Södertörn för att bidra till att jämna ut klyftorna. Det gäller inte klyftor mellan kommunerna, utan mellan människorna som bor och lever där.

Det räcker inte att bara använda de särskilda regionalpolitiska instrumenten för att nå den balansen, utan vi måste vid varje tillfälle också vara beredda att använda de vanliga basresurserna, som skall komma alla till del, och samverka för att nå dessa mål.

Det är därför som det milt uttryckt var ganska uppseendeväckande när den förra utbildningsministern föreslog att en ny högskola skulle placeras i Stockholms innerstad eller också på Kvarnholmen. Vi skall notera att det är den närmsta plats som man kan välja om man vill gå utanför Stockholms kommungräns.

Med det förslaget gick han emot en mycket stark och i stort sett enig opinion i Stockholmsregionen och visade mycket tydligt att han inte ens brydde sig om att försöka att bidra till att minska klyftorna och hålla ihop vår region.

Nu känner sig Moderaterna som enda parti tvingat att stå fast vid Unckels förslag. Det är väl inte så mycket att säga om. Jag skulle hellre

vilja uttrycka glädjen över att alla andra partier nu sluter upp bakom regeringens förslag och förlägger den nya högskolan till Huddinge.

Där finns redan i dag en väl utbyggd akademisk miljö, med bl.a. mycket framstående forskning i Novum. Det är naturligt att högskolans bas förläggs dit. Men utskottet betonar också i betänkandet att viss utbildning bör förläggas till andra Södertörnskommuner. Vi har alltså breddat uppdraget till organisationskommittén på den punkten.

Gudrun Lindvalls yrkande här alldeles nyss gör att det blir en onödig inskränkning av uppdraget. Jag är inte säker på att Gudrun Lindvall faktiskt vill ha det på det sättet. Den samsyn som hon var ute efter tror jag nog att vi skulle kunna komma överens om med de skrivningar som finns i betänkandet.

Med detta menar jag att den utbildning som redan finns i Haninge, Södertälje och Botkyrka bör få utvecklas vidare och knytas an till den nya högskolan. Den organisationskommitté som nu arbetar bör ta till vara den möjligheten att skapa en framtidsinriktad högskola, som från början arbetar med ny teknik som underlättar att studera på olika orter men ändå dra nytta av en sammanhållen organisation. Jag skulle vilja påstå att det här finns utrymme för fantasi och skaparkraft och nya idéer som bryter gamla traditionella mönster och skapar någonting nytt.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis understryka vikten av att organisationskommittén får en sådan sammansättning att den redan från början får starka och naturliga band med Södertörn, med kommunerna och med annat samhällsliv i den delen av regionen. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Anf. 185 MARGARETA E NORDENVALL (m)

Fru talman! Eva Johansson säger att hennes handling är kraftfull. Det jag kan konstatera är att handlingen innebär mindre än hälften av det antal utbildningsplatser som föreslogs i "Kronan Spiran Äpplet".

Det som skiljer oss åt är vår ambitionsnivå vad gäller ett nytt universitet. Vi moderater vill inte ha en filial, utan vi vill ha ett nytt universitet med en hög ambitionsnivå. Ett internationellt inriktat universitet på toppnivå måste vara centralt beläget och ha ett attraktivt läge.

Anf. 186 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! Anledningen till att vi från Södertälje har reagerat beror inte på att vi på något sätt skulle vara emot att också andra kommuner får högskoleutbildning utan därför att Södertälje tidigare har jämställts med Haninge och speciellt prioriterats. Det är det som Södertälje kommun har reagerat emot.

Naturligtvis hoppas vi att så mycket högskoleutbildning som bara är möjligt skall komma de södra kommunerna i länet till del. Där är givetvis också Botkyrka en kommun som har en struktur som gör att den definitivt skulle behöva högskoleutbildning.

Det är i ljuset av vad som hände med lärarhögskolan som man måste se att vi kanske är litet extra oroliga. Jag hoppas att det inte finns anledning till det. Vi kanske gemensamt kan hitta någon möjlighet att visa att det inte finns någon anledning till oro.

Anf. 187 EVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Jag tror att vi är helt överens på den punkten, Gudrun Lindvall. Efter den här debatten torde det framstå alldeles klart. Jag är inte ett dugg orolig för den skrivning som finns i utskottets betänkande. Den är bredare och inskränker inte uppdraget till just Haninge och Södertälje när det gäller annan lokalisering av utbildningen än Huddinge. Jag tycker att vi kan vara överens om detta.

Den nya högskolan på Södertörn kommer under inga förhållanden att utvecklas till någon filial till någon annan högskola, Margareta E Nordenvall. Jag vet inte vilken det skulle vara. Det är en egen, självständig högskola, som jag hoppas skall få tillfälle att utvecklas till någonting nytt som förmår att bryta en del traditioner som jag tror att det är bra att man bryter.

Det går faktiskt att både studera och forska på mycket hög nivå även i Huddinge. Det visas av den utbildning som redan finns där i dag som Karolinska institutet bedriver, och det visas också av den mycket omfattande forskning som redan i dag bedrivs vid Novum och är av mycket god kvalitet.

Jag förstår inte varför all forskning och utbildning som skall nå en viss kvalitet skall behöva ligga i Stockholms innerstad. Det är faktiskt att överbetona vikten av en placering i Stockholms innerstad. För övrigt finns det t.o.m. områden längre bort i länet än Huddinge där man bedriver bra utbildning.

Per Unckel riskerade med sitt förslag den enighet som finns i regionen på den här punkten och skapade en hel del funderingar om vad i hela friden han menade.

Anf. 188 MARGARETA E NORDENVALL (m)

Fru talman! Det gläder mig att höra att det skall bli en självständig högskola och att det inte blir en filial. Jag hoppas att ambitionsnivån också kommer att höjas. Det kommer vi att behöva.

Som medicinare själv måste jag säga att jag högaktar den medicinska forskning som bedrivs på Novum. Det var på intet sätt det jag ville diskutera, eller att jag ville påtala att den är dålig. Det jag tycker att man skall göra på Novum är att man koncentrerar sig till medicinsk forskning och utbildning av allehanda slag så att vi har ett medicinskt centrum som växer.

För att få ett nytt alternativ i Stockholm, ett nytt universitet med en annan inriktning, vill vi moderater ha ett Östersjöuniversitet. Vi vill gärna se att det är centralt lokaliserat. Vi tycker att det är en poäng att ha ett attraktivt läge. Det skulle vara väldigt roligt att få ett tvärvetenskapligt universitet som har en internationellt inriktad och framåtriktad forskning.

Vi är alltså icke ute efter att på något vis påtala att den medicinska forskningen som bedrivs på Novum inte är bra. Jag anser att den i högsta grad är av mycket god klass.

Frågor om offentlig upphandling

Anf. 189 EVA JOHANSSON (s)

Fru talman! Margareta E Nordenvall hade kunnat bli glad litet tidigare om hon hade läst propositionen. Där framgår med all önskvärd tydlighet att det inte är fråga om någon filial, utan att det handlar om en egen, fristående högskola.

Om det nu går att bedriva medicinsk forskning av god kvalitet i Huddinge skulle jag bra gärna vilja ha reda på om det är någon annan forskning, och i så fall vilken, som Margareta E Nordenvall inte tror skulle gå att bedriva där. Vilken forskning är det i så fall?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

Frågor om offentlig upphandling

8 § Frågor om offentlig upphandling

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU22
Frågor om offentlig upphandling (prop. 1994/95:153)

Anf. 190 TOM HEYMAN (m)

Herr talman! Offentlig upphandling svarar för en mycket stor del av den svenska ekonomin. En effektiv upphandling med en sund konkurrens är därför en viktig ekonomisk fråga, både för stat och för kommun.

Sverige har en dålig tradition på detta område. Statliga, kommunala, privata och kooperativa monopol eller oligopol har haft ett dominerande inflytande. I stat och kommun var kravet på verksamhet i egen regi länge dominerade.

Dess bättre har utvecklingen gått i rätt riktning. Stora delar av verksamheten sker nu på entreprenad. Besparingarna har ofta blivit betydande – 20–25 % har inte varit ovanligt – samtidigt som verksamheten ofta har blivit bättre.

Men reglerna för upphandling måste vara klara och entydiga om systemet skall fungera väl. Det är därför olyckligt att det görs undantag för s.k. anknutet företag, som därmed slipper anbudsförfarandet. Tvärtom borde kraven skärpas så att upphandling alltid blir obligatorisk. Reglerna bör vara så utformade att det inte går att begränsa kretsen av anbudsgivare till någon enstaka leverantör genom anbudshandlingarnas krav.

Det är också viktigt att upphandlingen kan prövas så att inget tvivel behöver råda om att den har gått rätt till. I dag kan endast den som känner sig drabbad av felaktig behandling begära överprövning. En mindre anbudsgivare kan ofta vara beroende av kommunens upphandlare i andra sammanhang och därför inte vilja riskera den relationen genom en överprövning av anbudet. Upphandlingen borde därför kunna prövas även efter anmälan av annan part än anbudsgivaren.

Fru talman! Vi har fört fram dessa synpunkter i reservationerna 1, 2 och 3 i betänkandet. Men för tids vinnande yrkar jag här endast bifall till reservation nr 2.

Anf. 191 ROY OTTOSSON (mp)

Fru talman! När det gäller upphandlingen är det viktigt att även kvalitetsaspekten får väga tungt. Vi i Miljöpartiet har krävt att offentlig upphandling sker på ett mer miljöanpassat sätt, och jag noterar att även Centerpartiet har krävt detta.

Det är inte så att det inte går att göra det med dagens bestämmelser i lagen om offentlig upphandling, LOU, men det saknas enhetliga riktlinjer. Man tillämpar detta mycket olika ute i landstingen och kommunerna. Det finns ett behov av mer enhetliga riktlinjer. På det sättet skulle man kunna få ett betydligt bättre tryck på den miljörelaterade marknaden och därigenom gynna miljöanpassade produkter mer systematisk. Det skulle vara positivt för näringslivet eftersom den miljörelaterade sektorn har en snabb tillväxt internationellt sett. Där sker också en mycket snabb utveckling ur teknisk synpunkt, och även ur andra synpunkter.

Vi har krävt att regeringen skall utarbeta ett förslag till miljökriterier för de vanligaste produkterna i offentlig verksamhet, t.ex. sjukvårdsutrustning och fordon för kollektivtrafik och tjänsteutövande. Dessa anvisningar bör införas i en bilaga till lagen om offentlig upphandling.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till reservation 5.

Anf. 192 SONIA KARLSSON (s)

Fru talman! Det här ärendet från finansutskottet gäller vissa ändringar i lagen om offentlig upphandling. Det har ett samband med att Sverige blivit medlem i EU.

Utskottet tillstyrker förslagen i propositionen. I betänkandet behandlas tre motioner som väckts med anledning av propositionen och tio motioner om offentlig upphandling som väckts under allmänna motionstiden. Alla motioner avstyrks. Till betänkandet har fogats fem reservationer.

När det gäller tjänsteupphandling finns det inom EU ett direktivbundet undantag som vi nu föreslår skall införlivas med den svenska lagen. Vi har hört att Tom Heyman inte vill införa något undantag i fråga om tjänsteupphandling från ett anknutet företag. Han tycker det skulle innebära att produktion i ett eget bolags regi inte utsätts för konkurrens och att detta i praktiken är en lindring av direktivens krav på en i övrigt konkurrensutsatt upphandling.

Men den här lindringen är en följd av vad direktiven kräver. Den förra regeringens förslag innebar en avvikelse från direktiven. Vi socialdemokrater reserverade oss mot det riksdagsbeslutet. Vi tyckte inte att det fanns någon anledning för Sverige att utsätta produktion i ett eget bolags regi för konkurrens i en situation där motsvarande koncernbildningar i andra länder höll sina koncerner stängda för svenska leverantörer. Regeringen föreslår nu ett visst undantag avseende just detta.

Vi i utskottet är av samma uppfattning som regeringen. Vi anser inte att det finns några skäl till varför vi i detta fall skall frångå det internationella regelverket och varför vi skall ha en strängare ordning i

Sverige än vad som gäller inom EU i övrigt. Varför skall vi öppna oss mer än andra länder?

Tom Heyman hävdar att en obligatorisk upphandlingslag för kommunerna skulle tvinga fram ett ökat konkurrenstryck. Det skulle ge en ökad möjlighet för privata initiativ på marknader som nu är stängda, enligt Tom Heyman. Han önskar därför att upphandlingslagen skall skärpas med regler om obligatorisk konkurrensutsättning av främst kommunal egenregi.

Visst är det riktigt att lagen om offentlig upphandling inte hanterar frågan om konkurrensutsättning av offentlig egenregi. En gång i tiden var ett sådant förslag på gång, men det fick så mycket remisskritik och annan kritik att den dåvarande regeringen beslöt att i stället föreslå en lag om ingripande mot otillbörligt beteende vid offentlig upphandling. Vi socialdemokrater var då starkt kritiska till förslaget och reserverade oss.

Jag kan inte kommentera det Tom Heyman har sagt och den reservation som finns på annat sätt än att upphandlingslagen inte tar hand om just den här reservationen. Den har inte heller varit avsedd för det.

Från utskottets sida vill vi påpeka att det vidtas en rad åtgärder på olika plan för att utveckla den offentliga upphandlingen. Kommun- och landstingsförbunden stöder aktivt kommunerna och landstingen i strävan att i större utsträckning konkurrensutsätta verksamheten. Vidare har flera av dessa organ antagit handlingsprogram och utbildningsplaner för upphandlingsområdet.

Sedan hävdar Tom Heyman att leverantörer inte vill utnyttja överprövningsrätten på grund av risken att upplevas som besvärliga och att de därigenom skulle få svårigheter att få andra kontrakt. Han yrkar att kretsen talesberättigade skall vidgas.

Min fråga är då om det inte är en branschmyt att leverantörer skulle vara så rädda för den offentliga sektorn att de inte vågar göra sin röst hörd. Lagen har varit i kraft sedan den 1 januari 1994. Sedan dess finns ca 60 överprövningsärenden anhängiggjorda vid landets förvaltningsdomstolar. Jag tycker att detta antal är bevis nog på att leverantörerna inte är så rädda som deras intresseföreträdare påstår.

Från utskottet vill vi understryka att inget hindrar intresseorganisationer eller andra sammanslutningar att biträda enskilda leverantörer vid en överprövning enligt lagen om offentlig upphandling.

Kretsen av talesberättigade omfattar alla leverantörer. Alltså även de som inte har lämnat något anbud i det enskilda fallet. Enligt min mening är det en mycket stor krets talesberättigade.

Jag tycker inte att kravet att intresseföreträdare skall kunna föra talan är så klokt. Lagen om offentlig upphandling bygger på att den enskilde tar sin rätt till vara. Man måste visa att man har lidit skada. Vidare är det en finess i lagen att den anvisar förvaltningsdomstolsvägen. Eftersom en förvaltningsprocess är kostnadsfri för klaganden, även om han förlorar, löper han ingen ekonomisk risk genom att begära en överprövning.

Så till frågan om miljöhänsyn vid upphandling.

Utskottet framhöll senast i sitt yttrande till EES-utskottet att det är fullt möjligt att ta miljöhänsyn vid upphandling. Men det är den upphandlande enheten som måste ange i annonser eller i förfrågningsunderlaget att man tar hänsyn till miljöpåverkan. Man skall också ange vilka olika slag av påverkan som man tillmäter betydelse.

I reservation 4 har man krävt att lagen om offentlig upphandling skall förtydligas så, att det av lagtexten skall framgå att man tydligare skall ta hänsyn till miljöeffekter. Detta finns alltså redan med i lagen. I 1 kap. 22 § stadgas att miljöpåverkan är en faktor som får tas med vid anbudsprövningen. Det finns alltså inte något hinder för att i dag göra så.

Roy Ottosson föreslår att man skall utarbeta anvisningar för en miljöeffektiv upphandling och lägga med som en bilaga till lagen. Enligt utskottets mening vore det onödigt betungande att lagfästa detta. Det skulle dessutom inte bli särskilt aktuellt, om man bestämde sig för att lägga med vissa kriterier i en bilaga. Det fungerar för närvarande på ett betydligt bättre sätt, eftersom både regering och riksdag har valt att ge uppdrag åt myndigheter med särskild kompetens inom miljöområdet att samarbeta för att stimulera miljöanpassad produktutveckling.

Sedan i höstas driver Naturvårdsverket i samarbete med Nämnden för offentlig upphandling och Kemikalieinspektionen ett projekt för att sammanställa råd om hur miljöhänsyn kan inkluderas vid offentlig upphandling. I detta arbete ingår informationsinsamling från NUTEK, Kommunförbundet och Landstingsförbundet och även jämförelser med andra länder. Förstudien kommer att avrapporteras i sommar.

Det som Roy Ottosson efterfrågar håller alltså på att genomföras utan att ytterligare lagstiftning är nödvändig.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i alla dess delar samt avslag på reservationerna.

Anf. 193 TOM HEYMAN (m) replik

Fru talman! Anledningen till att vi har krävt en konkurrensutsättning av all offentlig upphandling är naturligtvis att det har skett och sker så mycket av konstigheter i den offentliga upphandlingen att det skulle behövas ett annat regelsystem.

När Vägverket i Norrbotten gick ut med åtta olika upphandlingar hamnade samtliga åtta i den egna produktionsdivisionen. Man kan ju glädja sig över att de är så effektiva, men jag tror knappast att det är så. Man har naturligtvis skrivit anbudshandlingarna på ett sådant sätt att de enskilda åkarna i länet inte hade en chans att komma in på dessa upphandlingar.

En liten ensamåkare, som kanske till mycket stor del är beroende av att ha ett Vägverksprojekt för sin plogning eller något annat, drar sig naturligtvis väldigt länge innan han tar upp en kamp med Vägverket och begär en överprövning. Han kan ju då riskera att förlora i anbudsgivningen nästa gång snön börjar falla på vägarna.

Det krävs självfallet att detta sköts korrekt och att vi har ett fungerande regelsystem för den offentliga upphandlingen. Vi har i våra reservationer velat peka både på att det skall finnas krav på anbud och på

Frågor om offentlig upphandling

att det skall finnas bättre möjligheter för den enskilde att klaga. Man skall inte vara helt utlämnad åt en mycket stor myndighet, vare sig det gäller statlig eller kommunal förvaltning.

Anf. 194 SONIA KARLSSON (s) replik

Fru talman! Jag vill säga till Tom Heyman precis vad jag sade i mitt första anförande. Det finns mycket goda möjligheter för den som anser sig inte ha bemötts på rätt sätt att få ett ärende bedömt. Som jag också sade är ingen kostnad för den enskilde förenad med en prövning.

Det har när man sett på dessa upphandlingar faktiskt visat sig att kommunala eller andra offentliga verksamheter har stått sig väl i konkurrensen. Det är dock inget som säger, som Tom Heyman ville antyda, att det inte alls skulle vara möjligt för den enskilde att få ett anbud antaget.

Anf. 195 ROY OTTOSSON (mp)

Fru talman! Jag noterade i mitt anförande att det är fullt möjligt att på grundval av lagen om offentlig upphandling ställa miljökrav. Vad jag är ute efter är mer samordnade kriterier för hela landet. Det har blivit mycket olika tillämpning i utnyttjandet av denna möjlighet. Vi menar att det behövs ett slags riktningsgivare på central nivå. En sådan kan utformas som en bilaga, som löpande kan revideras när behov uppkommer.

Vi har inte förutsatt att bilagan skall vara mycket detaljerad. Man skulle ganska enkelt kunna få till stånd en någorlunda bra kriterielista.

Vi känner till att det pågår projekt inom bl.a. Naturvårdsverket om dessa frågor. Det finns en betydande kunskap i detta sammanhang, också inom miljörörelsen. Det är skälet till att vi har väckt vår motion och framhärdar med en reservation. Vi finner att det i dag är fullt rimligt att ställa detta krav.

Poängen är att man genom att ha kriterier som gäller för hela landet får en helt annan slagkraft i strävandena att skapa efterfrågan på miljöområdet. Därigenom kan man också gynna näringslivet, som då kan skapa fler arbetstillfällen och bidra till att hjälpa upp ekonomin i stort. Det finns alltså många poänger i detta förslag.

Jag noterar också att Sonia Karlsson uppehöll sig mycket vid EU. Det är intressant om vi kunde vara pådrivande i det sammanhanget. Om vi kan få med EU i dessa avseenden, skulle det få en mycket stor betydelse.

Anf. 196 SONIA KARLSSON (s)

Fru talman! Jag vill upprepa det som jag sade till Roy Ottosson, nämligen att det som Roy Ottosson och Miljöpartiet eftersträvar både i sin motion och i sin reservation redan är på gång. Man arbetar intensivt med dessa frågor. Det är meningen att det projekt och den informationsinsamling som jag nämnde så småningom skall spridas ut i hela landet och ut till de upphandlande enheterna.

Som jag sade tidigare skall den upphandlande enheten mycket noga se till att de delar som skall vara inkluderade finns med när man inford-

Frågor om offentlig upphandling

rar anbud. Jag vidhåller att detta är en effektivare metod än att gå fram med lagstiftning. Arbetet pågår redan, Roy Ottosson.

Anf. 197 ROY OTTOSSON (mp)

Fru talman! Jag noterar att Sonia Karlsson håller med mig i sak men vill ha en annan metod. Jag menar att det är bra om man genom en bilaga till lagen lägger in detta på högsta nivå, eller kanske näst högsta nivå. Sonia Karlsson föredrar en styrning via rapportering från Naturvårdsverket.

Det är klart att vi kan diskutera detta. Vi lär inte komma så mycket längre i dag. Detta är något som vi får följa upp. Vi kommer från vår sida naturligtvis att fortsätta att bevaka frågan.

Anf. 198 SONIA KARLSSON (s)

Fru talman! Vad jag vill understryka är att det arbete som Roy Ottosson ber om i motionen och i reservationen redan pågår med full kraft. Det betyder att man har kommit längre än vad Roy Ottosson har framfört i sitt önskemål.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

Investeringar i arrendejordbruket m.m.

9 § Investeringar i arrendejordbruket m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU26
Investeringar i arrendejordbruket m.m. (prop. 1994/95:155)

Anf. 199 ROLF DAHLBERG (m)

Fru talman! Kammaren skall nu återigen diskutera lagstiftningen beträffande arrende på jordbruksmark. Det är ett praktiskt taget varje år återkommande diskussionsämne i kammaren. Det kommer ofta både propositioner och motioner som berör detta ämne.

Vi har i dag att behandla en proposition och ett antal motioner som dels är avgivna med anledning av propositionen, dels är väckta under den allmänna motionstiden.

Regeringen föreslår i sin proposition att man skall införa ett generellt skydd för jordbruksarrendatorernas investeringar på arrendestället. Det är naturligtvis en mycket viktig fråga för arrendatorerna. Som jag ser det, är det i stort ett mycket bra förslag som regeringen har lagt fram i det här stycket. Det garanterar att en arrendator som lägger ned stora summor pengar i en investering också har möjlighet att få tillbaka pengarna i ett senare skede. De är alltså inte förlorade i den gjorda investeringen.

Rent tekniskt föreslår regeringen att det skall gå till på det sättet att arrendatorn i det fall där parterna, dvs. jordägaren och arrendatorn, inte kommer överens skall kunna vända sig till arrendenämnden och begära att den prövar den tänkta investeringen. Arrendenämnden har då att

undersöka om investeringen är rimlig och riktig, om den kan bli lönsam åtminstone på sikt och om den är viktig för utvecklingen av jordbruksföretaget i fråga. Samtidigt har arrendenämnden naturligtvis att ta hänsyn till de synpunkter som jordägaren eventuellt har. Detta skall sedan sammanvägas i ett beslut.

Om arrendenämnden då fattar beslut om att investeringen får göras kan arrendatorn alltså göra denna. Sedan är det reglerat hur han kan förfara. Han kan vända sig till jordägaren och be honom att få möjlighet att lösa in investeringen. Om jordägaren gör det har han rätt att justera arrendeavgiften med hänsyn till den investering som är gjord. Om han inte vill inlösa den kan arrendatorn föra över den till en annan arrendator och på det sättet få sin investering tryggad.

I stort är vi mycket till freds med det här förslaget. Det är på två punkter som vi från moderaternas sida har en annan uppfattning. Den första punkten gäller de fall där man vill totalt ändra driftsinriktningen på arrendestället. Säg att man har haft spannmålsproduktion och att man gör en investering för t.ex. grisuppfödning. Vi tycker att det är en så pass kraftig förändring av de förhållanden som rådde när avtalet ingicks att jordägaren måste ha möjlighet att säga nej om han har skäl för det. Vi vill alltså peka på att stora förändringar av driftsinriktningen bör vara undantagna.

Detta tas upp i propositionen, och man bemöter det genom att säga att arrendenämnden speciellt i sådana fall har möjlighet att särskilt pröva om det är rimligt att man gör investeringen för en totalt ny inriktning. Vi tycker från vår sida att just i de fallen, som inte är så vanliga men som kan förekomma, bör jordägaren ha möjlighet att säga nej om han har starka skäl för det.

Den andra punkten gäller de s.k. sidoarrendena. Det är alltså arrenden där det inte ingår någon byggnad eller gård, utan där det ofta är mindre enheter som arrenderas vid sidan av, för att få ett bärkraftigt jordbruk. Det kan vara en annan arrendator som arrenderar, men det kan också vara en vanlig självägande bonde som arrenderar mark vid sidan av den mark som han tidigare har haft och odlat.

På den typen av mark, som ofta är ganska små områden, tycker vi inte att lagen om rätt att göra investeringar bör gälla. Vi tror att det är klokt både för arrendatorn och för jordägaren att man inte tillåter detta, om man inte kommer överens om att det passar bra att genomföra en investering just på den typen av mark.

De här två punkterna har vi tagit upp i reservation 1, som jag yrkar bifall till.

I det här betänkandet tas också upp den gamla trätofrågan om inlösen av historiska arrenden. Vi har genom alla år intagit en mycket fast och klar hållning, nämligen att det icke är förenligt med svensk lag att tillåta att en person skall gå miste om den äganderätt han har genom att man bara rakt upp och ned bestämmer att ett friköp skall få ske. Vi har haft den principiella inställningen under alla de år som den här frågan har diskuterats.

Dess värre har en del av kammarens ledamöter genom åren givit intryck av och arbetat för – säkert med en mycket god vilja – att man

skulle gå arrendatorerna till mötes. Samtidigt har man givit dem en falsk förhoppning om att detta skulle vara möjligt. Många av dessa arrendatorer av historiska arrenden är naturligtvis oerhört besvikna i dag, inte minst på Socialdemokraterna. Även vissa ledamöter i Centerpartiet liksom Vänsterpartiet har intagit denna ståndpunkt.

Här kan man säga att denna fråga nu är klarlagd. Regeringen säger i propositionen att det icke är möjligt att tillåta friköp av arrenden. Det strider mot Europakonventionen, som gäller i Sverige, och det strider mot den rättspraxis vi har i Sverige. Det strider numera också mot den svenska grundlagen.

Med det kan man säga att det som nu är bra är att detta måste vara sista gången som den här frågan behöver debatteras här i kammaren. De som är berörda får nu ett klart och entydigt svar: Man kan inte ta egendom från enskilda personer och föra över till andra. Det enda som en privatperson kan råka ut för i sådana sammanhang är att det allmänna har ett mycket starkt intresse av att komma åt en viss jord- eller markbit, och då finns ju expropriationsförfarandet att ta till. Men även det är mycket hårt reglerat, och då gäller det att tillgodose det allmännas, hela samhällets, intresse och inte en enskild persons intresse.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan utom i det moment där jag har yrkat bifall till reservation 1.

Anf. 200 TANJA LINDERBORG (v)

Fru talman! Det här hade kunnat bli en historisk dag – den dag då Sveriges riksdag beslutade att avskaffa de sista kvarlevorna av feodalismen. Nu blir det inte så, om jag har förstått saken rätt.

På sätt och vis kanske man kan säga att det blir en historisk dag trots allt. Socialdemokraterna får nu hjälp av de borgerliga partierna med att köra över ett redan fattat beslut i Sveriges riksdag från november 1989 om att den dåvarande regeringen skulle återkomma till riksdagen med lagförslag om bl.a. friköp av historiska arrenden.

Att den borgerliga regeringen förhalade beslutet är inte någonting att vara förvånad över. Men att Socialdemokraterna nu backar från tidigare löften är inte bara häpnadsväckande, utan också en stor tragedi för de arrendatorer av historiska arrenden som under årtionden har väntat på att denna fråga äntligen skulle få sitt slut, när Socialdemokraterna nu har återtagit regeringsmakten.

Fru talman! Frågor som rör jordfördelning har i alla tider väckt mycket starka känslor och även givit upphov till konflikter. Under historiens gång har de orsakat såväl uppror som inbördeskrig. Jorden föder oss, men själva ägandet, dvs. besittningen av jorden är ett uttryck för makt. Att tvingas bruka jord som andra äger är däremot ofta ett uttryck för underkastelse.

Jag tror att majoriteten av riksdagens ledamöter inte tycker något annat än att Indiens bönder, Perus indianer eller de tidigare sovjetiska kolchosarbetarna skulle ha rätt att äga den jord som de brukar. Vi är många som anser att en rättvis fördelning av jorden är både nödvändig och avgörande för att det skall vara möjligt för människor i underut-

vecklade länder att försörja sig och för att deras levnadsvillkor skall bli värdiga.

Man kan fråga sig vad detta har att göra med dagens ämne. Jag tar upp det här för att belysa de orättvisor som jag tycker finns också i den här propositionen.

Det ärende som vi nu har att ta ställning till innebär naturligtvis ett steg i rätt riktning, och Vänsterpartiet välkomnar – det vill jag verkligen understryka – att det nu införs generella regler till skydd för jordbruksarrendatorers investeringar på arrendestället. Det är utmärkt.

Däremot har vi svårt att förstå logiken i regeringens resonemang om varför man inte lägger fram ett lagförslag om friköp av historiska arrenden. Regeringen hänvisar till det förbättrade investeringsskydd som föreslås i propositionen och säger även att tidigare beslutade förstärkningar av arrendatorers ställning inte skulle motivera en friköpsrätt.

Det är enligt min mening som att jämföra äpplen med päron. Investeringsskyddet gäller ju framtida förhållanden och är tillämpligt på alla arrendeställen, medan friköpsrätten gäller s.k. historiska arrenden. Det handlar alltså om ca 6 % av det totala antalet arrenderade företag, och det gäller bara dem som besitter väldigt stora egendomar, exempelvis fideikommisser, kyrkan och Domänverket. Det ägarsystem som nu råder är att betrakta uteslutande som ett passivt ägande. Därför har jag svårt att se att det skulle vara ett så stort ingrepp i äganderätten om en friköpsrätt infördes. Ingen från ägarsidan har ju någonsin bott på eller brukat de här gårdarna! Däremot har de som under generationer brukat och skött arrendeställena bidragit till en ständig värdestegring av jordägarnas egendom.

Fru talman! Så här skriver regeringen i den proposition som ligger till grund för det beslut som vi skall fatta i morgon: "Det måste dock framhållas att jordbruksarrendatorer – liksom andra näringsidkare – själva valt en sysselsättning som ofrånkomligen medför ett personligt engagemang och ett ekonomiskt risktagande."

Även om regeringen delvis har rätt i sak tycker jag att det är cyniskt och kanske också litet mästrande att påtala detta i en proposition. Vi måste komma ihåg att för flertalet verksamma inom lantbruket handlar det om en livsstil, men det handlar också om ett ansvar för att jorden verkligen används för det ändamål som den alltid har varit avsedd för, nämligen att producera föda. Jag vågar påstå, att fanns inte de hårt arbetande och engagerade arrendatorerna av historiska arrenden skulle Sveriges landskapsbild se helt annorlunda ut än den gör i dag.

På regeringens uppdrag presenterade 1990 års arrendekommitté i sitt delbetänkande ett förslag till lag om historiska arrenden. För att spara kammarens tid skall jag inte upprepa kommitténs definition av historiska arrenden – den finns att läsa på sidan 11 i lagutskottets betänkande.

Regeringens argument mot detta är att ett sådant system kan komma att leda till orättvisa resultat. Ja, det är så. När det gäller gränsdragningar i lagstiftningsärenden är det nästan alltid någon eller några som kommer i kläm. Det är dess värre oundvikligt. Men det kan ju aldrig få vara ett skäl till att inte lagstifta i angelägna ärenden.

Fru talman! I direktiven till 1990 års arrendekommitté underströks bl.a. att den kommande lagens utformning skulle vara enkel, tillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt och förenlig med Sveriges förpliktelser mot den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Kommittén, som bl.a. har bestått av fyra jurister och fem sakkunniga, har bedömt att en lag om friköpsrätt står i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden. Kommittén refererar till fallet James m.fl. i Storbritannien.

År 1967 införde Storbritannien en lag som gav vissa arrendatorer rätt att lösa in arrenderade fastigheter. I förarbetena till lagen åberopades att arrendatorerna ansågs ha en moralisk äganderätt och att lagen skulle utjämna avsevärda orättvisor mot arrendatorn.

Några markägare i London framförde klagomål till Europadomstolen, som gjorde följande tolkning: Ett egendomsberövande som görs för att fullfölja en legitim social, ekonomisk eller annan politik kan vara i det allmännas intresse även om samhället i stort inte har någon direkt nytta av den egendom som tas i anspråk.

Domstolen konstaterade vidare att de nationella organen är principiellt bättre skickade än domstolen att avgöra vad som skall anses vara i det allmännas intresse och att varje land måste ges betydande mått av frihet när det gäller lagstiftning med social och ekonomisk anknytning.

Vad som är av allmänt intresse är alltså en sak för oss politiker att värdera – det har Europadomstolen slagit fast. Enligt Vänsterpartiets uppfattning finns det mycket starka sociala och politiska skäl till att införa en lag om friköp av historiska arrenden. Jag vill verkligen vädja till er socialdemokrater att stå fast vid tidigare löften. Vi har ju tidigare varit på samma sida i den här frågan! Varför gör ni nu en helomvändning?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 i betänkandet.

Anf. 201 ROLF DAHLBERG (m) replik

Fru talman! Jag skall kanske inte bemöta Tanja Linderborg på alla punkter, eftersom majoriteten i utskottet har en företrädare som står längre ned på talarlistan, men jag tycker ändå att det finns anledning att något beröra det lättvindiga sätt på vilket Tanja Linderborg pläderade för att vi skall bortse från grundläggande lagar i vårt land.

Vi har att ta hänsyn till dels Europakonventionens äganderättsskydd, dels regeringsformen, där det står att ingen i vårt land skall tvingas avstå egendom till det allmänna och aldrig till någon annan enskild. Det enda undantaget är det som jag berörde i mitt anförande – att man genom expropriation kan ta över mark för att klara det allmännas angelägenheter. Men det är ju i extrema fall som det kan komma i fråga.

Här struntar man från Vänsterpartiets sida alltså i alla grundläggande bestämmelser som tryggar äganderätten. Man säger bara att det är lämpligt att man låter en mycket liten grupp, som det är fråga om, få möjlighet till friköp, alltså att det är lämpligt att ta annans egendom och dela ut hipp som happ.

Man undrar: Vilka konsekvenser skulle det få i fortsättningen? Om man gör det till en grupp kommer naturligtvis nästa grupp. Jag tycker att Tanja Linderborgs anförande var ganska skrämmande just på den punkten – i övrigt var det intressant att lyssna på henne.

Anf. 202 TANJA LINDERBORG (v) replik

Fru talman! Jag tycker inte alls att jag är särskilt lättvindig, Rolf Dahlberg.

Jag måste protestera mot vad Rolf Dahlberg sade när han kallade det för att "ta annans egendom". Det har aldrig varit tal om att man skall ta – det handlar om att man skall köpa, friköpa.

Rolf Dahlberg sade också att detta gäller en väldigt liten grupp. Desto bättre då! Då kan det ju inte vara någon större fara.

Jag vill också säga att experterna inte är överens om detta. Det finns alltså experter som anser att detta är fullt tillåtet, medan andra – som Rolf Dahlberg lutar sig mot – har motsatt uppfattning. Det här är en ideologisk fråga. Det *är* fullt tillåtet enligt de experter som jag stöder mig på. Vi kommer säkert inte längre i det här replikskiftet – vi har så olika ideologiska uppfattningar i den här frågan.

Anf. 203 ROLF DAHLBERG (m) replik

Fru talman! Det är inte tillåtet. Det är helt klart att det inte är det. Regeringen slår fast det i propositionen.

Så till det här med experterna. Man tillsatte en kommitté för att verkligen studera detta. Kommittén visade vilken väg man eventuellt skulle kunna gå. När man sedan skickade ut kommitténs förslag på remiss sade en oerhört stor majoritet av remissinstanserna att så här kan man bara inte göra i ett rättssamhälle. Trots det kräver Tanja Linderborg att vi skall tillåta friköp. Vi skall köra över både rättsreglerna och experterna, förutom dem som Tanja Linderborg nu lutar sig mot.

Jag tror att det var klokt av regeringen att nu äntligen fatta ett slutgiltigt beslut i den här frågan.

Anf. 204 TANJA LINDERBORG (v) replik

Fru talman! Rolf Dahlberg säger att jag har åberopat vissa experter. Det handlar om fyra jurister från Arrendekommittén. Det var också fem sakkunniga.

Jag fick inget svar av Rolf Dahlberg på frågan om han vidhåller att det handlar om att man tar. Jag vill läsa upp – jag ber om ursäkt för att jag tar kammarens tid i anspråk – vad regeringen skriver i det här avseendet: För att förslaget om friköpsrätt skall kunna läggas till grund för lagstiftning krävs enligt 2 kap. 23 § regeringsformen att förslaget är förenligt med Sveriges åtagande på grund av Europakonventionen. Det går naturligtvis inte att säkert förutse vilken ståndpunkt den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna eller, efter inkorporeringen av Europakonventionen i svensk lag, svensk domstol skulle komma att inta vid en prövning.

Detta visar på osäkerheten, eller hur? Vidare sägs: Enligt regeringens uppfattning finns det emellertid en beaktansvärd risk att en sådan

lagstiftning skulle befinnas vara i strid med äganderättsskyddet i Europakonventionen.

Anf. 205 ROY OTTOSSON (mp)

Fru talman! Miljöpartiet de gröna medverkade 1989 till att beställa en lag om friköp av historiska arrenden. Vi är fortfarande av samma uppfattning, nämligen att den här möjligheten bör införas men i mycket begränsad omfattning. En arrendegård representerar en oerhörd investering under lång tid för den som arrenderar. En släkt har ofta bott där i flera generationer.

Det är fråga om en mycket speciell omständighet. Vi menar att i de fall man har bott på arrendet och brukat marken under minst 40 år när man begär att få friköpa skall det finnas en sådan möjlighet. Det är således mycket begränsat. Skälen är naturligtvis historiska. Arrendet har varat under lång tid. Vi bedömer inte att det här kan komma att betraktas som ett allvarligt ingrepp i äganderätten eller att det på annat sätt skulle strida mot Europakonventionen. Vår bedömning är att det här bör vara möjligt i dessa begränsade fall.

Det är också det som står i reservation 3, som vi yrkar bifall till.

Anf. 206 ANITA PERSSON (s)

Fru talman! De svenska arrendatorerna har ett starkt skydd i lagstiftningen. Denna har en klar inriktning på att ge socialt och ekonomiskt skydd för den svagare och mer utsatta parten i ett arrendeförhållande.

Reglerna om jordbruksarrende är ett av de tidigaste exemplen på social skyddslagstiftning. Vid början av seklet hade jordbruksarrendatorerna en mycket svag ställning. De var i stor utsträckning utlämnade till jordägarens bestämmande.

I olika etapper har dock reglerna förbättrats till arrendatorernas förmån. De har sedan länge besittningsskydd, dvs. rätt till tvångsförlängning av avtalet när avtalstiden har löpt ut. De har också förköpsrätt, alltså en rätt att köpa arrendestället framför andra spekulanter i en situation där jordägaren vill sälja egendomen. Reglerna ger sammantaget ett starkt skydd för jordbruksarrendatorerna.

Fru talman! Trots detta står ändå arrendatorerna i flera avseenden fortfarande i en stark beroendeställning i förhållande till ägaren av marken.

Det gäller bl.a. arrendatorns möjlighet att få kompensation för investeringar han själv har utfört på arrendestället liksom hans möjlighet att överlåta arrenderätten utan jordägarens samtycke. Detta förhållande kan ha inneburit att nödvändiga investeringar inte kunnat äga rum.

Dagens förhållanden är sådana, att om de inte kan komma överens, så har arrendatorn visserligen rätt att ta med sig investeringen då han lämnar arrendestället. Men ofta är det inte ekonomiskt försvarbart att göra det. Det kan rent av vara så att det är omöjligt att skilja investeringen från arrendestället. I sådana fall innebär dagens regler att investeringen i praktiken tillfaller jordägaren gratis.

Det här innebär inte bara en orättvisa i förhållandet mellan parterna. Det leder också till att arrendatorer allmänt sett får svårt att finansiera investeringar, och det leder i sin tur till att många önskvärda investeringar uteblir. Det här är en allvarlig nackdel för arrendejordbruket i vårt land. Vi skall ha klart för oss att så mycket som 43 % av åkerarealen i vårt land är arrenderad.

Sveriges medlemskap i EU innebär möjligheter men också en tuffare konkurrens inom jordbruket. Det är nödvändigt att erforderliga investeringar kan komma till stånd, för att svenska jordbrukare skall kunna hävda sig i den internationella konkurrensen.

Genom införandet av ett generellt skydd för investeringar i ett arrendejordbruk kan dessa arrendatorer också ges en bättre chans att hävda sig i konkurrensen med jordbruk som drivs på självägd mark.

Nu föreslår regeringen i propositionen att ett förbättrat investeringsskydd införs, och majoriteten i utskottet ställer sig bakom detta förslag. Det bästa är självklart att frivilliga överenskommelser om nödvändiga investeringar träffas mellan arrendatorn och markägaren. Det är ju den princip lagstiftningen bygger på.

Om man inte kan komma överens om huruvida en investering skall göras på arrendestället eller inte så kan arrendatorn ansöka om tillstånd hos Arrendenämnden om att få göra investeringen.

Arrendenämnden skall ge ett sådant tillstånd om investeringen förefaller lönsam på lång sikt och intresset av att investeringen görs är starkare än jordägarens intresse av att den inte kommer till stånd. Om arrendatorn då gör investeringen innebär de nya reglerna att han får ett skydd för denna investering. Om jordägaren senare inte är intresserad av att lösa in investeringen till marknadsmässigt pris, så får arrendatorn i princip rätt att överlåta arrenderätten till en ny arrendator. En sådan rätt har han normalt inte i dag.

Poängen är att arrendatorn vid en sådan här överlåtelse av arrenderätten kan ta betalt för sin investering av den nye arrendatorn. Och det gäller inte bara den investering som har utförts efter tillstånd av Arrendenämnden enligt de nya reglerna. Den överlåtande arrendatorn är oförhindrad att ta betalt även för andra investeringar som han har gjort på arrendestället under årens lopp och som fortfarande har ett marknadsvärde. Många gånger kommer han också att kunna ta betalt för investeringar som har gjorts av en tidigare arrendator, t.ex. av en släkting som då innehade arrendet.

Till detta betänkande har lämnats tre reservationer. En av reservationerna som lämnats av Moderaterna avser vem som skall få avgöra om en investering är nödvändig eller ej.

Enligt reservanternas uppfattning skulle jordägaren ensam få bestämma om en investering som förändrar driftsinriktningen skall få ske.

Utskottet delar här propositionens bedömning att det i sådana fall är naturligt att man tar stor hänsyn till jordägarens intresse. Men skulle man undanta en investering av det här slaget skulle det innebära att det nya förstärkta investeringsskyddet skulle urholkas. Men det är ju också så att om man övergår från spannmålsproduktion till animalieprodukt-

tion, är sådan produktion också tillståndspliktig enligt miljöskyddslagen. Det måste man också ta hänsyn till.

Utskottet delar inte heller reservanternas uppfattning att sidoarrenden skulle undantas. Det enda undantag som utskottet godtar gäller sidoarrende som omfattar högst ett år. Även sidoarrenden med rätt till förlängning måste få omfattas av reformen.

Fru talman! 1990 års arrendekommitté föreslog en särskild lag om friköpsrätt för historiska arrenden. I propositionen tar regeringen upp denna fråga, och man anser att någon sådan lag inte skall införas av följande skäl:

Genom redan gällande lagstiftning och med den nu föreslagna reformen erhåller arrendatorerna en mycket stark ställning i arrendeförhållandet.

En majoritet av remissinstanserna har också ställt sig negativa till införandet av en friköpsrätt, och bland dem som har avstyrkt finns både företrädare för arrendatorer och jordägare.

Det tyngst vägande skälet till att inte införa en friköpslag är 2 kap. 18 § regeringsformen. Där stadgas att varje medborgares egendom är tryggad bl.a. genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild, genom expropriation eller annat sådant förfarande, utom när det krävs för att angelägna allmänna intressen skall tillgodoses.

Den grundlagsskyddade äganderätt som infördes den 1 januari i år i 2 kap. 18 § regeringsformen och hänvisningen till Europakonventionens betydelse, som markerats i 2 kap. 23 § regeringsformen, innebär att en friköpsrätt endast kan införas om det utgör ett angeläget allmänt intresse.

Eftersom det här rör sig om förhållande mellan enskilda har regeringen i propositionen gjort bedömningen att en friköpsrätt inte står i överensstämmelse med regeringsformens regler. En majoritet i utskottet instämmer i denna bedömning.

Med anledning av utskottets ställningstagande har två reservationer inlämnats. Båda innebär att en friköpsrätt skall införas. Jag yrkar avslag på dessa reservationer med hänvisning till regeringsformen men också med hänvisning till att de som sitter på s.k. historiska arrenden också omfattas av de reformer för jordbruksarrendatorer som genomförts vid olika tillfällen.

Dessa arrendatorer har också en särskilt stark ställning i synnerhet i fråga om rätten att få stanna kvar på arrendestället. Det förhåller sig dessutom så att arrendatorn vid ett s.k. historiskt arrende har en alldeles särskilt trygg ställning. En lagändring som gjordes år 1979 innebär nämligen att en sådan arrendator har ett speciellt starkt skydd mot s.k. självinträde från jordägarens sida.

Fru talman! Alla frågor rörande arrendelagstiftningen är inte lösta i och med att vi antar denna proposition, utan i regeringskansliet arbetar man vidare med frågor om förändringar inom arrendeområdet.

Fru talman! Jag vill bara tillägga att det i betänkandet också finns ett tillkännagivande om att regeringen måste finna en lösning på det

problem som ägare till fritidshus på arrenderad mark har när det gäller kreditmöjligheter.

Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 207 ROLF DAHLBERG (m) replik

Fru talman! Jag skall inte uppta mycket av kammarens tid, eftersom Anita Persson och jag är i stort sett överens om betänkandet. Anita Persson sade emellertid i sitt anförande att vi moderater inte vill att arrendatorerna skall få möjlighet att göra investeringar mer generellt. Faktum är att det undantag vi tar upp gäller just de tillfällen då man ändrar driftsinriktning på jordbruksföretaget. Det är ofta en ganska stor och betydelsefull omställning för alla jordbrukare. Det är riktigt att det, som Anita Persson säger, då också blir miljöprövning och att man då naturligtvis får ta hänsyn till olika intressen. Jag är medveten om att det i propositionen står att prövningen i dessa ärenden måste vara särskilt omsorgsfull.

Det känns på något sätt väldigt konstigt att man mot jordägarens vilja skall genomföra stora investeringar i en förnyad och förändrad driftsinriktning på företaget. Om så stora förändringar skall genomföras bör de två parterna vara överens. Normalt är de väl också det, och de fall jag nu nämner kanske är mer av undantagsfall.

Anf. 208 ANITA PERSSON (s) replik

Fru talman! Jag tror att vi i stort är överens. Om en sådan här investering skall genomföras är kravet att det skall vara lönsamt för jordbruket, att verksamheten skall pågå under en längre tid och att det skall vara företagsekonomiskt försvarbart. Som Rolf Dahlberg sade står det klart uttryckt i propositionen att om man skall lägga om verksamheten från spannmål, ekologisk odling eller något annat som man kom överens om när man träffade arrendeavtalet skall stor hänsyn tas till jordägaren. Som Rolf Dahlberg sade i ett tidigare inlägg är det självklart att man tar väldigt stor hänsyn till jordägaren om man lägger om från spannmålsodling till svinskötsel, eftersom det innebär ett stort avbräck. Om man kan få en lönsam produktion är det ändå viktigt att man kan få pröva, men då sker det också utifrån miljösynpunkt.

Jag tror inte att man skall säga att det bara är jordägaren som bestämmer. Har arrendatorn intresse av att starta en ny produktion, att t.ex. starta en strutsfarm, vilket ju är väldigt populärt i dessa dagar – jag vet emellertid inte hur bra dessa farmar är ur miljösynpunkt – då skall inte jordägaren bara kunna säga nej, utan det måste finnas en möjlighet att pröva.

Jag yrkar därför bifall till förslaget i propositionen och i utskottets betänkande.

Anf. 209 TANJA LINDERBORG (v) replik

Fru talman! Jag är litet förvånad över att Anita Persson med sådan självklarhet kan slå fast att det här skulle strida mot 2 kap. 18 § regeringsformen. Regeringen säger ju mycket klart i propositionen att vad

som är angeläget allmänt intresse till slut i viss mån måste bli föremål för en politisk värdering. Det är ju det det handlar om. Det står inte i propositionen att det skulle vara fråga om ett uttryckligt förbud, och jag kan inte se det på annat sätt än att det skulle vara fullt möjligt att anta den här lagen. Det var som sagt snubblande nära för några år sedan, då Socialdemokraterna såvitt jag kan förstå drev frågan väldigt starkt. Därför är det oerhört förvånande att man nu gör en 180-graders vändning.

Anf. 210 ANITA PERSSON (s) replik

Fru talman! Jag kan inte hålla med Tanja Linderborg på den här punkten. Jag tycker att regeringsformen helt klart säger att det här måste röra sig om ett allmänt intresse, och det gör det inte när det är några stycken arrendatorer som kommer i fråga vid ett historiskt arrende. Det rör sig inte om ett stort, allmänt intresse. Expropriation används om man skall bygga en väg, en järnväg eller något sådant som tillgodoser ett allmänt intresse, men det kommer inte i fråga när äganderätten övergår från en person till en annan.

Jag kan ändå förstå hela den här diskussionen och det känslomässiga engagemanget hos dem som har ett historiskt arrende, men i dagens läge, med en ny grundlag där det helt klart framgår att det måste vara fråga om ett allmänt intresse, kan vi inte anta den här lagen. Detta är också vad remissinstanserna har sagt.

Anf. 211 TANJA LINDERBORG (v) replik

Fru talman! Man skall egentligen inte förlänga diskussionen, eftersom en verklig guru på området, Bengt Silfverstrand, snart kommer att gå upp i debatten.

Men, snälla Anita Persson, det handlar inte om expropriation, det handlar faktiskt om friköp. Det är inte stöld jag pratar om, utan det skall vara ett frivilligt köp, för den som vill köpa.

Anf. 212 ANITA PERSSON (s) replik

Fru talman! När det gäller köp har ju arrendatorerna på historiska arrenden en väldigt stark ställning. De har förköpsrätt och kan skriva in i inskrivningsboken att de vill stå på tur att köpa när det blir ledigt och klart för försäljning. Då har de rätten att köpa till marknadsvärde.

När det gäller friköpet handlar det om att tvinga fram ett köp. Det är då man går emot regeringsformen.

Anf. 213 BIRGITTA CARLSSON (c)

Fru talman! Allra först vill jag yrka bifall till hemställan i betänkande LU26 Investeringar i arrendejordbruket.

Jag känner väl till under vilka förhållanden en arrendator får arbeta. Jag har själv, tillsammans med min man, varit arrendator i nära 30 år. Vi har haft olika markägare, så jag känner väl till hur det är.

Det är en ganska stor andel av Sveriges lantbrukare som är arrendatorer. De allra flesta av dessa har ett mycket fint förhållande till och samarbete med jordägarna.

Arrendelagstiftningen bygger i första hand på frivilliga överenskommelser mellan jordägare och arrendator, och det är också inriktningen i de förslag vi nu behandlar.

I de fall där man inte kan komma överens är det viktigt att det finns lagar och förordningar som reglerar förhållandena. Det är viktigt för både jordägare och arrendatorer. Därför ser vi det som ett steg i rätt riktning med de förslag vi behandlar i detta betänkande. Jag vet att många arrendatorer har väntat på detta.

I betänkandet behandlas även frågan om friköp av historiska arrenden. Många av oss i utskottet har fått långa brev med många synpunkter, där det föreslagits beslut om friköp av historiska arrenden. Jag kan till viss del förstå en del av de synpunkter som förts fram. Men nu har det skett många förändringar inom arrendelagstiftningen vid många tillfällen och under många år, där hela tiden arrendators ställning stärkts. Det gäller även för innehavare av historiska arrenden.

Jag anser att det skulle vara fel att genom tvingande lagar frånhända någon äganderätten till sin mark. Därför, än en gång, yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 214 BENGT SILFVERSTRAND (s)

Fru talman! Huvudrubriken på detta betänkande är Investeringar i arrendejordbruket. Förvisso sker förstärkningar och förbättringar i skyddet för arrendatorer genom det här betänkandet. Det har jag inget att erinra mot. Men de förstärkningarna är inte av den karaktären att de på något sätt i något avseende löser de grundläggande problem som helt är knutna till och förknippade med avsaknaden av friköpsrätt.

Därför bör tyngdpunkten i denna debatt ligga på friköpsrätten. Vi behöver inte diskutera det som är självklart och som vi är överens om.

Den 30 november 1989, dvs. för fem och ett halvt år sedan, fattade riksdagen ett historiskt beslut. En klar riksdagsmajoritet ställde sig helt entydigt bakom motionsförslag om att brukare av s.k. historiska arrenden skulle få friköpa den mark de i generationer brukat, bebyggt och bebott.

Många trodde och hoppades då – jag vet – att slutkapitlet skrivits i denna bittra sannsaga, och att rättssamhällets lagar skulle omfatta också den grupp av enskilda människor vars vardag till vissa delar fortfarande styrs av feodalsamhällets lagar.

Men trots att 1990 års arrendekommitté enhälligt förordade en friköpsrätt så förhalades frågan i tre år av den borgerliga fyrpartiregeringen.

I den proposition vi nu behandlar använder en socialdemokratisk regering samma juridiska motiv som den tidigare borgerliga regeringen för att inte förelägga riksdagen en friköpslag.

Det kan inte få mig som socialdemokrat att ändra uppfattning. Jag står fast vid den välgrundade uppfattning som både riksdagen, lagutskottet och sedan också en utredning kom fram till. Fattas bara annat!

Enligt regeringen skulle det föreligga en beaktansvärd risk för att en friköpslag skulle stå i strid med Europakonventionen och utgöra ett otillbörligt intrång i den enskilda äganderätten.

Längre än till att uttrycka en beaktansvärd risk sträcker man sig faktiskt inte. Det finns inte någonstans i propositionen några kategoriska påståenden eller några slutsatser om att detta strider mot Europakonventionen. Man bedömer att det finns en risk. Juridiken får ta över de politiska värderingarna och den politiska viljan, vilket jag har anledning att uttrycka förvåning över.

Uttalandet liksom lagutskottets bedömning i frågan vilar minst sagt på bräcklig grund. Den ändring av 2 kap. 18 § i regeringsformen som nu trätt i kraft har angetts innebära en precisering av det egendomsskydd som finns i Europakonventionen. Syftet med grundlagsändringen är alltså att uppnå en anpassning till konventionen, inte att ställa högre krav på denna.

För övrigt prövades denna fråga mycket grundligt av Arrendekommittén. Ingen av de fyra juristerna, ledamöterna eller de fem sakkunniga har funnit att vad som föreslås skulle strida mot konventionen. Då kan man ju undra – jag kan ställa frågan till utskottets talespersoner – om man haft kontakt med de här juristerna som haft denna klara och entydiga uppfattning vid den här behandlingen.

Dessutom skall det uttryck man här uppehåller sig kring och försöker övertolka – "i det allmännas intresse" – av nödvändighet uppfattas extensivt. Varje land måste enligt vad Europadomstolen säger i rättsfall ges ett betydande mått av frihet (margin of appreciation) när det gäller lagstiftning med social och ekonomisk anknytning.

Observera att man gör särskilda bedömningar när det gäller lagstiftning med social och ekonomisk anknytning. Och det är vad det handlar om, inte juridisk ekvilibristik.

Europadomstolen har i tidigare rättsfall med hänsyn härtill förklarat sig komma att respektera den nationella lagstiftarens bedömning av vad som kan anses ligga i det allmännas intresse, om inte denna bedömning uppenbarligen saknar rimlig grund.

En annan svag invändning mot en friköpslag är att endast ett begränsat antal personer kan förmodas ha intresse av att få friköpa mark. Det är en helt ovidkommande synpunkt. Såvitt jag har kunnat utröna har den aldrig tillmätts någon betydelse i Europadomstolens praxis eller i andra rättsliga sammanhang. Om en friköpslag anses gynna endast ett begränsat antal personer så är det ju ännu färre personer – godsägarna – som blir berörda.

Det här gäller inte vilka arrendatorer som helst. I flera inlägg har man talat om arrendejordbruket i allmänhet, att det är 43 % eller vad det nu kan handla om av all jordbruksmark som är utarrenderad. Det saknar också intresse i sammanhanget. Det här handlar om en begränsad grupp människor på historiska arrenden som tillhör kyrkan och några som finns på den statliga sidan och inga andra. Det är alltså inte någon generell utvidgning av någon äganderätt.

Till detta kommer bestämmelsen i lagförslaget att friköp inte får ske om det av särskilda skäl skulle vara oskäligt mot ägarparten. Här finns alltså ytterligare en säkerhetsventil, vi kan kalla det för jordägarventil, som gör att det inte bara går att rusa på i ullstrumporna. Man måste ta

hänsyn till de faktiska förhållandena på de olika ställen där det här kan bli aktuellt.

Ytterligare en svaghet i handläggningen av ärendet är att Lagrådet *inte* gjort någon ingående prövning av lagförslagets förenlighet med grundlagen. Den lagrådsremiss som cirkulerade under den borgerliga regeringen och som man på något sätt lyckades få fram går ju inte specifikt in på de här förhållandena. I det här fallet borde alltså en ordentlig prövning göras, eftersom man åberopar Europakonventionen utan närmare analys av innebörden.

Likaså är det synnerligen anmärkningsvärt att jordbruksutskottet inte beretts tillfälle att yttra sig. Varför? Det borde vi kunna få svar på i dag.

Lagutskottet har tidigare pekat på att en friköpsrätt ligger i linje med den jordbrukspolitiska målsättningen att ägande och brukande av jordbruksmark böra vara förenade. Det har lagutskottet bara för ett par år sedan tyckt. Varför tycker man plötsligt inte det i dag? Varför skriver man inte någonting om det?

Som en följd av kvardröjande feodala förhållanden har hela bygder under exempelvis storgodsen i Skåne och Västergötland avfolkats och utarmats. Vi kan också se ett ökat intresse från åtminstone vissa jordägares sida att vilja ta över efter arrendatorer i syfte att kunna utnyttja ett frikostigt EU-stöd. Detta torde leda till ytterligare utarmning av landsbygden.

Friköpsfrågan är emellertid för den berörda befolkningsgruppen mer en medborgarrättslig angelägenhet och en samhällsfråga än en arrendefråga. Det är en fråga som väntat i mer än 200 år på sin lösning. Att avskaffa den sista resten av ett feodalt system är ett led i en politik för ökad social och ekonomisk rättvisa och ett fullgörande av samhällets främsta plikt, att se till att medborgarna i alla delar av landet ges rätt till självständighet och frigörelse från ett tidsfrämmande förmynderi.

Remissinstanser har åberopats i det här sammanhanget. Jag tycker att man skall vara försiktig när man bara kallt och torrt konstaterar att en majoritet av remissinstanserna avstyrker. Det gör de om man räknar på det sättet. Men man kan också se efter vilka typer av svar det är och från vilka remissinstanser svaren kommer.

För det första har tolv remissinstanser klart sagt ja till en friköpslag. Från de oberoende instanserna föreligger ungefär lika många tillstyrkanden som avstyrkanden.

För det andra saknas bland de instanser som beretts tillfälle att avge remisser bl.a. Glesbygdsdelegationen, som med utgångspunkt i att en friköpsrätt kan bidra till en fortsatt allsidig befolkningssammansättning på landsbygden, redan 1983 ställde sig positiv till införande av friköpsrätt för historiska arrenden.

Det passiva arrendejordbruksägandet i form av fideikommiss, ecklesiastik jord m.fl. historiskt betingade ägarskap saknar varje form av berättigande från jordbrukssynpunkt. Ifrågavarande ägarparter har aldrig vare sig brukat jorden, bott på stället eller haft annan arbets- eller riskmässig befattning med jordbruket eller varit beroende av det för sin

utkomst. En lag om friköpsrätt för jordbrukarbefolkningen under de historiskt betingade ägarsystemen kränker därför ingen enskild äganderätt.

Inget annat land i Europa har sedan demokrati införts tillåtit fortsatt självständighet för en jordbruksbefolkning under feodalt grundade ägarsystem.

Det är hög tid att avskaffa denna för vårt land förnedrande kvarleva från en svunnen tid.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2.

I detta anförande instämde Bengt Kronblad (s), Marianne Jönsson (s), Ronny Olander (s), Ingvar Johnsson (s) och Tanja Linderborg (v).

Anf. 215 MARIANNE ANDERSSON (c)

Fru talman! Frågan om historiska arrenden är en lång historia och en lång kamp som nu mynnar ut i en västgötaklimax – i ingenting egentligen. Vi har haft en mängd debatter här i kammaren. Beslut har fattats. En utredning har tillsatts och även slutförts med förslag om friköpsrätt. Tre regeringar har haft uppdraget att infria riksdagens beslut. Det har dragit ut på tiden. Senfärdigheten kan med rätta kritiseras.

Förra mandatperioden var Socialdemokraterna i opposition helt eniga om att friköpsrätt skulle införas. Kritiken mot förra regeringens senfärdighet var mycket stark. I valrörelsen lovade Socialdemokraterna att införa friköpsrätt. Vad blev det? Ingenting.

Självklart tycker jag att övriga förslag i propositionen om skydd för arrendatorernas investeringar är bra. Jag har en motion tillsammans med Lennart Brunander som handlar om att tvister om inlösenskyldighet och inlösenvillkor skall avgöras av arrendenämnd i stället för fastighetsdomstol. Men eftersom Lagrådet haft invändningar accepterar jag självklart att det inte kunde bli på det sättet. Jag tycker dock att det var ett bra förslag. I dessa dagar har vi ju lärt oss att Lagrådet skall respekteras.

Jag är den första att erkänna att frågan om friköpsrätt inte är lätt. Den är mycket svår. Min respekt för den enskilda äganderätten är stor. Men jag menar samtidigt att det i många fall här handlar om att rätta till historiska misstag så långt tillbaka som till 1700-talet, då vi i Sverige inte hade någon egentlig lagstiftning om äganderätt till jord.

Däremot hade vissa privilegierade grupper rätt att ta ut skatt från bönderna i trakten. Den beräknades som en tillgång, bl.a. vid bouppteckningar, och mynnade sedan ut i en äganderätt som egentligen aldrig konstituerats. Detta visar att det är en mycket speciell grupp, därtill starkt decimerad, som skulle omfattas av en friköpsrätt. Ofta har de i rakt nedstigande led brukat sina gårdar så långt tillbaka som till 1700-talet. De har i stor utsträckning själva byggt och restaurerat sina hus och byggnader.

Jag har engagerat mig i den här frågan i många år, främst med utgångspunkt i torparna under fideikommisset Koberg. För dem är förhållandena ungefär som jag nyss beskrivit. De här människorna är ytterst få och har inga stora krav. Jag är den första att beklaga att det inte har

gått att nå en frivillig uppgörelse för dem. Det hade varit positivt för båda parter. Det är väl en underdrift att påstå att det hade varit det.

Frågan om balansgången mellan att skydda den enskilda äganderätten och viljan att låta dem få friköpa som under mycket lång tid brukat och bebott en fastighet är mycket svår. Därför har jag uppfattningen att det förslag som Arrendekommittén har lagt fram går något för långt. Av den anledningen har jag i min motion lagt fram ett mera restriktivt förslag där den viktigaste skillnaden är att brukaren i rakt nedstigande led skall ha bebott och brukat brukningsenheten och ha varit mantalsskriven på denna sedan år 1900 och att friköpsrätten dessutom skall vara tidsbegränsad. Jag lade fram det förslaget, därför att jag tänkte att det kanske kunde vara ett sätt att ändå komma fram till ett beslut.

Jag menar att en sådan friköpsrätt inte skulle komma i konflikt med Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Inte heller är invändningen mot att föra över egendom mellan enskilda personer riktigt relevant, tycker jag. Ägare som det här rör sig om är fideikommissen, vars ägande är knutet till ätten, kyrkan, stiftelser eller staten. Kravet på att inskränkningar i äganderätten skall ha allmänt intresse bör också vara uppfyllt. Det bör vara ett allmänt intresse att rätta till denna uppenbara historiska orättvisa.

Fru talman! Jag beklagar att lagutskottet inte har tagit hänsyn till mitt kompromissförslag. Självklart håller jag fast vid mitt förslag. Men jag inser att det inte är meningsfullt att här yrka bifall till min motion. I stället vill jag deklarera att jag vid voteringen kommer att stödja reservation nr 2 från Vänsterpartiet.

Anf. 216 BENGT HARDING OLSON (fp)

Fru talman! Det här är uppenbarligen ett mycket långdraget ärende. Det har varit mycket komplicerat. I hög grad har detta ärende dragits i långbänk. Det beror på att motstridiga, oförenliga, intressen har berörts här. Jag påstår att det föreliggande förslaget utgör en balanserad lösning på detta mycket komplicerade problem.

Folkpartiets inställning framgår av betänkandet. Vi säger alltså nej till den centrala och mest diskuterade frågan här. Vi säger nämligen nej till friköpsrätten. Jag tycker att det är ett riktigt ställningstagande. Det har jag tidigare förutskickat. Jag gjorde det redan den 30 november 1989. För fem och ett halvt år sedan sade jag alltså i denna talarstol: Mitt tips är att slutet av det här ärendet blir nej till friköp och ja till investeringsskydd. Detta överensstämmer med dagens förslag.

Vad det handlar om här är att finna en balanserad lösning. Jag efterlyste en sådan då. En sådan föreligger nu. Arrendatorn får visserligen inte äganderätt genom friköpet, men han får en kraftfullt förstärkt arrenderätt. Jordägaren drabbas visserligen av denna nya arrenderätt men får behålla äganderätten.

Jag menar att resultatet är att det nya rättsläget gynnar – som andra talare här också varit inne på – särskilt de historiska arrendatorerna. De får ett skydd för i princip *alla* investeringar, alltså även befintliga äldre investeringar.

Bengt Silfverstrand och jag har flera gånger tidigare debatterat den här saken. Vi är väldigt olika personer, framför allt när det gäller att finna balanserade lösningar. Bengt Silfverstrand har många fördelar, men man kan knappast beskylla honom för att visa stort intresse i det här avseendet – dvs. för att finna en balanserad lösning. Det handlar mera om en fundamentalistisk lösning där vi får lyssna till tal om feodalism osv.

Jag tror att saken hade gagnats mycket mer om vi, också Bengt Silfverstrand, i denna situation av i princip oförenliga intressen hade försökt att hitta en balanserad lösning. Det hade varit bra både för arrendatorn och för jordägaren. Nu tycker jag att vi har gjort det, trots Bengt Silfverstrand.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Anf. 217 BENGT SILFVERSTRAND (s)

Fru talman! Det var intressant att höra vad Bengt Harding Olson hade att säga om detta med en balanserad lösning och om fundamentalism.

Om jag är fundamentalist delar jag i så fall den egenskapen med samtliga jurister, sakkunniga och ledamöter i 1990 års arrendekommitté. Jag hoppas att också de på något sätt nås av detta budskap.

Det är intressant att notera att Bengt Harding Olson, som gör anspråk på att vara den balanserade i sammanhanget, inte kan hålla sig till sanningen. 1989, när vi tog beslut här, hade Bengt Harding Olson en motion. Tillsammans med en annan folkpartist motionerade han nämligen om friköpsrätt.

Han hade inte tänkt göra något vid det tillfället, om det inte hade varit för att jag tog upp denna fråga. Då gick Bengt Harding Olson upp i debatten. Det slutade så småningom med att han lade ned sin röst – han avstod från att rösta. Han har uppenbarligen haft tre olika uppfattningar i frågan. Först motionerade han för friköpsrätt. Sedan avstod han från att rösta. I dag avslår han förslaget om friköpsrätt. Detta är ett typiskt exempel på folkpartistisk politik och folkpartistiskt handlande.

Anf. 218 BENGT HARDING OLSON (fp)

Fru talman! Jag hade inte förväntat mig annat än ett utfall av Silfverstrand i detta sammanhang.

Låt mig till en början säga att sedan motionen väcktes 1989 har varken jag eller min motionärskollega ändrat inställning. Den innehöll en begäran om utredning för att få i gång det i princip stillastående ärende som vi hade sett år ut och år in. Jag vill påstå att vi lyckades. Det resulterade så småningom i en ny utredning. Jag trodde att jag på den punkten kanske rent av skulle få en liten applåd av Bengt Silfverstrand, men så blev det inte. I stället talas det närmast om ett politiskt svek, om jag förstår det rätt. Jag tycker att Bengt Silfverstrand skall tala med litet mindre bokstäver när han sitter i glashus.

Det finns ju många som verkligen har backat i sak. Fundera över hur den socialdemokratiska gruppen skall rösta i det här läget! Var finns alla de socialdemokratiska jasägarna? Några har instämt, men det

verkar som om Bengt Silfverstrand är ganska isolerad. Det borde ge honom anledning att fundera, inte bara över grandet i någons öga utan kanske bjälken i hans eget. Men det kanske har med partipiskan att göra.

Jag tror dessutom också att det är bra att attackera en regering för att den möjligen inte följer de intentioner som Bengt Silfverstrand önskat. Men små bokstäver gäller tydligen när det är en socialdemokratisk regering, och stora bokstäver gäller när det är en borgerlig regering.

Anf. 219 BENGT SILFVERSTRAND (s)

Fru talman! Jag kan bara konstatera att i den motion som Bengt Harding Olson tillsammans med Karl-Göran Biörsmark väckte stod det att starka sociala skäl talar för införandet av en friköpsrätt. Det är just dessa starka social skäl som jag har åberopat. Jag har uppenbarligen i sakfrågan samma uppfattning som Bengt Harding Olson en gång har haft. Jag står också fast på denna grund. Jag vet inte vad partipiskan har i sammanhanget att göra. Vi får ju se i morgon hur många som stödjer detta förslag.

För mig är det en hederssak att ha jobbat med denna fråga under så många år. Dessutom har jag för varje år som gått fått ett allt bättre underlag. En av riksdagen tillsatt kommitté gjorde dessutom bedömningen att det var fullt möjligt att införa en friköpsrätt och att detta inte på något sätt stod i strid med Sveriges internationella åtaganden.

Jag har gott samvete i den här debatten. Huruvida andra har det, som tidigare har haft uppfattningar som de sedan ändrat, får stå för dem.

I detta anförande instämde Bengt Kronblad (s).

Anf. 220 BENGT HARDING OLSON (fp)

Fru talman! Det är alldeles riktigt att jag har pratat om sociala skäl, och jag tycker fortfarande att det föreligger sådana. Nu skall de också passas in i lagstiftningen och den konventionstext som finns. Jag menar alldeles bestämt att de starka sociala skäl som förelåg och föreligger är beaktade i och med den starka och stora förstärkning av investeringsskyddet som nu har skett.

Jag vill bara poängtera något som åtminstone Bengt Silfverstrand själv kanske har lyssnat till, nämligen hans egen argumentering, att Europakonventionen ger stora begränsningar när det gäller inkräktande på äganderätten. Europakonventionen har själv sagt – Bengt Silfverstrand har också sagt det här i talarstolen – att det finns ett stort nationellt utrymme för att bedöma hur detta skall hanteras. Det är precis det som vi just nu gör. Acceptera då detta nationella parlamentariska inflytande!

Slutligen: Bengt Silfverstrand är heder värd för att han har drivit denna synpunkt. Det beundrar jag. Jag tycker att han har gjort en bra insats. Men jag tycker att den blir ännu större och ännu mer hedrande om Bengt Silfverstrand också accepterar det parlamentariska resultat

som vi nu får, som bl.a. jag har arbetat för, nämligen en balanserad lösning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

10 § Ändrade regler om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss

Ändrade regler om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU28
Ändrade regler om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss (prop. 1994/95:169)

Anf. 221 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Vi kristdemokrater är inte representerade med ordinarie ledamot i lagutskottet. Därför bör vi lägga våra eventuella yrkanden direkt här i kammaren, vilket jag kommer att göra i detta ärende.

Vi har en motion i detta betänkande som har avstyrkts av utskottet. Den handlar om ytterligare insatser för att begränsa oljeskador till sjöss genom rensning av oljetankar.

Jag yrkar bifall till motion L30.

I utskottets motivering till att man avstyrker motionen ifrågasätter man om det över huvud taget är lämpligt att ta upp den här typen av frågor.

Fru talman! Då måste jag fråga: Vad är det som är olämpligt med att ta upp den här typen av frågor? Det sker faktiskt oljeutsläpp dagligen. Att försöka komma till rätta med detta genom att driva fallen till domstol har visat sig vara oerhört svårt. Det är ytterligt få domar som är fällande.

Min fråga till utskottet är: Tror utskottet att utsläppen kommer att minska genom de nu föreslagna ändrade reglerna om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss?

Jag menar, fru talman, att det skall kosta mer för dem som släpper ut olja än ett kanske redan inkalkylerat ersättningsbelopp. Det handlar om irreparabla skador, vilka vi har sett mycket tydliga exempel på under senare tid, inte minst på Gotland. Det är därför vi har föreslagit tillägget att Sverige skall ta initiaitiv och driva på i denna fråga.

Med detta vill jag återigen yrka bifall till motion L30.

Anf. 222 EVA PERSSON SELLIN (s)

Fru talman! Ett enigt lagutskott har ställt sig bakom detta betänkande som behandlar propositionen om ändrade regler för ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss.

De internationella ersättningssystemen vid oljeskador förstärks nu vad gäller både belopp och ansvarighetens omfattning.

När det gäller motionen från kds har utskottet förståelse för motionärernas synpunkter.

Ändrade regler om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss

Anledningen, fru talman, till att vi yrkar avslag till motionen är att konventionerna enbart reglerar det ekonomiska ansvaret och inte det straffrättsliga. Vi utgår från att regeringen vid ett lämpligt tillfälle verkar i den riktning som motionärerna önskar.

Anf. 223 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Min fråga till utskottet var om man tror att det är tillräckligt med det ekonomiska ansvaret och om man tror att utsläppen kommer att minska till följd av de föreslagna ändringarna.

Vårt förslag är att Sverige skall ta initiativ så att man kommer längre och kan ställa dem som nu bedriver den omfattande miljöförstöringen under straffansvar. Jag fick egentligen inget svar på den frågan.

Anf. 224 EVA PERSSON SELLIN (s)

Fru talman! Vi i utskottet tror inte att detta kommer att minska oljeutsläppen. Precis som jag tidigare sade behandlar vi nu konventionerna, och dessa reglerar det ekonomiska ansvaret, inte det straffrättsliga.

Intresset att stävja dessa utsläpp finns inom alla partier. Vi från utskottet delar andemeningen i kds motion, och vi litar på att regeringen skall driva denna fråga i ett lämpligt sammanhang.

Anf. 225 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Om man nu delar andemeningen i motionen, vad är det då som förhindrar att man går vidare och ställer krav på regeringen att den skall driva den här frågan? Jag tycker att det är litet synd att utskottet inte kom fram till ett bifallsyrkande när det gäller motionen. Det beror kanske på att vi inte hade någon möjlighet att argumentera i utskottet. Jag får hoppas att kammaren tar den del av den här debatten innan man fattar beslut i morgon och bifaller motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

11 § Märkning av skor

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU29
Märkning av skor (prop. 1994/95:185)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

12 § Ny föräldraledighetslag m.m.

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU16
Ny föräldraledighetslag m.m. (prop. 1994/95:207)

Anf. 226 CHRISTEL ANDERBERG (m)

Fru talman! Barnens rätt till sina föräldrar är en av hörnstenarna i den moderata familjepolitiken. I det goda samhället växer barnen upp i trygghet. Det är därför mycket viktigt att familjen fungerar. Föräldrarnas roll som trygghetsskapande faktor för barnen är oersättlig, i synnerhet under småbarnsåren.

Vi moderater vill därför bidra till att uppvärdera, stödja och underlätta föräldrarollen. Det är angeläget att även sådana beslut som rör arbetsmarknaden har en klar förankring i en familjepolitisk grundsyn. Här spelar föräldrarnas rätt att vara lediga från arbetet för att ta hand om och vara tillsammans med sina barn en viktig roll.

Å andra sidan har under de två senaste decennierna rätten till ledighet av olika slag blivit omfattande i Sverige. Om man ser till den faktiska arbetstiden – semester, sjuk- och övrig frånvaro avräknad – ligger vi långt under de flesta viktiga konkurrentländer. På grund av att minskningen i arbetad tid inte har kompenserats av en motsvarande produktivitetsökning har detta varit en bidragande orsak till att Sverige nu befinner sig i en ekonomisk kris. Vi har länge levt över våra tillgångar.

Sverige har en extremt rigid och sönderreglerad arbetsmarknad. En viktig ingrediens i återupprättandet av vårt land som en företagarnation med stabil ekonomisk tillväxt är att avreglera denna sektor så att den blir vad namnet anger – en marknad. I denna uppgift blir det nödvändigt att systematiskt gå igenom regelsystemen för att säkerställa att dessa står i överensstämmelse med hela Sveriges intresse av tillväxt och nya arbetstillfällen.

Jag har inledningsvis understrukit att vi moderater anser att föräldrarnas möjlighet att under den tid då barnen behöver dem bäst kunna vara lediga från sitt arbete i viss utsträckning är en fråga av hög prioritet. I sin nuvarande utformning måste man dock på goda grunder ifrågasätta om inte de i lag medgivna samlade ledighetsförmånerna är utformade på ett sådant sätt att de, tillsammans med övriga regler på arbetsmarknaden, motverkar den ekonomiska utveckling som är en förutsättning för all verklig trygghet. Även för det lilla barnet är det en del av tryggheten att mamma och pappa har jobb och kan klara familjens försörjning.

Ledighetsförmånerna lämnar också ett betydande utrymme för ett av lagstiftaren icke avsett "överutnyttjande" med påföljd att de begränsade resurser som står till buds inte används på bästa möjliga sätt. Det ändrade sjukskrivningsbeteende som blev följden av införandet av en karensdag och sänkt ersättningsnivå talar exempelvis sitt tydliga språk. Alla vet – fast det inte anses politiskt korrekt att säga det – att det inte

är fråga om att ca 150 000 personer per dag på ett mirakulöst sätt har blivit friska.

I flera decennier har vi unnat oss allt större förmåner enligt mottot "hellre rik och frisk än sjuk och fattig". Men nu är vi sjuka och fattiga. Nu måste vi börja att prioritera. Och det måste vi göra medan möjligheten finns till en ordnad reträtt. Annars kan utvecklingen av vår ekonomi framtvinga mycket brutala nedskärningar.

Moderata samlingspartiet anser att det är nödvändigt att se över och i grunden reformera samtliga regler för arbetstid, semester och annan ledighet. En sådan översyn måste samtidigt täcka hela området, dels för att det skall bli möjligt att göra erforderliga prioriteringar mellan olika sociala och andra hänsynstaganden, dels för att få den samordning mellan systemen som är oundgängligen nödvändig. Strävan skall vara att finna sådana regler som främjar flexibilitet och personliga variationer. En sådan ordning stöder såväl den enskildes ambitioner att utveckla sitt liv efter egna önskemål som företagens behov av arbetsvillkor som gör det möjligt att möta den nya tidens utmaningar.

Vi föreslår därför att den av regeringen nyligen tillsatta Arbetstidskommittén får i uppdrag att även se över föräldraledighetslagstiftningen. Översynen bör syfta till att göra en rimlig avvägning mellan familje-, närings- och arbetsmarknadspolitiska intressen.

En sådan översyn kommer att ta sin tid. I avvaktan på att detta arbete hinner genomföras kan vi i princip ställa oss bakom regeringens förslag till ny föräldraledighetslag, som i allt väsentligt endast utgör en språklig och lagteknisk bearbetning av nu gällande lag.

Ledighetsutredningen, vars betänkande ligger till grund för propositionen, påvisar emellertid att det finns stora brister och problem som bör åtgärdas redan nu. Enligt direktiven, som utfärdades av den borgerliga regeringen, skulle översynen bl.a. inriktas på regler som bättre skulle kunna anpassas till särskilt de små företagens situation och administrativa kapacitet. Av detta återfinns intet i det socialdemokratiska förslaget, vilket vi är mycket kritiska emot.

De förändringar som vi föreslår gäller bl.a. att enskildas rätt att sluta individuella avtal vid sidan av kollektivavtalen skall säkerställas. Vi föreslår också att kvalifikationstiden för rätt till föräldraledighet enligt 5–7 §§ skall förlängas från föreslagna sex månader till ett år. Vi anser också att rätten att dela upp föräldraledigheten på tre perioder för varje kalenderår ofta medför avsevärda olägenheter för den verksamhet i vilken den anställde verkar. Huvudregeln bör vara att hela ledigheten tas ut i ett sammanhang men med möjlighet för arbetsgivaren och arbetstagaren att avtala om annan uppläggning.

I propositionen föreslås dessutom vissa förändringar i semesterlagens regler om semesterlönegrundande frånvaro. I huvudsak är dessa av mer teknisk natur. Regeringen förbigår dock med tystnad att även detta är en rättighetslagstiftning som har byggts på och byggts ut under årens lopp, tills den nu medför både oskäliga kostnader och administrativa problem, särskilt för de små företagen.

När det gäller frånvaro på grund av sjukdom medför nu gällande regler, som föreslås oförändrade, att den anställde blir överkompense-

rad vid frånvaro eftersom sjukpenningen är beräknad på lön inklusive semesterlön. Denna omotiverade överkompensation har påtalats i riksdagen vid upprepade tillfällen, och bör avskaffas.

Moderata samlingspartiet vill så långt det någonsin är ekonomiskt möjligt värna föräldrarnas rätt att vara lediga från arbetet för att ta hand om sina barn. Däremot kan vi inte se några som helst skäl till att sådan frånvaro skall vara semesterlönegrundande. Vi föreslår att 17 § semesterlagen upphävs. Huvudprincipen måste i alla sammanhang vara att det skall löna sig bättre att arbeta än att inte göra det. Endast arbetad tid skall därför grunda rätt till semesterlön.

Fru talman! Moderata samlingspartiet står bakom samtliga moderata reservationer som har fogats till detta betänkande, men av hänsyn till kammarens tid inskränker jag mig till att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 227 INGRID BURMAN (v)

Fru talman! Betänkandet vi nu har att ta ställning till behandlar ett förslag till en ny föräldraledighetslag. I stort bygger förändringarna på en språklig och teknisk översyn och ett införlivande av ett EG-direktiv, men tyvärr finns det även andra ingredienser i det hela.

Utskottet konstaterar i sin inledning att lagen berör många arbetstagare, och att det är viktigt att lagen utformas så att den enskilde arbetstagaren lätt kan tillägna sig innehållet. Jag delar den uppfattningen. Vi skall ha en enkel och tydlig lagstiftning.

Det är mot den bakgrunden tråkigt att utskottets majoritet har avstyrkt Vänsterpartiets motion. Vi föreslår där att det av lagen skall framgå vad som står i EG-direktivet, nämligen att man har rätt till ledighet utan löneavdrag vid mödravårdsundersökningar. Utskottet hänvisar till att detta skall lösas avtalsvägen, men det finns fler problem med det förslaget.

Att hänvisa till att lösa frågan avtalsvägen innebär dels att direktivets införlivande skjuts på en obestämd framtid. Eller kan någon här i kammaren svara på när direktivet i så fall kommer att vara införlivat i svensk lagstiftning?

Vi riskerar också att direktivet inte kommer att täcka hela arbetsmarknaden. Enkelheten och tydligheten går förlorade. Det bör framgå av lagstiftningen vilka rättigheter som gäller för gravida kvinnor. Man använder sig av ytterligare ett argument för att avfärda vår motion och påstår att arbetsmarknadens parter inte har krävt någon lagstiftning. Jag får då bara uppmärksamma utskottets majoritet på LO:s remissvar i frågan.

I Sverige har vi kommit väldigt långt när det gäller definitionen av begreppet kvinnors hälsa; det skall när kvinnan är gravid inkludera fostret. Tyvärr är det inte alla som känner till den definitionen. Föräldraledighetslagen skulle ha blivit mycket tydligare om man hade lyft in denna definition i lagtexten. Nu pekar utskottet på att det framgår av förarbetena till föräldraledighetslagen att kvinnan och fostret är en enhet. Det är ju gott och väl, men varför inte ta steget fullt ut och tydliggöra detta i lagen? Det var ju enkelhet och tydlighet vi eftersträvade.

Förslaget till en ny föräldraledighetslag innebär också att man för in ett helt nytt moment i lagstiftningen.

Det är inte kopplat till förenkling och definitivt inte kopplat till EG-direktivet. Arbetstagaren skall nu samråda med arbetsgivaren om ledighetens förläggning och andra frågor som rör ledigheten samt, om det kan ske utan olägenhet, försöka förlägga ledigheten så att verksamheten kan fortgå utan störning.

Tidigare lag byggde på barnens behov. Det var deras behov som skulle styra ledighetens förläggning. Nu förs ett helt nytt moment in i lagstiftningen. Man skall ta hänsyn till även verksamhetens behov. Det här är en tydlig markering att barnets behov inte skall sättas i fokus för lagstiftningen, utan deras behov skall sättas i relation till verksamhetens behov.

Det innebär att den som skall vara föräldraledig i framtiden skall samråda med sin arbetsgivare. En rättighetslagstiftning ersätts med samråd. Redan detta kan vara ett hinder, inte minst för alla dessa män som arbetar på arbetsplatser där föräldraledigheten är ett undantag och som kan dra sig för att ta en diskussion med en motvillig arbetsgivare. I stället avstår den från att utnyttja ledigheten.

Förslaget är också mycket otydligt till sin utformning. Vem avgör vad som är olägenhet, arbetsgivaren eller föräldern? Vem bestämmer vad som är påtaglig störning?

Dagens lagstiftning, som gett arbetstagaren rätt att ta ut föräldraledighet efter barnens behov, har betytt oändligt mycket framför allt för kvinnornas möjlighet att kombinera barn och förvärvsarbete. Det förslag som utskottet nu lägger fram kommer att föra jämställdheten flera år tillbaka.

Om föräldraledighetslagen skall vara till för barnen måste det vara klart att arbetsgivaren inte får försvåra för föräldrarna att organisera ledigheten så, att det blir bra för barnet och så att en uppdelning av ledigheten kan göras mellan föräldrarna.

Utskottet föreslår också en förändring när det gäller vad som skall räknas som semesterlönegrundande frånvaro. Utskottet föreslår att tvåårsfristen skall avbrytas först om arbetstagaren arbetat mer än fjorton dagar i följd. Några motiv för förslaget redovisas inte. Tidigare var direktiven till Arbetsskadeutredningen att utreda detta med semesterlönegrundande frånvaro. Nu har direktiven ändrats. Frågan tycks inte bli föremål för någon som helst utredning eller remissförfarande utan skall klubbas rakt av i riksdagen. Det är ett mycket beklagligt hanteringssätt.

Fru talman! Vänsterpartiet vidhåller sin uppfattning att förslaget om förändringarna i semesterlagen bör avslås, men av hänsyn till kammarens arbetsbelastning kommer jag inte att yrka bifall till reservationen i fråga. Naturligtvis står vi bakom samtliga reservationer i ärendet, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 9.

Anf. 228 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Det är en litet konstig debatt. Det är en EU-motståndare som skall försöka se till att Sverige lever upp till EU-direktiven, medan

utskottsmajoriteten – de flesta var för EU – inte vill att vi skall leva upp till EU:s direktiv i vissa avseenden.

Det är lätt för oss att från kds sida stödja reservationen när det gäller förslaget att föräldraledighetslagen skall kompletteras med regler om rätt till ledighet utan löneavdrag för mödravårdsundersökning. Ingrid Burman har motiverat varför man skall göra det, så jag skall inte gå in mer på det. Min fråga riktar jag närmast till Christel Anderberg, som i sitt anförande säger sig värna föräldrars möjligheter att vara tillsammans med barnen och familjen som enhet. Det handlar också om att värna såväl den gravida kvinnan som fostret med möjligheten till mödravårdsundersökning.

Samma sak gäller reservationen om begreppet kvinnors hälsa. Där säger utskottet att EU-direktivet inte innehåller någon bestämmelse som gör det nödvändigt med en ändring där vi tydliggör att det faktiskt handlar om en rättighet för såväl den gravida kvinnan som fostret. Det kan vara bra att slå fast att det handlar om dessa två skyddsvärda individer. Det är detta som reservationerna 7 och 8 handlar om.

Jag skall inte förlänga debatten, men jag tänker yrka bifall till reservation 6, som är gemensam för kds och Vänsterpartiet, om rätten till ledighet för mödravårdsundersökning. I övrigt står jag givetvis bakom även reservation 8, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till den.

Anf. 229 INGRID BURMAN (v) replik

Fru talman! Dan Ericsson finner det märkligt att Vänsterpartiet tycker att vi skall respektera EU-direktiv. Då vill jag bara göra klart för Dan Ericsson att Vänsterpartiet motarbetade att vi skulle gå in i EU på grund av att vi tycker att det är en odemokratisk organisation. Vi har många goda anledningar till det. Men vi har också klart deklarerat att vi kommer att jobba inom EU och ta itu med det som vi tycker är positivt. En av de mest positiva sakerna gäller delar av det skyddsdirektiv som EU har presenterat inom det sociala området. En av dem gäller skyddet i samband med föräldraledighet. Jag vet att jag och Dan Ericsson har samma uppfattning i den frågan. Men jag vill inte att det skall råda någon oklarhet om Vänsterpartiets ställningstagande.

Anf. 230 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Det var inte alls någon anklagelse mot Ingrid Burman. Jag tycker bara att det är konstigt att just en EU-motståndare faktiskt vill att Sverige skall leva upp till EU-direktiven och införliva dem i svensk lagstiftning, medan de som har varit för EU motsätter sig detta införlivande. Det tycker jag är konstigt. Frågan hur det kommer sig är närmast riktad till utskottsmajoriteten.

Anf. 231 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik

Fru talman! Jag kan försäkra Dan Ericsson om att både jag och mina partikamrater i Moderata samlingspartiet anser att fostret och den gravida kvinna är synnerligen skyddsvärda. Det som vi nu diskuterar är

i princip en rent språklig och lagteknisk bearbetning av gällande lagstiftning.

Vi anser att man även bör göra en materiell översyn av föräldraledighetslagen, vilket också Ledighetsutredningen har förordat. I en sådan översyn tycker jag att man skulle kunna ta upp sådana frågor som Dan Ericsson aktualiserat. Jag är övertygad om att vi i sinom tid skall kunna komma överens på de punkter som han särskilt nämnde.

Anf. 232 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Det handlar inte bara om en språklig och teknisk bearbetning. Det handlar faktiskt litet om trovärdighet också. Vi kan inte bara därför att det inte passar det egna partiets ståndpunkt inom ett visst sakområde frångå EU-direktivet, skjuta det litet vid sidan av och säga att vi inte behöver ta hänsyn till det. Vi måste faktiskt som politiker försöka vara konsekventa och leva upp till de beslut som vi fattat. Nu är vi medlemmar i EU, och vi får försöka leva efter och införliva direktiven i svensk lagstiftning.

Trovärdigheten minskar om man gör som utskottsmajoriteten och frångår det när man inte tycker att det inte är så nödvändigt på det här området. Det är min poäng. Vi skall försöka leva upp till det medlemskapet innebär.

Anf. 233 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik

Fru talman! Egentligen är det inte min sak att tala för utskottsmajoriteten. Men enligt min uppfattning har vi genom de regler som nu föreligger levt upp till EU-direktivet så mycket som kan begäras i det här skedet. Skulle det vid en översyn av hela lagstiftningen i sak, som vi vill ha till stånd, visa sig att det brister i något avseende skall den bristen naturligtvis rättas till.

Anf. 234 LAILA BJURLING (s)

Fru talman! Det känns onekligen som en kamp med tiden att hålla ett anförande och eventuellt bemöta repliker för att få slutföra det här ärendet i dag. Men vi gör väl ett försök att titta på det här betänkandet också.

Det handlar om lagstiftning om föräldraledighet. Den lagstiftning vi har i Sverige är unik här i världen. Det finns inget land som kan mäta sig med oss i det avseendet. Under en mängd av år har vi i Sverige strävat efter jämställdhet för föräldrar. Vi har strävat efter att både kvinnor och män skall kunna förena förvärvsarbete med föräldraskap. I många länder tvingas tyvärr kvinnor fortfarande att välja, antingen skall man arbeta och försörja sig själv eller också får man bli beroende av mannens försörjning om man vill bli mamma.

I Sverige har vi lagstiftat om rätt till ledighet för föräldrar, vi har lagstiftat om rätt till ersättning för förlorad arbetsinkomst och vi har lagstiftat om rätt till barnomsorg efter ledighetens slut. Vi har också lagstiftat om rätt till förkortning av den dagliga arbetstiden för småbarnsföräldrarna.

Vi kan se på resultatet att vi har lyckats bra i vår strävan mot jämställda föräldrar. Kvinnor i Sverige förvärvsarbetar i nästan lika stor utsträckning som männen. Trots det föder den svenska kvinnan flest barn i Europa. Jag tror att det bara är i Irland som kvinnorna föder fler barn, men där har de en mycket låg förvärvsfrekvens.

Trots vår omfattande och i mitt tycke mycket bra föräldralagstiftning måste vi korrigera den utifrån ett EU-direktiv. Det är det som dagens betänkande, eller nattens kanske vi får säga så här dags, AU16, främst handlar om. Eftersom lagen berör så många människor måste den också vara lätt att förstå. Därför har den setts över utifrån lagtekniska och språkliga aspekter.

De sakliga ändringarna i lagen innebär framför allt en anpassning till direktivet. Vi har redan i dag en skyddslagstiftning för gravida kvinnor i arbetslivet. EU-direktivet handlar om att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för kvinnor som är gravida, men också för kvinnor som nyligen fött barn eller ammar. Förslaget innebär att vi införlivar den utvidgningen i vår lagstiftning.

I betänkandet behandlas rätten till ledighet före och efter förlossning. Vår nuvarande lagstiftning ger kvinnan en minimirätt till sex veckors ledighet före och efter förlossningen. Den tiden föreslås utökas till sju veckor före resp. efter barnets födelse, alltså sammanlagt 14 veckor, helt i enlighet med direktivet.

I betänkandet behandlas också frågan om rätt till omplacering eller ledighet vid riskfyllda arbeten och där behandlas frågor om ledighetens förläggning och vissa delar av reglerna för semesterlönegrundande frånvaro.

Utskottet delar regeringens uppfattning om de förändringar som bör göras i föräldraledighetslagen. Men utskottet vill också göra ytterligare en förändring.

Det gäller vem som skall bestämma föräldraledighetens förläggning vid en daglig arbetstidsförkortning. Givetvis skall arbetstagaren och arbetsgivaren diskutera detta, så att det blir till bådas belåtenhet. Så torde också ske i de allra flesta fall utan några som helst problem, men det kan förekomma enskilda fall där man inte kommer överens.

Eftersom hela lagstiftningen är en skyddslagstiftning och en rättighetslagstiftning till förmån för en svagare part, borde det också vara den svagare partens, dvs. arbetstagarens, ord som väger tyngst vid oenighet. Utskottet anser att regeringen bör överväga en sådan ordning och vid lämpligt tillfälle återkomma till riksdagen med förslag till en sådan lagändring.

Moderaterna har i sin motion yrkat på att Arbetstidskommittén skall få i uppdrag att se över hela föräldraledighetslagen. Som ledamot i den kommittén och med kunskap om hur pressat vårt tidsschema är, så är jag tacksam för utskottets uppfattning att den översyn som nu gjorts är tillräcklig.

Jag sade tidigare i mitt anförande att lagen är en skydds- och rättighetslagstiftning för en svagare part. De förändringar moderaterna föreslår beträffande individuella avtal i stället för kollektivavtal, längre kvalifikationstid, ledighetens förläggning och varseltiden för återgång i

arbete efter ledigheten syftar alla till att försämra skyddet för den anställde, vilket också Christel Anderberg tydligt visar i sitt anförande. Jag tror att hon till och med sade att föräldraledigheten hotar hela Sveriges ekonomi.

Utskottet yrkar avslag på de förslagen.

Jag skall bara hastigt beröra Vänsterpartiets och kds motioner. De föreslår bl.a. att det skall skrivas in i lagen att begreppet kvinnors hälsa även omfattar fostrets hälsa.

För oss socialdemokrater är det självklart att en gravid kvinna också har ett foster. Det framgår också klart i förarbetena till lagen att den gravida kvinnan och fostret skall ses som en enhet ur risksynpunkt. Arbetsmiljölagen ger också stora möjligheter att meddela föreskrifter som tar hänsyn även till riskerna enbart för fostret. Utskottet har därför inte ansett det nödvändigt att ändra lagen i den här frågan.

Slutligen vill jag beröra frågan om mödravården, som var på tapeten i diskussionen. Vi socialdemokrater har inte ansett att det finns några större problem av det slaget att kvinnor i Sverige inte skulle få tillgång till den mödravård som de kan behöva. Skulle det uppstå ett sådant problem på något enstaka ställe kan det säkert lösas mellan parterna.

Däremot kan det uppstå problem med ersättningen. I Sverige har vi valt att inom föräldraledighetslagens ram ersätta människors ledighet med försäkringen i stället för att bibehålla lönen. Inom Socialdepartementet håller man på med en översyn av havandeskapsledighet och ersättning för mödravårdsundersökningar som måste ske under arbetstid. Vi kan avvakta med den frågan tills man på Socialdepartementet är färdig med sin beredning.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 235 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik

Fru talman! Jag sade inte att föräldraledighetslagstiftningen har blivit ett hot mot Sveriges ekonomi. Jag sade att alla samlade ledighetsförmåner tillsammans har blivit det och att vi nu har hamnat i ett läge där vi är tvungna att börja prioritera. Jag underströk också att jag därvidlag är helt inställd på att ge just den här typen av ledighet hög prioritet.

Vi har lyckats bra i Sverige, sade Laila Bjurling, med en trygghetslagstiftning som främjar barnens och föräldrarnas rätt. Ja, det kanske vi har. Men vi har misslyckats kapitalt med att ge de samlade ledighetsförmånerna en sådan utformning, en sådan omfattning att det har blivit förenligt med en sund utveckling av svensk ekonomi. Det är till syvende och sist på det sättet att välfärd kräver välstånd.

Anf. 236 LAILA BJURLING (s) replik

Fru talman! Christel Anderbergs inlägg visar återigen att moderaterna väljer att ställa sig på den starkare partens sida i fråga om ledigheterna. I sin motion skriver moderaterna: Sverige har en extremt rigid och sönderreglerad arbetsmarknad. Botemedlet är enligt samma mo-

tion: att avreglera denna sektor så att den blir vad namnet anger, en marknad.

Skall föräldrarnas möjligheter att vara lediga i samband med barnens födelse och när barnen är små regleras på någon form av öppen penningmarknad är jag övertygad om att det inte längre är barnets och föräldrarnas väl och ve det handlar om. Det är återigen arbetsgivarens väl och ve som moderaterna företräder.

Är det så, Christel Anderberg, att ni vill ha tillbaka den gamla §32, där arbetsgivaren ensam bestämmer om allting på arbetsmarknaden?

Anf. 237 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik

Fru talman! Vi moderater har aldrig hävdat att dessa frågor skall lösas på en fri penningmarknad. Däremot är det vår bestämda uppfattning att vi går mot en utveckling där de måste lösas på en fri arbetsmarknad.

32 § vet jag inte om det finns skäl att ta upp i denna diskussion i denna sena timme. Vi har faktiskt inte gjort några invändningar mot flertalet av de bestämmelser som regeringen nu har föreslagit. Vi har godtagit att det i stor utsträckning skall vara arbetstagaren som får styra hur ledigheten förläggs i tiden med hänsyn t.ex. till tillgång på barntillsyn.

Anf. 238 LAILA BJURLING (s) replik

Fru talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att moderaterna återigen har tagit ställning för den starkare parten. Det är därför jag drar in § 32 i detta. Arbetsgivaren skall kunna förmå arbetstagaren att avstå från sina rättigheter genom att sluta individuella avtal. Arbetstagaren skall inte ha rätt till ledighet enligt föräldraledighetslagen förrän efter ett års anställning. Arbetstagaren skall inte få dela upp sin ledighet utifrån sina behov, utan det skall arbetsgivaren bestämma. Arbetstagaren skall inte ens få bestämma till vilken del av dagen han eller hon skall förlägga sin förkortade arbetstid. Listan kan göras ännu längre.

Fru talman! Jag vill framhålla att vi socialdemokrater förstår att den svagare parten på arbetsmarknaden behöver stöd av en skyddslagstiftning för förhandlingarna på arbetsmarknaden. Det kommer vi att vidhålla.

Anf. 239 BERTIL BORGLUND (mp)

Fru talman! Jag skall göra vad jag kan för att kammaren skall vinna kampen mot klockan i kväll. Därför nöjer jag mig med att göra ett yrkande.

Det gäller reservation nr 6 angående rätten till ledighet utan löneavdrag vid mödravårdsundersökning. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 maj.)

Beslut om fortsatt ärendebehandling

På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

13 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkande
1994/95:SkU42 Vissa lagförslag i anslutning till kontrolluppgiftsskyldighet m.m.

Kulturutskottets betänkande
1994/95:KrU26 Den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten

14 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 17 maj

1994/95:506 av *Karin Ohlsson* (s) till miljöministern om bristen på returpapper
1994/95:507 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Jan Nygren om offentlighet via dataterminaler
1994/95:508 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om föräldraledighet

Frågorna redovisas i bilaga som fogas till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 30 maj.

15 § Kammaren åtskildes kl. 22.58.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 28 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 119 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.55,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 195 delvis och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll 1

2 § Förnyad bordläggning 1

Meddelande om samlad votering 1

3 § Anslag till högre utbildning och forskning, m.m. 1

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU15 1
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU12 1
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU13 1
Anf. 1 BEATRICE ASK (m) 1
Anf. 2 ANDREAS CARLGREN (c) 5
Anf. 3 MARGITTA EDGREN (fp) 8
Anf. 4 ANDREAS CARLGREN (c) replik 11
Anf. 5 MARGITTA EDGREN (fp) replik 11
Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) 12
Anf. 7 ANDREAS CARLGREN (c) replik 16
Anf. 8 ANDRE VICE TALMANNEN 16
Anf. 9 ANDREAS CARLGREN (c) replik 16
Anf. 10 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 16
Anf. 11 GUNNAR GOUDE (mp) 16
Anf. 12 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) 20
Anf. 13 MARGITTA EDGREN (fp) replik 23
Anf. 14 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik 23
Anf. 15 MARGITTA EDGREN (fp) replik 24
Anf. 16 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik 24
Anf. 17 BERIT LÖFSTEDT (s) 24
Anf. 18 BEATRICE ASK (m) replik 28
Anf. 19 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 29
Anf. 20 BEATRICE ASK (m) replik 29
Anf. 21 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 29
Anf. 22 ANDREAS CARLGREN (c) replik 30
Anf. 23 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 30
Anf. 24 ANDREAS CARLGREN (c) replik 31
Anf. 25 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 31
Anf. 26 MARGITTA EDGREN (fp) replik 31
Anf. 27 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 32
Anf. 28 MARGITTA EDGREN (fp) replik 32
Anf. 29 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 33
Anf. 30 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 33
Anf. 31 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 33
Anf. 32 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 34
Anf. 33 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 34

Anf. 34 Utbildningsminister CARL THAM (s) 34
Anf. 35 BEATRICE ASK (m) replik 37
Anf. 36 Utbildningsminister CARL THAM (s) 37
Anf. 37 BEATRICE ASK (m) replik 38
Anf. 38 Utbildningsminister CARL THAM (s) 38
(forts. 5 §) 38

Ajournering 38

Återupptagna förhandlingar 39

4 § Muntliga frågor till regeringen 39

Anf. 39 FÖRSTE VICE TALMANNEN 39
Ungdomar och alkohol 39
Anf. 40 URBAN AHLIN (s) 39
Anf. 41 Socialminister INGELA THALÉN (s) 39
Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) 40
Anf. 43 Socialminister INGELA THALÉN (s) 40
Anf. 44 INGRID NÄSLUND (kds) 40
Anf. 45 Socialminister INGELA THALÉN (s) 40
Anf. 46 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s) 41
Dopningspreparat 41
Anf. 47 KARIN PILSÄTER (fp) 41
Anf. 48 Justititieminister LAILA FREIVALDS (s) 41
Åldersgränser för bantningsmedel 42
Anf. 49 ELISA ABASCAL REYES (mp) 42
Anf. 50 Socialminister INGELA THALÉN (s) 42
Anf. 51 ELISA ABASCAL REYES (mp) 42
Anf. 52 Socialminister INGELA THALÉN (s) 43
Vårjakt på morkulla 43
Anf. 53 ARNE ANDERSSON (m) 43
Anf. 54 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) .43
Anf. 55 ARNE ANDERSSON (m) 44
Anf. 56 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) .44
Anf. 57 GUDRUN LINDVALL (mp) 44
Anf. 58 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) .45
Flyktingar 45
Anf. 59 ELVER JONSSON (fp) 45
Anf. 60 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 45
Anf. 61 GUSTAF VON ESSEN (m) 45
Anf. 62 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 46
Samefonden 46
Anf. 63 MAGGI MIKAELSSON (v) 46
Anf. 64 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) .47
Anf. 65 MAGGI MIKAELSSON (v) 47
Anf. 66 Jordbruksminister MARGARETA
WINBERG (s) 47
Tullen 47
Anf. 67 FANNY RIZELL (kds) 47
Anf. 68 Socialminister INGELA THALÉN (s) 47

Anf. 69 FANNY RIZELL (kds) ... 48
Kontroll av kött från EU-länder ... *48*
Anf. 70 MARIE WILÉN (c) ... 48
Anf. 71 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s). 48
Anf. 72 MARIE WILÉN (c) ... 49
Anf. 73 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s). 49
Sverige som investeringsland ... *49*
Anf. 74 PER BILL (m) ... 49
Anf. 75 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) ... 49
Anf. 76 PER BILL (m) ... 50
Anf. 77 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) ... 50
Anf. 78 ANNIKA JONSELL (m) ... 50
Anf. 79 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) ... 50
Försvarets dimensionering ... *51*
Anf. 80 BENGT HARDING OLSON (fp) ... 51
Anf. 81 Socialminister INGELA THALÉN (s) ... 51
Anf. 82 BENGT HARDING OLSON (fp) ... 51
Anf. 83 Socialminister INGELA THALÉN (s) ... 52
Yrkesteknisk högskoleutbildning ... *52*
Anf. 84 INGER LUNDBERG (s) ... 52
Anf. 85 Utbildningsminister CARL THAM (s) ... 52
Anf. 86 INGER LUNDBERG (s) ... 52
Anf. 87 Utbildningsminister CARL THAM (s) ... 53
Arbetstidslagstiftningen ... *53*
Anf. 88 STEN TOLGFORS (m) ... 53
Anf. 89 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) ... 53
Anf. 90 STEN TOLGFORS (m) ... 53
Anf. 91 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) ... 54
De sverigefinska skolorna ... *54*
Anf. 92 BIRGITTA WICHNE (m) ... 54
Anf. 93 Utbildningsminister CARL THAM (s) ... 55
Anf. 94 BIRGITTA WICHNE (m) ... 55
Anf. 95 Utbildningsminister CARL THAM (s) ... 55
Jordgubbar ... *55*
Anf. 96 CARL-JOHAN WILSON (fp) ... 55
Anf. 97 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s). 56
Anf. 98 CARL-JOHAN WILSON (fp) ... 56
Anf. 99 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s). 56
EU:s regler för arealbidrag ... *56*
Anf. 100 GUDRUN LINDVALL (mp) ... 56
Anf. 101 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) ... 57
Anf. 102 GUDRUN LINDVALL (mp) ... 57
Anf. 103 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s) ... 57
Det s.k. Lindomefallet ... *57*
Anf. 104 ELISABETH FLEETWOOD (m) ... 57
Anf. 105 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s) ... 57
Anf. 106 ELISABETH FLEETWOOD (m) ... 58
Anf. 107 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s) ... 58

Invandrarverkets organisation *58*
Anf. 108 EVA FLYBORG (fp) 58
Anf. 109 Statsrådet LEIF BLOMBERG (s) 58

5 § (forts. från 3 §) **Anslag till högre utbildning och forskning, m.m** (forts. UbU15, UbU12 och UbU13) **59**

Anf. 110 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) replik 59
Anf. 111 ANDREAS CARLGREN (c) replik 59
Anf. 112 Utbildningsminister CARL THAM (s) 60
Anf. 113 ANDREAS CARLGREN (c) replik 60
Anf. 114 Utbildningsminister CARL THAM (s) 61
Anf. 115 MARGITTA EDGREN (fp) replik 61
Anf. 116 Utbildningsminister CARL THAM (s) 62
Anf. 117 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) 62
Anf. 118 ERIK ARTHUR EGERVÄRN (c) 66
Anf. 119 PER LAGER (mp) 67
Anf. 120 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 69
Anf. 121 PER LAGER (mp) replik 69
Anf. 122 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 69
Anf. 123 PER LAGER (mp) replik 70
Anf. 124 DAN ERICSSON (kds) 70
Anf. 125 BERIT LÖFSTEDT (s) replik 71
Anf. 126 DAN ERICSSON (kds) replik 71
Anf. 127 BENGT SILFVERSTRAND (s) 71
Anf. 128 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik .. 74
Anf. 129 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 75
Anf. 130 HANS HJORTZBERG-NORDLUND (m) replik .. 75
Anf. 131 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 76
Anf. 132 MARGITTA EDGREN (fp) replik 76
Anf. 133 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 76
Anf. 134 MARGITTA EDGREN (fp) replik 77
Anf. 135 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 77
Anf. 136 GUNNAR GOUDE (mp) replik 78
Anf. 137 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 78
Anf. 138 GUNNAR GOUDE (mp) replik 79
Anf. 139 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 79
Anf. 140 BERTIL PERSSON (m) 79
Anf. 141 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 81
Anf. 142 BERTIL PERSSON (m) replik 82
Anf. 143 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v) replik 82
Anf. 144 BERTIL PERSSON (m) replik 82
Anf. 145 ROY OTTOSSON (mp) 82
Anf. 146 ANNA ÅKERHIELM (m) 83
Anf. 147 EVA PERSSON SELLIN (s) 84
Anf. 148 HANNA ZETTERBERG (v) 86
Anf. 149 ULLA LÖFGREN (m) 86

Beslut **87**

UbU15 Anslag till högre utbildning och forskning, m.m. 87
UbU12 Inrättandet av professurer 91
UbU13 Studiefinansieringen för doktorander 91

Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 17 maj 92

TU23 Bilregisterverksamheten 92
TU24 Kommunikationsforskning 93

Beslut om uppskjuten votering 93

6 § Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m. 93

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU14 93
Anf. 150 RUNE RYDÉN (m) 93
(forts.) 95

Ajournering 95

Återupptagna förhandlingar 95

6 § (forts.) **Anslag till Sveriges lantbruksuniversitet, m.m.** (forts. UbU14) **96**

Anf. 151 MARIE WILÉN (c) 96
Anf. 152 RAGNHILD POHANKA (mp) 97
Anf. 153 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) 99
Anf. 154 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) 100
Anf. 155 RUNE RYDÉN (m) replik 102
Anf. 156 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 102
Anf. 157 RUNE RYDÉN (m) replik 103
Anf. 158 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 103
Anf. 159 MARIE WILÉN (c) replik 103
Anf. 160 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 103
Anf. 161 MARIE WILÉN (c) replik 104
Anf. 162 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 104
Anf. 163 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 104
Anf. 164 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 105
Anf. 165 RAGNHILD POHANKA (mp) replik 105
Anf. 166 EVA ERIKSSON (fp) 105
Anf. 167 GUNNAR GOUDE (mp) 107
Anf. 168 CHRISTIN NILSSON (s) 108
Anf. 169 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) 109
Anf. 170 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 111
Anf. 171 PETER WEIBULL BERNSTRÖM (m) replik 112
Anf. 172 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik . 112
Anf. 173 GUDRUN LINDVALL (mp) 112
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) 113

7 § Ny högskola i Stockholms län 113

Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU11 113
Anf. 174 MARGARETA E NORDENVALL (m) 113

Anf. 175 GUDRUN LINDVALL (mp) 114
Anf. 176 BENGT SILFVERSTRAND (s) 115
Anf. 177 MARGARETA E NORDENVALL (m) replik 117
Anf. 178 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 117
Anf. 179 MARGARETA E NORDENVALL (m) replik 117
Anf. 180 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 117
Anf. 181 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 118
Anf. 182 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik 118
Anf. 183 GUDRUN LINDVALL (mp) replik 118
Anf. 184 EVA JOHANSSON (s) 118
Anf. 185 MARGARETA E NORDENVALL (m) 120
Anf. 186 GUDRUN LINDVALL (mp) 120
Anf. 187 EVA JOHANSSON (s) 121
Anf. 188 MARGARETA E NORDENVALL (m) 121
Anf. 189 EVA JOHANSSON (s) 122
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) 122

8 § Frågor om offentlig upphandling 122

Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU22 122
Anf. 190 TOM HEYMAN (m) 122
Anf. 191 ROY OTTOSSON (mp) 123
Anf. 192 SONIA KARLSSON (s) 123
Anf. 193 TOM HEYMAN (m) replik 125
Anf. 194 SONIA KARLSSON (s) replik 126
Anf. 195 ROY OTTOSSON (mp) 126
Anf. 196 SONIA KARLSSON (s) 126
Anf. 197 ROY OTTOSSON (mp) 127
Anf. 198 SONIA KARLSSON (s) 127
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) 127

9 § Investeringar i arrendejordbruket m.m. 127

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU26 127
Anf. 199 ROLF DAHLBERG (m) 127
Anf. 200 TANJA LINDERBORG (v) 129
Anf. 201 ROLF DAHLBERG (m) replik 131
Anf. 202 TANJA LINDERBORG (v) replik 132
Anf. 203 ROLF DAHLBERG (m) replik 132
Anf. 204 TANJA LINDERBORG (v) replik 132
Anf. 205 ROY OTTOSSON (mp) 133
Anf. 206 ANITA PERSSON (s) 133
Anf. 207 ROLF DAHLBERG (m) replik 136
Anf. 208 ANITA PERSSON (s) replik 136
Anf. 209 TANJA LINDERBORG (v) replik 136
Anf. 210 ANITA PERSSON (s) replik 137
Anf. 211 TANJA LINDERBORG (v) replik 137
Anf. 212 ANITA PERSSON (s) replik 137
Anf. 213 BIRGITTA CARLSSON (c) 137
Anf. 214 BENGT SILFVERSTRAND (s) 138
Anf. 215 MARIANNE ANDERSSON (c) 141
Anf. 216 BENGT HARDING OLSON (fp) 142

Anf. 217 BENGT SILFVERSTRAND (s) ... 143
Anf. 218 BENGT HARDING OLSON (fp) ... 143
Anf. 219 BENGT SILFVERSTRAND (s) ... 144
Anf. 220 BENGT HARDING OLSON (fp) ... 144
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) ... 145

10 § Ändrade regler om ersättningsansvaret för oljeskador till sjöss ... 145

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU28 ... 145
Anf. 221 DAN ERICSSON (kds) ... 145
Anf. 222 EVA PERSSON SELLIN (s) ... 145
Anf. 223 DAN ERICSSON (kds) ... 146
Anf. 224 EVA PERSSON SELLIN (s) ... 146
Anf. 225 DAN ERICSSON (kds) ... 146
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) ... 146

11 § Märkning av skor ... 146

Lagutskottets betänkande 1994/95:LU29 ... 146
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) ... 146

12 § Ny föräldraledighetslag m.m. ... 147

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU16 ... 147
Anf. 226 CHRISTEL ANDERBERG (m) ... 147
Anf. 227 INGRID BURMAN (v) ... 149
Anf. 228 DAN ERICSSON (kds) ... 150
Anf. 229 INGRID BURMAN (v) replik ... 151
Anf. 230 DAN ERICSSON (kds) replik ... 151
Anf. 231 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik ... 151
Anf. 232 DAN ERICSSON (kds) replik ... 152
Anf. 233 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik ... 152
Anf. 234 LAILA BJURLING (s) ... 152
Anf. 235 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik ... 154
Anf. 236 LAILA BJURLING (s) replik ... 154
Anf. 237 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik ... 155
Anf. 238 LAILA BJURLING (s) replik ... 155
Anf. 239 BERTIL BORGLUND (mp) ... 155
(Beslut skulle fattas den 19 maj.) ... 155

Beslut om fortsatt ärendebehandling ... 156

13 § Bordläggning ... 156

14 § Anmälan om frågor ... 156

1994/95:506 av *Karin Ohlsson* (s) till miljöministern om bristen på returpapper ... *156*
1994/95:507 av *Margitta Edgren* (fp) till statsrådet Jan Nygren om offentlighet via dataterminaler ... *156*
1994/95:508 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om föräldraledighet ... *156*

15 § Kammaren åtskildes kl. 22.58 ..... **156**

gotab 48707, Stockholm 1995